

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

**6. ve 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
SEVİYE BELİRLEME SINAVI'NA HAZIRLANMA
SÜRECİNDEKİ PSİKOSOSYAL PROBLEMLERİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan

Pınar TÜRK

İSTANBUL, 2009

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

**6. ve 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
SEVİYE BELİRLEME SINAVI'NA HAZIRLANMA
SÜRECİNDEKİ PSİKOSOSYAL PROBLEMLERİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan
Pınar TÜRK
070712041

Danışman
Dr. Kubilay ÇİMEN

İSTANBUL, 2009

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

24.07.2009

Enstitümüz *İşletme Yönetimi* Anabilim dalı *Eğitim Yönetimi ve Denetimi* Bilim dalı yüksek lisans öğrencilerinden 070712041 numaralı *Pınar Türk'ün* "Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "6. VE 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SEVİYE BELİRLEME SINAVINA HAZIRLANMA SÜRECİNDEKİ PSİKOSOSYAL PROBLEMLERİ" tezini, Yönetim Kurulumuzun 23.07.2009 tarih ve 2009/18 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Kampüsünde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince 6.0 dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile **Kabul/Red veya Düzeltme** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 7 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
DR. KUBİLAY ÇİMEN

ÜYE
PROF.DR. MEHMET FİKRET GEZGİN

ÜYE
YRD.DOÇ.DR. SEFER GÜMÜŞ

YEMİN METNİ

Sunduğum Yüksek Lisans Tezimi, Akademik Etik İlkelerine bağlı kalarak, hiç kimseden akademik ilkelere aykırı olmaksızın bizzat kendimin hazırladığıma and içerim. / /

Pınar TÜRK

6. ve 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
SEVİYE BELİRLEME SINAVI'NA HAZIRLANMA
SÜRECİNDEKİ PSİKOSOSYAL PROBLEMLERİ

Tezi Hazırlayan: Pınar TÜRK

Özet

Bu tez çalışmasında, Seviye Belirleme Sınavı'na hazırlanan öğrencilerin yaşadığı psikososyal problemler araştırılmıştır. Öğrencilerin hangi alanlarda problem yaşadığı belirlenmiş, kişisel nitelikleri, yaş dönemleri, aile ve okul özellikleriyle aralarında bir ilişki olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde, ergenlik dönemi gelişim özelliklerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde, ilköğretim ve ortaöğretim ölçme değerlendirme mevzuatı, Ortaöğretime Geçiş Sistemi ve Seviye Belirleme Sınavı'nın içeriği açıklanmış ve yorumlanmıştır. Üçüncü bölümde, öğrencilerin yaşadığı ergenlik ve sınav kaygısı gibi psikolojik kaynaklı; okul, aile ve çevre gibi sosyal kaynaklı problemler incelenmiştir. Dördüncü bölümde ise öğrencilere ve rehber öğretmenlere uygulanan anketler, analizleri, sonuç ve yorumları bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Seviye Belirleme Sınavı, Ergenlik, Psikososyal Problem, Eğitim

PSYCHOLOGICAL-SOCIAL PROBLEMS OF THE SIXTH AND SEVENTH GRADES STUDENTS IN THE PROCESS OF PREPARATION FOR LEVEL DESIGNATION EXAM

Presented By: Pınar TÜRK

Abstract

In this thesis study, a research on psychologic- social problems of students who prepare for the Level Designation Exam is done. In which fields students have problems are defined and it is tried to be defined if they have a relation to personal characteristics, age periods and characteristics of school.

In this first part, maturing characteristics of adolescence period are told. In the second part, principles of measuring and evaluation at primary and secondary schools, system of transition to secondary school education and contents of Level Designation Exam are explained and commented on. In third part, psychological problems, such as problems of adolescence and anxiety of exams and social problems, such as school, family and vicinity are investigated. In the fourth part, surveys which are applied to students and advisors, analysis of those, results and comments are explained.

Key Words: Level Designation Exam, Adolescence, Psychological- Social Problem, Education

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni	
Jüri Sayfası	
Türkçe Özet ve Anahtar Kelimeler	
İngilizce Özet ve Anahtar Kelimeler	
Tablolar Listesi	V
Kısaltmalar Listesi	X
Giriş	1

I.BÖLÜM

GELİŞİM PSİKOLOJİSİ ve ERGENLİK DÖNEMİ GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

1.GELİŞİM PSİKOLOJİSİ.....	7
1.1.Gelişimle İlgili Temel Kavramlar	7
1.2.Gelişim İlkeleri.....	8
1.3.Gelişim Dönemleri ve Özellikleri	10
1.3.1. Doğum Öncesi Dönem ve Özellikleri.....	10
1.3.2. Doğum Sonrası Dönem ve Özellikleri.....	11
1.3.2.1. Bebeklik Dönemi ve Özellikleri	11
1.3.2.2. Çocukluk Dönemi ve Özellikleri	12
1.3.2.3. Ergenlik Dönemi ve Özellikleri.....	13
1.3.2.4. Yetişkinlik Dönemi ve Özellikleri.....	13
2. ERGENLİK DÖNEMİ GELİŞİM ÖZELLİKLERİ.....	14
2.1. Fiziksel ve Devinsel Gelişim	15
2.1.1. Fiziksel Gelişim.....	15
2.1.2. Devinsel Gelişim	19
2.2. Bilişsel ve Dil Gelişimi.....	20

2.2.1. Bilişsel Gelişim	20
2.2.2. Dil Gelişimi	22
2.3. Kişilik Gelişimi	25
2.3.1. Psikososyal Gelişim.....	25
2.3.2. Ahlak Gelişimi	30

II. BÖLÜM

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME MEVZUATI, ORTAÖĞRETİME GEÇİŞ SİSTEMİ ve SEVİYE BELİRLEME SINAVI

1.TÜRK EĞİTİM SİSTEM'İNDE ÖLÇME DEĞERLENDİRME MEVZUATI.....	32
1.1. İlköğretimde Ölçme Değerlendirme Mevzuatı	33
1.2. Ortaöğretimde Ölçme Değerlendirme Mevzuatı.....	40
2.ORTAÖĞRETİME GEÇİŞ SİSTEMİ ve SEVİYE BELİRLEME SINAVI	45
2.1. Ortaöğretime Geçiş Sistemi	45
2.1.1.Ortaöğretime Geçiş Sistemi'nin İşleyişi	48
2.1.2.Seviye Belirleme Sınavı.....	49
2.1.3.Yılsonu Başarı Puanı (YBP)	49
2.1.4.Davranış Puanı (DP) ve Dönüştürülmesi.....	50
2.1.5.Sınıf Puanı (SP) ve Ortaöğretime Yerleştirme Puanının (OYP) Hesaplanması.....	51
2.1.6.Ortaöğretim Kurumlarına Yerleştirme İşlemleri.....	52
2.2. Seviye Belirleme Sınavı (SBS)	53
2.2.1.Seviye Belirleme Sınavı'nın Tanımı	53
2.2.2.Seviye Belirleme Sınavı'na Başvuru Şartları.....	53
2.2.3.Seviye Belirleme Sınavı'nın İçeriği	54
2.2.4.Seviye Belirleme Sınavı'nın Uygulaması.....	56
2.2.5.Seviye Belirleme Sınavı'nın Değerlendirilmesi.....	56

III. BÖLÜM

SEVİYE BELİRLEME SINAVI'NA HAZIRLANMA SÜRECİNDEKİ PSİKOSOSYAL PROBLEMLER

1. SEVİYE BELİRLEME SINAVI'NA HAZIRLANMA SÜRECİNDEKİ PSİKOLOJİK PROBLEMLER	60
1. 1. Ergenlik Problemleri	60
1.2. Sınav Kaygısı	62
2. SEVİYE BELİRLEME SINAVI'NA HAZIRLANMA SÜRECİNDEKİ SOSYAL PROBLEMLER.....	67
2.1. Okuldan Kaynaklı Problemler	67
2. 1. 1. Okul Şartlarının Yetersizliği	70
2. 1. 2. Okul Çalışmaları ve Ödevler	71
2. 1. 3. Dershane Yoğunluğu ve Deneme Sınavları	71
2. 1. 4. Öğretmen Tutumları	72
2.2. Aileden Kaynaklı Problemler.....	75
2.2.1. Ailenin Beklentisi	75
2.2.2. Ailenin Sınav Baskısı.....	77
2.2.3. Ailenin Yeterli Sevgiyi Verememesi.....	79
2.2.4. Ailenin Olumsuz Mesajları	80
2.2.5. Başkalarıyla Kıyaslama	82
2.2.6. Ailenin Ekonomik Şartları	83
2.2.7. Evdeki Çalışma Şartlarının Yetersizliği.....	84
2.2.8. Ailedeki Sağlıksız İletişim Ortamı	85
2.3. Çevre ve Arkadaş Kaynaklı Problemler	87
2.3.1. Çevrenin Beklentisi ve Baskısı.....	87
2.3.2. Arkadaşların Olumsuz Davranışları	88
2.3.2.1. Dışlama.....	89
2.3.2.2. Rekabet.....	90

IV. BÖLÜM

6. ve 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SEVİYE BELİRLEME SINAVI'NA HAZIRLANMA SÜRECİNDEKİ PSİKOSOSYAL PROBLEMLERİNİN İNCELENMESİ

1.ÖĞRENCİ ANKETİNİN BULGU ve YORUMLARI	91
1.1. Öğrenci Anketinin Sonuçlarının Değerlendirilmesi.....	91
1.2. Cinsiyet Değişkeninin Öğrencilerin Yaşadığı Psikososyal Problemlere Göre İncelenmesi	126
1.3.Okul Türü Değişkeninin Öğrencilerin Yaşadığı Psikososyal Problemlere Göre İncelenmesi	132
1.4. Kaçınıcı Sınıf Değişkeninin Öğrencilerin Yaşadığı Psikososyal Problemlere Göre İncelenmesi	140
1.5. Anne ve Babanın Öğrenim Durumu Değişkenlerinin Öğrencilerin Yaşadığı Psikososyal Problemlere Göre İncelenmesi.....	143
1.6. Haftada Dershaneye Gidilen Gün Sayısı Değişkeninin Öğrencilerin Yaşadığı Psikososyal Problemlere Göre İncelenmesi.....	146
1.7. Dershane Sınavlarına Çalışma Miktarı Değişkeninin Öğrencilerin Yaşadığı Psikososyal Problemlere Göre İncelenmesi.....	151
2.REHBERLİK ANKETİ BULGU ve YORUMLARI	152
2.1. Rehberlik Servisine Gelen Öğrencilerin Yıl İçerisindeki Durumunun İncelenmesi.	152
2.2. Rehberlik Servisine Gelen Öğrencilerin Yaşadığı Psikososyal Problemlerin İncelenmesi	158
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	169
KAYNAKÇA.....	176
ÖZGEÇMİŞ	180
EKLER.....	181

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Ergenlikte ortaya çıkan büyüme değişimlerinin yaşlara göre dağılımı	16
Tablo 2: İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıfların sınıf puanına göre ortaöğretime yerleştirme oranları.	51
Tablo 3: SBS’deki derslere göre her sınıfın soru dağılımları ve her dersin haftalık ders saatleri.....	54
Tablo 4: SBS’deki branşların ağırlık katsayıları	55
Tablo 5: SBS Ağırlıklı Puan Hesaplaması	57
Tablo 6: SBS puan hesaplaması	58
Tablo 7: Doğum tarihine göre frekans dağılımı.....	91
Tablo 8: Okul türüne göre frekans dağılımı.....	92
Tablo 9: Kaçınıcı sınıf olduğuna göre frekans dağılımı	92
Tablo10: Anne durumuna göre frekans dağılımı	93
Tablo11: Baba durumuna göre frekans dağılımı.....	93
Tablo12: Anne mesleğine göre frekans dağılımı	94
Tablo 13: Annenin öğrenim durumuna göre frekans dağılımı.....	95
Tablo14: Baba mesleğine göre frekans dağılımı.....	96
Tablo 16: Ailenin durumuna göre frekans dağılımı	97
Tablo 17: Kardeş Sayısına göre frekans dağılımı	98
Tablo 18: Geçirilen rahatsızlığa göre frekans dağılımı	99
Tablo 19: Kendine ait oda durumuna göre frekans dağılımı	99
Tablo 20: Bilgisayar durumuna göre frekans dağılımı.....	100
Tablo 21: Haftada dershaneye gitme süresine göre frekans dağılımı	100
Tablo 22: Günlük görülen ders miktarına göre frekans dağılımı.....	101
Tablo 23: Dershane sınavlarına çalışma süresine göre frekans dağılımı.....	102
Tablo 24: Bir ayda olunan sınav miktarına göre frekans dağılımı.....	103
Tablo 25 : “Her sene SBS’ye girecek olma düşüncesi beni rahatsız etmiyor.” sorusunun frekans dağılımı.....	104
Tablo 26: “SBS’de başarılı olanların çoğunlukla hayatta daha iyi pozisyonlara geleceklerini düşünüyorum.” sorusunun frekans dağılımı	104
Tablo 27: “Eğer SBS olmasaydı, dersleri daha iyi öğreneceğimden eminim.” sorusunun frekans dağılımı.....	105

Tablo 28: “Ne kadar başarılı olacağım konusundaki endişeler, deneme sınavına hazırlığımı ve sınav başarıımı etkiler.” sorusunun frekans dağılımı.....	106
Tablo 29: “Geleceğimin SBS’de göstereceğim başarıya bağlı olduğunu bilmek beni üzüyor.” sorusunun frekans dağılımı.....	107
Tablo 30: “Sınavlarda başarısız olduğumda kendime olan güvenim ve inancım azalıyor.” sorusunun frekans dağılımı.....	108
Tablo 31: “Sınavdan düşük puan aldığım zaman, tanıdığım bazı insanların benimle alay edeceğini biliyorum ve bu beni rahatsız ediyor.” sorusunun frekans dağılımı..	108
Tablo 32: “Her zaman düşünmesem de, başarısız olursam çevremdekilerin bana hangi gözle bakacaklarından endişelenirim.” sorusunun frekans dağılımı.....	109
Tablo 33: “SBS’de okulun önem kazanmasıyla birlikte okuldan çok fazla ödev veriliyor ve hepsini yetiştirmekte zorlanıyorum.” sorusunun frekans dağılımı.	110
Tablo 34: “Dershane programı çok yoğun olduğu için yetişemiyorum.” sorusunun frekans dağılımı.....	110
Tablo 35: “Sürekli deneme sınavlarını girmek beni rahatsız ediyor.” sorusunun frekans dağılımı.....	111
Tablo 36: “SBS’ye hazırlandığımdan bu yana kendime yeterli vakti ayıramıyorum.” sorusunun frekans dağılımı	111
Tablo 37: “SBS’ye hazırlanırken herhangi bir spor veya müzik dalıyla uğraşıyorum.” sorusunun frekans dağılımı.....	112
Tablo 38: “SBS’ye hazırlanırken çeşitli sosyal aktivitelerle ilgileniyor ve bunlara katılıyorum.” sorusunun frekans dağılımı	113
Tablo 39: “Arkadaşlarımla vakit geçirebiliyorum.” sorusunun frekans dağılımı.....	113
Tablo 40: “Öğretmenler deneme sınavlarında yapabileceğimiz üstünde şeyler istiyorlar.” sorusunun frekans dağılımı	114
Tablo 41: “SBS’ye hazırlanırken, öğretmenlerim psikolojik açıdan bana destek ve yardımcı oluyorlar.” sorusunun frekans dağılımı.....	115
Tablo 42: “SBS’ye hazırlanırken ailem benimle ilgilenmiyor.” sorusunun frekans dağılımı.....	116
Tablo 43: “Ailemin baskısı beni sıkıyor.” sorusunun frekans dağılımı	117
Tablo 44: “Ailemin sürekli çalışmamı söylemesi beni rahatsız ediyor.” sorusunun frekans dağılımı.....	118
Tablo 45: “Ailem, deneme sınavlarında başarısız olduğumda bana olumsuz sözler söyleyip, kızıyorlar.” sorusunun frekans dağılımı	119
Tablo 46: “SBS’ye hazırlandığımdan beri evde sürekli SBS konuşulduğu için evde istediğim huzuru bulamıyorum.” sorusunun frekans dağılımı.....	119
Tablo 47: “Ailem beni sürekli başka arkadaşlarımla kıyaslıyor, bu da motivasyonumu azaltıyor.” sorusunun frekans dağılımı.....	120

Tablo 48: “Çevremdeki tanıdıklarımızın ve arkadaşlarımın daha iyi şeyler yapmamı beklemesinden rahatsız oluyorum.” sorusunun frekans dağılımı	121
Tablo 49: “Arkadaşlarımın deneme sınavlarında benimle ve başkalarıyla yarışmaları beni rahatsız ediyor.” sorusunun frekans dağılımı.....	122
Tablo 50: “Deneme sınavında puanları düşük olan kişiler sınıfta dışlanıyor.” sorusunun frekans dağılımı.....	123
Tablo 51: “İki-üç yıl boyunca SBS'ye girecek olmaktan çok rahatsızım.” sorusunun frekans dağılımı.....	123
Tablo 52: “Beni kimsenin anlamadığını düşünüyorum.” Sorusunun frekans dağılımı	124
Tablo 53: “SBS'nin içeriğini ve amacını tam olarak biliyorum.” sorusunun frekans dağılımı.....	125
Tablo 54: Kaçıncı sınıf olduklarının öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşma durumu	126
Tablo 55: “Ne kadar başarılı olacağım konusundaki endişeler, deneme sınavına hazırlığımı ve sınav başarıımı etkiler.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşma durumu	127
Tablo 56: “Sınavdan düşük puan aldığım zaman, tanıdığım bazı insanların benimle alay edeceğini biliyorum ve bu beni rahatsız ediyor. ” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşma durumu.....	128
Tablo 57: “Sürekli deneme sınavlarını girmek beni rahatsız ediyor. ” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşma durumu	129
Tablo 58: “ SBS'ye hazırlanırken herhangi bir spor veya müzik dalıyla uğraşıyorum.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşma durumu..	130
Tablo 59: “ SBS'ye hazırlandığımdan beri evde sürekli SBS konuşulduğu için evde istediğim huzuru bulamıyorum.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşma durumu	131
Tablo 60: “SBS'de başarılı olanlar çoğunlukla hayatta daha iyi pozisyonlara geleceklerini düşünüyorum. ” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin okul türüne göre farklılaşma durumu	132
Tablo 61: “Ne kadar başarılı olacağım konusundaki endişeler, deneme sınavına hazırlığımı ve sınav başarıımı etkiler. ” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin okul türüne göre farklılaşma durumu	133
Tablo 62: “ Geleceğimin SBS'de göstereceğim başarıya bağlı olduğunu bilmek beni üzüyor. ” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin okul türüne göre farklılaşma durumu.....	134
Tablo 63: “Her zaman düşünmesem de, başarısız olursam çevremdekilerin bana hangi gözle bakacaklarından endişelenirim.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin okul türüne göre farklılaşma durumu	135
Tablo 64: “SBS'de okulun önem kazanmasıyla birlikte okuldan çok fazla ödev veriliyor ve hepsini yetiştirmekte zorlanıyorum. ” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin okul türüne göre farklılaşma durumu	136

Tablo 65: “SBS'ye hazırlandığımdan bu yana kendime yeterli vakti ayıramıyorum.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin okul türüne göre farklılaşma durumu.	137
Tablo 66: “SBS'ye hazırlanırken çeşitli sosyal aktivitelerle ilgileniyor ve bunlara katılıyorum.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin okul türüne göre farklılaşma durumu.	138
Tablo 67: “SBS'ye hazırlanırken ailem benimle ilgilenmiyor.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin okul türüne göre farklılaşma durumu.	139
Tablo 68: “Her sene SBS'ye girecek olma düşüncesi beni rahatsız etmiyor.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin kaçınıcı sınıf olduklarına göre farklılaşma durumu.	140
Tablo 69: “Sınavlarda başarısız olduğumda kendime olan güvenim ve inancım azalıyor.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin kaçınıcı sınıf olduklarına göre farklılaşma durumu.	141
Tablo 70: “Öğretmenler deneme sınavlarında yapabileceğimiz üstünde şeyler istiyorlar.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin kaçınıcı sınıf olduklarına göre farklılaşma durumu.	142
Tablo 71: “Ailemin baskısı beni sıkıyor.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin annelerinin öğrenimlerine göre farklılaşma durumu.	143
Tablo 72: “Ailemin baskısı beni sıkıyor.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin babalarının öğrenimlerine göre farklılaşma durumu.	144
Tablo 73: “SBS'ye hazırlandığımdan beri evde sürekli SBS konuşulduğu için evde istediğim huzuru bulamıyorum.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin babalarının öğrenimlerine göre farklılaşma durumu.	145
Tablo 74: “Ne kadar başarılı olacağım konusundaki endişeler, deneme sınavına hazırlığımı ve sınav başarıyı etkiler.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin haftada dershaneye gidilen gün sayısına göre farklılaşma durumu.	146
Tablo 75: “Sınavlarda başarısız olduğumda kendime olan güvenim ve inancım azalıyor.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin haftada dershaneye gidilen gün sayısına göre farklılaşma durumu.	147
Tablo 76: “Her zaman düşünmesem de, başarısız olursam çevremdekilerin bana hangi gözle bakacaklarından endişelenirim.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin haftada dershaneye gidilen gün sayısına göre farklılaşma durumu.	148
Tablo 77: “SBS'ye hazırlanırken herhangi bir spor veya müzik dalıyla uğraşıyorum.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin haftada dershaneye gidilen gün sayısına göre farklılaşma durumu.	149
Tablo 78: “Ailem beni sürekli başka arkadaşlarımla kıyaslıyor, bu da motivasyonumu azaltıyor.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin haftada dershaneye gidilen gün sayısına göre farklılaşma durumu.	150
Tablo 79: “SBS'ye hazırlandığımdan bu yana kendime yeterli vakti ayıramıyorum.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin dersane sınavlarına çalışma miktarına göre farklılaşma durumu.	151
Tablo 80: Rehber öğretmenlerin cinsiyetlerine göre frekans dağılımı.	152

Tablo 81: Rehberlik servisine yıl boyunca gelen öğrenci sayısının frekans dağılımı..	152
Tablo 82: Rehberlik servisine 6. sınıflardan gelen öğrenci sayısının frekans dağılımı	153
Tablo 83: Rehberlik servisine 7. sınıflardan gelen öğrenci sayısının frekans dağılımı	154
Tablo 84: Rehberlik servisine gelen kız öğrenci sayısının frekans dağılımı	154
Tablo 85: Rehberlik servisine gelen erkek öğrenci sayısının frekans dağılımı	155
Tablo 86: SBS’ye göre rehberlik servisine öğrencilerin en çok geldiği zaman dilimlerinin frekans dağılımı.....	155
Tablo 87: Öğrencilerin rehberlik servisine gelme sıklığının frekans dağılımı	156
Tablo 88: Öğrencilerin rehberlik servisine gelme durumlarının frekans dağılımı.....	157
Tablo 89: Öğrencilerde gözlemlenen problemlerin frekans dağılımı	158
Tablo 90: 6. ve 7. sınıf öğrencilerinde psikolojik problemlerin görülme yüzdelerinin frekans dağılımı.....	158
Tablo 91: 6. ve 7. sınıf öğrencilerinde sosyal problemlerin görülme yüzdelerinin frekans dağılımı.....	159
Tablo 92: SBS’den kaynaklı problemlerin genel problemlere oranının frekans dağılımı	159
Tablo 93: Problemle karşılaşılınca ilk olarak izlenen yolların frekans dağılımı	160
Tablo 94: Problemleri çözüme kavuşturmada etkin yolların frekans dağılımı.....	161
Tablo 95: Problemi çözüme kavuşturmadaki olumlu sonuç alma oranının frekans dağılımı	162
Tablo 96: SBS’nin öğrenciler üzerinde yarattığı etkinin frekans dağılımı.....	162
Tablo 97: 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin en çok yaşadığı problemlerin çoktan aza doğru sıralaması	163
Tablo 98: Öğrencilerin okuldan ve dershaneden kaynaklı problemlerinin görülme miktarının çoktan aza doğru sıralaması	164
Tablo 99: Öğrencilerin aileden kaynaklı problemlerinin görülme miktarının çoktan aza doğru sıralaması	165
Tablo 100: Öğrencilerin çevrelerinden ve arkadaşlarından kaynaklı problemlerinin görülme miktarının çoktan aza doğru sıralaması	166
Tablo 101: Öğrencilerin ergenlikten kaynaklı problemlerinin görülme miktarının çoktan aza doğru sıralaması	167
Tablo 102: Öğrencilerin SBS’den kaynaklı problemlerinin görülme miktarının çoktan aza doğru sıralaması	168

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.k.	Adı Geçen Kitap
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
DP	Davranış Puanı
OKS	Ortaöğretim Kurumlar Sınavı
OYP	Ortaöğretime Yerleştirme Puanı
s.	Sayfa
S.	Sayı
ss.	Sayfalar
SBS	Seviye Belirleme Sınavı
SP	Sınıf Puanı
SP6	6. Sınıfın Sınıf Puanı
SP7	7.Sınıfın Sınıf Puanı
SP8	8. Sınıfın Sınıf Puanı
TASP	Toplam Ağırlıklı Standart Puan
YBP	Yılsonu Başarı Puanı

Giriş

İnsan doğduğu andan itibaren, çevresini inceleyen, merak eden ve yeni bir şeyler öğrenmeye çalışan bir yapıya sahiptir. Bu öğrenmeyi daha doğru ve sistemli bir şekilde gerçekleştirmek için devlet vatandaşlarına öğrenim imkanı sağlar. Yani örgün eğitim verir. Örgün eğitim, kendi içerisinde birçok basamaktan oluşur. İlköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretim gibi okullar arasındaki geçiş, bazı okullar için çeşitli sınavlar aracılığıyla olmaktadır. Bunun gibi durumlar, eğitim sistemimizin ülkemizde önemli sorunlarından biri haline gelmesine neden olmuştur.

Aileler ve öğrenciler iyi bir meslek edinmek, iyi bir sosyal statü sağlamak, iyi imkanlarla iyi bir gelecek elde edebilmek ve ileride iyi üniversitelerde okuyabilmek için ilköğretimden itibaren çalışmaya, imkanları ve eğitimi iyi olan okullarda okumaya çalışmaktadırlar. Tüm okulların eğitim ve imkanlarının aynı olmaması öğrenci ve velilerin belirli okullara girmek istemesine bu da o okullarda yığılmalara neden olmaktadır. Bunu düzenlemek amacıyla da Orta Öğretime Geçiş Sistemi oluşturulmuştur. Bu sistemin içerisinde de öğrenciler sınava tabi tutulmaktadır.

Seviye Belirleme Sınavı, Ortaöğretime Geçiş Sistemi'nde önemli bir yer tutar. 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin üç ayrı yıl girdiği bir sınavdır. Sınav sonucu, okul puanı ve davranış puanlarının belirli bir sistematikte düzenlenmesi sonucunda ortaöğretim okullarına yerleştirme yapılmaktadır. Ortaöğretim ve dolayısıyla Yükseköğretimin ülkemizde öneminin büyük olması, bu sisteminde önemini artırmaktadır.

Öğrencilerin SBS'ye hazırlanma süreçlerinin, ergenlik döneminin başlangıcı olması ve bu dönemin zor bir süreç olması, öğrencilerin her iki durumu, bir arada yürütmesini güçleştirmektedir. Bunun yanında okuldaki çeşitli eksiklikler ve olumsuzluklar ilköğretimde bazı boşluklar oluşturmuş ve bu boşlukları doldurmak için çeşitli kurs programları ve dershaneler bu sürece dahil olmuştur. Tüm bunlar öğrenci üzerinde daha büyük yükler oluşturarak, bu süreci daha problemlili yaşamalarına neden olmaktadır.

Bundan dolayı Ortaöğretime Geçiş Sistemi'nin amaçlarını doğru olarak gerçekleştirememesi, sadece akademik değil, psikolojik ve sosyal olarak da başarılı bireyler yetiştirmenin önemszenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu durumun belirlenmesinde bu araştırmanın bir önem teşkil edeceğine inanılmaktadır.

Araştırmada 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Seviye Belirleme Sınavı'na hazırlanma sürecinde yaşadığı psikososyal problemler var mıdır? Öğrencilerin kişisel ve ailevi nitelikleriyle yaşadıkları psikolojik ve sosyal problemler arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Onları ne kadar etkilemektedir? sorularına yanıt aranmaya çalışılmıştır. Bundan dolayı konuya, yakın ilgi göstermeye ve değişik bakış açılarından irdelenmeye ihtiyaç vardır.

Bu araştırmada 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Seviye Belirleme Sınavı'na hazırlama sürecinde yaşadığı psikososyal problemleri ortaya çıkartmak amaçlanmıştır.

Seviye Belirleme Sınavı'na hazırlama sürecinin öğrencilerin ergenlik dönemine girme aralığında olması bir taraftan ergenlik sorunlarını yaşarken, bir taraftan da sınavın oluşturduğu sorunları yaşamaları ve bu durumu etkileyen birçok faktörün olması sebebiyle bu dönemdeki yaşanan psikolojik ve sosyal problemleri oluşturan kaynakların belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, gelişim psikolojisi ve ergenlik dönemindeki bireylerin fiziksel, devinsel, bilişsel, dil ve kişilik gelişiminden bahsedilmiştir. İkinci bölümde Türk Eğitim Sistemi'ndeki ölçme ve değerlendirme mevzuatından, Ortaöğretime Geçiş Sistemi'nden ve Seviye Belirleme Sınavı'nın içeriği ve uygulamasından bahsedilmektedir. Üçüncü bölümde, Seviye Belirleme Sınavı'na hazırlanma sürecindeki öğrencilerin psikolojik ve sosyal problemlerinden bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde, 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Seviye Belirleme Sınavı'na hazırlanma sürecindeki psikososyal problemlerinin incelenmesi, öğrenci ve rehberlik anketlerinin sonuçları ve yorumları bulunmaktadır.

Bu araştırmada elde edilen bulgular ve ulaşılan sonuçların, öğrencilerin ergenlikten ve sınav kaygısından kaynaklı psikolojik problemler; okul, aile ve çevreden kaynaklı bazı sosyal problemler yaşadığı hakkında bilgiler elde edilmektedir. Bu durumun bazı öğrencilerin psikolojisini olumsuz etkilediği ve sosyal yaşamına da bazı

sınırlamalar getirebildiği görülmektedir. Toplumumuzda; sağlıklı kendini ifade edebilen, insanlarla iletişim kurabilen, belli bir kültüre sahip olabilmiş, farkındalığı olan bireyler yetişmesinde olumsuz bir etki yarattığına inanılmaktadır.

- Her sene SBS'ye girecek olmanın öğrencileri rahatsız ettiği düşünülmektedir.
- SBS'de başarılı olanların öğrenciler tarafından, gelecek başarısını da etkilediği düşünülmektedir.
- Sınavlarda başarısız olan öğrencilerin kendilerine olan güven ve inançlarının azaldığı düşünülmektedir.
- SBS'de okulun önem kazanmasıyla okuldan verilen ödevlerin arttığı ve öğrencilerin hepsini yetiştirmekte zorlandığı düşünülmektedir.
- SBS hazırlığı süresince öğrencilerin kendilerine yeterli vakti ayıramadığı düşünülmektedir.
- Ailelerin, sınav sürecinde öğrencilere sürekli çalışmalarını söylemesinden öğrencilerin rahatsızlık duyduğu düşünülmektedir.
- Ailelerin öğrencileri, başka arkadaşlarıyla kıyaslamasının öğrencilerin motivasyonunu azalttığı düşünülmektedir.
- Kız ve erkek öğrencilerde, SBS'ye hazırlanma sürecinde farklı tepkiler geliştirdikleri düşünülmektedir.
- Okul türünün, öğrencilerin gelecekle ilgili görüşlerini etkilediği düşünülmektedir.
- Farklı sınıflarda okuyan öğrencilerin, başarı durumlarına göre özgüvenlerinin etkilendiği düşünülmektedir.
- Anne-babanın öğrenim durumu değişkenin, öğrenci üzerindeki baskıya etki ettiği düşünülmektedir.

- Dershaneye geldiği gün sayısı değişkeninin, öğrencinin başarı durumunda çevre ve arkadaş bakış açılarından etkilendiği düşünülmektedir.
- Dershaneye geldiği gün sayısı değişkeninin, öğrencilerin spor ve sanat aktiviteleriyle uğraşma süresini etkilediği düşünülmektedir.
- SBS'nin öğrencilerin psikolojik gelişimlerini etkilediği ve sosyal hayatlarını kısıtladığı düşünülmektedir.

Araştırmada kullanılan yöntem ve teknikler, evren ve örneklem, varsayımlar ve sınırlılıklar, araştırmanın uygulanması, analizi aşağıda belirtildiği gibi gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmanın planlanıp yürütülmesinde belirtilen varsayımlardan hareket edilmiştir;

- Bu araştırmada ele alınan durumlar, değişkenler ve ilişkiler dışında belirtilmeyen, kontrol altına alınamayan faktörlerinde etkisi söz konusudur. Fakat ele alınan faktörler arasındaki ilişkilerin, araştırılmak istenen olguyu yansıttığı varsayılmıştır.
- Bu araştırmadaki örneklerin, ana kütleyi yeterince temsil etmediği varsayılmaktadır.
- Bu araştırmada kullanılan anketlerin ölçülmek istenilen özellikleri doğru olarak ölçek nitelikte olduğu varsayılmıştır.
- Bu çalışmaya katılan öğrenciler ve rehber öğretmenlerin anket sorularını içtenlikle cevapladığı varsayılmıştır.

Bu araştırma, Özel Sevinç Dershanesi Bahçeşehir Şubesi'ndeki 6. ve 7. sınıflarda okumaya devam eden 181 öğrenci ve Sevinç Dershanesi'nin 11 şubesinde görev yapan 14 rehber öğretmenle sınırlıdır.

8. sınıf öğrencilerine anket uygulanmamıştır. Çünkü SBS ilk önce 6. ve 7. sınıflara uygulanmıştır. 8. sınıflar ise OKS'ye girmişlerdir. Bundan dolayı o sene SBS'ye girecek olan 6. ve 7. sınıflara anket yapılmıştır.

Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmaların tamamen deneyselliğe bağılı olmasından kaynaklanan sınırlılık, bu çalışma için de geçerlidir.

Öğrencilerle yapılan ankette; İlköğretim ikinci kademedede okuyan (6. 7. ve 8. sınıf) öğrenciler araştırmanın ana kütesini oluşturmaktadır. Özel ve devlet okullarının 6. ve 7. sınıflarında öğrenim gören ve SBS'ye katılacak olan tüm öğrenciler evreni oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Özel Sevinç Dershanesi Bahçeşehir Şubesi'nde öğrenim gören 181 öğrenci örneklem olarak belirlenmiştir.

Rehber Öğretmenlerle yapılan ankette; özel dershanelerde SBS'ye hazırlık alanında çalışan rehberlik öğretmenleri evreni oluşturmaktadır. Sevinç Dershanesi'nde çalışan 14 rehber öğretmeni ise örneklem olarak belirtilmiştir.

Araştırma verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan iki farklı anket formu kullanılarak toplanmıştır. Bu anket formlarından bir tanesi örneklem grubundaki öğrencilere bir diğeri ise örneklem grubundaki rehber öğretmenlere elden dağıtılmış, doldurmaları beklenerek, kendilerinden teslim alınmıştır.

Öğrencilere uygulanan anket, öğrencilerin kişisel ve ailevi özellikleri ile öğrencilerin SBS'ye hazırlanırken yaşadıkları psikososyal problemleri belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Değerlendirme sorularında çoktan seçmeli seçenekler kullanılmıştır. Ankete katılan öğrencilerden her biri (1) Evet (2) Hayır, (3) Bazen seçeneklerinden birini kullanarak değerlendirmeleri istenmiştir. Bu bağlamda her soru için seçtiği seçeneklerin frekansları belirlenerek, yüzdeleri belirlenmiş ve buna göre öğrencinin durumla ilgili fikri belirlenmiştir. Rehber öğretmenlerine uygulanan ankette yıl içerisindeki karşılaştıkları öğrenci durumları ile ilgili sorular sorulmuştur. Bazı soruları tek seçenek olarak seçmeleri, bazı soruları ise, sorunun içeriğine göre, önem sırasına göre 1,2,3,4,5 şeklinde sıralayıp değerlendirmeleri istenmiştir. Bu çerçevede rehber öğretmenlerin, verdikleri cevapların frekansları veya sorunun ortalaması alınarak öğrencinin yaşadıklarını düşündükleri problemler sıralanmıştır.

Bu analizler SPSS 15 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Analizlerin düz ve çapraz tablo ilişkileri Kaykare Testi kullanılarak belirlenmiştir. Ankette elde edilen veriler, düzgün ve çapraz ilişki tabloları dördüncü bölümde belirtilmiş ve yorumlanmıştır.

Anket sonuçlarına göre; öğrencilerin cinsiyet, okul türü, anne-baba öğrenim durumu, dershaneye geldikleri gün sayısı, dersane sınavlarına çalışma süreleri gibi değişkenlerle öğrencilerin kaygı, okul- öğretmen ilişkisi, aile, arkadaş ve çevre ilişkisini ölçmeyi amaçlayan anket soruları çapraz tablolarla incelenmiştir.

Cinsiyetle, sürekli deneme sınavlarına girmek arasında anlamlı farklılık vardır. ($p < 0,05$)

Cinsiyetle, SBS kaynaklı evde huzursuzluk yaşadığını söyleyen öğrenciler arasında anlamlı farklılık vardır. ($p < 0.05$)

Okul değişkeniyle, SBS'deki başarının gelecek başarısını etkilediğini düşünenler arasında anlamlı farklılık vardır. ($p < 0.05$)

Okul değişkeniyle, okuldan verilen ödevlerin çokluğu ve yetiştiremeyenler arasında anlamlı farklılık vardır. ($p < 0.05$)

Kaçıncı sınıf değişkeniyle, sınavdaki başarısızlıklarında kendilerine olan güveninin azalması arasında anlamlı farklılık vardır. ($p < 0.05$)

Kaçıncı sınıf değişkeniyle, öğretmenlerin sınavlarda yapabileceğinde fazlasını istemeleri arasında anlamlı farklılık vardır. ($p < 0.05$)

Haftada dershaneye geldiği gün değişkeniyle, başarısız olduğunda çevresindekilerin ne düşünecekleri arasında anlamlı farklılık vardır. ($p < 0.05$)

Haftada dershaneye geldiği gün değişkeniyle, SBS'ye hazırlanırken spor ve müzik dalıyla uğraşma arasında anlamlı farklılık vardır. ($p < 0.05$)

Haftada dershaneye geldiği gün değişkeniyle, ailesinin arkadaşlarıyla kıyaslaması arasında anlamlı farklılık vardır. ($p < 0.05$)

Dersane sınavlarına çalışma miktarıyla, SBS'ye hazırlandığından bu yana kendine yeterli vakti ayıramayanlar arasında anlamlı farklılık vardır. ($p < 0.05$)

Rehberlik anketlerine göre de SBS'ye hazırlık, öğrencilerin psikolojik gelişimlerini olumsuz etkilemekte ve sosyal hayatlarını kısıtlamaktadır.

I.BÖLÜM

GELİŞİM PSİKOLOJİSİ ve ERGENLİK DÖNEMİ GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

1.GELİŞİM PSİKOLOJİSİ

1.1.Gelişimle İlgili Temel Kavramlar

Bireylerin doğumlarından ölümlerine kadar hayatları boyunca geçirdikleri tüm psikolojik ve biyolojik değişimler, gelişim psikolojisinin çalışma alanını oluşturmaktadır. “Gelişim psikolojisi; büyüme ve gelişme sonucu, davranış ve bilişsel sistemde ortaya çıkan değişiklikleri inceleyen psikoloji dalıdır.”¹ Bireyin yaşının; çevresel, kalıtsal faktörlerle ilişkisini ve bireysel farklılıkların gelişime etkilerini inceler. Çok öncelerde yapılan gelişim araştırmalarına bakıldığında çocuklar, yetişkin bireylerin minyatürü olarak algılanmıştır. “Daha sonra Locke, organizma doğuştan boş bir levha gibidir ve çocuğun beyninde oluşan her şeyin öğrenme ve tecrübelerle oluştuğunu söyleyerek yeni boyut kazandırmıştır.”² Farklı filozof ve psikologlar zaman içinde bu konuya başka bakış açılarından bakarak tartışmaya ve açıklamaya devam etmektedirler.

Gelişim, canlıda döllenmeden ölümüne kadar süren bir süreçtir. “Öğrenme, yaşantı ve olgunlaşma sonucunda bireyde görülen düzenli ve sürekli değişikliklere gelişim denilmektedir. Bu üç etkenin etkileşimi sonucunda gelişim gerçekleşir.”³ Bir organizmanın gelişimini etkileyen iki önemli etken vardır. Biri kalıtım diğeri ise çevredir. Kalıtım ve çevrenin gelişimde daha etkili olduğu alanlar değişiklik

¹ Aydın, A., Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Bursa, 2000, s. 3

² Aydın, B., “Gelişimin Doğası”, Eğitim Psikolojisi, (Ed. B. Yeşilyaprak), Ankara, 2006, s. 31

³ Selçuk, Z., Gelişim ve Öğrenme, Ankara, 2001, s. 13

göstermektedir. Örneğin, bireyin fiziksel özelliklerinin belirlenmesinde kalıtım daha etkili olmaktadır, kişilik gelişiminde çevre daha etkili olmaktadır.

Büyüyen bir birey, fizyolojik açıdan gerekli işlevleri yerine getirdiği zaman belirli bir olgunluğa ulaşmış demektir. “Olgunlaşma, büyüme sürecindeki kişinin genetik yapısının yönlendirilmesiyle oluşan biyolojik boyuttaki gözlenir, fonksiyonel değişikliklerdir.”⁴ Herhangi bir konuda gerekli olgunluğa erişmeyen bir çocuğa o konu hakkında zorlamada bulunmak çocukların başarısızlık yaşamalarına ve bu konuda korkular yaşamalarına neden olabilmektedir. Örneğin; el kasları yeterince gelişmemiş bir çocuğu güzel yazı yazmaya zorlamak gibi.

Hazır bulunuşluk, olgunlaşmadan daha geniş kapsamlı bir kavramdır. “Kişinin olgunlaşma ve öğrenme sonucu belli davranışları yapmaya hazır olmasıdır.”⁵ Örneğin, gitar çalmayı öğrenecek olan bir çocuğun öncelikle kaslarının yerince olgunlaşması ve gitar çalmayla ilgili bazı bilgilere sahip olması bir hazır bulunuşluktur.

Bir bireyin gelişiminde belirli zaman dilimleri içerisinde bazı özellikler ön plana çıkar. “Kritik dönem eğitim ortamında bireylerin yaş değişkenine göre belirli becerileri kazanma ve öğrenme konusunda avantajlı olduğu bir dönemdir. Yaşa ve kazanılacak beceriye göre değişik öğrenme durumları için farklı kritik dönemler vardır ve her bir kritik dönem bir önceki evreye göre daha üst düzey bir öğrenmeye hazırlık aşamasıdır.”⁶

1.2.Gelişim İlkeleri

Gelişim kalıtım ve çevrenin etkileşmesiyle gerçekleşen bir süreçtir. Birey sahip olduğu kalıtsal özelliklerin yanında çevresiyle etkileşim haline girerek gelişimine yön verir. Birey sahip olduğu kalıtsal bir özelliğini uygun çevre şartları oluşturduğu zaman geliştirebilir. Eğer uygun çevre şartlarını oluşturamazsa kalıtsal özelliği de olsa o özelliğini geliştiremediği için özellik körelecek hatta oluşamayacaktır. Bireyin gelişimi,

⁴ Aydın, B.,a.g.k., s. 32

⁵ Selçuk, a. g. k. , s. 16

⁶ Aydın,B., a. g. k. , s. 33

kalıtsal özelliklerinin bulunduğu ortamın çevresel etmenleriyle doğru olarak etkileşime girmesiyle gerçekleşir.

Bunun yanında gelişim alanları birbirleriyle etkileşim içerisinde. Bireyin bir alandaki gelişimi diğer alanlarla ilişkili olduğu için bireyin genel gelişimi bir bütünlük içerisinde gerçekleşir. “Gelişim fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal alanlarda bir bütün olarak ilerler. Yani çocuğun bir alandaki gelişimi diğer alanlardaki gelişimiyle ilişkilidir.”⁷ Örneğin, fiziksel alandaki gelişimi bireyin sosyal alandaki gelişimini etkiler. Fiziksel olarak gelişmiş bireyin özgüveni daha yüksek olacağından arkadaşları arasındaki ilişkiler daha gelişmiş olacaktır.

Farklı dönemlerde farklı tür gelişimler ön plana çıkar. Gelişim devamlılık gösteren bir oluşumdur ve aşamalarla sürekli ileriye doğru giderek gelişir. “Farklı gelişim dönemlerinde, değişik gelişim özellikleri ön plana çıkar. Örneğin bebeklik döneminde bedensel ve motor gelişim, psikolojik ve zihinsel gelişimden daha hızlı ve baskındır.”⁸ Birey, bebeklik döneminde bedensel gelişmeleri, ergenlik döneminde cinsel gelişmeleri ön plana çıkar.

Ayrıca, gelişim bir sıra izler. Bireyin fiziksel ve motor gelişimi belirli bir sırayla ortaya çıkar. “Gelişim baştan ayağa, içten dışa ve genelden özele doğru bir eğilim içerisinde. Çocuk önce büyük kaslarını sonra da küçük kaslarını kullanabilir. Bebek önce bacaklarını, sonra ayaklarını ve en son olarak da parmaklarını kontrol edebilir.”⁹ Örneğin, bedensel ve motor gelişimini tamamlamamış üç yaşındaki bir çocuğun parmak kaslarını tam olarak kontrol ederek bir resmi ayrıntılarına kadar yapıp, resmi düzgünce boyamasını bekleyemeyiz.

İnsan gelişiminde bireysel farklılıklar da vardır. İnsanlar farklı kalıtsal yapılar sahip oldukları için farklı özellikler gösterir. Örneğin bazı bebekler başka bebeklere göre geç konuşurlar ya da geç yürürler. Eğer ailede bu tür örnekler varsa bu doğaldır. Ya da her sınıfta farklı alanlarda yetenekli çocuklar vardır. Bazısı müzikte

⁷ Selçuk, a. g. k. , s. 19

⁸ Erden, M.- Akman, Y. , Gelişim ve Öğrenme, Ankara, 2004, s. 39

⁹ Aydın, B., a. g. k., s. 39

yetenekliyen bazısı dil alanında yeteneklidir. Her bireyin genlerinde taşıdığı özellikleri onu diğer insanlardan farklı kılar. Aynı kalıtsal özelliklere sahip olsalar bile çevrenin etkisiyle gelişimleri farklı olabilir. Örneğin, tek yumurta ikizleri eğer farklı ortamlarda yetişirlerse fiziksel ve kişilik olarak farklı gelişirler. Bireyin içinde yaşadığı toplumun yapısı, kültürü, ekonomisi ve daha birçok özelliği bireyi etkiler ve farklı şekillerde gelişmelerini, farklı bireyler olmalarını sağlar.

1.3.Gelişim Dönemleri ve Özellikleri

Bir bireyin gelişimini, doğum öncesi ve doğum sonrası dönem olarak ikiye ayırabiliriz. Bu dönemlerde bireylerin gelişiminde çeşitli farklılıklar gözlenmektedir. Gelişim dönemlerini kısa olarak açıkladıktan sonra araştırma konusunun içeriğine göre doğum sonrası ve özellikle ergenlik dönemini daha ayrıntılı olarak incelenecektir. Çünkü, araştırdığımız yaş grubunun ergenliğin başladığı dönemde olması araştırma için özellikle ergenlik dönemi ve özelliklerini önemli bir hale getirmektedir.

Doğum öncesi dönemde çocuğun anne karnındaki gelişimini, doğum sonrasındaki dönemde de çocuğun bedensel, duyuşsal ve psikomotor gelişimleri yaş gruplarına ayrılmış olarak incelenmektedir.

1.3.1. Doğum Öncesi Dönem ve Özellikleri

Doğum öncesi dönem, döllenmenin gerçekleşmesinden doğumun meydana gelmesine kadar olan süreci kapsamaktadır. İlk başta döllenmiş bir yumurta (zigot) olan canlı, hücre bölünmeleriyle embriyo ve fetüs aşamalarını geçerek bir organizmayı yani canlıyı oluşturur. Bebeğin gelişimi anne rahminde gerçekleşir. Rahim bebek için en sağlıklı ve uygun ortamdır. Fakat kalıtsal ve bazı çevresel etmenler bebekte çeşitli sorunlara yol açabilir. Genetik bozukluklar, annenin bulunduğu ortam koşullarının kötü olması, annenin beslenmesine dikkat etmemesi, annenin aldığı besinler ya da kullandığı ilaçlar ve kimyasal maddeler, annenin hamilelik sırasında geçirdiği ciddi hastalıklar, kan uyuşmazlığı ve hamilelik sırasında annenin yaşadığı psikolojik sorunların hepsi bebekte daha doğum öncesi ve daha sonrada doğum sonrasında sorunlara yol

açmaktadır. Bunun için öncelikle annenin kendine dikkat etmesi ve daha sonra doktor kontrolünde durumunun takip edilmesi gerekmektedir.

1.3.2. Doğum Sonrası Dönem ve Özellikleri

Doğum sonrası dönemi kendi içerisinde bebeklik, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik olarak ayırabiliriz. Bu bölümde, bireyin geçirdiği her dönem gelişim özelliklerine göre belirgin gözlenen, önemli özellikleri açıklanmıştır.

Bedensel, psikomotor ve duyuşsal gelişimlerinin özelliklerine değinilmiştir. Hangi dönemlerde çocuğun neler yapabileceğinden bahsedilmiştir.

1.3.2.1. Bebeklik Dönemi ve Özellikleri

Bebeklik dönemi, doğumla başlayıp iki yaşına kadar devam eden bir dönemi kapsamaktadır. Bu süreç içerisinde bebekte hızlı bir gelişim gözlenmektedir. “Yetişkinlerin mutlak bakım ve denetimine ihtiyaç duyduğu bir dönemdir. Bebek yetişkinlere bağımlıdır.”¹⁰

Bebeklik döneminde fiziksel, motor ve zihinsel gelişimde hızlı bir gelişme gözlenir. “Bedensel ve motor gelişmenin en hızlı olduğu dönem yaşamın ilk yılıdır. Yeni doğduğunda refleksleri dışında hemen hiçbir sistemi istemli davranış göstermeyen bebek, yılın sonunda en önemli motor yeteneklerinden birisi olan yürümeyi başarır. Yeni doğmuş bebeğin özellikle algılama süreci son derece kısıtlıdır. Ancak altı ay içinde hem duyuşsal süreçlerin kapasitesinde, hem de algılama sürecinde büyük bir gelişme ortaya çıkmaktadır. İlk altı ay içinde göz hareketlerini kontrol etme kapasiteleri hızla artar; bakışlarını daha uzak nesneler üzerinde daha uzun süreli odaklamaya başlar. Bebeklerin işitebildikleri seslerin şiddeti yetişkinlerinkine benzerdir. İşitsel bir uyarıcıyla karşılaştıklarında, sesin geldiği yere doğru yönelerek tepki verirler. Yeni doğmuş bebekler dört temel tat arasındaki farkları ayırt edebilirler. Yeni doğmuş

¹⁰ Aydın, B., a. g. k., s. 42

bebeklerin farklı tatlar gibi farklı kokuları da ayırt ettikleri bilinmektedir. Bebekler doğumdan hemen sonra dokunsal uyarıcılara da tepki verirler. Örneğin emme refleksinin ortaya çıkması için yeni doğmuş bebeğin dudağının kenarına dokunmak yeterli olmaktadır.”¹¹

1.3.2.2. Çocukluk Dönemi ve Özellikleri

Çocukluk dönemi yaklaşık üç yaşından başlayıp on iki yaşına kadar süren bir süreçtir. Çocukluk dönemini kendi içerisinde ilk çocukluk ve son çocukluk olarak ikiye ayırabiliriz.

İlk çocukluk denilen dönem; 3-6 yaşlarını kapsayan okul öncesi dönemdir. 3-6 yaşlarındaki çocukların fiziksel gelişimi özellikle dört yaşından sonra biraz daha yavaşlar. “Bu yavaşlama ergenlik çağına kadar sürmektedir. Boy büyümesi ve ağırlık artması kızlarda erkeklerden daha önce başlamakta ve daha önce bitmektedir.”¹² Bu yaşlardaki çocuklar kendi işlerini belirli ölçülerde kendileri yaparlar. Kendi akranlarıyla ilişkiler kurmaya ve onlarla oyun oynamaya başlarlar. Motor gelişimleri açısından üç yaşlarında kaba motor kaslarını kullanırlar. Kendi elbiselerini kendileri giymeye başlarlar. Kalem tutma becerileri gelişir. Basit şekiller çizme, şekillerin içini boyama gibi faaliyetleri yapabilirler. Ama kız çocukları ince motor kaslarını kullanmada, erkek çocukları ise kaba motor kaslarını kullanmada daha başarılıdır.

Son çocukluk dönemi; 6-12 yaşlarını kapsayan ilköğretimin 1. kademesine denk gelen dönemdir. Bu dönemde fiziksel gelişimde yavaşlama olmasına rağmen özellikle kız çocuklarında on bir yaşlarına doğru boy artışı ve cinsiyet özellikleri de belirlemeye başlar. Artık ince motor kaslarını daha iyi kullanmaya başlarlar. Yazı yazmak, müzik aleti çalmak gibi konulara daha ilgi duyarlar. Bu dönemde eğitim- öğretim de ön plandadır. Artık daha somut düşünmeye başlarlar. Ayrıca toplumsal değerleri ve vicdan anlayışı da gelişmeye başlar.

¹¹ Erden- Akman, a. g. k. , ss. 46-48

¹² Selçuk, a. g. k. , s. 32

1.3.2.3. Ergenlik Dönemi ve Özellikleri

Ergenlik dönemindeki çocuklar, ilköğretim 2. kademe ve lise çağlarındadır. Bu dönem ortalama 13-18 yaş arasını kapsamaktadır. “Bu yaşlar gelişim psikolojisinde erinlik ve ergenlik dönemini karşılamaktadır. Aslında erinlik ve ergenlik dönemlerinin başlangıcı ve bitişi konusunda kesin bir zaman vermek oldukça güçtür. Çünkü bu dönemdeki gelişim birçok etkenden etkilenmektedir. Cinsiyet, beslenme, coğrafi etkiler ve sosyo-ekonomik değişiklikler erinlik ve ergenliğin ortaya çıkışını etkileyen etkenlere örnek gösterilebilir.”¹³ Bu dönemde fiziksel değişim oldukça hızlıdır. Erinlikten sonra başlayan ergenlik dönemi kız ve erkeklerde biraz farklılık göstermektedir. Kızlarda yaklaşık 18, erkeklerde yaklaşık 21 yaşına kadar sürmektedir. Bu dönemde kız ve erkeklerde bir takım fiziksel ve hormonal değişimler ortaya çıkmaya başlar. Boy ve kilo artışı, vücutlarının şekillenerek yetişkin vücutuna benzemeye başlaması gibi daha birçok farklılıklar meydana gelir. Ayrıca değerler ve ahlaki sistemi gelişir. Kendine uygun değerler sistemine yönelmeye ve toplumda sosyal bir kimlik kazanma çabasına girer. Bağımsız olma, beğenilme, kabul görme gibi birçok isteği vardır. Tabi bunların oluşumu sürecinde toplumla çatışma ve duygusal yapıda sürekli değişkenlik gözlenmektedir.

1.3.2.4. Yetişkinlik Dönemi ve Özellikleri

Ergenliğin sona ermesiyle başlayan ve ölüme kadar süren bir süreci kapsar. Ortalama on sekiz yaş ile otuzlu yaşlar arası genç yetişkinlik dönemini oluşturur. Bu dönem bireyin eğitimini tamamlayıp kendi ekonomik özgürlüğünü kazandığı dönemdir. Meslek seçimini yaptığı, bu doğrultuda kariyerini oluşturduğu, toplum içerisinde aktif görevler aldığı, vatandaşlık görevlerini yerine getirmeye başladığı, eş seçimi ve aile oluşturma gibi hayatıyla ilgili önemli adımlar attığı bir dönemdir. Sosyal çevresiyle olumlu ya da olumsuz ilişkiler kurar.

Otuzlu yaşlardan altmışlı yaşlara kadar geçen döneme ise orta yetişkinlik denilmektedir. Bu dönemde birey kariyerinde ilerler ve ekonomik durumunu belirli bir seviyeye

¹³ Selçuk, a. g. k. , s. 35

getirerek hayat standartlarını geliştirir. Daha sonrada emekliliğe hazırlanır. Ana-babalık görevlerini yerine getirmenin yanında, yeni yetişen bireylere yardımcı ve destek olma gibi toplumsal görevler üstlenirler. “Kişi ailesine karşı olduğu gibi topluma karşı da vazifesini yapmak ve yararlı olmak amacındadır. Üreticilik duygusundan yoksun olan kişiler, çocuklarına ve çevrelerine karşı kayıtsız kalır ve yalnızlaşırlar.”¹⁴ Ayrıca bu dönemde orta yaşta görülen çeşitli fizyolojik değişiklikler meydana gelir. Bu değişime alışmaya çalışır.

Altmışlı yaşlarla başlayıp ölüme kadar devam eden döneme ileri yetişkinlik denilmektedir. Bu dönemde genellikle iş yaşamı biter ve emeklilik yaşanmaya başlar. Fiziksel ve zihinsel güçte zayıflamalar ve sağlık sorunları yaşanmaya başlar. “Birey önceki dönemlerde yaptıklarının bir muhasebesini yapar ve bir senteze ulaşmaya çalışır. Bu amaçla anlamlı bir hayat geçirip geçirmediği konusunda öz eleştiri yaparlar.”¹⁵ Bunun sonucunda olumlu sonuçlar elde eden bireyler mutlu bir ileri yetişkinlik geçirir ve ölüm kavramına daha rahat alışır. Ama muhasebesinde olumsuz sonuçlar elde eden, istediği gibi doğru bir hayat yaşamadığını düşünen birey mutsuz ve çaresiz bir dönem geçirerek ölüm korkusu yaşamaya başlayabilir.

2. ERGENLİK DÖNEMİ GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

Ergenlik dönemi, insan gelişiminde önemli bir dönemi kapsamaktadır. Bireyin kişiliğinin temellerinin atıldığı bir süreçtir. “Ortaokul dönemine denk düşen ilk gençlik ya da ergenlik döneminde cinsel uyanışla birlikte yeni ruhsal tepkiler ve davranışlar belirmeye başlar. Dengeli ve uyumlu ilkokul çocuğu gider, yerine oldukça tedirgin, kuruntulu, güç beğenen ve çabuk tepki gösteren bir ergen gelir.”¹⁶ Ergenlik dönemindeki bireylerin gelişimleriyle ilgili özellikleri birkaç başlık altında toplayabiliriz. Bunlar fiziksel, devinsel, bilişsel, dil, psikososyal ve ahlak gelişimi olarak gruplanabilir.

¹⁴ Selçuk, a. g. k. , s. 65

¹⁵ Selçuk, a. g. k. ,s. 66

¹⁶ Yörükoğlu, A., Gençlik Çağı, İstanbul, 2007, s. 38

2.1. Fiziksel ve Devinsel Gelişim

2.1.1. Fiziksel Gelişim

Ergenlik döneminde bireylerde belirgin olarak fiziksel ve devinsel değişimler gözlenir. Bebeklik döneminde hızlı bir fiziksel gelişim gösteren birey, yavaşlayan bu döngüyü ergenlik dönemine girmesiyle tekrar hızlandırır. Vücutlarında farklılaşma meydana gelir. Ayrıca birey kaslarını ve zihnini daha koordineli şekilde kullandığı bir dönemdir.

Çocuğun bedeninde meydana gelen değişimler, çocuk tarafından algılanabilecek bir yaş düzeyinde de olduğu için çocuğun psikolojik olarak da etkilenmesine neden olmaktadır. Kendine neler olduğunu sorgulamaya başlamaktadır.

Ergenlik dönemi ortalama 12-18 yaşları arasında gerçekleşmektedir. Çocukluk döneminde biraz yavaşlayan büyüme ve gelişme ergenlik döneminde yeniden hızlanır. “Genç için hızlı bir gelişim sürecine girilen ergenlik dönemi, oldukça çalkantılı bir dönemdir. Gençler ne yetişkin ne de çocuk olarak kabul edildikleri bu geçiş dönemine uyum sağlamakta güçlük çekerler. 11-12 ile 17-18 yaşları arasını kapsayan ergenlik döneminde fizyolojik ve hormonal değişiklikler kendini gösterir.”¹⁷

Bu yaş aralığı gelişim psikolojisinde erinlik ve ergenlik olarak daha ayrıntılı incelenmektedir. “Erinlik, cinsiyet yeteneklerinin kazanıldığı dönemdir. Ortalama olarak kızlarda 12-13, erkeklerde 13-14 yaşlarında ortaya çıkmakta ve yarısı çocukluk yarısı ergenlik olmak üzere 2 - 4 yıl sürmektedir.”¹⁸ Erinlik döneminin hemen ardında ergenlik dönemi devam eder. Erinlik ve ergenlik döneminin başlama ve bitiş yaşlarını kalıtsal, çevresel, sosyal ve ekonomik birçok faktör etkilemektedir.

¹⁷ Erdem-Akman, a. g. k. ,s. 50

¹⁸ Selçuk, a. g. k. ,s. 35

Ergenlik döneminin başlamasıyla çocuk, vücudunda çeşitli farklılıklar gözlemlemeye başlar. “Ergenlikte bedenin değişik bölgelerinde yer alan iç salgı bezleri tarafından salgılanan hormonlarda ortaya çıkan değişimler, büyümeyi ve cinsel olgunlaşmayı hızlandırır. Hormonlar doğrudan kana karıştıkları için, bedende belli bir alanı değil, yaygın bir alanı etkilemektedir.”¹⁹ Kızlarda ergenliğe girildiğinin en önemli belirtisi adet kanamalarıdır. Erkeklerde ise kızlardaki gibi açık belirtileri bulunmamaktadır. Ergenlikte kız ve erkek çocuklarda meydana gelen fiziksel değişimlerin ve ortaya çıktığı yaş aralıkları aşağıdaki tabloda ifade edilmiştir.

Tablo 1: Ergenlikte ortaya çıkan büyüme değişimlerinin yaşlara göre dağılımı²⁰

Yaş	Kızlar	Yaş	Erkek
10 – 12	İç organların gelişiminde kritik dönem	12 - 13	İç organların gelişiminde kritik dönem
11 – 12	Göğüslerin ve kalça kemiğinin büyümesinin başlaması	13 - 14	Kasıklarda kıllanmaların başlaması
12 - 13	Kasıklarda kıllanmaların başlaması	14 – 15	Kas gelişiminin yoğunlaşması ve koltukaltı kıllarının gelişimi
13 - 14	Koltukaltı kıllarının gelişimi ve ay halinin görülmesi	14 - 16	Cinsel organların büyümesi
15 - 18	Dişi biçim ve fiziğinin tamamlanması	16 – 18	Yüzde kıllanmanın başlaması
		19 - 21	Erkek biçim ve fiziğinin tamamlanması

Kaynak: Selçuk, Z., Gelişim ve Öğrenme, s.35, No 6

¹⁹ Erdem-Akman, a. g. k. ,s. 51

²⁰ Selçuk, a. g. k. ,s. 35

Ergenlik döneminde çocukta, birincil ve ikincil cinsiyet özellikleri kendini gösterir. Birincil cinsiyet özellikleri üremeyle ilgili olan özelliklerdir. Kızlarda ve erkeklerde üreme hücreleri üretilmeye başlar. İkincil cinsiyet özellikleri ise direkt üreme faaliyetleriyle ilgili değildir. İkincil cinsiyet özellikleri erkeklerde, vücudunda kıllanma, sesin kalınlaşması, sakal çıkması, sivilcelerin oluşması, saçta kepeklerin oluşması gibi değişimlerdir. Kızlarda ise göğüslerin ve kalçaların büyümesi, vücutta kıllanma gibi değişimlerdir.

Ergenliğin ilk yıllarında çocukların boylarının uzama miktarı daha fazladır. Ortalama yıllık boy artışı kızlarda 6–8 cm, erkeklerde ise 7–8 cm civarındadır. Kızların boy uzaması yaklaşık 18 yaşına kadarken, erkeklerde 20–22 yaşına kadar sürmektedir. “Kızlarda ağırlık artışı en fazla cinsel olgunluğun ortaya çıktığı dönemlerde olmaktadır. Erkeklerde ise ağırlık artışı en fazla 16 yaş civarında görülmektedir.”²¹ Ayrıca bu dönemde kemiklerin de boyu uzar, kemik doku sertleşir ve ergenliğin son yıllarında da yetişkin birey seviyesine ulaşır. Aynı zamanda kaslarda gelişimini aynı süreç içerisinde devam ettirir. Bu büyüme döneminde kemiklerin gelişimi sürecinde bedenin tüm uzuvlarında gelişim aynı hızda gerçekleşmemektedir. Bu dönemde vücutta bazı orantısızlıklar gözlenmektedir. Ayakların vücudun diğer uzuvlara göre daha büyük görünmesi örnek olarak verilebilir.

Tüm bu fiziksel gelişimler kişinin kalıtsal özelliklerinin etkisiyle başka kişilerin gelişimlerinden farklılıklar gösterebilir. Bu da aynı yaştaki çocukların farklı fiziksel görünümlere sahip olmasına neden olur. Bu hem çocukta hem de ailesinde çeşitli rahatsızlıklara neden olabilir. Kendini diğer yaşıtlarından farklı hissettirir. Örneğin, erken gelişimlerde çocukta, özgüven, liderlik, sosyalleşme gibi duygular daha fazla görünürken; geç gelişen, akranlarına göre çelimsiz kalan çocuklarda ise içine kapanıklık, güvensizlik, kıskançlık gibi duygular ön plana çıkabilmektedir. Erken ve geç olgunlaşmak ve gelişmek kız ve erkek çocukları arasında da farklı durumlar yaratabilmektedir. Erken olgunlaşma bir kız çocuğunda meydana geldiğinde bu toplum tarafında çok pekiştirilen bir durum olmadığı için kız çocuk, vücudundaki değişimleri saklama ve kendini geri çekme eğilimindedir. Bu da onların yetişkinlik dönemlerinde

²¹ Selçuk, a. g. k. ,s. 36

yaşıtlarından daha çekingen olmalarına sebep olabilmektedir. Ama erken olgunlaşma erkek çocuklarında pekiştirilen, önemsenen bir gelişme olduğu için erkek çocuk bu dönemi daha rahat geçirebilmekte ve toplum içinde daha sosyal, aktif ve popüler olmalarına neden olabilmektedir. Geç olgunlaşan kızlar ise toplum içinde kendine güvenen ve dışadönük bireyler; geç olgunlaşan erkek çocukları ise toplumda çok popüler olmasa da bunu hareketli bireyler olarak kapamaya çalışırlar.

Bu dönemde fiziksel özellikler önem kazandığı için ergenler bu durumla ilgili bazı sorunlar yaşayabilirler. Bu dönemde enerji ihtiyacının fazla olması aşırı yemeğe ve şişmanlığa yol açabilir, bu da ergenin psikolojik sorunlar yaşamasına neden olabilir. Bunun yanında toplumda zayıflığın popüler olması ve kişideki bazı psikolojik rahatsızlıklar, iştahsızlık yaratarak anorexia nervosa gibi hastalıklara yol açarak aşırı zayıflıklar gözlemlenebilir. Ayrıca duruş bozuklukları ve akne sorunları gibi birçok fiziksel sorunlar yaşayabilirler.

Tüm bu fizyolojinin önemli olduğu evrede ergenler zamanlarının büyük bölümlerini dış görünüşlerini inceleyerek geçirebilmektedir. “Çevrelerindeki hemen herkesin de kendileriyle ilgilendiklerine inanırlar. Onlara göre giysilerindeki bir uygunsuzluk, görünüşlerindeki bir değişiklik çevrelerindeki hemen dikkatini çekecektir. Ergenlik çağına has bu benmerkezci düşünce yapısı beraberinde, ergenlik çağındaki gençlerin az ya da çok hemen hepsinde gözlenen, dış görünüşlerinin yeterince iyi olmadığına ilişkin kaygıları da getirir. Önceki gelişim dönemlerinde pek şikayetçi olmadıkları boyları, kiloları, ciltlerindeki bozukluklar gibi birçok şeyden yakınmaya başlarlar.”²² Bu aşamada ergenin çevresindeki yetişkinlerin yönlendirmeleri ve destekleri önem kazanmaktadır. Zamanla benmerkezcilikten kurtulmaya başlayan ergen kendi benlik kavramını oluşturur. Beden oluşan değişimleri kabullenme, çocuk rolünden çıkarak yetişkin rolünü edinmeye çalışma, çevresindekilerin değişen beklentilerine ayak uydurma, erken ya da geç olgunlaşmanın beraberinde getirdiği farklı sorunlar, ergenlik dönemindeki öğrencilerin üstesinden gelmeleri gereken durumlardan sadece birkaçıdır. Ergenlik döneminin sarsıntısız atlatılmasında, aileler ile birlikte öğretmenlerin de bazı sorumlulukları bulunmaktadır.

²² Erdem- Akman, a. g. k. ,s. 54

2.1.2. Devinsel Gelişim

Devinsel gelişim, fiziksel gelişimle bir arada ilerleyen bir süreçtir. Ergenlikte, fiziksel gelişimin paralelinde ilerleyen devinsel gelişim, gelişiminin en yüksek noktalarına ulaşır. “Devinsel gelişim çocuğun kol ve bacakları ile tüm organlarını kullanmada güç ve hız kazanması ve beden organları arasında eşgüdüm sağlaması anlamına gelmektedir. Devinsel gelişimin çocuğun bilişsel ve toplumsal gelişimi üzerinde önemli katkısı vardır.”²³ Yani çocuk fiziksel ve devinsel gelişimini sağlıklı bir şekilde doğru zaman aralıklarında tamamladığında bu çocuğun bilişsel gelişiminin de doğru ilerlemesini sağlayacağından toplumsal gelişimi ve rolü de daha sağlıklı olacaktır.

Devinsel gelişimin eğitim açısından da önemli bir rolü vardır. “Devinsel gelişimin önemi, yalnız çocuğun gelişmesinin bir bütün olarak etkilenmesinden değil, bazı durumlarda kişilik gelişmesinde ya da meslek edinmede tek başına önemli bir rol oynayabileceği düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin bazı çocuklar zihinsel alanda başarılı olamadıkları halde, devinsel etkinliklerde yetenekli olabilirler.”²⁴ Devinsel gelişim ergenlikteki kız ve erkek çocukları açısından karşılaştırıldıklarında erkeklerin kızlara göre kas ve hız hareketleri açısından daha başarılı oldukları görülmüştür. Fakat beceri gerektiren konularda ise cinsiyet farklılıklarında öte, yapılan alıştırmaların önem kazandığı görülmektedir.

²³ Bilgin, M., “Bedensel ve Devinsel Gelişim”, Eğitim Psikolojisi, (Ed. B. Yeşilyaprak), Ankara, 2006, s. 75

²⁴ Bilgin, a. g. k. ,s. 73

2.2. Bilişsel ve Dil Gelişimi

2.2.1. Bilişsel Gelişim

Ergenlik döneminde bireyde düşünme ve bellekte gelişmeler meydana gelir. Belirli konular hakkında akıl yürütme, sorunlarının üstesinden gelebilme, farklı kavramları özümseme gibi çeşitli bilişsel gelişimler gösterirler. Somu ve soyut düşünebilme yeteneklerinde gelişmeler gözlenir.

Ayrıca bu dönemde dil gelişiminde de farklılıklar gözlenir. Her birey kendi yetenek ve sosyal yapısına göre dilde gelişmeler gösterir. Çevresinden algıladığı dil özelliklerini uygular ve kendine bir dil yapısı oluşturur. Bu dönemde çevresindeki insanlarda, haberleşme kaynaklarında her gün öğrenilenler bir birikim oluşturur.

Bilişsel gelişim, genel olarak düşünme ve kavrama sisteminde ortaya çıkan gelişmeler olarak ifade edilebilir. Bireyin bilişsel gelişimi sürecinde akıl yürütme, düşünme, bellek ve dilde değişimler meydana gelir. “Bilişsel sözcüğü, akıl ve bilgi, bellek, akıl yürütme, anımsama, unutma, sorun çözme, kavramlar ve düşünce gibi zihinsel işlevleri tanımlar.”²⁵ Bilişsel gelişimle ilgili bir gelişim kuramı ortaya koyan Jean Piaget, bireyin dünyaya şemalar oluşturma, özümseme, uyum sağlama, organize etme ve uzlaşma gibi yeteneklerle geldiğini ileri sürmektedir. Her çocuğun kendine özel zihinsel işleyişleri ve bakış açıları vardır. Yani her çocuk bulunduğu bilişsel gelişim dönemine göre olaylar karşısında farklı tepkiler vermekte ve durumları farklı ifade etmektedir. “Dünyayı tanımak için bebeğin zihninde oluşturduğu algı çerçevesine şema denir. Yeni tanınan bir nesnenin var olan yerleştirilmesi özümsemedir. Şema yeterli olmazsa, yeni duruma göre şemayı değiştirmeye de uyma denir”²⁶

²⁵ Küçükkaragöz, H., “Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi”, Eğitim Psikolojisi, (Ed. B.Yeşilyaprak), Ankara, 2006, s. 83

²⁶ Küçükkaragöz, a. g. k. , s. 85

Gelişim psikolojisinde, bilişsel gelişimin birbirini takip eden çeşitli dönemlerden oluştuğu kabul edilmektedir. Her dönemde çocukların gelişimlerinde farklılıklar gözlenmektedir. “Bilişsel gelişim büyük ölçüde biyolojik olgunlaşmadan etkilenmekle birlikte, bireyin yaşını bilmek, onun hangi dönemde olduğunu yordamak için kesin bir ölçü olmamaktadır. Öte yandan, herhangi bir yaşta, bilişsel olarak birden fazla dönemin özelliklerini taşımakta olasıdır. Piaget ergenlik dönemi ve sonrasına denk gelen son gelişim dönemini soyut işlemler dönemi olarak ifade etmektedir. Ancak yine Piaget’e göre, bilişsel gelişim biyolojik olgunlaşma ile birlikte geçirilen yaşantılardan da etkilendiği için, bazı yetişkinlerin yaşları ne olursa olsun soyut işlemler dönemine ulaşamamış olması da mümkün olabilir. Bilişsel gelişim dönemlerinin bir başkası da, her bir dönemin kendisinden önce gelen dönemlerin özelliklerini de içermesidir. ”²⁷ Ayrıca bireysel farklılıklar aynı yaştaki çocukların bilişsel gelişimlerin farklı olmasına ve bununda okul başarısına etki ettiği görülmektedir. Piaget bilişsel gelişim dönemleri, Duyusal-Motor, İşlem Öncesi, Somut İşlemler ve Soyut İşlemler Dönemi olmak üzere dörde ayrılır. İlköğretim 6. – 8. Sınıflar ile lise yılları (12-17 yaş) yani ergenlik dönemi soyut işlemler dönemine denk gelmektedir. Soyut işlemler dönemi bilişsel gelişimin en üst düzeyidir. Bu dönemde gözlenen özellikler şu şekildedir. “Nesne ve olaylar göz önünde olmadığı halde soyut, göreceli düşünülebilir. Hipotezler vasıtasıyla düşünülebilir. Analiz, sentez ve değerlendirme düzeyinde soyutlamalar yapılabilir. Soyut problemler sistematik olarak sınanabilir. Ulaşılan sonuçlar hakkında genellemeler yapılabilir. ”²⁸ Genelleme, tümdengelim, tümevarım gibi zihinsel işlemler yapabilir. Tartışmalara katılıp, mantıksal oyunlarla uğraşır.

Soyut işlemler dönemi, düşüncelerin yetişkinler düzeyine ulaştığı bir dönemdir. Ama bu geçiş bir anda olmaz. Yetişkinlerin düşünce biçimini tamamen içermeyen ergenlere özel bir düşünce biçimini içerir. “Ergenlik dönemindeki düşüncenin bir başka özelliği de ben merkezli olmasıdır. Ergenlik çağı ben merkezliliği içindeki bir ergen, dünyayı değiştirebileceğini zanneder ve kendi düşüncesinin en doğru düşünce olduğunu iddia eder. ”²⁹ Bu tür düşünce biçimlerinin gözlemlenmesi gelişim dönemi açısından

²⁷ Erden- Akman, a. g. k. , s. 64

²⁸ Selçuk, a. g. k. , s. 95

²⁹ Selçuk, a. g. k. ,s. 96

olabilecek bir süreçtir. Etrafındaki her şeyi kendine göre görme, her şeyin kendi etrafında ve kendisi için olduğunu düşünme gibi durumlar oluşmaktadır. Bu tür ben merkezci davranışlar ergenlikte görülen en belirgin özelliklerdendir. Aile, öğretmen ve çevredekilerin bu bilinçle yaklaşması çocuklarla olan iletişimde önemli bir faktördür. “Gençlerin bu özelliklerini bilerek onlara yaklaşmak, tartışmaya girmekten çok onları anlamaya çalışmak, kuşaklar arası çatışmaların şiddetini azaltacaktır. Normal koşullar altında, ergenlik döneminin sonlarına doğru ben-merkezci düşünce biçimi etkisini kaybetmektedir.”³⁰ Ayrıca bu iletişim ergenin sağlıklı bir psikolojisinin gelişmesine de yardımcı olacaktır.

2.2.2. Dil Gelişimi

İnsan doğası gereği sosyal bir varlık olması ve bunu gerçekleştirebilmesi için insanlarla iletişime geçmesi gerekir. Bu noktada dil önem kazanmaktadır. Dil; duygu ve düşüncelerin ifade edilmesinde kullanılan dizgelerdir. “Büyümekte olan her çocuk kendisini, başka dillerden ayıran, hem ses nitelikleri değişik bir ses dizgesinin içinde, hem de zihinde evreni belli bir biçime sokan bir düşünce dizgesi içinde bulunur, bu çocuğun ana dilidir. Çocuk bu dilin seslerini duyarak, yineleyerek bu ses dizgesini zihninde yerleştirdiği gibi, başka ulusların dillerinden ayrı bir anlama ve anlatma yoluna sahip olan kendi dilinin evrene bakış biçimini ve anlatım yolunu da benimser. Bunun yanı sıra; çevre, öğrenim düzeyi, yaşam koşulları bakımından birbirinden farklı durumlarda bulunmakla birlikte aynı dili konuşan herkesin, sözcükleri söyleyiş, seçiş, belli sözcükleri tekrarlayış bakımından- aynı aileden iki kişinin, örneğin birlikte yetişmiş, aynı okulda okumuş, aynı ortamı paylaşmış iki kardeşin bile dili kullanımları arasında farklılıklar vardır. Çünkü dil, kişinin aynı zamanda ruhsal durumuna, yeteneklerine sıkı sıkıya bağlıdır ve konuşurken bunları yansıtır. Diller, toplumların duygu düşünce tarzına, sosyal durumlarına, oturdukları yerlere ve iklim şartlarına, tarihteki geçmişlerine, zaman içinde uğradıkları değişime ve gelişmelere göre, şekil ve işleyiş bakımından birbirinden ayrı bir biçimlemeye uğramışlardır.”³¹ Dil bir kişinin

³⁰ Erden-Akman, a. g. k. ,s. 74

³¹ Küçükkaragöz, a. g. k. , s. 101

hem kendini toplumda doğru ifade edişini sağlarken hem de toplumdan elde ettiği kültürü yansıtmaktadır. Kişinin kendi yeteneklerinin etkisi olmakla birlikte aile, okul ve çevrenin dil gelişiminde önemli katkıları vardır.

Dil gelişimi, aynı yaşlardaki çocuklarda benzer özellikler gösterirler. Fiziksel gelişimle birlikte bilişsel gelişim, dil gelişiminin oluşmasına destek sağlar. “Aynı yaşlardaki çocukların kullandıkları sözcüklerin sayısı, kurdukları cümle yapıları, hatta ses tonları ve vurgulamaları bile birbirine benzemektedir. Birey, bilişsel gelişim dönemlerinde ilerledikçe dil kullanımındaki beceri ve yetenekleri de artmaktadır.”³²

Bebeklerin çıkardığı seslerin zaman içerisinde farklılaşarak zengin dilbilgisi kuralları içeren yetişkin konuşmasına dönüşmesi hakkında çeşitli araştırmalar ve görüşler bulunmaktadır. Bunlar davranışçı görüş, dil gelişimini biyolojik temellere bağlayan görüş (psiko-linguistik) ve sosyal öğrenme kuramıdır. “Davranışçı kuram; dilin öğrenilmesini, pekiştirme sonucu belirli davranışların ortaya çıkması şeklinde açıklanmaktadır. Bu görüşe göre, bebekler sesleri tekrar (taklit) ederken gündelik dildeki kelimelere benzer sesler çıkardıklarında çevresi tarafından pekiştirilirler. Böylece çevresi tarafından pekiştirilen sesleri daha sık kullanır ve dil gelişir.”³³ Diğer bir görüş ise dil gelişimini biyolojik temellere bağlayan görüştür. Dil gelişimini biyolojik ve psikolojik temellere bağlayan kuramlara psikolinguistik kuramlar denilmektedir. Bunlar içindeki en önemli kuram Chomsky’ye aittir. “Chomsky’nin kuramına göre, insanlar doğuştan dil öğrenebilmek için özel bir mekanizmaya sahiptirler. Bu mekanizma sayesinde çocuk, çevresinde konuşulan dili içselleştirir, kurallarını anlar, öğrenir ve daha sonra da uygun dil bilgisi kuralları ile konuşmayı başarır. Bu mekanizma sayesinde, çocuklar tıpkı yürümeyi öğrendikleri gibi, biyolojik olarak belli bir olgunluğa eriştikten sonra, konuşmayı öğrenirler.”³⁴ Dil gelişimi de belirli bir periyotta gelişimini sürdürür. Olgunlaştığı zaman kendini gösterir. Bu gelişim sırasında çevreden duydukları özümseyerek ve zaman zaman taklit ederek bu gelişimi geliştirir.

³² Erden- Akman, a. g. k. , s. 76

³³ Selçuk, a. g. k., s. 104

³⁴ Küçükkaragöz, a. g. k., s. 102

Bir diğerkuram ise sosyal öğrenme kuramıdır. Sosyal öğrenmede dil gelişiminin, sosyal etkileşimle gözleme dayalı bir öğrenmenin önemli olduğu belirtilir. “Sosyal öğrenme kuramcıları, dil gelişiminin sosyalleşme süreci içinde gerçekleştiğini, çocuğun gözlem ve taklit yoluyla konuşmayı da öğrendiğini kabul ederler. Diğer bir ifadeyle çocuğa çevresindekiler model olur ve çocuk o modelleri gözler ve taklit eder. Konuşmadaki şive farklılıkları bu şekilde açıklanabilir. Bu alanda Vygotsky’nin görüşleri dikkate değerdir. Vygotsky’ye göre çocukların kazandıkları kavramların, fikirlerin, olguların ve tutumların kaynağı sosyal çevredir.”³⁵ Çevrenin dil gelişimindeki etkisini ifade etmektedir. Çevrelerinden ve özellikle gelişimlerinin ileriki zamanlarında okuldan öğrendikleri kelimeleri ve kavramları hatta konuşma tarzlarını kendi dağarcıklarına aktarırlar.

Çocuklar, ilköğretim döneminde günlük yaşamlarında oluşturdukları kelime dağarcıklarını geliştirirler. Özellikle Türkçe derslerinde yapılan etkinlikler çocuğun hem kelime dağarcığını geliştirir hem de duygu ve düşüncelerini doğru kelimelerle ifade etmelerini sağlar. Bu da sosyal çevresinde kendini ifade etmesini sağlar. “Sözle iletişim kurarken model alınan kişi ya da gruba benzer bir biçimde konuşma ergenlik döneminin sonlarına kadar sıklıkla karşılaşılan bir özelliktir. Üniversite öğrencileri arasında bile, günün moda sözcüklerini sık sık kullanarak, birbirine benzer sözcüklerle konuşma biçimi zaman zaman karşılaşılan bir durumdur. Özet olarak dil gelişimi bilişsel gelişme ve olgunlaşmaya bağlı olarak ortaya çıkar. Kullanılan sözcükler, kurulan cümle biçimleri, konuşma içerikleri bilişsel gelişimin düzeyiyle birlikte, anne babanın çocukla iletişim biçimi, geçirilen yaşantıların nitelikleri, bireyin özdeşim kurduğu grubun özellikleri gibi çevresel faktörlerden de etkilenir.”³⁶ Bu açıdan çevrelerinde gerçekleşen her şey kişinin dil gelişimine olumlu ya da olumsuz katkıda bulunmaktadır. Kendini ifade etmede dilin önemini göz önünde bulundurduğumuzda, çocukların bu konudaki gelişimlerine önem vermeli ve olumlu katkılarda bulunmalıyız.

³⁵ Küçükkaragöz, a. g. k., s. 103

³⁶ Erden-Akman, a. g. k., s. 79

2.3. Kişilik Gelişimi

Kişilik gelişimi üzerinde birçok araştırmalar yapılan gelişim alanlarından birisidir. Günlük hayatımızda da sıklıkla kullandığımız bir kelimedir. “Kişilik, bireyi diğer bireylerden ayıran, bireye özgü ve tutarlı olarak gösterilen davranış özelliklerinin kişiliği oluşturduğu kabul edilmektedir. Freud ve Erikson gibi bazı psikologlara göre kişilik gelişimi de farklı dönemler içinde ortaya çıktığını kabul etmektedirler. Bireyin kendi bedensel gelişimi üzerine yargıları, yaşlıtlarına göre kendisini güzel ya da çirkin, zayıf ya da şişman, çevik ya da hantal, uzun ya da kısa olarak algılaması, çevresiyle kurduğu ilişkiler üzerinde etkili olacaktır.”³⁷ Kişiliğin gelişimi, bireyin kalıtsal özellikleriyle çevresel etmenlerin etkileşimine bağlı olarak şekillenmektedir. Bu gelişimde çevresel etmelerin önemli bir yere sahip olduğu yadsınmamalıdır. Çevresinden model aldığı davranışlar ve değer yargıları kişilik gelişimini etkilemektedir.

2.3.1. Psikososyal Gelişim

Kişilik yapısıyla ilgili çeşitli araştırmalar yapan Freud, birçok kuramsal yaklaşımlar oluşturmuştur. Bunlar Topografik Kişilik Kuramı, Yapısal Kişilik Kuramı ve Psikoseksüel Gelişim Kuramıdır.

“Topografik kişilik kuramı, bireyin bilişsel etkinlikleriyle ilişkili olup, insan davranışlarının bilinçten öte, bilinçaltı materyallerle ilişkili olduğunu vurgular. Bireyin herhangi bir anda farkında olduğu yaşantılarının bulunduğu bölge bilinç, bireyin ancak dikkatini zorlayarak hatırlayabildiği yaşantılarının bulunduğu bölge ise bilinç öncesi olarak adlandırılmıştır. Freud, bireyin farkında olmadığı, dikkatini zorlasa bile bilince çıkaramadığı, hatırlamadığı olayların barındığı bölgeyi, bilinç dışı olarak tanımlanmıştır. Çeşitli terapi teknikleriyle bilinç altındaki materyalin bilince getirilmesi amaçlanmaktadır. Böylece bireyin davranışlarının nedenlerine ilişkin bir iç görüş kazanabilmesine yardım edilebilmektedir. Freud, topografik kuramın yeterli olmadığını fark edip yeni bir kişilik kuramı oluşturmuştur. Bu kuram yapısal kişilik kuramıdır. Bu

³⁷ Erden- Akman, a. g. k., s. 85

kuram id, ego ve süperegoda oluşan üç bölümden oluşur.”³⁸ Bu bölümler birbiriyle etkileşerek bireyin davranışlarını oluşturduğunu ileri sürmektedir. Birbirlerini etkileyen ve tamamlayan bir özelliğe sahiptirler. “İd, kişiliğin ilkel yönünü oluşturmakta, daima haz ilkesine göre hareket etmekte, gerçek dışı ve mantık dışı istek ve arzularla, bireyin içsel dürtülerinin her ne pahasına olursa olsun derhal doyurulması doğrultusunda bir işlevde bulunmaktadır. Ego, kişilik yapısının gerçeklik ilkesine göre hareket eden ve kısmen de olsa bilinçli olan bölümdür. Bir bakıma kişiliğin idare meclisi gibi davranan ego, gerçekliğin sınırları zorlanmadan bireyin içsel dürtülerinden kaynaklanan ihtiyaçlarının uygun bir biçimde nasıl karşılanabileceğini tayin etmektedir. Süper ego, çocuğun ana- babalarından özümsemiş olduğu toplumsal kurallarla, geleneklere, göreneklere ve ahlak kurallarına göre şekillenir. Süperego da id gibi gerçeklik ilkesine göre hareket etmez, tüm kararlarında ahlak ilkesinden yola çıkarak, katı ahlaki kurallar çerçevesinde, özellikle idin cinsellik ve saldırganlıkla ilişkili isteklerini ahlaka uygunluğu açısından denetleyerek, kabul edilmesi mümkün olmayan aşırı istek ve taleplerin karşılanmasına karşı çıkar. Freud’un görüşlerine bağlı kalarak, sağlıklı bir kişilik yapısı için, kişiliğin bu üç boyutu arasındaki ilişkide denetiminin egonun elinde olması gerekir.”³⁹ İd ya da süperegonun baskın olması kişinin gerçeklikten uzaklaşmasına neden olabilecektir. Bunun için kişilerin daha sağlıklı bir psikolojiye sahip olabilmeleri için bunu göz önünde bulundurmaları gerekmektedir

Psikoseksüel gelişimin ergenlik yaşlarını kapsayan dönemi genital dönemdir. Bu dönemde özellikle cinsel dürtülerden kaynaklanan çatışmalar tekrar ortaya çıkar. Güvensizlik ve toplumsal sorunlarda dolayı kendi kendine cinsel doyum sağlama görülebilir. Karşı cinse ilgi duyma, sosyalleşme isteği, aile ile ilgili çatışmalar gelecek planları gibi birçok durumlar bu dönemde gözlenir. Genç eğer bu dönemi sağlıklı bir şekilde geçirilmezse aşırı bağımlı ya da aşırı bağımsız ilişkiler gözlemlenebilir.

İnsanın sağlıklı bir yaşam sürdürmesinde birçok etmen etki etmektedir. Özellikle bulunduğu fiziksel ve sosyal çevreye uyum önemli bir etkidir. “Bu nedenle sosyal gelişim ve buna bağlı olarak sosyalleşme kavramı büyük bir önem taşımaktadır.

³⁸ Can, G., “ Kişilik Gelişimi”, Eğitim Psikolojisi, (Ed. B. Yeşilyaprak), Ankara, 2006, s. 120

³⁹ Can, a. g. k. ,ss. 121-122

Sosyalleşme ya da toplumlaşma, kişinin belirli bir toplumun davranış kalıplarını kişiliğine mal ederek o topluma ait bir kişi durumuna gelmesidir. Sosyal gelişimin başlangıcı bebekliğin ilk günlerine kadar gitmektedir. Bir bebeğin annesine olan bağımlılığı onun sosyal ilişkilerinin başlangıcıdır. ⁴⁰ Daha sonra yürümeye başlaması, konuşması, başka çocuklarla oyunlar oynaması sosyalleşmesini sağlar. Bu şartlarda farklı davranışlarla karşılaşır. Bunlardan hangisini örnek alacağı çevresindeki modellere bağlı olarak değişir.

“Psikososyal gelişimle ilgili kuramlar oluşturan Erikson, kişilik gelişimini Freud gibi sadece çocukluk yıllarında incelemeyi. Yaşam boyu süren bir gelişim olarak algılar. Ayrıca insan gelişiminde kültürel, sosyal ve çevresel etkenlerin önemli olduğunu savunmuştur. Benlik gelişimi de belirli zaman dilimleri içinde aşamalı bir şekilde biçimlenir. Erikson’un kuramının dayandığı bazı temel düşünceler vardır. Buna göre; genel olarak insanların temel ihtiyaçları aynıdır. Benlik ya da egonun gelişimi temel ihtiyaçların karşılanmasıyla oluşmaktadır. Gelişim dönemler halinde meydana gelir. Her dönem gelişim için fırsatlar sağlayan bir krizle veya psikososyal problemle nitelenir. Farklı dönemler bireyin güdülenmesinde farklılıklar oluşturur. ⁴¹

Ergenlik dönemi, kimliğe karşı kimlik bocalamasının yaşandığı bir psikososyal gelişim dönemine denk gelir. Ergenlik döneminde, bilişsel yapı gelişir, zihinsel yetiler olgunlaşır ve sosyal çevreyi algılamaya başlar. Artık bu dönemde bireyin hem kendisini ve dünyayı algılayışı hem de çevrenin bireyi algılayışı değişmeye başlar. Çocukluktan yetişkinliğe geçer. Bu, çocuğun bir kimlik kazanmasına ya da olumsuz durumların ortaya çıkmasıyla kimlik karmaşası yaşamasına neden olur. Kimlik kazanma bireyin kendi hakkında olumlu bir ben geliştirmesine neden olur. Yani kendi yeteneklerine uygun bir kimlik geliştirir. Ama bu tür kararlar alamaması kimlik bocalamasına neden olur. Her ergende bu dönemlerde belirli bir kimlik bocalaması olabilmektedir. Fakat bazı ergenler bu dönemi şiddetli geçirmektedir. Kimlik bocalamasında bireyi; düşünce sistemindeki değişiklikler, cinsel rollerdeki değişimler ve meslek seçimine yönelme etkilemektedir.

⁴⁰ Selçuk,a. g. k. ,s. 54

⁴¹ Selçuk,a. g. k. ,s. 55

Bu dönemdeki gencin düşünce sisteminde değişimler meydana gelir. Artık bir olaya bakış açısının farklı olabileceğini, sorunların farklı çözüm yolları olabileceğini ve farklı yollarla çözebileceğini ve üst düzeydeki bilişsel işlemleri yapabileceğini anlamaya başlar. “Bu dönemdeki genç, daha önceki dönemlerde kazandığı geçici kimlikler yerine, daimi bir kimlik kazanma uğraşısı içindedir. Kimlik kazanma hayat boyu devam eden bir süreç olmasına rağmen bu dönemde daha çok önem kazanmaktadır. Çünkü ergenlik dönemindeki genç, meslek seçimi, karşı cinse duyulan ilgi gibi çeşitli problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Ergenin daha önceki kimliği bu problemleri çözmek için yeterli olmamaktadır. Bu nedenle yeni seçimler yapıp, kararlar alabilecek bir kimlik kazanma arzusu yoğunlaşmaktadır. Bağımsız ve yeterli bir kişilik ve kimlik geliştirilmediği takdirde rol karışıklığı ortaya çıkmaktadır. Neticede genç tüm hayatı boyunca hangi rolleri göstermesi konusunda kararsızlığa düşmektedir. Toplumsal konulara ilgisi artmakta ve kendi görüşlerini herkese açıklayarak onların kabul etmesini beklemektedir. Bu durum küçük çocuklarda görülen benmerkezci düşüncenin ergenlik dönemindeki bir yansıması olarak görülebilir. Böyle bir düşünce yapısı gencin çevresiyle olan ilişkilerinin bozulmasına ve çevresi tarafından reddedilmesine yol açabilmektedir. Bu dönemdeki genç akran grubu içinde daha mutlu olmakta ve onlarla birlikte hareket etmektedir. Grup arkadaşlarıyla birlikte kendine özgü giyim, konuşma, tutum ve davranışlar göstererek kimlik kazanmaya çalışmaktadır.”⁴² Bu ergenlik döneminde gözlemlenen temel durumlardan biridir.

Bunun yanında ergenlikte kendini topluma kabul ettirme, sorumluluk alma ve ağımsız olma isteği ergenlerin içinde kendi yaş aralıklarında bile değişiklik göstermektedir. Esen Dinçel’in Ankara ilinde yaptığı bir araştırmada, “yaş temel etkisinin “Bağımsızlık sorunları” ve “Sorumluluk alma ve kendini kabullenme” gelişimsel ödev alanları üzerinde anlamlı düzeyde bir etkisi olduğu görülmüştür. Bulgulara bakıldığında 10-13 yaş, yani erken ergenlik dönemindeki grupta, bağımsızlık sorunları ödevleri ile uğraşma düzeyinin daha büyük yaş gruplarına (14-17, 18-21 ve 22 ve üstü yaş grubu) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Erken ergenlik dönemindeki gençlerin her şeyi kendi başına yapmak istemeleri bilinen bir durumdur. Kendilerine birçok konuda müdahale edilmesinden, ne yapmaları gerektiğinin

⁴² Selçuk, a. g. k. ,s. 62

söylenmesinden kurtulmak ve bir an önce 18 yaşına gelmeyi arzu etmektedirler. 18 yaş yasalar önünde reşit olmanın işareti olduğu için ergen sonsuz özgürlük kazanacağı hayaliyle yaşamaktadır. Bu gerekçe ile 10-13 yaş grubundaki ergenlerin diğer yaş gruplarına göre bu alandaki ödevlerle uğraşmalarının daha fazla olduğu söylenebilir.”⁴³

Ergenlik döneminde dişi ve erkek bedenlerini belirginleşmesi bireyin kimliğinin içerisine cinsel rolünü de katmasını sağlar. Geçmişte kadın ve erkek rolleri daha baskın olarak belirliken günümüzde değişime uğramıştır. Bireyin geliştirdiği cinsiyet rolleri, ailesi ve yaşadığı toplumdan etkilenmektedir. Çoğunluğun kabul ettiği davranış kalıplarını sergilemektedirler. Fakat günümüzde cinsiyetler arasında farklılıkların olmadığı düşünölmeye başlanması ergenin cinsiyet rolüne uygun davranışı sergilemesini zorlaştırıp, bocalamasına yol açmaktadır. Bu bocalamaya düşmemesi için bireyin kendi yetenek ve ilgilerine uygun davranışları sergilemeleri yol gösterici olacaktır.

Kimlik karmaşasında etkili olan bir diğer etkende meslek seçimidir. “Kişini seçtiği meslek, yaşam biçiminin nasıl olacağının da önemli belirleyicilerinden biridir. Harcanacak zaman ve para, yükselme şansı, nerde ve nasıl bir yaşam süreceği gibi etkenler kişinin meslek seçimini büyük ölçüde etkiler. Meslek seçiminin yaklaşması kimlik duygusunu da tehdit etmeye başlar. Tüm yaşamı etkileyebilecek önemli bir karar vermenin gerginliği, verilen kararın uygunluk derecesine yönelik kuşklar ergeni bir bocalama ve kimlik karmaşası içine sokar ve her ergen bu karmaşayı değişik ölçülerde yaşar. Günümüzde teknolojik ilerlemeye bağlı olarak iş ve meslek kollarının sayısındaki hızlı artışa karşılık, bir mesleğe yönelmek için gerekli para ve emek miktarındaki artışlar da gençleri gitgide daha çok zorlamaktadır. Bocalama, kimlik duygusunu tehdit etmeye başlar. Ben kimim, nasıl biri olmalıyım, işim ne olmalı? Türünden sorulardan, kısaca kimlik karmaşasından kurtulmak için bazı gençler bir askıya alma- erteleme dönemine girerler.”⁴⁴ Bu süreçte ergene karşı olumlu tutumlar ve rehberlik, ergenin kendini tanıması, ilgi ve yeteneklerini keşfetmesi, kendine uygun mesleği bulmasında önemli bir faktördür.

⁴³ Dinçel, E., Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemler, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, ss 129-130

⁴⁴ Erden- Akman, a. g. k., ss. 97-98

Tüm bu özellikler ergenin bir kimlik karmaşasına girmesine neden olabilmektedir, olumsuzluklar yaşayabilmektedir. Özellikle çevresindeki aile, öğretmen ve arkadaşlarının ergene yaklaşımlarının, yüksek beklentileri kimlik karmaşasını arttırmaktadır.

2.3.2. Ahlak Gelişimi

Ahlak, bireyin doğruyu ve yanlış ayırt edebilmesini sağlayan değerlerdir. Bu değerler sistemi, gelişimsel süreç içerisinde oluşmaktadır. Bu döneme ahlak gelişimi denmektedir. Ahlaki gelişim, bireyin kişilik gelişiminde önemli bir rol oynar. Çocuğun toplumsallaşma döneminde iyi ve kötü ayırt edebilmesi ile ilgili bir gelişimdir. Kişinin toplum kuralları çerçevesinde kendini denetleyebilmesi gerekir. Ahlak gelişimiyle ilgili Piaget ve Kohlberg önemli kuramlar oluşturmuşlardır. “Piaget’ye göre, ahlak gelişimi çocuğun bilişsel gelişimine bağlı olarak arkadaş çevresinde gerçekleşmektedir. Piaget ahlak gelişimini, ahlak öncesi dönem, dışa bağımlı dönem ve özerk dönem olarak adlandırmıştır... Piaget’ye göre doğumdan 4-5 yaşlarına kadar çocuklar ahlak öncesi dönemdedir. Benmerkezci eğilimleri nedeniyle kendi dışındaki bireylerin görüşlerini dikkate alma konusunda önemli güçlükler yaşarlar.... 6-10 yaşlar arasındaki dışa bağımlı dönemde herkesin bu kurallara uyması gerekir. Özerk dönem olarak adlandırılan ikinci dönemin başlangıcından itibaren 11. yaşla birlikte çocuklar, kendi dışlarında oluşturulmuş olan kuralların değiştirilemez olmadıklarını, isterlerse anlaşılarak kuralları değiştirebileceklerini fark etmeye başlarlar.

Kohlberg her biri iki evreden oluşan ve gelenek öncesi düzey, geleneksel düzey ve gelenek sonrası düzeyler olarak adlandırılan üç düzey içinde ele almıştır.... On yaşlarında başlayan ve yirmi yaşlara değin süren bu dönemde birey, dış dünyaya ve kendi dışındaki olaylara kendi dışındaki bir bakış açısından yaklaşabilmeye başlamıştır. Üçüncü evre’de çocuğun ahlaki çıkarsamaları, kişiler arası ilişkilerdeki karşılıklı beklentiler çerçevesinde gerçekleşir. Birey kendisinden beklenen davranışı göstermenin doğru olduğu yargısındadır ve ana-babası, öğretmeni ve arkadaşlarının kendisinden beklendiği gibi davranırsa, onların sevgisini kazanabileceği, onlar tarafından takdir edilerek kabul göreceği düşüncesindedir. Dördüncü evredeki ahlaki anlayış, çevredeki önemli görülen bireylerin beklentilerine uygun davranışların doğru bulunması yerine,

davranışların toplumsal sistemin yasal kurallarına ve normlarına uygun olmasını esas alır.”⁴⁵ Toplumsal durumlara karşı daha saygılı davranışlar sergiler. Toplum kuralları önemli ve değerli hal alır. Toplumun düzenini bozacak şeylerden kaçınır. Kendi dışında toplumu da düşünme eğilimindedir. Benmerkezci eğilimler gözlenmemeye başlar. “Toplum düzenini korumayı ve toplumun refahını düşünmeyi kendisine hedef edinir. Çok özel durumlar hariç kanunlara riayet eder. Birey, toplumdaki insanların davranışlarını düzenleyen geniş bir sosyal sistem olduğunun farkındadır.”⁴⁶

Çocuk belirli bir evre artık toplumunda yönlendirmesiyle ergin bir seviyeye getirir. Burada toplum kuralları kendini daha belirgin bir şekilde göstermeye başlar. Bu kurallara uymaya ve çevrenin takdirini kazanmak ister. Çünkü toplumsal saygı onun için önemli bir durumdur. “Yasaklar, görenek ve töreler kişiliğinin gelişeceği sınırı belirtir. Bu yasaklar ve kurallar birbiriyle çelişmezler. Genç bu kurallara boyun eğip eğmemekte özgür değildir, kurallara karşı gelmek cezalandırıldığı gibi, itaat etmekle toplumun onayını kazanır. Standartların değiştirilmemesi yaşlılar tarafından olduğu kadar gençler tarafından da kabul edilmiştir. Bu yolu genç izlediği takdirde kendini güven içinde görür. Üstünleri, arkadaşları ve kendinden küçükleri içine alan sosyal dünyası içindeki ilişkileri güvenli olduğu ölçüde olgunluğa eriştiğine emindir. Yasaklara ve tabulara saygı göstermesi ve büyüklere tanınan hakları kabul etmesi bu güveni yaratır.”⁴⁷ Ergenlik dönemindeki çocukların en büyük problemi kimlik arayışı olduğu için aile ve çevrenin doğru rol modeli olması ve kendi yaşantılarındaki güçlüklerden bahsedip onlara yardımcı olmaları gerekir. Ahlaki değerlerinin ve yargılarını daha iyi gelişebilmesi için kendilerini ifade edip, toplumsal olayları konuşabilecekleri tartışma platformları öğretmenler tarafından okullarda oluşturulabilir. Böylece yeni ahlaki fikirlerle karşılaşp ayrıca kendi fikirlerini de tekrardan gözden geçirebilecekleri ortamlar oluşur.

⁴⁵ Can, a.g.k., ss. 135-139

⁴⁶ Selçuk, a. g. k. ,s. 114

⁴⁷ Yavuz, H., Ergenlik Çağında Gelişmeyi Etkileyen Güçler, İstanbul, 1994, s.19

II. BÖLÜM

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNDE ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME MEVZUATI, ORTAÖĞRETİME GEÇİŞ SİSTEMİ ve SEVİYE BELİRLEME SINAVI

1.TÜRK EĞİTİM SİSTEM'İNDE ÖLÇME DEĞERLENDİRME MEVZUATI

Birey, yaşantısının her aşamasında çevresinden bir şeyler öğrenir. Bu öğretilenlerin tümü eğitimi oluşturur. “Eğitimde kasıt, öğrenci davranışını istenilen yönde değiştirmek olduğuna göre değerlendirme için ilkin, öğrenci davranışlarının ölçülmesi gerekir.”⁴⁸ Bir bireyin belirli bir davranışı edinip edinmediğini ölçmek için çeşitli ölçekler kullanılmaktadır. Doğru ölçeklerle bu davranışlar ölçülmeye çalışılır. Çünkü tüm bunların eğitimde önemli bir yeri vardır. Elde edilen ölçüt daha sonra değerlendirilir. Bunun sonucunda da öğrencinin gelişimiyle ilgili sonuç elde edilmiş olur. “Ölçme ve değerlendirme, öğretim sürecini tamamlayan bir süreçtir. Bir öğretim programı etkili bir öğretim hizmetiyle adım adım uygulanırken bir yandan da uygulamanın her adımında gerçekleşen ürünlerin incelenmesi, işlenen şekliyle öğretme-öğrenme sürecinin istenen ürünleri tam olarak verip vermediğinin izlenmesi gerekir.”⁴⁹ Ölçme ve Değerlendirme Mevzuatı da, Türk Milli Eğitim Sistemi'nde belirtilmiş olan öğretim programlarının hedeflerini doğru olarak gerçekleştirip gerçekleştirmediğini ve verilmek istenen davranışların öğrenci üzerinde oluşup oluşmadığını ölçmek ve değerlendirmek için hazırlanmış bir mevzuattır. İlköğretim ve ortaöğretim bölümleri kendi içerisinde farklılıklar taşıyan çeşitli ölçme değerlendirme mevzuatlarına sahiptir.

⁴⁸ Tekin, H., Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Ankara, 2004, s. 28

⁴⁹ Özçelik, D., “Ölçme ve Değerlendirme”, İlköğretim Programları ve Öğretim Yöntemleri Ölçme ve Değerlendirme Rehberlik, (Ed. Hakan A.), Eskişehir, 1988, s.4

1.1.İlköğretimde Ölçme Değerlendirme Mevzuatı

İlköğretim kademesinde okuyan bir öğrencinin başarısını ölçme ve değerlendirmede bazı esaslar gözetilmektedir. “Ders yılı, ölçme ve değerlendirme bakımından birbirini tamamlayan iki dönemden oluşur. Başarının ölçülmesi ve değerlendirilmesinde öğretim programlarında belirtilen amaçlar ile kazanımlar esas alınır. Ölçme ve değerlendirmede okul, il ve ülke genelinde birlik sağlanır. Öğrencilerin başarısı; sınavlar, varsa proje ve öğrencilerin performanslarını belirlemeye yönelik çalışmalardan alınan puanlara göre tespit edilir. Öğrencilerin başarısının değerlendirilmesinde bilişsel, duyuşsal, sosyal ve psiko-motor özellikleri bir bütün olarak ele alınır. Öğrencilerin başarısını belirlemek için kullanılan her türlü ölçme araç ve yöntemlerinde, eleştirel ve yaratıcı düşünme, araştırma, sorgulama, problem çözme ve benzeri becerileri ölçen hususlar öne çıkarılır. Öğrencilerin başarısının ölçülmesinde kullanılacak araçlar geçerlilik, güvenirlik, kullanışlılık özelliklerine sahip olmalıdır. Ölçülecek kazanımın özelliğine göre ölçme ve değerlendirme araçları için cevap anahtarı, dereceli puanlama anahtarı ya da kontrol listeleri kullanılır. Öğretmenler, ölçme ve değerlendirmenin genel esasları ile derslerin öğretim programlarında yer alan amaç ve kazanımları dikkate alarak öğrencilere sınav uygular, proje ve öğrenci performansını belirlemeye yönelik çalışmaları yaptırır. Özel eğitim kapsamındaki öğrencilerin başarıları, sınav ve performansını belirlemeye yönelik çalışmalar, bireyselleştirilmiş eğitim programları dikkate alınarak değerlendirilir.”⁵⁰ Öğrenciler müfredatta belirtilen program dahilinde eğitilerek yurt genelinde okullarda eşitliğin sağlanması amaç edinmektedir. Ayrıca bunun sonucundaki kazanımları ölçen tüm ölçme araçları ve gereçleri öğrencinin belirli bir düzeydeki seviyesini ölçmeye çalışmaktadır. Dikkat edilmesi gereken nokta, ölçme ve değerlendirmenin esaslarının uygulayacak öğretmenlerce doğru kavranarak doğru bir şekilde uygulanabilmesi ve doğru değerlendirmeler elde edilmesidir. Burada da açıkça görülmektedir ki, öğrencilerin belli kazanımlara ulaşması ve bunun doğru ölçütlerle güvenilir ve eşit şekilde ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu amaçların doğru bir şekilde gerçekleştirilmesi sonucunda öğrencilere daha kaliteli ve nitelikli eğitim verilecektir.

⁵⁰ http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat/ilkogretim_kurumlar_yonetmeliği (02. 02. 2009)

“Sınav, proje ve öğrencinin performansına yönelik çalışmalar, 100 tam puan üzerinden değerlendirilir. Değerlendirme sonuçları, ilgili öğretmen tarafından zamanında e-okul sistemindeki Öğretmen not çizelgesi bölümüne puan olarak girilir. Puanlar beşlik sisteme göre nota çevrilerek karneye işlenir.

Puanların not değeri ve derecesi aşağıda gösterilmiştir.

PUAN	NOT	DERECE
85-100	5	Pekiyi
70-84	4	İyi
55-69	3	Orta
45-54	2	Geçer
0-44	1	Başarısız

Dönem puanı, yılsonu puanı, yılsonu başarı puanı ve diploma puanı 100 tam puan üzerinden; dönem notu ile yılsonu notu ise beşlik not sistemine göre yönetmelik hükümlerince belirlenir. Beşlik not sisteminde başarı dört, başarısızlık bir notla değerlendirilir.”⁵¹ Öğrencilerin başarılarının sadece yazılı sınavlar değil ayrıca sözlü, performans ve proje ödevleri şeklindeki öğrenciyi araştırmaya ve düşünmeye yönelten ölçütlerle değerlendirilmesi daha yararlı olmaktadır. Bu, öğrencide kendi yaparak, yaşayarak öğrenmesi ve gelişimi için daha etkili olmaktadır. Bundan dolayı proje ve performans ödevlerine gereken önem verilmeli ve öğrencilerin bunları kendilerinin yapması sağlanarak, kendilerini geliştirmeleri ve araştırmayı öğrenmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca e-okul sistemine geçilmesiyle birlikte öğretmenlerin değerlendirme sonuçlarını kolay ve hızlı bir şekilde aktarması hem öğretmenler, hem idare hem de öğrenciler açısından yarar sağlamaktadır.

“Sınavların niteliği ve sayısı aşağıdaki belirtilen esaslara göre gerçekleştirilir;

⁵¹ http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat/ilkogretim_kurumlar_yonetmeliği (02. 02. 2009)

1, 2 ve 3 üncü sınıflarda öğrencilerin gelişimi ile öğretmen rehberliğinde gerçekleştirilecek olan proje ve öğrenci performanslarını belirlemeye yönelik çalışmalar, öğretmen gözlemlerine dayalı olarak yapılır.

4, 5, 6, 7 ve 8 inci sınıflarda haftalık ders saati üç ve üçten az olan derslerde en az iki, üçten fazla olan derslerde ise en az üç sınav yapılır.

Öğrenciler, bir ders yılında istedikleri ders veya derslerden bireysel ya da grup çalışması şeklinde öğretmen rehberliğinde en az bir proje hazırlar. Öğrencilerin başarılarının belirlenmesinde ders ve etkinliklere katılımı ve performans görevleri de dikkate alınır. Projeler ve performans görevleri, önceden belirlenen ölçütlere göre hazırlanan değerlendirme ölçeği veya dereceli puanlama anahtarına göre değerlendirilir...

Görsel sanatlar, müzik, beden eğitimi, teknoloji ve tasarım dersleri dışındaki derslerden, öğretmenlerin iş birliği ve ortak değerlendirme yapabilmelerine imkân vermek üzere her dönemde en az bir sınav birlikte düzenlenir. Bu ortak sınavların sorularıyla birlikte cevap anahtarları da okul zümre öğretmenlerince hazırlanır ve cevap anahtarlarında her soru için verilecek puan belirtilir. Görsel sanatlar, müzik, beden eğitimi, teknoloji ve tasarım derslerinde öğrencilerin başarıları, öğretim programında yer alan ölçme ve değerlendirme etkinlikleri esas alınarak belirlenir. Seçmeli dersler ile rehberlik/sosyal etkinlikler puanla değerlendirilmez. Ancak, öğrencilerin hangi seçmeli dersi aldıkları karne ve diğer kayıtlarda belirtilir. ”⁵² Sınavlar derslerin haftalık saatleri baz alınarak belirlenmektedir. Dersin niteliğine göre bazılarında klasik sınav yapılırken bazılarında çoktan seçmeli olmaktadır. Bu her zaman güvenilir bir ölçüt olmamaktadır. Çünkü klasik sınavlarda her öğrencinin yazacağı bilgi ve yorumların farklı olması öğretmenin bunu eşit bir şekilde puanlandırmasını zorlaştırmaktadır. Ya da çoktan seçmeli soruları öğrenci gerçek bilgisini kullanarak cevaplandırmayabilmektedir. Ayrıca, her öğretmenin sınıflarda yaptığı sınav içeriğinin farklı olması, farklı sınıflardaki öğrencilerinin farklı değerlendirilmesine sebep olabileceğinden okul içerisinde tüm sınıflara ortak sınav yapılması doğru bir ölçme şeklidir.

⁵² [http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat/ilkogretim kurumlar yonetmeliği \(02. 02. 2009\)](http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat/ilkogretim kurumlar yonetmeliği (02. 02. 2009))

Yıl içinde yapılan sınavların dışında, ortaöğretim kurumlarına öğrenci yerleştirmede değerlendirilmek üzere ilköğretim kurumlarının 6, 7 ve 8 inci sınıflarında Görsel Sanatlar, Teknoloji ve Tasarım, Müzik ve Beden Eğitimi dersleri dışındaki zorunlu derslerin öğretim programlarından ders yılı sonunda Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünce Seviye Belirleme Sınavı yapılır. Bu sınavlarla ilgili usul ve esaslar Yönerge ile belirlenir.

“Herhangi bir nedenle sınavlara katılamayan, proje ve performans görevini zamanında teslim edemeyen öğrencinin durumu velisine bildirilir. Veli, öğrencinin bunlara katılamama veya zamanında teslim edememe gerekçesini, en geç beş iş günü içinde okul yönetimine yazılı olarak bildirir. Okul yönetiminin özrü uygun görülen öğrenciler, ders öğretmeninin belirleyeceği bir zamanda önceden öğrenciye duyurularak dersin niteliğine göre yapılacak değerlendirme etkinliğine alınır....Sağlık durumları veya bedensel engelleri nedeniyle uygulamalı derslere giremeyecek durumda olan öğrenciler, bu durumlarını sağlık kurum ve kuruluşlarından alacakları raporla belgelendirmek zorundadır. Yönergedeki esaslara uygun olarak sınavlar uygulanır.”⁵³ Öğrencilerin herhangi bir nedenle sınava katılamaması ya da performans ödevlerini teslim edememesinde velilerinin izniyle öğrencilerin mazeretlerinin kabul edilmesiyle öğrencilerin değerlendirmeleri gerçekleştirilir. Böylece öğrencilerin giremedikleri sınavları başarısız sayılmaz ve öğrencinin kazanımlarına bir ölçme gerçekleştirilmiş olur. Hem de öğrencilerin psikolojileri olumsuz etkilenmemiş olur. Çünkü çeşitli sağlık sorunları ve mazeretlerden dolayı okuluna devam edemeyen ve ara veren öğrenciler, bu arayış kaldıkları yerden devam etme imkanına kavuşmuş olmaktadır.

“Ölçme ve değerlendirme sonuçlarının duyurulmasında ise öğretmenler; sınavların yapıldığı, projelerin teslim edildiği ve performans görevinin verilen süre içerisinde tamamlandığı tarihten başlayarak en geç on iş günü içinde sonuçları öğrencilere bildirir.... Verilen puanlar, e-okul sisteminin ilgili bölümüne işlenir. Proje ve performans görevleri, öğretmenince değerlendirildikten sonra öğrenciye iade edilir ve öğrenci tarafından ders yılı sonuna kadar saklanır. Öğrencilerin hazırladıkları proje ve performans görevlerinin değerlendirilmesinde kullanılan dereceli puanlama ölçekleri de

⁵³ http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat/ilkoğretim_kurumlar_yonetmeliği (02. 02. 2009)

bir yıl saklanır. ”⁵⁴ Teknolojinin de gelişmesiyle birlikte bilgisayarın okullarımızda idare ve öğretmenlerimizce de aktif bir şekilde kullanılması değerlendirme sonuçlarının e-okul sistemiyle işlenmesi hem kolay erişimi sağladığı gibi hem de gereksiz kırtasiye kullanımını da azaltmaktadır. Bu durum her açıdan olumlu bir katkı sağlamaktadır. Hem öğretmenlerin iş yükünü azaltmakta hem de elde edilen sonuçların güvenli bir şekilde korunması sağlanmaktadır.

“Bir dersin dönem puanı;

1., 2. ve 3’üncü sınıflarda öğrencilerin proje, ders içi başarılarını belirlemeye yönelik çalışmalarını temel alan öğretmen gözlemlerine dayalı olarak belirlenen puanların aritmetik ortalaması; 4, 5, 6, 7 ve 8’inci sınıflarda, öğrencilerin performanslarını belirlemeye yönelik yaptıkları çalışmalar ve varsa projeden aldıkları puanların ayrı ayrı ortalamaları ile sınavlardan alınan puanların toplamının aritmetik ortalaması ile belirlenir. Aritmetik ortalama hesaplanırken bölme işlemi virgülden sonra iki basamak yürütülür. Dönem puanının nota çevrilmesiyle de dönem notu tespit edilir. Dönem puanı, dönem notuna çevrilirken yarım ve yarımdan büyük kesirler, bir üst tam puan olarak değerlendirilir. Dönem puanında bir değişiklik yapılmaz.”⁵⁵ Öğrencinin notlarının aritmetik ortalamaları sonucu oluşan puan o dönemin puanı olarak belirlenir. Tabi burada öğrencinin dönem puanının dönem notuna çevrilirken birkaç puanla dönem notunu kaçırabilir. Bu da öğrencilerin okul ortalamalarında adaletsizlikler yaşamalarına neden olabilir. 84 puan bir öğrencinin de dönem notu iyi olarak nitelendirilirken, 70 puan alan öğrencinin de puanı iyi olarak nitelendirilmektedir. 100’lük sisteme göre dönem notlarının değerlendirilmesi bu açıdan daha doğru bir değerlendirme olacaktır.

“Dersteki gelişimlerini yansıtmak amacıyla öğrenciler ürün dosyası hazırlar. Bu dosyalar, öğrencinin gelişim düzeyini belirlemek, öğretim sürecinde gerekli önlemleri almak ve öğrencinin başarısına ilişkin öğrenciye, öğretmene, veliye ve okul yönetimine geri bildirimde bulunmak amacıyla kullanılır. İlköğretim okullarının 1 ve 2’nci dönemlerinde her öğrencinin davranışları, belirlenen ölçütler dikkate alınarak 1, 2, 3, 4

⁵⁴ http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat/ilkogretim_kurumlar_yonetmeliği (02. 02. 2009)

⁵⁵ http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat/ilkogretim_kurumlar_yonetmeliği (02. 02. 2009)

ve 5'inci sınıflarda aynı sınıfta ders okutan diğer öğretmenlerin de görüşleri alınarak sınıf öğretmeni tarafından, 6, 7 ve 8'inci sınıflarda ise şubede ders okutan ders öğretmenlerince değerlendirilir.

Öğrenci davranışları 1, 2, 3, 4 ve 5 inci sınıflarda "(1) Geliştirilmeli", "(2) İyi", "(3) Çok iyi" şeklinde; 6, 7 ve 8 inci sınıflarda ise "(1) Yetersiz", "(2) Geliştirilmeli", "(3) Orta", "(4) İyi", "(5) Çok iyi" şeklinde değerlendirilir. Davranış ölçütlerine göre öğretmenler tarafından verilen notlar, e-okul sistemine aktarılır. Davranış notu ve puanı hesaplamaları bu sistemde yapılır.

6, 7 ve 8 'inci sınıflarda tüm dersler için, ders okutan öğretmenlerin her bir ölçüte vermiş oldukları notların aritmetik ortalaması alınarak öğrencinin o ölçüte ait dönem notu elde edilir. Her bir ölçütün iki döneme ait notlarının aritmetik ortalaması alınarak ölçütün yılsonu davranış notu bulunur. Tüm ölçütlerin yılsonu notlarının aritmetik ortalaması alınarak davranış notu; davranış notu 20 (yirmi) ile çarpılarak davranış puanı bulunur. Dönem notu ve davranış notu belirlenirken bölme işlemi virgülden sonra iki basamak yürütülür.

1, 2, 3, 4 ve 5'inci sınıflarda davranış ölçütlerine göre öğrencilerin gelişim düzeyleri; 6, 7 ve 8'inci sınıflarda ise davranış ölçütleri, ölçütlerin dönem notları ile davranış notu ve davranış puanı öğrenci karnelerinde belirtilir. Öğretmenler, öğrencilerin davranışlarını belirlenen ölçütlere ait açıklamaları da dikkate alarak gözlem yoluyla değerlendirir. Öğrencilerin davranış ölçütlerine ait değerlendirme sonuçları çizelgeye işlenir ve onaylanır. ⁵⁶ Ortaöğretime geçiş sisteminin değişmesiyle birlikte davranış puanları önem kazandı. Artık öğrencilerin girdiği sınavın yanı sıra davranış puanları da hesaplamaya katıldı. Bu da ortaöğretim kurumlarına sınavla öğrenci alan okullara girmek isteyen öğrenciler için önemli bir durum haline geldi. Okuldaki öğrenci davranışlarının önemsenmesi, öğrencilerinin daha dikkatli olması, daha düzgün bireyler yetiştirilmesi açısından doğru bir düşünce olmakla beraber bu değerlendirmelerin okul ve öğretmenlere göre farklılık göstereceğinden objektif bir değerlendirme olamayabilmektedir. Ayrıca birçok okul, öğrencilerinin iyi okullara girmesi için tüm

⁵⁶ http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat/ilkogretim_kurumlar_yonnetmeliği (02. 02. 2009)

öğrencilere en yüksek davranış notlarını verilmektedir. Öğrencilerin dersteki gelişimlerinin gözlenebileceği ürün dosyalarının da okullarda amaçlananı tam olarak yerine getirememektedir. Hem bu dosyaların her okulda doğru ve düzenli bir şekilde hazırlanması hem de dosyaların tam olarak değerlendirilmesinde aksaklıklar olmaktadır.

“Öğrenci başarısının değerlendirilmesi; ilköğretimde öğrenci, kendi yaş grubu içinde bir bütün olarak yetiştirilir ve değerlendirilir. İlköğretim, öğrencilerin derslerdeki başarısızlığına bakılarak elenecekleri bir dönem değil, öğretim programlarında öngörülen derslerin ve sosyal etkinlik çalışmalarının ortak katkısıyla ilgi ve yeteneği ölçüsünde yetiştirilecekleri bir dönem olarak değerlendirilir.

Buna göre;

a) Öğrencinin ders yılındaki başarısı, tüm dersler ile sosyal etkinlik çalışmalarındaki durumu, sınavlar, projeler, performans görevleri, ders ve etkinliklere katılım ve Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi ile öğrencilerden ulaşmaları beklenen kazanımlar dikkate alınarak değerlendirilir ve başarılı öğrenciler doğrudan bir üst sınıfa geçirilir.

b) Sınıf seviyesine göre yeterli başarıyı gösteremeyen öğrenciler için sınıf veya branş öğretmenleri, varsa okul rehber öğretmeni, okul yönetimi ve velilerle birlikte öğrenci, okul ve çevrenin durumuna göre alınacak tedbirler belirlenir....

c) Kurul kararıyla sınıf geçen öğrencilerin notları değiştirilmez. Okul kayıtlarına, "Şube Öğretmenler Kurulu Kararıyla Geçti" veya "Sınıf Tekrarına Karar Verildi" ibaresi yazılır. Bu durum öğrencinin karnesinde de belirtilir.

Bir dersin ağırlığı, ders yılı sonunda başarı ve yılsonu başarı puanı; ilköğretim kurumlarında bir üst sınıfa devam etmek veya mezun olabilmek için öğrencinin iki dönem notunun aritmetik ortalaması her ders için 2'den aşağı olamaz. 4, 5, 6, 7 ve 8'inci sınıflarda bir dersin ağırlığı, o dersin haftalık ders saati sayısına eşittir. Dersin yılsonu puanı ile o dersin haftalık ders saati sayısının çarpımından elde edilen puan, o dersin ağırlıklı puanıdır. Yılsonu başarı puanı, notla değerlendirilen derslerin ağırlıklı puanları

toplamının o derslere ait haftalık ders saati toplamına bölümü ile elde edilen puandır. ”⁵⁷ Tüm bu değerlendirmeler öğrencinin yılsonu başarı puanını oluşturmakta ve bu da ortaöğretime geçiş sisteminde etkili olduğundan dolayı önemli bir yer teşkil etmektedir. Tüm bu ölçme ve değerlendirmeler yapılırken doğru ve sistemli şekilde yapılmalıdır. Bu alanda da yine öğretmenlerin öğrenci değerlendirmelerini yaparken objektif olmaları önemli bir konudur. Çünkü bir puanlık farklılıklar bile birçok öğrencinin sıralamasında farklılıklar oluşturmaktadır. Ayrıca ders öğretmenlerinin değerlendirmeleri yaparken, kazandırılmak istenen davranışları öğrencinin ne kadar kazandığı göz önüne alınarak yapılmalıdır. Tüm bu durumlardaki değerlendirme, öğrencilerin orta öğretime geçişinde etkili bir rol oynadığı için okulun bu konuda oldukça titiz davranması gerekir.

“İlköğretim kurumlarının 4, 5, 6, 7 ve 8 inci sınıflarında, ders yılı içinde öğretmensizlik, salgın hastalık ve doğal afet gibi nedenlerle boş geçen dersler için öğretim yılının ikinci döneminde yetiştirme programları uygulanır. Diploma puanı; 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflardaki yılsonu başarı puanlarının aritmetik ortalamasıdır. Bu puan diplomada belirtilir. ”⁵⁸ Çeşitli mazeretlerden dolayı okula devam edemeyen öğrenciler yukarıda da belirtilen şekillerde diploma puanı oluşturulur. Çeşitli nedenlerden dolayı da derslerde meydana gelen aksaklıklar program dahilinde tamamlanmaya çalışılır ve öğrencilerin diğer öğrencilerle eşit öğrenim haklarına ulaşmasına sağlanır. Fakat bu konuda da okullarımızda çeşitli sorunlar meydana gelmektedir. Öğretmen yetersizlikleri, bazı derslerin boş geçmesine neden olmaktadır. İmkanları yeterli olan aileler çocuklarını dershaneye yollayarak bu eksiklikleri gidermeye çalışmaktadır. Bu da dershanelerin konumunun daha önemli bir düzeye çıkmasını sağlamaktadır. Tüm bu sebepler eğitimde yaşadığımız sorunların önemli bir yere sahip olmaktadır.

1.2. Ortaöğretimde Ölçme Değerlendirme Mevzuatı

Öğretmenler, öğrencilerin kazanımlarını ölçecekleri ölçütleri düzenlerken, öğretim programlarında belirtilen özel ve genel amaçları varsa hedeflenen becerileri,

⁵⁷ http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat/ilkogretim_kurumlar_yonetmeliği (02. 02. 2009)

⁵⁸ http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat/ilkogretim_kurumlar_yonetmeliği (02. 02. 2009)

açıklamaları ve konuları esas alır. “Sınav, ödev ve projeler ile uygulamalar, 100 tam puan üzerinden değerlendirilir. Değerlendirme sonuçları, öğretmen not defteri ile not çizelgelerine puan olarak yazılır. Puanların not değeri ve derecesi aşağıdaki gibidir.

Puan	Not	Derece
85-100	5	Pekiyi
70-84	4	İyi
55-69	3	Orta
45-54	2	Geçer
25-44	1	Geçmez
0-24	0	Etkisiz

Dönem puanı, yılsonu puanı, yılsonu başarı puanı ve mezuniyet (diploma) puanı 100 üzerinden; dönem notu, yılsonu notu ve yılsonu başarı notu da 5'lik not sistemine göre Yönetmelik hükümlerince belirlenir. 5'lik not sisteminde başarı dört, başarısızlık iki notla değerlendirilir. Öğrencinin başarısı, öğretim programı esas alınarak dersin özelliğine göre yazılı, sözlü ve uygulamalı sınav, ödev ve projeler ile işletmelerde beceri eğitimi, ders içi ve ders dışı eğitim – öğretim faaliyetleri değerlendirilerek tespit edilir. Öğretmen, söz konusu faaliyetlerle öğrencinin programlarda amaçlanan bilgi ve becerileri kazanıp kazanmadığını sürekli olarak kontrol ederek değerlendirir.”⁵⁹ İlköğretim ve ortaöğretim ölçme ve değerlendirme sistemi benzer özellikler göstermektedir. Öğrenci başarısı, 100 puan üzerinden değerlendirirken başarı ise 5'lik sistemle belirtilmektedir. 100 puanlık değerlendirmelerde bazı durumlarda bir puan bile öğrenci notunda önemli değişikliklere neden olabilmektedir. Bundan dolayı bu aşamada da öğretmenin objektifliği ve değerlendirmesi önem kazanmaktadır.

⁵⁹ http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat/ilkogretim_kurumlar_yonetmeliği (02. 02. 2009)

“Ölçme sonuçları, eğitim-öğretimin amaçlarına ne ölçüde ulaşıldığını tespit etmek, özellikle işlenen konuların hangilerinde öğrencilerin başarılı olduklarını belirlemek, başarısız olunan konularda ne gibi tedbirlerin alınması gerektiğini ortaya çıkarmak amacı ile de kullanılır. Öğretmen, başarı oranı düşük olduğunda nedenlerini araştırır ve değerlendirir. Buna göre ilgili konuları yeniden işlemek veya öğrencilere alıştırmaya çalışmaları yaptırmak gibi tedbirleri alır.... Bir okulda aynı programı uygulayan öğretmenlerin ortak değerlendirme yapabilmelerine imkân vermek üzere her dönemde yazılı sınavların en az biri birlikte düzenlenir. Ortak sınavlar, zümre öğretmenler kurulunca belirlenecek tarihlerde o dersi okutan zümre öğretmenlerince ortak sorular ve cevap anahtarları hazırlanarak yapılır.... Haftalık ders saatine ve dersin özelliğine göre; ders saati sayısı üç ve daha fazla olan dersler için üçten, bir ve iki saat olan dersler için ikiden fazla sözlü puanı verilemez. Zümre Öğretmenler Kurulunda sözlü sınav sayısı belirlenir. Sözlü puanı, öğrencilerin sosyal etkinliklerdeki çalışmaları, derse hazırlıkları, ders içindeki etkinlikleri ve dersle ilgili araştırma ve proje çalışmaları değerlendirilerek verilir.”⁶⁰ Öğrencilerin kazanımlarının ölçülmesi İlköğretim kademesiyle benzerlik teşkil etmektedir. Haftalık ders saatinin miktarı, dersin kazanımlarının ölçülebilme şekline göre sınavların dönem içindeki sayısı ve niteliği farklılık göstermektedir. Ayrıca aynı okuldaki farklı sınıflarda ve öğretmenlerde okuyan öğrencilerin kazanımlarının eşit olarak ölçülebilmesi ve değerlendirilmesi açısından ortak sınavların yapılması da önemli bir değerlendirmedir. Tüm öğrencilerin aynı sorularla karşı karşıya kalması sağlanarak ölçüt farklılıkları azaltılmış olmaktadır. Ayrıca bazı okullarda sınav sırasında her öğretmenin kendi sınıfı dışında farklı sınıflarda durarak öğrencilere karşı daha objektif olmaları sağlanmaya çalışılmaktadır.

“Dönem sonlarında öğrencilere, velilerine duyurulmak üzere karne verilir. Bir dersin dönem puanı, o döneme ait yazılı, sözlü ve uygulamalı sınavlarla varsa ödev ve projelerden alınan puanların aritmetik ortalaması alınarak belirlenir. Aritmetik ortalama alınırken bölme işlemi virgülden sonra iki basamak yürütülür. Elde edilen puanın nota çevrilmesiyle dönem notu tespit edilir.”⁶¹ Öğrenci başarısının değerlendirilmesi tüm bu

⁶⁰ <http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat/ortaogretim> kurumları sınıf geçme ve sınav yönetmeliği (01. 02. 2009)

⁶¹ <http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat/ortaogretim> kurumları sınıf geçme ve sınav yönetmeliği (01. 02. 2009)

koşulların yerine getirilmesiyle gerçekleşir. Öğrenciler, bu şartları yerine getirdiklerinde eğitimlerinde bir aksaklık meydana gelmeden devam ederler. Ayrıca yıl içerisindeki öğrenimlerinin sonucu da yıl içerisindeki aldıkları yazılı, sözlü ve proje gibi puanların aritmetik ortalamasıyla değerlendirilir. Öğrencinin sınıfını geçer ya da geçmez olacağına dair notu oluşur ve karneyle öğrenciye ve ailesine bildirilir.

“Bir dersin yılsonu notu ise; birinci ve ikinci dönem notlarının aritmetik ortalamasıdır. Bir dersin ağırlığı, o dersin haftalık ders saati sayısına eşittir. Bir dersin yılsonu puanı ile o dersin haftalık ders saati sayısının çarpımından elde edilen puan, o dersin ağırlıklı puanıdır. Bir dersin yılsonu notu ile o dersin haftalık ders saati sayısının çarpımından o dersin ağırlıklı notu bulunur. Öğrencinin yılsonu başarı puanı, derslerin ağırlıklı puanları toplamının haftalık ders saatleri toplamına bölümü ile elde edilen puandır. Yılsonu başarı notu ise derslerin ağırlıklı notları toplamının haftalık ders saatleri toplamına bölümü ile bulunur. Yılsonu başarı puanı ve yılsonu başarı notu hesaplanırken bölme işlemi, virgülden sonra iki basamak yürütülür. Yılsonu başarı puanı, diploma defterine de işlenir ve mezuniyet puanının hesaplanmasında esas alınır.

Öğrencinin, ders yılı sonunda herhangi bir dersten başarılı sayılabilmesi için;

a) İkinci dönem notunun, en az "Geçer" ancak birinci dönem notu "Etkisiz" ise ikinci dönem notunun en az "Orta",

b) İşletmelerde beceri eğitimi gören öğrencilerin yılsonu beceri sınavı notunun en az "Geçer" olması gerekir.”⁶²

Öğrencilerin yıl içerisindeki derslerdeki başarılarının, davranışlarının değerlendirilmesi karne şeklinde biçimlendirilir. Bu değerlendirmeler dersin içeriğine ve haftalık ders saatine göre farklılıklar gösterir. Yazılı, sözlü ya da proje şeklinde değerlendirilir. Ortaöğretimde öğrencinin sınıfı geçebilmesi için geçer not alması gerekmektedir. Ayrıca okul türüne göre de geçme notları farklılık göstermektedir. Bu notlar diploma notunu oluşturmakta ve ilköğretimde, ortaöğretime geçiş sistemini etkilediği gibi ortaöğretimde de üniversiteye girişte de etkisi olmaktadır. Tabi okulların

⁶² <http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat/ortaogretim> kurumları sınıf geçme ve sınav yönetmeliği (01. 02. 2009)

imkan ve şartlarının farklı olması her okulda eşit ve objektif değerlendirmenin oluşmasına tam olarak imkan vermemektedir. “Eğitimde başarının, kalitenin en son ölçülmesi de önemli bir sorundur. Eğitim sisteminde bir dersin başarılıp başarılmadığından, üniversite okuma düzeyine sahip olup olunmadığına kadar birçok nitelik birkaç saatlik kısa bir sınav anında ölçülmeye çalışılmaktadır. Hızla değişen dünya ve insan doğası değerlendirme yargılarının uzun dönem geçerli olmasını zorlaştırmaktadır. Bu yüzden değerlendirmelerin geçmişi, şimdiyi ve geleceği yansıtması gerekir. Öğrencilerin başarıları genellikle süreç olarak değil, sonuç olarak değerlendirilmektedir. Öğrencinin gelişme için gösterdiği çaba ve gelişim, bireysel farklılıkları, özel ilgi ve yetenekleri sistemin içinde silinmektedir. İlköğretimde 4.-8. sınıflardaki mevcut notla değerlendirme sistemi ise 100 puan üzerinden 05 alan öğrenciyi de, 44 alan öğrenciyi de aynı grup içinde katagorize etmektedir. Her seviyede ilköğretim ve ya ortaöğretim, yazılı sınav sayısı minimuma indirgenmeli, bunun yerine gelişim sürecini gösterecek “portfolio sistemi” diye adlandırılan sistem yerleştirilmelidir. Bu sisteme göre öğrenci tüm dönem boyunca çalışmalarını, yaratıp ürettiklerini, dosyasına koymaya değer bulduğu yazı, resim vb. belgeleriyle bir dosya meydana getirir. Bu dosya belirli aralıklarla ders öğretmeni tarafından incelenir ve geri bildirim verilir. Dönem sonunda öğrencinin gelişimi değerlendirilerek saptanacak belirli bir değerlendirme yüzdesiyle sonuçlandırılır. Yılsonunda öğrenciler okullarında düzenlenen etkinliklerde bu dosyalarını anne-babalarıyla paylaşabilirler, ürettiklerini, öğrendiklerini onlara da sergileyebilirler.”⁶³ İlköğretimde de öğrencilerden ürün dosyası oluşturmaları istenmektedir. Fakat burada önemli olan bunun etkin bir şekilde ve amacına uygun olarak yapılmasıdır. Eğer bu gerçekleştirilebilirse öğrencinin gelişimi daha doğru bir şekilde ölçülebilir. Bunun için okul yönetimi ve öğretmenlere gerekli hizmet içi eğitiminde etkisi olabilir. Fakat sınav sistemimizde öğrencinin gelişimi ve durumunu birkaç saatlik sınavla ölçtüğü için okuldaki ölçme ve okullara geçişteki ölçmelerde birbiriyle aynı mantıkla işlemektedir. Bunun daha da geliştirilmesi eğitim kalitemizin artmasına büyük katkılar sağlayabilir.

⁶³ Erdoğan, İ., Yeni Bir Binyıla Doğru Türk Eğitim Sistemi Sorunlar ve Çözümler, İstanbul, 2002, ss 35-36

2.ORTAÖĞRETİME GEÇİŞ SİSTEMİ ve SEVİYE BELİRLEME SINAVI

2.1. Ortaöğretime Geçiş Sistemi

Zorunlu olan ilköğretimi bitiren öğrencilerden ortaöğretime geçmek isteyenler istedikleri okula gitmek için Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ortaöğretime geçiş sistemiyle belirlenen kriterlere göre istedikleri okullara başarı gösterirlerse gidebilmektedir.

“Zorunlu eğitim süresinin 5 yıldan 8 yıla çıkarılmasıyla, ilköğretim okulundan mezun olan öğrencilerin çoğunu orta (lise) eğitimi için zorlu bir sınav beklemektedir. Sınavsız öğrenci kabul eden orta eğitim kurumları olsa da, öğrenciler ve aileleri sınavla girilen ve “tercih” edilen “iyi” orta eğitim kurumları için bir yarışa girmektedir. Büyük çoğunluğun girmek için uğraştığı çok tercih edilen, iyi orta eğitim kurumlarının başta gelen özelliklerinin bir yabancı lisan öğretmesi ve ikinci büyük yarışa- üniversite giriş sınavlarına iyi hazırlaması olduğu genel kabul görmektedir. Sınavla girilen orta eğitim kurumlarını iki gruba ayırabiliriz:

1. Ücretsiz orta eğitim kurumları (Anadolu Liseleri, Fen ve Meslek Liseleri gibi)
2. Ücretli orta eğitim kurumları(Vakıf ve Özel Okullar gibi)

Bu okullara girmek üzere aday olan öğrencilerin her iki gruptaki (özel ve devlet) okullarının, Haziran ayında birer hafta ara ile yapılan merkezi seçme sınavlarına girmeleri gerekmektedir. Ülkemizdeki genç nüfus oranı ve yetersiz kaynaklar yüzünden kaçınılmaz olan merkezi seçme sınavları hem aday öğrencileri, hem de ailelerini büyük bir baskı altında bırakmaktadır. Gerek kimi orta eğitim kurumlarına, gerekse yüksek öğretime geçişte aşılması gereken sınavların öğrenci ve ailelerine getirdiği yük yıllardır eğitim sistemimizin gündeminden düşmemektedir. Birçok aile üniversiteye giden yolun iyi bir orta eğitim kurumundan geçtiğini düşünmekte, çocuklarını sınavlara hazırlamak için tüm kaynaklarını seferber etmektedir. Bu sınavlar hem öğrenciler hem de aileleri için gittikçe artan büyük bir baskı ve kaygıya yol açmaktadır. Çocuklarını orta eğitim kurumlarının merkezi seçme sınavlarına hazırlayan velilerin büyük çoğunluğunun ortalama bir yıl boyunca çocuklarını bu sınava hazırladıkları, dershaneye yolladıkları,

özel dersler aldıkları gözlenmektedir.”⁶⁴ Ortaöğretime geçiş sisteminin özellikleri aşağıda da belirtilen şekillerde uygulanmaktadır.

Değişen dünya ile birlikte, bilginin hızla değişmesi, bilim ve teknolojiye gelişmeler, insanların da kendilerini daha iyi yetiştirmelerini ve daha donanımlı olmalarını gerektirmektedir. Bunun gerçekleşebilmesi için öncelikle ülkedeki gençlerin bu donanıma sahip olmaları gereklidir. Böylece her geçen gün gençlerle birlikte gelişen bir teknoloji ve toplum oluşabilir. Bundan dolayı, en önemli değişim ve gelişim eğitim sisteminde olmalıdır. Yani öncelikle öğretim programları geliştirilmeli ve günümüz şartlarına ve vizyonuna uygun olarak değiştirilmelidir. Bu bağlamda “Milli Eğitim Bakanlığı, söz konusu ihtiyaçlardan ve çözüm arayışlarından yola çıkarak ilgili kişi ve kuruluşların görüşleri ve Bakanlığımızın deneyimlerinin ortaya konması ile oluşturulan ve kamuoyunun bilgisine sunulan Ortaöğretime Geçiş Sistemi’ni geliştirmiştir. Gelen eleştiriler doğrultusunda sistem yeniden irdelenmiş, mevzuat düzenlemeleri tamamlanmış ve 2008 yılından itibaren uygulamaya konulmuştur. Ortaöğretime Geçiş Sistemi, öğrencilerin sadece derslerdeki akademik başarıları değil aynı zamanda okul içindeki tüm başarılarının puana dönüştürüldüğü yeni bir uygulamadır. Böylelikle öğrencilerin yetenek ve yeterliliklerinin daha iyi tanınacağı, üst eğitimlerinde buna göre yönlendirme yapılacağı bir sistemdir. Yeni Ortaöğretime Geçiş Sistemi’yle ilköğretim programlarının öğretilmesi ve okulda öğrenme ön plana çıkacaktır. Öğrencilerde okul dışına yönelme azalacaktır. İlköğretim süresince elde ettikleri başarıları; yetenekleri ve ilgi alanlarına göre yönlendirebilecektir. Yeni sistemin en büyük beklentilerinden biri de öğrencinin okula çekilmesiyle genel liselerin eğitim kalitelerinin artırılmasıdır. Okul kültürü içinde öğretmenin etkinliğinin daha güçlü hale getirilmesidir. Geliştirilen Ortaöğretime Geçiş modelinde eğitim ve öğretimin sınav merkezli olmaktan çıkarılarak okul ve öğrenci merkezli olması sağlanacaktır.”⁶⁵ Yeni sistemin daha geniş zamana yayılan öğrenciyi bir sınavla değerlendirmeyip, her yıl içindeki performanslarını ölçmeye çalışan, okul içi başarısını da değerlendiren, psikolojik ve sosyal gelişimlerini desteklemek isteyen bir sistem olması açısından

⁶⁴ Ural, O.- Erkin, E., Merkezi Seçme Sınavı Hazırlıklarında Veli Katkısı: Bir Ölçek Çalışması, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 15, İstanbul, 2002, s.185

⁶⁵ <http://oges.meb.gov.tr/docs/64-soru.pdf> (01. 02. 2009)

olumlu olsa da amaçlanan durumların tam olarak gerçekleşmemiş olması istenilen hedeflere ulaşamamasına neden olmaktadır. Bu durum her geçen yıl sınavlar oldukça kendini daha çok belli etmeye başlayacaktır. Özellikle ortaöğretim sürecinde öğrencilerin sosyal ve akademik hayatlarında daha belirgin şekilde gözlemlenebilecek duruma gelecektir. Bu durumların birçoğu sınavlarda binlerce öğrencinin sıfır puan alması gibi akademik başarısızlıklarla ya da çeşitli psikolojik travmalarla kendini göstermektedir.

“OKS; bugünkü şekliyle kazanmak ya da kaybetmek ikileminde eğitimin amacı hâline gelmiştir. Ancak, çocuğu hayata ve bir üst öğretim kurumuna hazırlamak ilköğretimin temel görevidir. Özellikle ilköğretim düzeyindeki çocukların hayata hazırlanması vazgeçilmez ve öncelikli öneme sahiptir.

OKS öğrenci başarısını 120 dakikalık, tek oturumlu ve telafisi olmayan bir sınavla ölçerek öğrencide ve velilerde kaygı, stres, gerilim, tek hedefe kilitlenme gibi psiko-sosyal açıdan olumsuz tutumları geliştirmiştir. Oysaki hiçbir ölçme aracı öğrencide ve velide böyle bir olumsuz tutum tetiklememelidir. OKS odaklı süreç, okul içi performansı azaltmış, disiplini olumsuz etkilemiş, öğrenciyi okul dışı kaynaklara yöneltmiştir. Aileye bir yandan ekonomik yük getirirken diğer yandan da öğrenci ve ailede stres kaynağı olmuştur.”⁶⁶ Bu nedenler göz önüne alınarak yukarıda da amaçları açıklanan ortaöğretime geçiş sistemine geçilmiş olsa da SBS’de öğrenci ve velilerde kaygı ve stres oluşturmakta, öğrencinin okul dışı kaynaklara yönelmesine neden olmakta ve aileye ekonomik bir yük getirmektedir. Hatta bu yönelim ve yük OKS’de bir yıl iken, SBS ile üç yıla çıkmaktadır. Bu durum çeşitli çevrelerce farklı şekilde yorumlanabilse de hala tartışılan bir konudur. Bundan dolayı yeni sistem de bazı olumsuzlukları düzeltmede yeterli olamamaktadır.

⁶⁶ <http://oges.meb.gov.tr/docs/64-soru.pdf> (01. 02. 2009)

2.1.1. Ortaöğretime Geçiş Sistemi'nin İşleyişi

Ortaöğretime Geçiş Sistemi, merkezi sistemle öğrenci alan ortaöğretim kurumlarına geçişte öğrencinin, 6, 7, ve 8. sınıfların ders yılı sonunda yapılan seviye belirleme sınavının puanı, yıl sonu başarı puanı ve davranış puanının her yıl için belirtilen oranlardaki toplamıyla elde edilen sınıf puanlarının ve elde edilen ortaöğretime yerleştirme puanını esas alarak merkezi yerleştirmenin yapıldığı yeni bir sistemdir. “Yeniden yapılandırılan ortaöğretime geçiş sistemiyle birlikte öğrencilerin ilköğretim sonundaki performansı; 6, 7, ve 8. sınıfların sonunda öğretim programı odaklı sınavlarla belirlenecek ve bu şekilde öğrencilerin bilhassa okuluna ve derslerine önem vermesi sağlanmış olacaktır. Ortaöğretime geçişte esas alınacak puan belirlenirken, seviye belirleme sınavları ile okuldaki bütün derslerden alınan başarı puanları yanında, öğrencilerin okul kültürüne uyumu, öz bakımı, kendini tanıması, iletişim ve sosyal etkileşimi, ortak değerlere uyumu, çözüm odaklı olma, sosyal faaliyetlere katılımı, takım çalışması ve sorumluluk, verimli çalışma, çevreye duyarlılığı gibi davranış niteliklerinin değerlendirilmesinden aldıkları puanlarda hesaba katılacaktır. Ortaöğretime Geçiş Sistemiyle birlikte daha fazla anlam ve önem kazanan okulda, derslere dayalı olarak elde edilen başarıların daha sağlıklı bir şekilde ölçülmesi ve değerlendirilmesi için düzenlemeler yapılmıştır.”⁶⁷ Ortaöğretime geçiş sistemi daha önceki sistemlerden farklı olarak öğrencinin okuldaki davranışlarını da değerlendirme içerisine alarak okul kültürünün de ön plana çıkmasına çalışılmıştır. Daha önce yapılan ortaöğretim kurumlar sınavında (OKS), davranış puanı hesaplanmamaktaydı. Ayrıca bir diğer farklılıkta öğrenci başarısı tek bir sınavla üç yılın değerlendirilmesi yapılmaktaydı. Yeni sistemle her yıl o yılın konularını içeren bir sınavla üç sınav yapılmaktadır. Yeni sınav sistemiyle okulun öneminin artırılması amaçlanırken öğrenciler yetersizliklerini kapatmak için dershanelere yönelmeye devam ettiler. Hatta OKS yapılmaktayken bir yıl dershaneye giderken, SBS ile her yıl sınava girecek olmaları öğrencinin üç yıl boyunca dershaneye gelmesine neden olmuştur.

Ortaöğretime Geçiş Sistemi üç önemli unsurda oluşmaktadır. Bunlar, Seviye Belirleme Sınavı, Yılsonu Başarı Puanı ve Davranış Puanıdır.

⁶⁷ <http://oges.meb.gov.tr/2008-sbs-kilavuz> (01. 02. 2009)

2.1.2. Seviye Belirleme Sınavı

Seviye Belirleme Sınavı, Ortaöğretime Geçiş Sistemi'nde puanlamada önemli yüzdesi olan bir sınavdır. 2008'de ilk kez 6. ve 7. sınıflara uygulanan olan Seviye Belirleme Sınavı, 2009'da 6, 7 ve 8. sınıflara uygulanacaktır. “Seviye Belirleme Sınavları(SBS), ilköğretimin 6, 7 ve 8. sınıflarında; görsel sanatlar, teknoloji ve tasarım, müzik, beden eğitimi, rehberlik / sosyal etkinlikler dersleri dışındaki zorunlu derslerin öğretim programlarından ders yılı sonunda yapılan merkezi sistem sınavlarıdır. Bu sınavlar yarışma niteliğinde olmayıp öğrencinin derslerden elde ettiği kazanımlarının ne ölçüde kazanıldığının ölçülmesini amaçlamaktadır.”⁶⁸ Sınavın yapılma amacı tamamen yıl içerisinde öğrencinin elde etmesini istediğimiz davranışların ne kadarını kazandığını ölçmekte olsa ve öğrenciler yarıştırılıp, psikolojik problemler oluşturulmamaya da çalışılsa SBS'de öğrencilerin yarıştırıldığı bir sınav sistemi özelliği taşımaktadır. Belirli okullar ve belirli kontenjanların olması ve bu okullara gitmek isteyen öğrenci sayısının kontenjanlardan fazla olması öğrencileri eleme ve belirli bir sıralamaya sokma durumunu ortaya çıkarmaktadır. Bu da öğrencilerin daha iyi yapıp üst sıralarda yer almak için yarışmalarına neden olmaktadır.

2.1.3. Yılsonu Başarı Puanı (YBP)

“Yılsonu Başarı Puanı; ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda okuyan öğrencilerin o yıl derslerden aldıkları yılsonu puanları, o derslere ait haftalık ders saatiyle çarpılarak ağırlıklı yılsonu puanları hesaplanır. Bu puanların toplamının, o derslere ait haftalık ders saati toplamına bölünmesiyle yılsonu başarı puanı hesaplanır.”⁶⁹ Burada haftalık ders saati fazla olan dersler, yılsonu puanının hesaplanmasında daha önemli olmaktadır. Ana ders olarak isimlendirdiğimiz dersler tabi ki ön plana çıkmaktadır. Bu derslerde daha fazla başarı gösteren öğrencilerin yılsonu puanı daha fazla olmaktadır.

⁶⁸ <http://oges.meb.gov.tr/2008-sbs-kilavuz> (01. 02. 2009)

⁶⁹ <http://oges.meb.gov.tr/2008-sbs-kilavuz> (01. 02. 2009)

2.1.4. Davranış Puanı (DP) ve Dönüştürülmesi

Davranış puanı, yılsonunda öğrencinin dersine giren tüm öğretmenler tarafından, sistemde belirtilen kriterlere göre öğrenciye verilir. “Davranış puanı (DP); öğrencinin okul içindeki okul kültürüne uyum, öz bakım, kendini tanıma, iletişim ve sosyal etkileşim, ortak değerlere uyma, çözüm odaklı olma, sosyal faaliyetlere katılım, takım çalışması ve sorumluluk, verimli çalışma, çevre duyarlılığı ölçütlerinin notla değerlendirilmesi sonucunda elde edilen davranış notunun 100’lük puana çevrilmesiyle bulunan puandır. İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıflarda tüm dersler için, ders okutan öğretmenlerin her bir ölçüte vermiş oldukları notların aritmetik ortalaması alınarak öğrencinin o ölçüte ait dönem notu elde edilir. Her bir ölçütün iki döneme ait notlarının aritmetik ortalaması alınarak ölçütün yılsonu davranış notu bulunur. Tüm ölçütlerin yılsonu notlarının aritmetik ortalaması alınarak davranış notu hesaplanır. Davranış notu 20 ile çarpılarak davranış puanı elde edilir.”⁷⁰ Okullarda kazandırılmak istenen sadece öğretim kısmı değildir. Bunu yanında öğrenciyi eğitmek, doğru davranışları kazanmasını sağlamaktır. Bu açıdan bakıldığında okullarda bu davranışların ölçülüp değerlendirilmesi doğru bir yaklaşımdır. Fakat burada gerçekleşen aksaklık, davranış puanlarının verilirken değerlendirme ölçütlerinin öğretmenden öğretmene değişebileceği ve ölçülmesi istenen davranışların niteliğinin tam olarak anlaşılamamasıdır. Farklı iki okuldaki öğretmenlerin ya da aynı okuldaki öğretmenlerin bile öğrenci davranışlarını ölçerken bakış açıları aynı olmaya bilir. Aynı kazanımların olduğu öğrencileri farklı değerlendirebilirler. Ya da öğrencilerinin sınavlarda daha yüksek puanlar elde etmeleri için davranış puanları da yükseltebilmektedir. Bundan dolayı davranış notunun oluşumunun yeterince objektif verilip verilmediği bir soru işaretidir.

⁷⁰ <http://oges.meb.gov.tr/2008-sbs-kilavuz> (01. 02. 2009)

2.1.5. Sınıf Puanı (SP) ve Ortaöğretime Yerleştirme Puanının (OYP)

Hesaplanması

Sınıf puanı; seviye belirleme sınavı puanı, davranış puanı ve yılsonu başarı puanının sistemin belirttiği oranlara göre hesaplanmasıyla oluşan puandır. Sınıf puanı hesaplamasında, o yılın SBS puanının % 70'i, yılsonu başarı puanının % 25'i ve davranış puanının % 5'i esas alınır. Öğrenci herhangi bir nedenden dolayı SBS'ye katılamadığı takdirde öğrenciye sınav puanı olarak, o senenin en düşük seviye belirleme sınav puanı verilir. Her sene sınıf puanı, o sene için ayrı ayrı hesaplanır.

Ortaöğretime yerleştirme puanı, öğrencinin gitmek istediği ortaöğretim kurumlarına yerleştirmesini esas alan puandır. Ortaöğretim yerleştirme puanı; 6. Sınıfın sınav puanının (SP6) % 25'i, 7. Sınıfın sınıf puanının (SP7) % 35'i ve 8. Sınıfın sınıf puanının (SP8) % 40'ı ayrı ayrı hesaplanıp, toplanarak elde edilen puandır.

Tablo 2: “İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıfların sınıf puanına göre ortaöğretime yerleştirme oranları.”⁷¹

İlköğretim Sınıfları	Sınıf Puanı (SP)	Sınıf Puanına göre
6. Sınıf	SP6	% 25
7. Sınıf	SP7	% 35
8. Sınıf	SP8	% 40
Ortaöğretime Yerleştirme Puanı		OYP

Kaynak: <http://oges.meb.gov.tr/2008-sbs-kilavuz> (01. 02. 2009)

Tabloda da görüldüğü gibi ortaöğretime yerleştirme puanı hesaplanırken 8. Sınıf yerleştirme oranları 6. ve 7. daha yüksektir. Her yıl sınıf puanının önemi artmaktadır. Daha fazla bir yüzdelik dilimi kapsamaktadır. 2007-2008 öğretim yılında ortaöğretime geçiş sistemi 6. ve 7. Sınıflara uygulanmaktadır. Bundan dolayı 7. sınıfların SP7 ve SP8 hesaplanmaktadır. 7. sınıfın sınıf puanının (SP7) % 40'ı, 8. sınıfın sınıf puanının (SP8) % 60'ı alınıp, toplanarak hesaplanmaktadır.

⁷¹ <http://oges.meb.gov.tr/2008-sbs-kilavuz> (01. 02. 2009)

2.1.6. Ortaöğretim Kurumlarına Yerleştirme İşlemleri

Ortaöğretim kurumlarına yerleştirme işlemleri, ortaöğretim yerleştirme puanına göre yapılmaktadır. “Fen Liseleri, Anadolu Liseleri, Sosyal Bilimler Liseleri, Anadolu Teknik Liseleri, Anadolu Meslek Liseleri, Anadolu Öğretmen Liseleri, Anadolu İmam-Hatip Liseleri, Anadolu Sağlık Meslek Liseleri, Sağlık Meslek Liseleri, Adalet Meslek Liseleri, Anadolu Tarım ve Tarım Meslek Liseleri, Anadolu Tapu ve Kadastro Meslek Lisesi ve Anadolu Meteoroloji Meslek Lisesine yerleştirme işlemi, ortaöğretime yerleştirme puanına göre yapmaktadır. Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından tercih başvuruları alınmak suretiyle puan üstünlüğü esasına dayalı olarak önceden belirlenmiş kontenjanlara göre yerleştirme yapılır. Ortaöğretim yerleştirme puanlarının eşit olması halinde 8’inci sınıf seviye belirleme sınavı (SBS) puanı, eşitliğin devamı hâlinde, 7’nci sınıf seviye belirleme sınavı (SBS) puanı, yine eşitliğin olması halinde 6’ncı sınıf seviye belirleme sınavı (SBS) puanı yüksek olan öğrenciye öncelik verilir. Bunlarında eşit olması halinde tercih önceliği dikkate alınır.”⁷² Yukarıda da belirtildiği gibi Fen, Anadolu ve Meslek Liseleri Ortaöğretime Geçiş Sistemi’nde belirtilen puanlamaya göre öğrenci almaktadır. Sıralama yerleştirme puanının üstünlüğüne göre gerçekleşmektedir. 2008 yılı yerleştirme puanlarına göre Yabancı Özel Okullarda okullarına öğrenci aldılar. Fakat Yabancı Özel Okullar, 2009 yılında SBS dışında bir sınav yaparak kendi okullarına öğrenci alacaklarını belirttiler. Tabi bu okulları hedefleyen öğrenciler bu konuda bir karışıklık yaşadılar. Çünkü SBS her yılın sonunda o yılın konularından oluşan bir sınav niteliği taşıırken Yabancı Özel Okullar Sınavı’nın 7. ve 8. sınıf konularını kapsayacağı belirtildi. Bu açıdan biraz OKS özelliği taşımaktadır. Tabi tüm bunlar öğrencilerin sınav stresi ve kaygısı yaşamasına neden oluyor. Yabancı Özel Okulların ayrı bir sınav yapmak istemelerinin altında da 2008 SBS’nin kolay sorulardan oluşarak öğrencileri yeterince eleyici nitelikte olmaması ve bunun sonucunda üst puanlarda çok öğrencinin birikmesiyle öğrencilerin iyi puanlarla bile iyi okullara girememesinden kaynaklanmaktadır.

⁷² <http://oges.meb.gov.tr/2008-sbs-kilavuz> (01. 02. 2009)

2.2. Seviye Belirleme Sınavı (SBS)

2.2.1. Seviye Belirleme Sınavı'nın Tanımı

Ortaöğretime geçiş sisteminde seviye belirleme sınavı önemli bir bölüm teşkil etmektedir. Her ders yılının sonunda seviye belirleme sınavları gerçekleştirilmektedir. Sınavın içeriği, o yılın müfredatındaki konulardan oluşan soruların öğrenci kazanımlarına yönelik olmasıdır. Yılsonu ve davranış puanıyla beraber SBS, sonucu değil süreci ölçen ve değerlendiren bir özellik taşımaktadır.

“Seviye Belirleme Sınavı, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından her yıl öğretim yılının bitiminde düzenlenen, ilköğretim 6, 7. ve 8. sınıflarındaki öğrencilerin derslerden o yılın öğretim programlarında belirtilen kazanımları elde etme seviyesinin ölçüleceği bir merkezi sınav sistemidir.”⁷³ Zorunlu bir sınav olmamasına rağmen, merkezi sistemle öğrenci alan ortaöğretim kurumlarına girmek isteyen öğrencilerin, ortaöğretime yerleştirme puanına etkisinin yüksek olmasından dolayı bu sınavlara girmeleri istedikleri okulu kazanmalarında oldukça etkili olmaktadır.

2.2.2. Seviye Belirleme Sınavı'na Başvuru Şartları

2007-2008 öğretim yılında ilköğretim kurumlarının 6. ve 7. sınıflarında öğrenim gören, 2008-2009 öğretim yılında ise ilköğretim kurumlarının 6, 7. ve 8. sınıflarında öğrenim gören öğrenciler bu sınava katılabilmektedirler. Kılavuzda belirtilen miktardaki sınav ücretini, belirtilen sürede gerekli yerlere yatırarak e-okul sisteminde kayıtlı olduğu için otomatik olarak başvurmuş olacaktır. Elektronik sisteme geçilmesiyle artık başvurularda kolay bir şekilde yapılmaktadır.

⁷³ <http://oges.meb.gov.tr/docs/64-soru.pdf> (01. 02. 2009)

2.2.3. Seviye Belirleme Sınavı'nın İçeriği

Seviye Belirleme Sınavı'nın içeriğinde ana dersler olarak nitelendirdiğimiz dersler bulunmaktadır. “Seviye Belirleme Sınavı; Türkçe, Matematik, Fen ve Teknoloji, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve Yabancı Dil derslerinden oluşan soruları içeren bir sınavdır. Müzik, Beden Eğitimi, Resim İş ve Seçmeli Dersler ile Rehberlik ve Sosyal etkinlikleri kapsayan sorular sorulmamaktadır.”⁷⁴ Seviye Belirleme Sınavlarında soru içerikleri öğrenim programları odaklı ve okulda sunulan eğitim ve öğretime dayalı olarak hazırlanmaktadır. Sorular, her öğrencinin öğrenim gördüğü yılın müfredatını kapsamaktadır. Geçmiş yılları içermemektedir. SBS süreci ve her yönüyle başarıyı ölçmeye dayalıdır.

Seviye Belirleme Sınavı'nda 6. Sınıflara 80 adet, 7. Sınıflara 90 adet, 8. Sınıflara ise 100 adet soru sorulmaktadır. Her yıl sınavda sorulan soru sayısı da artmaktadır. Her sınıftaki derslere göre soru dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3: SBS'deki derslere göre her sınıfın soru dağılımları ve her dersin haftalık ders saatleri

TESTİN ADI	HAFTALIK DERS SAATİ	6. SINIF SORU	7. SINIF SORU	8. SINIF SORU
Türkçe	5	19	21	23
Matematik	4	16	18	20
Fen ve	4	16	18	20
Sosyal	3+2	16	18	20
Yabancı Dil	4	13	15	17
TOPLAM	22	80	90	100

Yukarıdaki tabloda da belirtildiği gibi SBS'deki soru sayıları derslerin haftalık ders saatleriyle paralellik göstermektedir. 6, 7 ve 8. sınıflarda en çok soru Türkçe dersinden sorulmaktadır. Fen ve Teknoloji, Matematik ve Sosyal Bilgiler derslerinde ise

⁷⁴ <http://oges.meb.gov.tr/docs/64-soru.pdf> (01. 02. 2009)

eşit sayıda soru sorulmaktadır. Daha önceki sınav sistemlerinde yabancı dil derisiyle ilgili sorular sorulmazken yeni sistemde yabancı dil soruları da yer almaktadır. Bu da yabancı dilin günümüzde önem kazandığının bir göstergesidir. Yabancı dil dersinin saati diğer derslerle eşitlik göstermesine rağmen daha az soru sorulmaktadır. Bunun nedeni belki de ülkemizdeki her okulda yabancı dil eğitiminin yeterli düzeye ulaşamamış olması ve öğrencilerin aynı şartlarda olmamasından kaynaklanıyor olabilir. Tabi bütün olarak eğitim öğretimin ülkemizin her yerinde eşit şartlarda olmadığı da ayrı bir tartışma konusudur.

Seviye Belirleme Sınavı'ndaki branşların ağırlık katsayıları ile belirtilen hesaplama formülleri kullanılarak öğrencinin puanı hesaplanır.

Tablo 4: SBS'deki branşların ağırlık katsayıları ⁷⁵

Test No	Test Adı	Ağırlık
1	Türkçe	4
2	Matematik	4
3	Fen Bilimleri	3
4	Sosyal Bilimler	3
5	Yabancı Dil	1
TOPLAM		15

Kaynak: <http://oges.meb.gov.tr/2008-sbs-kilavuz> (01. 02. 2009)

Tabloda da görüldüğü gibi Türkçe ve Matematik derslerinin katsayıları eşit ve diğer derslere göre daha yüksek, Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler alanındaki soruların katsayıları eşit ve biraz daha düşük, yabancı diller ise en az katsayıya sahiptir. Buradan anlaşıyor ki sınavda Türkçe ve Matematik önemli bir yere sahip ve öğrencilere oldukça puan kazandıracak dersler, daha sonra Fen ve Teknoloji ve Sosyal Bilimler dersleri puan kazandırıcı, en az ise yabancı diller etki etmektedir. Burada tabi ki özel ve

⁷⁵ <http://oges.meb.gov.tr/2008-sbs-kilavuz> (01. 02. 2009)

devlet okullarında okuyan öğrencilerin yabancı dil konusunda aralarında farklılıklar bulunmaktadır. Özel okullarda daha fazla yabancı dil eğitimi verilmekte ve bu da özel okulda okuyan öğrencilerin yabancı dil sorularında daha başarılı olmasını sağlamaktadır. Bunun için yabancı dil sorularının katsayısının daha az olması öğrenciler arasındaki bu farklılığın daha fazla ortaya çıkmasını önlemektedir.

2.2.4. Seviye Belirleme Sınavı'nın Uygulaması

6, 7 ve 8. Sınıfların sınavları kılavuzda belirtilen tarihlerde (Haziran) saat 10. 00'da yapılacaktır. 6. sınıflara 80 soruya 90 dakika, 7. Sınıflara 90 soruya 100 dakika, 8. Sınıflara ise 100 soruya 110 dakika süre verilecektir. İlköğretim 6, 7 ve 8. sınıfların SBS'si tüm il merkezleri ile yurt dışında gerçekleştirilecektir.

“Öğrenciler sınava gelirken yanlarında fotoğraflı sınav giriş belgesi, nüfus cüzdanı (veya pasaport) bulundurmaları gerekmektedir. Soru kitapçığı A ve B olmak üzere iki ayrı türü bulunmaktadır. Kendi kitapçık türünü kodlayacaktır. Öğrenciler, soru kitapçığı ile cevap kâğıdını sınav süresi dolunca salon görevlilerine teslim eder. Sınav süresince kılavuzda belirtilen sınav kurallarına uyulması gerekmektedir. Aksi takdirde öğrencinin sınavı geçersiz sayılır.”⁷⁶ Bunun için öğrencilerin sınav kurallarını kılavuzdan okuyarak sınavda bu kurallara uyması önem arz etmektedir. Kurallara uyulmaması sonucunda sınava girememeye ya da sınavının iptal edilmesi gibi durumlarla karşı karşıya kalınabilmektedir.

2.2.5. Seviye Belirleme Sınavı'nın Değerlendirilmesi

İlköğretim kurumlarının 6, 7 ve 8'inci sınıflarında Seviye Belirleme Sınavına katılacak olan öğrencilerin puanı, aşağıdaki işlem basamaklarına göre tek puan türünde hesaplanmaktadır. “Her test için yanlış cevap sayısının üçte biri, doğru cevap sayısından çıkarılarak geçerli cevaplara karşı gelen ham puanlar bulunmaktadır. Şekli sorulardan

⁷⁶ <http://oges.meb.gov.tr/2008-sbs-kilavuz> (01. 02. 2009)

muaf olarak değerlendirmeye alınacak özürlü öğrencilerin ham puanları hesaplanırken önce her test için yanlış cevap sayısının üçte biri, doğru cevap sayısından çıkarılarak geçerli cevaplara karşı gelen geçici ham puanlar bulunur. Bulunan geçici ham puanlar, testlerdeki toplam soru sayılarına dönüştürülerek değerlendirmeye esas ham puanlar hesaplanmaktadır. Böylece her öğrenci için beş ayrı ham puan hesaplanmış olur.

Tüm öğrencilerin ham puanları toplanarak sınava giren öğrenci sayısına bölünüp her bir testin ortalaması bulunur. Ham puanlar, test ortalamaları ile sınava giren öğrenci sayısı kullanılarak her testin standart sapması hesaplanır. Öğrencilerin her bir teste ait standart puanı (SP); o teste ait ortalama ve standart sapma kullanılarak tüm öğrencilerin ham puanlarının ortalamasını 50'ye, standart sapmasını 10'a getiren bir dönüştürme işlemi sonunda elde edilir. Her test için hesaplanan standart puanlar, aşağıdaki tabloda verilen katsayılar ile çarpılarak her bir testin ağırlıklı standart puanları bulunur. ⁷⁷ Testlerin ağırlıklı standart puanları toplanarak Toplam Ağırlıklı Standart Puan (TASP) bulunur. Standart puan ve toplam ağırlıklı standart puan hesaplama formülü verilmiştir.

Tablo 5: SBS Ağırlıklı Puan Hesaplaması ⁷⁸

Adayların Ham Puanı	
HPXi = Adayın Xi Testindeki Doğru Sayısı - (Adayın Xi Testindeki Yanlış Sayısı / 3)	
Xi	: Türkçe, Matematik, Sosyal Bil. , Fen Bil. veya Yab. Dil testlerinden herhangi birini ifade eder.
HPXi	: Adayın Xi Testi Ham Puanı
SPXi	: Xi Testi Standart Puanı
ORTXi	: Xi Testinin Ham Puan Ortalaması
SS Xi	: Xi Testinin Standart Sapması

⁷⁷ <http://oges.meb.gov.tr/2008-sbs-kilavuz> (01. 02. 2009)

⁷⁸ <http://oges.meb.gov.tr/2008-sbs-kilavuz> (01. 02. 2009)

$$ASPX_i = AKX_i \cdot SPX_i$$

ASP X_i : X_i Testi Ağırlıklı Standart Puanı

AK X_i : X_i Testi Ağırlık Katsayı

$$TASP = ASP \text{ Türkçe} + ASP \text{ Mat} + ASP \text{ Fen} + ASP \text{ Sosyal} + ASP \text{ Yab. Dil}$$

TASP : Toplam Ağırlıklı Standart Puan

ASP Türkçe : Türkçe Testi Ağırlıklı Standart Puanı

ASP Mat : Matematik Testi Ağırlıklı Standart Puanı

ASP Fen : Fen Bilimleri Testi Ağırlıklı Standart Puanı

ASP Sosyal : Sosyal Bilimler Testi Ağırlıklı Standart Puanı

ASP Yab. Dil : Yabancı Dil Testi Ağırlıklı Standart Puanı

Kaynak: <http://oges.meb.gov.tr/2008-sbs-kilavuz> (01. 02. 2009)

Hesaplanan Toplam Ağırlıklı Standart Puan, kendi içinde en küçüğü 100 ve en büyüğü 500 olan bir puan dağılımına dönüştürülecektir. Bu puanların bulunmasında aşağıdaki formül uygulanacaktır.

Tablo 6: SBS puan hesaplaması ⁷⁹

$$SBS = 100 + \frac{(400 \times (TASP - \text{En Küçük TASP}))}{\text{En Büyük TASP} - \text{En Küçük TASP}}$$

TASP : Toplam Ağırlıklı Standart Puan

En Küçük TASP: Hiçbir testi ikili ya da toplu kopya nedeniyle iptal edilmeyen adaylar içindeki en küçük TASP

En Büyük TASP: Tüm Adaylar İçindeki En Büyük TASP

Kaynak: <http://oges.meb.gov.tr/2008-sbs-kilavuz> (01. 02. 2009)

⁷⁹ <http://oges.meb.gov.tr/2008-sbs-kilavuz> (01. 02. 2009)

Formülde kullanılan En Küçük TASP, kopya taraması sonucu hiçbir testi ikili ya da toplu kopya nedeniyle iptal edilmeyen öğrenciler içindeki En Küçük TASP' tır. Kopya taraması sonucu bazı testleri iptal edilen ve TASP, En Küçük TASP altında olan öğrencilerin, SBS'leri 100 puan olarak kabul edilecektir. Sınav sonuç belgesinde öğrencinin her alt testine ait doğru, yanlış ve boş sayıları ile 100–500 puan aralığına dönüştürülmüş standart puanları yer alacaktır.

Okul müdürlükleri Internet adreslerinden sınav sonuç belgesinin çıktısını alacak, onaylayıp, mühürleyerek imza karşılığı öğrenciye verecektir. Öğrenci, 8'inci sınıfın sonunda okul tercihlerini sınav sonuçlarının açıklanmasından sonra Internet üzerinden yapacaktır.

III. BÖLÜM

SEVİYE BELİRLEME SINAVI'NA HAZIRLANMA SÜRECİNDEKİ PSİKOSOSYAL PROBLEMLER

1. SEVİYE BELİRLEME SINAVI'NA HAZIRLANMA SÜRECİNDEKİ PSİKOLOJİK PROBLEMLER

1. 1. Ergenlik Problemleri

Seviye Belirleme Sınavı'na hazırlanırken, öğrenciler hem gelişimleri yani bulundukları yaş itibarı ile hem de sınavdan kaynaklanan birçok kaygı ve sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunlar öğrencide bazen çeşitli psikolojik problemlere yol açmaktadır. Bunların bir kısmı yaşayacakları doğal süreçler olurken bir kısmı da sınavdan kaynaklı olmaktadır. En önemlisi de öğrencilerin bunları aynı dönem içerisinde yaşaması ve problemlerinin artmasına neden olmaktadır. Aslında psikolojik ve sosyal problemler birbiriyle iç içe olan ve birbirlerini etkileyen öğeler olmakla birlikte bunları ayrı basamaklarda inceleyebiliriz.

Ergenlik, çocuğun fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal açıdan değişme ve gelişme gösterdiği bir süreçtir. Bu zaman diliminde birçok farklı durumla karşılaşır ve karmaşa yaşar. Ergenlik çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olduğundan bu dönemde çocuk gibi davranmaktan, yetişkin gibi davranmaya geçmek bir aşamadır ve zaman alır. Bu aşamada ergen ve toplum arasında bazı çatışmalar meydana gelir. Ergenin kimlik ve benlik gelişimi olduğu için bununla ilgili çeşitli uyum sorunları yaşamaktadır. Ergenin kimlik ve benlik gelişiminde davranışlarından, ailesi, etkileşim içinde olduğu insanların ve toplumun gelenek ve göreneklerinin etkisi olmaktadır. Ergen böyle bir dönemde kendine “Ben kimim?” sorusunu sormakta ve bir rol kargaşası yaşamaktadır. Çuhadaroğlu ve arkadaşlarının Adana ve Ankara’da yaptığı araştırmada bu bilgilerle örtüşmektedir. Buna göre; ergenlik döneminde kendilerinde algıladıkları değişiklikleri sıralaması istenen ergenler ön sıralarda ‘dış görünüşün önem kazandığını’, ‘nasıl biri

olduğunu, olacağını düşünmeye başladıklarını’ belirtmişlerdir.⁸⁰ Bu da ergenlik dönemiyle örtüşen bir gelişim gösterdiklerini ifade etmektedir. “Güvensizlik ergenlik döneminin en önde gelen problemlerindendir ve bu durum ergenin çekingen bir birey olmasına neden olabilir. Ergenin değişmekte ve gelişmekte olan bedenine karşı kabul etmeme ve uyum sağlamakta zorlanma gibi durumları da onun psikolojisini etkiler. Yeni kimlik arayışı da ergen tarafından yaşanan problemlerin başlıcasını oluşturur. Bunun dışında; duygusal olgunluk, sosyal olgunluk, zihinsel olgunluk, ekonomik özgürlüğün başlaması, bağımsız olma isteği, boş zamanlarını kendi değerlendirme isteği, karşı cinse olan ilgilerin artması gibi etkenler de ergeni bekleyen diğer psikolojik problemlerdir.”⁸¹

Ergenin en önemli arzusu sosyal ilişkiler içine girmektir. Bir grubun içine girme, kendini kabul ettirme, burada bir görev edinme yani toplumsallaştırmak isteğindedir. Bunu için belirli tutum ve beceriler kazanması gerekmektedir. Bu açıdan toplumsal uyum için eğitim alması gerekmektedir. Aile, toplum ve iş yaşamını öğrenmeye başlama, buna alışma ya da ilerde seçeceği meslek hakkında kararsızlıkları ergenin yaşadığı zor durumlardır. Ayrıca ergenin hayal ve istekleri, aile ve toplumun istekleri arasındaki farklılıklar ergenin çatışmalar yaşamasına neden olmaktadır.

Bu dönemde ergenin en çok önem verdikleri dış görünüşü, karşı cins, sosyal ilişkiler kurabilmek ve toplumdur. Akademik bilgi ve başarı önceliklerinde daha alt sıralara düşmektedir. Böyle bir dönemde üç yıl süren bir sınava hazırlanmak çocukların psikolojisini daha çok etkilemektedir. Aile, okul ve toplumla daha çok çatışma yaşamakta ve psikolojik problemleri oluşmaktadır.

⁸⁰ Çuhadaroglu, F., Ergen ve Ruhsal Sorunları: Durum Saptama Çalışması, Sayı 4, Ankara, 2004, s. 120

⁸¹ Özsoy, O., Etkin Öğrenci Etkin Öğretmen Etkin Eğitim, İstanbul, 2003, s.49

1.2. Sınav Kaygısı

Alışılmadık bir durum karşısında yoğun duygulanım ile birlikte çeşitli fizyolojik belirtilerin oluşması ve bunu yaşayan kişi tarafından algılanması ile ortaya çıkan duruma kaygı denir.

“Endişe ve yoğun duygulanım, aşırı derecede ve öğrencinin kendi başına başa çıkamayacağı bir durum hâlini aldığı anda, öğrenilen bilgilerin sınav sırasında etkili bir biçimde kullanılmasına engel olur. Bu yaşanan sınav kaygısıdır.”⁸² Öğrencinin yaşadığı sınav kaygısı gireceği sınava farklı anlamlar yüklemesiyle başlar. Düşünceleri sınava karşı olan gerilimini daha da arttırmaya başlar, bu da öğrencinin öğrenme yeteneğini azaltır. “Ruh bilim açısından sınav, engelin aşılması, sorunun çözülmesi olarak yorumlanır. Sınav sırasında ortaya çıkan kaygı anlık, durumluk ya da belirli bir zamanla sınırlı değildir. Sınav kaygısı, başı ve sonu olan bir süreçtir. Sınav öncesi, başka bir deyişle ısınma evresi; sınavın yaşandığı evre; sınav sonu ya da durulma evresi vardır. Sınava hazırlananların ve girenlerin çok iyi bildikleri gibi, sınav öncesinde kaygı düzeyi yavaş yavaş yükselir. Sınav yaklaştıkça yükselme artar. Sınav başlangıcında doruğa erişir. Sınav süresi içinde düşüş gösterir. Sınav sonunda, kişinin başarısı ve beklentisiyle değişen durulma evresi başlar. Bu evre içinde de sınav sonucu alınıncaya dek belirli bir kaygı düzeyi söz konusudur.”⁸³ Kaygı belirli bir düzeyde olduğunda öğrenciyi destekleyici nitelikte olmuş olur. Fazla ve kontrolsüz kaygı olumsuz etkileyecektir.

Sınav kaygısının iki boyutu vardır. Birincisi endişe, ikincisi ise yoğun duygulanımdır. Örneğin;

- “Bu sınavda başarılı olamayacağım.
- Bu sınavda başarısız olmak benim başarısız birisi olduğumu gösterir.
- Bu sınavda başarısız olursam anne-babama ne derim.
- Bu sınavı kaybedersem bir daha asla başarılı olamam.

⁸² http://oges.meb.gov.tr/docs/rehber/anne_baba_tutum.pdf (01. 02. 2009)

⁸³ Köknel, Ö., Zorlanan İnsan, İstanbul, 1998,s.335

- Bu sınavı kaybedersem arkadaşlarımın ve öğretmenlerimin yüzüne nasıl bakarım.

- Bu sınavda başarısız olursam herkesin benim hakkımdaki düşüncesi değişir vb...

Bu düşünceler kaygının endişe boyutunu dile getiren cümlelerdir. Endişe performansa yönelik süreçtir ve sınav sonucuna ilişkin olumsuz düşünce, inanç ve beklentilerle ortaya çıkar.

Ayrıca, öğrencinin aşağıda belirtilen fizyolojik şikâyetleri;

- Kalbim yerinden fırlayacakmış gibi,
- Midem bulanıyor,
- Elim ayağıma dolanıyor,
- Bütün öğrendiklerimi unuttum,
- Gözlerim kararıyor, terliyorum, başım dönüyor,
- Nefes alamıyorum,
- Ellerim titriyor, uyuşuyor vb...

şikâyetler ile ortaya çıkan, sınav kaygısının yoğun duygulanım boyutudur. ”⁸⁴

Öğrencilerle yapılan ankette tablo 28’e de bakıldığında öğrencilerin başarılı olma konusundaki endişeleri onların sınavlarındaki başarılarını etkilediğini göstermektedir. Ayrıca tablo 29 ve 30’da da görüldüğü gibi öğrencilerin yaşadığı endişeler başarısız olmalarına bu da onların kendilerine ait inanç ve güvenlerinin

⁸⁴ http://oges.meb.gov.tr/docs/rehber/anne_baba_tutum.pdf (01. 02. 2009)

azalmasına neden olmaktadır. Bunların hepsi öğrencilerde psikolojik problemler oluşturmaktadır.

Bir öğrencinin sınava hazırlanma sürecinde sınav kaygısı yaşadığını anlamamıza yarayan bazı belirtileri vardır. Bunları zihinsel, fizyolojik ve duygusal belirtiler olarak sınıflandırabiliriz. Zihinsel belirtiler, öğrencinin olumsuz düşünceleriyle ilgilidir. Öğrenci başarısızlığı her şeyin sonu olarak görerek; panik olma, dikkatini toparlayamama, uykusuzluk, unutkanlık gibi sorunlar yaşar. Fizyolojik belirtilerde ise; sınav kaygısı öğrencide çeşitli olumsuz fiziksel tepkiler oluşturur. Bunlar uykusuzluk, çarpıntı, kabus görme, kusma, baş ağrısı, göğüste sıkışma, sürekli idrara çıkma ihtiyacı duyma gibi belirtilerdir. Duygusal belirtileri ise; kendine olan güvenin azalması, panikleme, sinirlilik, öfke, karamsarlık gibi. . .

Bu tür belirtilerin sınav öncesinde ve sınava hazırlanırken olması aslında doğaldır. Sınava girecek her insanda sınav öncesinde duygularında yoğunlaşma görülür. Heyecan hisseder. Bu tür duygular aslında öğrenciyi motive eden, çalışmasını hızlandıran duygulardır. Tabi ki aşırı boyutlara ulaşınca yukarıda saydığımız belirtiler oluşmaya başlar ve sınav kaygısı oluşur. Sınav kaygısında endişe çok tetikleyici bir faktördür. Çünkü endişe öğrencinin sınava odaklanmasını güçleştirerek öğrencinin hedeflerinden kopmasına, bu da performansının düşmesine neden olur.

Sınav kaygılarını belirli bir düzeyde tutabilmeleri ve kaygılarının artmaması için öğrencilerin bazı durumlara dikkat etmesi gerekir. Öğrencinin fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayamaması, sağlıklı beslenmemesi, uykusuzluk gibi durumlar öğrencinin konsantrasyonunu sağlayamamasından dolayı hata yapma ihtimalini arttıracaktır. Bunun yanında, öğrencinin bilgi eksiklerinin olması bu sınavı bilmediği şeyler olduğu için yapamayacağını düşünmesinden dolayı kaygılandıracaktır. Ya da sınavda izlemesi gereken yolları bilmediğinde, kaygısını kontrol edemediğinde de öğrencinin kaygı düzeyi artacaktır. Ayrıca öğrenci düzenli ve sistemli çalışmadığında, gereksiz konulara çalıştığında, verimli bir çalışma sergileyemediğinde, çalışma koşulları uygun olmadığında, çalışmayı sürekli erteleyip çalışmaya zamanında başlayamadığında ve konuları yetiştiremediğinde sınav kaygısı yaşayacaktır. Bu da kendini bir türlü hazır hissetmemesine neden olacaktır.

Öğrencinin olumsuz düşünceleri, kendi başarısını beğenmeme, başkalarının daha başarılı ya da zeki olduğunu düşünme, ailesinin ve kendisinin kapasitesinin üstünde performanslar beklemesi yani yüksek beklentiler ve sınav sonucuyla ilgili hep olumsuz tahminler öğrencinin kaygı düzeyini oldukça arttıracaktır. Bu gibi durumlarda kaygılarımızı kontrol etmeyi öğrenmemiz gerekmektedir. “Önemli olan, bireyin kendi kendini denetlemesi, özdenetimdir. Birey davranışlarının sorumluluğunu alma, seçim yapma gibi becerileri içselleştirmelidir. Kendimizi denetlememize sürekli yardım eden bir içben vardır.”⁸⁵ İçbenimizi bastırmadan dinlemeli, sorun olarak algıladığımız konuları halletmeye, üstesinden gelmeye çalışmalıyız. Eğer bunu başarabilirsek kaygımızda azalacaktır. Kaygıyı belirli bir düzeyde tutarsak bundan yarar sağlayabiliriz. Yoksa yüksek miktardaki kaygı bize zarar veren bir hal alacaktır. “Kaygıyı bir düşman değil, dost –zararlı değil yararlı- olarak görmeye çalışın. Fakat kaygınızın kararlar ve eylemler yerine daha fazla kaygı getirdiğinin farkına vardıysanız, bunun sağlığınız üzerindeki etkilerini düşünmeniz gerekir. Gereksiz kaygı, onsuz da olunabilecek bir strestir.”⁸⁶ Eğer sınav kaygısı yaşıyorsak böyle durumlarda kaygıyı oluşturan sürece objektif olarak bakmalı, kaygıya neden olan davranışları ve durumları bulmalıyız. Hayatta başarı ve başarısızlıkların olabileceğini her zaman aklımızda tutarak kaygı yaratan durumları önceden hesaba katmalıyız. “Sınav kaygısı ile başa çıkmanın yolu, o kaygı oluşmadan, onu oluşturacak nedenleri ortadan kaldırmaktır. Doğru, verimli ve içerikli bir çalışma olası başarısızlığı ortadan kaldıracak, bu ise sınavla ilgili kaygının oluşumunu engelleyecektir.”⁸⁷

Sonuçta, SBS’ye hazırlanma sürecinde öğrencinin yaşadığı sınav kaygısı öğrenciyi olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Bu da ergenlik dönemine de giren bu çocukların psikolojisini etkilemektedir. Ayrıca anket sonuçları da gösteriyor ki, öğrencilerin çoğu iki üç sene boyunca SBS’ye girecek olmaktan dolayı rahatsızlık duymaktadır. (Tablo 51)Bu onlarda kaygı ve stres oluşturmaktadır.

⁸⁵ Erdoğan, İ., Öğrenmenin Gücü, İstanbul, 2008, s.85

⁸⁶ Tallis, F., Kaygıları Aşmak, (Çev. C. ÖnerToy), İstanbul, 2008, s. 17

⁸⁷ Şener, C., Hayatımız Sınav, İstanbul, 2009, s. 90

“Sınavlarda durumluk kaygıyı, başarıyı sağlayacak, başarısızlığı önleyecek düzeyde tutabilmek için şu önerileri göz önünde bulundurulmalıdır.

•Gençlik çağı umut ve beklentilerle doludur. Yaşam süreci içinde bu çağdaki umutlarınıza, beklentilerinize erişeceksiniz. Yaşam çizginizde zaman zaman iniş çıkışlar olabilir. Bu iniş çıkışlar gelip geçicidir. Yaşam sizin için sürekli olarak yükselen bir çizgidir. Yaşamınızın iniş dönemine rastlayan bir başarısızlık bütün yaşamınızı etkilemesin. Başarısızlıklardan sonra mutlaka yeni çıkışlar ve başarılar gelecektir.

•Sürekli başarılı olma, yarışma, yenme, üstünlük sağlama çabası içinde olmayın.

•Geçmiş başarısızlıklarının küskünlüğünü yaşamak yerine, gelecek başarıların yollarını araştırın. Geçmişteki hatalardan yararlanıp geleceğe umutla bakın. Geçmişe dönük saplantılar gelecekteki başarıları da engelleyebilir.

•Sınavı bir ölüm-kalım savaşı olarak görmeyin.

•Başarısızlığı dünyanın sonu değil, gelecek başarılar için bir uyarı olarak nitelendirin.

•Başarısız olduğunuzda neler yapacağınızı planlayıp, programlayın.

•Sınava hazırlanırken başarı ve başarısızlıklarınızı, çalışmanızı başkalarıyla karşılaştırmayın. Başkalarını kendinizden daha başarılı, becerikli, çalışkan, şanslı görmeyin.

•Sınavı bir kişilik sorunu olarak yorumlamayın, Başarısız olduğunuzda kişiliğinizin örseleneceğini düşünmeyin.

•Başarısız olduğunuzda annenizin, babanızın, yakınlarınızın ilgisini, sevgisini yitireceğinizi düşünmeyin.”⁸⁸ Tüm bunlar kişinin kaygısını belirli seviyede tutmada ve kendini kontrol etmede etkili olacaktır. Başarısının artmasını sağlayacaktır. Bunların hepsi sadece sınavda değil, hayatımızın tüm aşamasında yaşayabileceğimiz kaygılar için etkili olacaktır.

⁸⁸ Köknel, a.g.k., ss. 336-337

2. SEVİYE BELİRLEME SINAVI'NA HAZIRLANMA SÜRECİNDEKİ SOSYAL PROBLEMLER

2.1. Okuldan Kaynaklı Problemler

Öğrenciler yaşadıkları toplum içerisinde, tüm sosyal çevrelerinin her basamağında birçok farklı durumla karşılaşmakta ve bunları kendi içerisinde özümsemeye çalışmaktadır. Bunu gerçekleştirirken de çeşitli çatışmalar yaşamakta ve problemlerle karşılaşmaktadır. “Milletler arası kuruluşlar, teknolojiye icatlar, kitle haberleşme araçları çeşitli milletlerin fikir, endüstri ve ticaret materyalleri yoluyla bilimsel yönden birbirine yaklaşmasını sağlamıştır. Ergen, içinde yaşadığı toplumda, bir yandan kendi kültür muhtevası ile etkilenirken diğer taraftan, başka milletlerden çeşitli yollarla geçen bir kısım temel ve sathi kültür unsurları ile etkilenmektedir. Moda, müzik, oyun gibi sathi elemanlar yanında, ideoloji, rejim, farklı yaşayış tarzları, örf adet ve gelenekler gibi bazı temel unsurları izlemesi ve bunlar karşısında özellikle maddi imkanlar ve şartların sınırlı olması dolayısıyla engellerle karşılaşması ergenin duygularında gerginlik yaratmaktadır.”⁸⁹ Tüm bu engellerin yanında ailenin ve toplumun öğrenciden beklentileri bir yarış ve bir koşuşturma içerisinde süregelen bu sınav stresi daha da zorlamaktadır. Çocukları bir yarışın içerisine sokarak, onların çocuk olma haklarına engeller koymaktayız. “Çocukluğu, sadece yaşama girmek için bir koridor olarak değil, yaşamın bir evresi olarak görmeliyiz. Çocukları yetişkinliğe geçmeleri için acele ettirmek, bir döneme diğerinden daha fazla öncelik tanıyarak yaşamın kutsallığını bozmaktadır. Eğer insan yaşamına değer veriyorsak her döneme eşit düzeyde değer vermeliyiz ve yaşamın her evresine o evre için uygun olanı sunmalıyız. Çocukluk döneminin değerini, onun kendine özgü neşesiyle, üzüntüsüyle, endişesiyle ve ilgi alanlarıyla değerlendirmemiz gerekmektedir. Çocukluk çağına değer vermek bu dönemi mutlu, masum bir dönem olarak değil, fakat bunun yerine çocukların kimlik kazandıkları yaşamın önemli bir dönemi olarak görmek demektir. Çocukların,

⁸⁹ Varış, F., Ergenlerin Gelişimine Etki Yapan Kültürel Faktörler, Ankara, 1968, s54

acele ettirmeyle çiğnenen çocuk olma, zevklerin tadını çıkarma ve çocukluk hatalarının acılarını çekme hakkı vardır. Çocukluk, çocukların en temel insan hakkıdır.”⁹⁰

Türkiye şartlarında bu engellerin yanında yaşanan sınav olgusu öğrencilerde ve çevrelerindeki birçok insanda bir probleme dönüşmektedir. Öğrencilerin sınava hazırlanma sürecinde onları etkileyen bazı sosyal problemler yer almaktadır. Bunları okuldan kaynaklanan, aileden kaynaklanan ve çevreden kaynaklanan problemler olarak sınıflandırabiliriz. Bu problemlerde okulun ve okul içerisindeki şartlar ve öğretmenlerin tutumlarının etkisi önemlidir. Okul, kişinin sadece öğrenim gördüğü yer değildir. Aynı zamanda kişiliğinin geliştiği, kendini bir topluluğa ait hissettiği, sadece kendisini değil bulunduğu grubu ve kurallarını da düşünmesi gerektiği bir yerdir.

Okul, içerisinde bulunan insanların sosyalleşebilmesini sağlayan bir kurumdur. “Okul eğitime uygun daha planlı bir çevre olarak düzenlenmiştir. Bu düzenli çevrede hem istenilmeyen davranışların değiştirilmesi, hem de yeni istenilen davranışların kazanılması beklenir.”⁹¹ Öğrencilerin topluma yararlı bireyler olmalarını sağlamaya çalışır. Kendilerini toplumda ifade etmeleri sağlanmaya çalışılır. “Okul, organize bir kurum olarak, diğer kurumlardan farklı, kendine özgü bir kültüre sahiptir. Belirli bir nüfusa sahiptir. Açıkça ifade edilmiş siyasal bir yapısı (otoritesi) vardır. Üyeleri arasında samimi ilişkiler mevcuttur. Okula mensup olanlarda biz duygusu görülür. Okul kültüründe biçimsellik söz konusudur. Bunu dışında okul, biçimsel olmayan (informal) bir yapıya da sahiptir. Okulun farklı gelenekleri, değerleri, inançları, düşünce ve davranışları da onu diğer kurumlardan ayıran özelliklerdir.”⁹² Okul, bu yapısı içerisinde çeşitli sorunlar ya da eksiklikler yaşadığında bu kurum içindeki her statüdeki birey bunlardan belirli düzeylerde etkilenecektir. Okul, alt birimleri olmasına rağmen bir bütündür ve birbirleriyle etkileşim içerisinde. Bunun için bu etkileşimin etkisiyle aksaklıkların birbirlerini etkilemesi olağan bir durumdur. “Okul, çevresine ve teknolojiye uyum sağlayacak şekilde kurulmalıdır. Okuldaki roller iyi belirlenmeli,

⁹⁰ Elkind, D., Çocuk ve Toplum, Gelişim ve Eğitim Üzerine Denemeler, (Çev. D. Öngen), Ankara, 1999, ss 231-232

⁹¹ Erdoğan, İ., Okul Yönetimi ve Öğretim Liderliği, İstanbul, 2004, s.46

⁹² Tezcan, M., “Eğitim Sosyolojisi”, Eğitim Felsefesi Psikolojisi Sosyolojisi Ekonomisi, (Ed. A. Hakan), Eskişehir, 1988, ss. 34-35

sorumluluklar iyi dağıtılmalı, değişik etkinliklerin koordine edilebilmesi için yönetim hiyerarşisi olmalı ve okulla ilgili politikalar ve kurallar açık olmalıdır. Bütün bu yapısal unsurlar birbiriyle uyum içinde olmalıdır. Aksi takdirde okulda sorunlar çıkabilir.”⁹³ Okuldaki eğitim ve öğretimin iyi yapılabilmesi için okulun idare kısmındaki uyumun önemli bir etkisi olmaktadır. Bunun yanında okul öğrencilerin sosyalleştikleri akran gruplarıyla iletişime geçebildikleri bir ortamdır. “Okul, gencin cemiye kendi yerini tayin etmesini mümkün kılacak, diğerleriyle eşit planda münasebete geçmesini sağlayacaktır. Bu ise onu yetişkin olgunluğuna ulaştırmaktan başka bir şey değildir. Müharik sosyalleştikçe, yani kendi görüşünden, alıştığı yakınlarının görüşünden, farklı görüşlerin varlığını anladıkça, ailesinin yerinde müdahalelerinin değerini anlar. Ona her alanda sosyalleşme imkanlarını verme, gelişmesinin esasını teşkil eder.”⁹⁴ Bu da onun eğitiminin bir sürecidir. Fakat bunun yanında okulda sınavın vermiş olduğu çeşitli zorluklar, eksiklikler oluşmaktadır. Öğrencilerde bu konuda, Seviye Belirleme Sınavı’na hazırlanırken, okulun oluşturduğu bazı problemler yaşamaktadırlar. Okulun imkanları, çalışma sistemleri, öğretimin getirdikleri ve öğretmen davranışları gibi birçok faktör yer almaktadır. Burada yanlış olan, öğrencileri eğitirken yanlış bakış açılarıyla bakmamızdır. “Okula gitme ve eğitim dar anlamıyla ele alınmaktadır; eğitimdeki odak noktası temel kavram ve becerilerin kazanılmasıdır. Ancak eğitim (gerçek eğitim) yaşamla tutarlı olup belirli beceri ve kavramlarla sınırlı değildir. Özellikle de test puanlarıyla hiç değildir. Eğitim paketlenmiş veya sıraya dizilmiş olmamalıdır. Eğitimin büyük bir bölümü kendiliğindendir. Çocuğa aşılması gereken, açıklık ve merakın gelişmesidir. Çocuklara testlerden bazı notları almaları için baskı yapmak en iyi koşulda ezberlenmiş bilgiyi ölçer. Bu da, çocuğun eğitimini geliştirmek için en son yoldur. Çocuklar okuyabiliyor ama ne okuduklarını anlamıyorlarsa veya hesap yapmasını biliyor ama nerede, ne zaman veya neyi hesaplayacaklarını bilmiyorlarsa eğitimin yararı nedir?”⁹⁵ Bu noktada eğitim ve öğretimin temel amacının bireyi hayata hazırlamak olduğunu unutmamak gerekir. Bunun içinde öğrenciyi ezberi daha az ama yaşanmışlığı çoğunlukta olan bir öğrenim sunulmalıdır.

⁹³ Erdoğan, İ., Eğitim ve Okul Yönetimi, İstanbul, 2008, ss. 149-150

⁹⁴ Şemin, R., Gençlerimizin Psiko-Pedagojik Problemleri, İstanbul, 1973, s. 180

⁹⁵ Elkind, a.g.k., s. 225

2. 1. 1. Okul Şartlarının Yetersizliği

Okul, bireyin iyi bir yurttaş olmasını sağlamak ve ilerde bir meslek sahibi olabilecek öğrenimi oluşturmaya çalışır. Öğrencinin bilgi birikimini arttırarak istendik davranışları oluşturmaya çalışır. Bunun oluşabilmesi içinde eğitim sisteminin ve okulun, etkili bir sisteminin ve yeterli imkanlarının olması gerekmektedir. Okul imkanları yetersiz olursa öğrenciler yeterli öğrenimi göremeyecekler ve bilgi birikimlerinde ve hatta eğitimlerinde eksiklikler oluşacaktır. Burada yetersizlik birçok bölüme ayrılabilir. Okulun, fiziki yetersizlikleri, araç gereç eksiklikleri, idare ve öğretmen eksiklikleri gibi birçok yetersizlikleri olabilmektedir. Bunlar öğrencilerin uygun olmayan şartlarda öğretim görmelerine ve dolayısıyla ders başarılarını ayrıca psikolojilerini de etkileyebilmektedir. Örneğin, doğudaki bir köy okulundaki şartlarla İstanbul'daki iyi bir semtte bulunan okulun şartları aynı olamamaktadır. Bu farklılık SBS'ye hazırlanan bir öğrencinin başarısını etkilemek ve eğitimde eşitsizlik yaratmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliği önemli bir durumdur. “Demokratik toplumlarda, hiçbir ayırım yapılmaksızın herkesin gizilgüç ve yeteneklerini en uygun biçimde geliştirmede eğitim hizmetlerinden eşit ölçüde yararlanma şansına sahip olmalarıdır.”⁹⁶ Bunun için tüm öğrencilere eşit haklar tanınmasına özellikle önem gösterilmelidir. Ayrıca aynı şehirdeki bir devlet okuluyla bir özel okulun bile şartları aynı olmayabilir. Örneğin, özel okulda her branştan yeterli derecede öğretmenin olması, eğitim için farklı alanlar, sosyal etkinlikler için imkanlar gibi bir çok şartlar sunabilmektedir. Özel okulun imkanları devlet okuluna göre daha iyi olduğundan dolayı uygun ortamlarda eğitim gören çocuklar daha başarılı olacaktır. Bu da öğrencinin sınava hazırlanırken karşılaştığı bir problemi oluşturacaktır. Bu gibi sorunlar, öğrencilerin eksiklerini tamamlamak ve okulda verilen bilgilerini pekiştirmek için dershanelere yönelmesine neden olmaktadır. Bu, öğrencinin sınava hazırlanırken dershaneyi ön plana almasına neden olmaktadır. “Öğrencinin öğrenmeyle ilgili özgeçmişi ve öğretim hizmeti niteliğinde yapılacak olan belli değişiklikler, öğrenciler arasında bu tür farkları önemli derecede azaltabilmekte ve öğrencilerin öğrenme düzeyleri, öğrenme için harcanan zaman ve çabayla ilgili

⁹⁶ Tezcan, M., Eğitim Sosyolojisi, Ankara, 1997, s .94

verimlerinin önemli derecede arttırılabilmektedir. Aile ve okuldaki öğrenme koşullarının ideale yaklaşması ile öğrenmedeki bireysel ayrılıkların da yok olma noktasına yaklaşılabacağına inanılmaktadır.”⁹⁷ Öğretim ortamlarının bu kriterlere uygun olarak hazırlanması eğitim koşullarının da birbirine yakın hale gelmesini sağlayacaktır.

2. 1. 2. Okul Çalışmaları ve Ödevler

Ortaöğretime geçiş sisteminin değiştirilmesiyle yeni oluşturulan müfredatta öğrencinin daha çok araştıran, sorgulayan bireyler olması ve özellikle öğrenci merkezli öğretimin oluşabilmesi için okulda birçok performans ödevleri geliştirilmiştir. Bunlar öğrencinin gelişiminde doğru yönlenmesini sağlayacak, öğrenimini geliştirici etkinlikler olmasına rağmen hem okul hem dersane temposunu yürütmeye çalışan öğrencileri zorlamaktadır. Ayrıca bu tür ödevlerde öğrenciler aile ve çevrelerinden çok fazla yardım alarak ödevin, öğrenciyi geliştirici olan işlevini kaybetmesine neden olmaktadır. Ayrıca bazı okulların ders dışında SBS’ye hazırlık çalışmaları vermeleri, bununla ilgili ayrıca ödevler vermeleri öğrencinin altından kalkamayacağı yüklerin oluşmasına neden olabilmektedir. Öğrencilerle yapılan anket sonuçlarına da baktığımızda (tablo 33) öğrencilerin yarısından fazlası okul ödevlerini yetiştirmekte zorlandıklarını ya da bu sorunla bazen karşılaştıklarını dile getirmişlerdir.

2. 1. 3. Dersane Yoğunluğu ve Deneme Sınavları

Öğrencilerin okul dışında konu eksiklerini kapatmak, konuları pekiştirmek ve SBS’ye hazırlanmak için dershaneye gelmeleri onların yoğun bir tempoya girmelerine neden olmaktadır. Hafta içi ve hafta sonlarında okul dışında dershaneye gelen öğrenciler dershanenin planladığı sürekli, metodik ve tempolu programın içinde çoktan seçmeli testlerle sınava hazırlanmaktadırlar. Dershanenin bu yoğun temposu, konu testleri, deneme sınavları gibi birçok etkinliğinin içinde öğrenci yorulmakta hatta bıkmaktadır. Performansları sürekli değişkenlik gösteren ya da düşen öğrenciler

⁹⁷ Büyükkaragöz, S., Eğitime Giriş, Konya, 1997, s.36

oluşmaktadır. Tabi bu da öğrenci başarısını olumsuz etkilemekte ve psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar. Ankette tablo 34'e bakıldığında öğrencilerin yarısından fazlası dersane programını yetiştğini söylemektedir. Fakat bu konudan rahatsızlık duyan bir grup öğrenci bulunmaktadır. Bunun yanında öğrencilerin büyük bir bölümü kendilerine yeterli vakti istedikleri gibi ayıramadıklarını söylemektedir. Ayrıca rehber öğretmenler anketinde de görülmektedir ki öğretmenlerin en çok gözlemlediği problemler öğrencinin okul ve dershaneyi bir arada yürütememekten kaynaklanmaktadır.

2. 1. 4. Öğretmen Tutumları

Eğitim sisteminde önemli unsurlardan biri de öğretmendir. “Birey, gereksinmelerini doyurmada daha etkili yollar bulmak için kendi deneyimlerinin ötesinde başkalarının bilgi ve beceri birikiminden de yararlanmak; bilemediklerini ve beceremediklerini öğrenmek için bunları bilenlere, becerenlere sormak gereğini duymuştur. Böylece bildiğini, yaptığını, başkasına öğreten eğitimci ortaya çıkmıştır.”⁹⁸ Öğretmen bir bakıma kendisini topluma adayan, ilhamını, gücünü ve yönünü toplumdan alıp, bütün varlığıyla yine ona yönelmesini başarabilen insandır. Öğretmen bütün ömrü boyunca daima artan bir sevgiyle öğrencilerini seven ve onların temiz kalplerinde taht kurmasını beceren, çocukların karşılıksız sevgilerini kazanmış insandır. Öğretmen, öğrencilerine bilgi yayan, onları disipline eden, haklıyı ve haksızı ayırarak yargıçlık görevi yapan, öğrencilerinin sırdaşı olan, bazen ana-babalık yapan, öğrencilerini toplumsallaştıran, onların önderi olan, nasihat veren bir rol edinir.

Eğitim sisteminde yetersizliklerde olsa bir öğretmen, akademik bilgisi, genel kültürü ve mesleki formasyonu ile dersini ve öğrencilerini üst seviyelere çıkarabilir. Öğretmen, demokratik bir sınıf ortamı hazırlayarak, öğrencilerin daha katılımcı olmasını ve öğrenci merkezli bir öğrenme öğretme sürecinin uygulanmasını sağlamalıdır. Sınıfta, öğrencinin de görüşleri sorulmalı ve saygı duyulmalıdır ki öğrenci kendisine olan inancın ve değer farkına vararak doğru davranışlar kazanmasına çalışılmalıdır. “Öğretmen her fırsattan yararlanarak öğrencilerin (temiz ve düzenli

⁹⁸ Başaran, İ., Eğitime Giriş, Ankara, 1998, s. 62

giyinme, saçını temiz tutma, ödevini düzenli yapma, dersteki başarıları vb.) olumlu özelliklerini belirterek öğrencilerle arasındaki iletişimi geliştirmeli ve sürekli diyalog kapısı aralamalıdır. Öğrenciyi destekleyici olmak, ona hoş görünmek ya da yaranmak anlamında anlaşılmamalıdır. Eğer öğretmen gerçekten öğrenciyi destekleyici ise her çocuğun öğrenmesi için ayrı bir gayret sarf edecektir. Eğer öğretmen öğrencinin zaman içinde değişme ve gelişmesinden gerçekten memnuniyet duyuyorsa, sert mizaçlı da olsa öğrenciye olan sevgisi ve desteğini belirtme yollarını mutlaka bulacaktır. Öğretmen, çocuklara karşı gerçek yakınlık göstermelidir. Onlarla sıcak ve yakın bir bağ oluşturmadıkça onların öğretmenine güvenmeleri beklenemez. Öğrenciler üzerinde baskıcı bir otorite kurmak amacıyla onlardan uzak durmaya çalışmak ve onlara hükmedici tavırlar içine girmek, kendilerine güveni olmayan öğretmenlerin bir yaklaşımıdır.”⁹⁹

Sınıf içinde ya da sınıf dışında öğretmen tutum ve davranışları önem taşımaktadır. Çünkü öğretmenin söylediklerinde çok yaptıkları öğrenciye rol model olmaktadır. Öğrenci, sevdiği öğretmenini kendisi için rol model almaktadır. Eğer öğretmen, öğrencileriyle iyi diyaloglar içine girerse, onların meraklarını ve ilgilerini çekecek, öğrenci merkezli, aktif bir öğrenme ortamı yaratırsa öğrenciler hem derslerine karşı hem de okul ve öğretmenine karşı olumlu düşünce ve davranışlarda bulunacaktır. Tabi ki bu da ders başarısını olumlu etkileyecektir. “Öğrenmek için her öğrenci; öğrenme ve öğretmen sürecine istekli katılmak, öğrenmesinde sorumluluk taşımak ve çalışmak zorundadır. Bu nedenle öğrenme için motivasyonu sağlamak okulun ve öğretmenlerin öncelik taşıyan görevlerindendir.”¹⁰⁰ Fakat, öğrenciye karşı baskıcı, sürekli cezanın olduğu, konuşmasına, derse katılmasına izin verilmeyen, düşünceleri önemsenmeyen, etkin bir ders anlatımının olmadığı bir sınıf ortamı olursa, öğrenci hem dersten hem de öğretmeninden kopar, okulu sevmeyen, kendisini değersiz hissedenden bir düşünce yapısı oluşur. Bu da ders başarısını olumsuz etkiler. Bu aşamada öğrenci öğretmen iletişimi önem kazanmaktadır. “Öğretmenlik hayatında başarılı olmanın ve öğrencilerle sağlıklı iletişim kurabilmenin en etkili yolu, kendinizi onların yerine

⁹⁹ Özsoy, a.g.k., s.48

¹⁰⁰Çolak, S., Meslek Liselerindeki Öğrencilerin Başarılarını Etkileyen Faktörler, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008, s.21

koyabilmektedir. Bu başarılılabirirse, sorunları anlamak da, çözüme ulaşmakta kolaylaşacaktır. Öğretmen bütün öğrencilerini yakından tanımalı ve onların ayırt edici kişilik özelliklerini bilmelidir. Bu amaçla öğretmen öğrencileri ile empatik iletişim kurmalıdır. Empatik iletişim, öğrencinin kendi doğasını özgürce dışa vurması ve geliştirmesinin anlatımıdır.... Öğretmen öğrencinin yalnızca söylediklerini anlamaya çalışmakla yetinmemeli, sözcüklerin ve davranışların gerisindeki düşünceyi, maksadı da anlamaya çalışmalıdır. Öğretmen öğrencinin sorduğu bir soru karşısında, içinden ‘aptalca bir soru’ diye geçirmek yerine, ‘Bu öğrenci neyi anlatmak istiyor, ya da neyi yanlış anlıyor ki bu soruyu soruyor?’ şeklinde düşünmelidir.”¹⁰¹

Özellikle öğrencilerin SBS’ye hazırlanma sürecinde, öğretmenlerin tutum ve davranışları da önemli bir yere sahiptir. Çünkü öğrenciyle iyi diyaloglar kuran iyi bir öğretmen yeri geldiğinde öğrencinin gözünde diğer kişilerden daha üstündür. Öğretmen bu aşamada öğrencisini iyi tanıyarak buna göre davranmalıdır. İlgi ve yeteneklerini, bilişsel düzeyini bilmeli, aile ve çevreyle olan ilişkilerini doğru gözlemleyerek, öğrenciden kaldırabileceği beklentiler içine girmelidir. Sınava hazırlanırken, öğrenciye yapabileceğinden daha çok ödev vermek, sürekli daha iyisini beklemek ya da öğrenciyi aşağılayıcı kelimelerle motivasyonunu azaltıp, kaygılandırmak öğretmenin yapabileceği yanlış tutumlardır. “Öğrencilerin birincil ilişkisi öğretmenleriyle. O nedenle okul içinde hiç kimse öğretmenler kadar öğrencileri etkileyemez. Öğretmenlerin öğrencilerle olan ilişkileri ya onların gelişimine yardımcı olur ve ruhsal doygunluğa götürür ya da gelişimlerine ket vurur ve onlara zarar verir.”¹⁰² Bunun için öğretmenlere bu konuda önemli bir görev düşmektedir. Her zaman bir öğretmen, bir disiplin ve düzen dahilinde öğrenciyi anladığını, ona önem ve değer verdiğini göstermeli, öğrencinin durumuna göre beklentilerde bulunarak, öğrenciyi kapasitesine göre en iyi yere getirmeyi hedeflemelidir. Yanlış tutumlar, öğrencinin sınava hazırlanma sürecinde, öğrencide kaygılara, çatışmalara, başarısızlıklara ve çeşitli psikolojik problemlere neden olabilmektedir.

¹⁰¹ Özsoy, a.g.k., ss.84-85

¹⁰² Gordon, T., Etkili Öğretmenlik Eğitimi, İstanbul, 1998, s. 255

Yapılan öğrenci anketinde, öğrencilerin cevaplarına göre öğretmenlerin öğrencilerinden yapabileceklerinin üstünde şeyler isteme miktarları yarıya yakın bir oran göstermektedir. (Tablo 40) Tabi bunun tam tersini de düşünen öğrenciler olmakla birlikte öğretmen beklentilerinin fazla olduğunu düşünen öğrencilerde oldukça fazladır. Ama öğrencilerin büyük bir çoğunluğu öğretmenlerinin SBS'ye hazırlanma sürecinde kendilerine psikolojik açıdan destek olduklarını söylemektedir.

2.2. Aileden Kaynaklı Problemler

2.2.1. Ailenin Beklentisi

Bireyin kişiliğinin oluşumunda en önemli faktör ailedir. Aile, çocuğun tüm hayatı boyunca yaşadıklarının önemli bir kısmında yer almaktadır. Gördüğü eğitiminde informal kısmında aile ve toplum yer almaktadır. Bu açıdan aile içindeki yaşananlar ve ailenin bakış açısı ve çocuğa yaklaşımı SBS'ye hazırlanan çocuklarda çeşitli problemlere yol açabilmektedir.

Bazı aileler, geçmişte kendilerinin olamadıkları ya da erişemedikleri bazı olanaklara çocuklarının erişmelerini isterler. Bunun için gerekli olanakları onlara tanımaya çalışabilirler. Fakat bu, çocuğun yaradılışıyla uyumlu ya da istediği hayat olmayabilir. Bu tür zorlamalar çocuğun, ailesinin istediği alanlarda başarılı olamamasının yanında çocuğun kapasitesinin olduğu alanlarda da yeterli başarıyı gösterememesine neden olur. Çocuk kendini, sürekli ailesine beğendirmek zorunda hissedebilir ve sürekli bir mutsuzluk, kendini başarısız görme durumu ortaya çıkar.

Anne babalar, çocuklarının SBS'ye hazırlanma sürecinde (sınav öncesi, sınav anı ve sınav sonrası) oluşabilecek olumsuz olayları düşünmeleri çok önemlidir. Yaşadıkları olumsuzlukların çok kötü şeyler olduğu, tüm hayatını mahvettiği, her şeyin buna bağlı olduğu gibi yanlış yorumlardan olabildiğince kaçınmalı, hayatımızda bazı tersliklerin olabileceğinden fakat her şeyin telafi edilebileceğini de unutmamak gerekir. Bu düşünceler çocukla da paylaşılmalıdır. Her ne olursa olsun, çocuğun hem yaş aralığından doğan duygusal karışıklıklardan hem de sınavın üzerinde yaratmış olduğu

baskıdan dolayı bu zor dönemde ailenin onun yanında olduğunu, onu desteklediğini, sözleri ve davranışlarıyla göstermelidir. “Çocuğun olumlu davranışlarını takdir edip, uygun olan her ortamda başarısını ön plana çıkartılmalıdır. Anne babasının kendine güvendiğini ve onu takdir ettiğini gören çocuğun, kendine olan saygısı ve güveni de artacaktır.”¹⁰³ Bunu başarmak zorunda olduğunu söylemesi, çocuktan elde ettiği başarıdan hep daha iyisini istemesi, çocukta olumsuz bir psikoloji oluşturabilir ve anne babasının onu hep başarısız bulduğunu, ne yaparsa yapsın onların istediği gibi bir çocuk olamayacağını düşünüp; kendisini beğenmeyen, özgüven eksikliği yaşayan çocuklar oluşacaktır. “Sınav başarısı, öğrenci tarafından ailesinin sevgisini hak etmek için bir önkoşul olarak algılanmamalıdır.”¹⁰⁴ Öğrencinin böyle hissetmesine neden olabilecek davranışlar konusunda anne ve babanın daha duyarlı olması, ona sevgilerini hissettirmeleri önemli bir destek olacaktır. “Mükemmeliyetçilik kuralı, kişinin kendi gerçeğinin hiçbir değeri olmadığını, kendi düşünüş ve değerlendirmesinin önemsiz olduğunu ifade eder. Bu kuralın geçerli olduğu sağlıklı aile ortamında yetişen çocukların yaşamla ilgili en temel duyguları umutsuzluktur. Kendilerini değersiz bulurlar; değersizlikten utanç duyarlar; ilerde değişebileceklerine inanmazlar ve bu nedenle umutsuzdurlar.”¹⁰⁵

SBS’ye hazırlanma sürecinde öncelikle anne ve babanın beklentilerinin doğru ve mantıklı olması çok önemlidir. Anne babanın çocuğunu iyi tanıması, neler yapabileceğini, kapasitesinin ne kadar olduğunu, bireysel yeteneklerinin neler olduğunu bilmeleri gerekir. Bu doğrultuda; gerçekçi beklentiler gerçekleştirerek, çocuklarından bunları yapabilmeleri için uygun ortamlar geliştirip, yönlendirmeye ve cesaretlendirmeye çalışılmalıdır. Rehber öğretmenlerle yapılan anket sonuçlarında da görülmektedir ki öğretmenlerin en çok gözlemlediği aile kaynaklı sorun, ailenin yüksek beklentisidir. (Tablo 99)

¹⁰³ http://oges.meb.gov.tr/docs/rehber/anne_baba_tutum.pdf (01. 02. 2009)

¹⁰⁴ Koç, A., Öğrenci Seçme Sınavı Genel Yapısı, ÖSS Hazırlık Süreci, Aile, Okul ve Dershanelerin Bu Süreçteki Önemi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005, s.43

¹⁰⁵ Cüceloğlu, D., İçimizdeki Çocuk, İstanbul, 2001, s.79

2.2.2. Ailenin Sınav Baskısı

Her aile, çocuğunun gelecekte iyi yerlerde olmasını, iyi bir meslek ve statüyle rahat bir hayat geçirmesini ister. Bunun için iyi okullarda okumak önemli adımlardır. Bu okullara girebilmek içinde gerekli olan sınavlarda istenen başarıyı elde etmeleri gerekir. Bunun farkında olan ailelerde, çocuklarına bu beklentiyle yaklaşırlar hatta bunu aşarlar. Fakat bu çocuğun davranışlarıyla da şekillenecek bir durumdur.

Eğer çocuk durumun farkında olan ve sorumluluklarını bilen biriye sınavda başarılı olmak için gerekli çabayı gösterecektir. Sadece gerekli olan, gerektiği zamanlarda motivasyon artırıcı söz ve davranışlar olacaktır. Ama çocuk sınav bilincinde değilse, ya da sınavı önemsemiyorsa bu sefer aile bireyleri çocuk üzerinde yapması gerekenler hakkında uyarılarda bulunup, yön göstermeye çalışacaktır. Bu süreç içerisinde çocuk ve aile arasında çeşitli sorunlar ve çatışmalar yaşanabilir. Aile sürekli çocuğun ilgisizliğinden şikayet edip yapmaması gerekenleri hatırlatarak, yönlendirerek, sınavla ilgili tavsiyelerde bulunarak çocuğun başarısını artırıcı çabalarda bulunacaklardır. Tabi burada önemli olan çocuğun kapasitesini bilerek ve onun bir çocuk olduğunu, sosyal bir yaşantısının da olacağını bilerek gerektiği ve yapabileceği kadar beklentilerde ve isteklerde bulunmaktır.

Belli bir başarı elde etmiş, düzenli sistemli çalışan, elinden geleni yapan bir öğrenciden her defasında daha çok şey bekleyerek, stresli bir ortam oluşturmak, başarıyı arttıracağına, olumsuz bir durum olarak başarısını azaltabilir. Örneğin, SBS’de 450 puan alan bir öğrenciye, “Niye 450 puan aldın niye 470 puan almadın, zaten yeterince çalışmıyorsun, daha çok çalışmalısın. Böyle giderse hiçbir yer kazanamazsın.” gibi olumsuz konuşmalar öğrencinin kendine olan özgüvenini, sevgisini kaybetmesine, hem de strese girip sınav kaygısı yaşamasına neden olacaktır. Böyle bir durumda anne ve babaların çocuğa karşı yaklaşımları çok önemlidir. Onu sevdiklerini ve onu her durumda seveceklerini ve yanında olduklarını göstermeleri gerekir. “Kişi bir başkasını gerçekten kabullendiğini duyumsayıp bunu iletebilirse, o kişi için, çok güçlü bir yardımcı kişi olma niteliği kazanır. Karşısındakinin olduğu gibi kabul edilmesi ilişkinin

gelişmesinde önemli bir öğedir.”¹⁰⁶ Eğer çocuk anne ve babasının onu olduğu gibi kabul ettiğini hissederse birbirleri arasındaki ilişki daha dürüst olacak ve her şeyini anne ve babasıyla paylaşabilecektir. “Kabul dili çocukları açar. Duygu ve sorunlarını paylaşmakta onları özgür bırakır. Terapist ve danışmanlar kabul dilinin ne denli güçlü olduğunu göstermişlerdir. En etkili olanlar kendilerine yardım etmek için gelenleri gerçekten kabul ettiklerini gerçekten kabul ettiklerini onlara iletebilenlerdir. Bu nedenle, danışmanlar davranış, düşünce ve duygularından ötürü yargılandıklarını hissetmedikleri için kendileri hakkında en kötü şeyleri bile özgürce anlattıklarını söylerler. Çünkü tüm söyleyeceklerini ve duygularını danışmanın kabul edebileceğini hissederek.”¹⁰⁷

Örneğin öğrenciye; ‘Bu denemede 450 puan almışsın, aferin, güzel bir sonuç. Sınavdaki yanlışlarını kontrol etmeyi unutma, diğer sınavlarda daha da güzel puanlar alacağına inanıyoruz. Her zaman yanındayız.’ şeklinde destekleyici ve motive edici konuşmalar yapmak daha olumlu sonuçlar doğuracaktır. Bazı durumlarda da ailenin çocuk üzerinde oluşturduğu sınav baskısı, ailedeki bir bireyin kendi elde edemediği bir başarıyı çocuğuna elde ettirmeye çalışarak oluşturduğu bir durumdur. Örneğin baba doktor olmak istemiştir. Fakat olamadıysa bunu kendi çocuğunu zorla doktor olabilmesi için daha fazla çalıştırarak çocuğun belki de kapasitesinin üstünde şeyler isteyerek bir baskı oluşturmaktadır. Bu tür sınav baskıları belli bir süreden sonra çocukta çalışmayı bırakma, isyan etme, psikolojik bunalımlar, fizyolojik rahatsızlıklar şeklinde patlamalarla kendini göstererek olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir.

Yapılan öğrenci anketine de baktığımız zaman öğrencilerin yarısından fazlası ailelerinin kendilerine baskı yapmadığını söylemektedir. (Tablo 43) Fakat evde sürekli çalışmasını söylemelerinden rahatsız olduklarını dile getirmektedir. (Tablo 44) Ayrıca bu durumun zaman zaman evdeki huzurunu kaçırdığını düşünmektedir. (Tablo 46) Ayrıca rehber öğretmen anketinde de rehber öğretmenler, öğrencilerde aile baskısından kaynaklı problemlerle karşılaştıklarını belirtmişleridir. (Tablo 99)

¹⁰⁶ Gordon, T., E.A.E. Aile İletişim Dili, İstanbul, 2002, s.29

¹⁰⁷ Gordon, a.g.k., s.31

2.2.3. Ailenin Yeterli Sevgiyi Verememesi

SBS'ye hazırlık sürecinde öğrenciler gergin bir dönem geçirirler. Bu dönem hem ergenliğin, hem SBS'ye hazırlanma sürecinin, hem de sınav kaygısının oluşturmuş olduğu stresli bir dönemdir. Bu dönemde çocuk daha fazla sevgiye, şevkate ve desteğe ihtiyaç duymaktadır. Tüm bu durumları göz önüne alarak aile, sınava hazırlanma sürecinde çocuğa karşı daha anlayışlı olmalı, empati kurmalı ve stresini azaltmaya çalışmalıdır. “Ailenin karşılaması gereken temel gereksinimler vardır. Bunlar: 1. Değerli olma duygusu; 2. Güven ortamı; 3. Yakınlık ve dayanışma duygusu; 4. Sorumluluk duygusu; 5. Mücadele etme ve başarma; 6. Kendini gerçekleştirme; 7. Manevi yaşamın temellerini oluşturma ortamıdır. Bu gereksinimleri karşılanan çocuklar sağlıklı, karşılanmayan sağlıklı büyürler.”¹⁰⁸ Sağlıksız bir şekilde büyüyen çocuklar tepkilerini çevrelerine farklı şekillerde gösterebilmektedirler. “Sevgiden mahrum bir şekilde büyüyen ergenler dikkatleri üzerine çekip ilgi merkezi olmak için uyumsuz davranabilir veya isyankar biçimde hareket edebilir. Ortada belirgin bir sebep olmadan gösterilen bu tür olumsuz davranışların arkasında yeterince kabul ve sevgi görmemeye karşı tepki yatmaktadır.”¹⁰⁹

Sınava hazırlanırken çocuk birçok zorlukla karşılaşacaktır. Böyle durumlarda ailesinin onu desteklemesi, onun yanında olmaları, sınavda başarısız olsa da, istediği puanı alamasa da onu sevdiklerini bilmesi çok önemlidir. Çocuğun, ailesinin onu her koşulda sevdiğini hissetmesi gerekir. Çünkü öğrenciyle ilgili beklentilerin sınava hazırlanma sürecinde daha sık tekrarlanması öğrenci tarafından “Eğer başarılı olursam ailem beni daha çok sever. ” şeklinde yorumlanabilir. Yani sınav başarısının ailenin sevgisini hak etmek için bir ön koşul olarak öğrenci tarafından anlaşılmamalıdır. “Koşulsuz sevilen kişi işbirliği, katkıda bulunma, iç disiplin, bütünlük, kişisel bütünlük gibi yaşamın temel süreçlerini hayatında gerçekleştirebilir; yapabileceğinin en iyisini yapmaya yönelir. Dışarıdan yönlendirmeye göre değil, kendi temel değer ve ilkeleri

¹⁰⁸ Cüceloğlu, D., İçimizdeki Çocuk, s. 57

¹⁰⁹ Kulaksızoğlu, a.g.k., s.69

çerçevesinde, kendi kişisel yaşam felsefesine göre yönünü bulur.”¹¹⁰ Bundan dolayı anne ve babanın çocuğa koşulsuz sevgisini sunması önem kazanmaktadır.

Bu, öğrencide daha büyük bir stres ve kaygı oluşturur. Ailenin sınava hazırlanma sürecinde çocuğa karşı anlayışlı davranıp, sevgiyle yaklaşımları, başarılı ya da başarısız olsa da onu sevdiklerini, desteklediklerini bilmesi öğrencinin motivasyonunu böylelikle sınav başarısını arttıracaktır. Aile, çocuğa başarısızlığında başarı kadar olağan olduğunu ve hayatımızda birçok sınava tabi tutulacağımızı söyleyerek, bundan dolayı SBS’de başarısız olmanın hayattaki bu sınavlardan sadece bir tanesi olduğunu, hayatın sonu olmadığını anlatarak, hayattaki başka sınavlarda, bu başarısızlıklardan ders alarak, tecrübe ederek, başarılı olunacağını anlatmaya çalışmalıyız. Öğrenciler ankette (Tablo 42), ailelerinin SBS’ye hazırlanırken kendileriyle ilgilendiklerini söylemiştir. Bu onların bu dönemlerinde olumlu bir destek oluşturmaktadır. “İnsanoğlu en uygun koşullarda bile yolun sonuna, yani olgunluğa erişebilmek için pek çok sınavdan geçer. Çocuğun gelişme basamaklarında edindiği tüm olumlu etkinlikler birike birike onun kişiliğini, dolayısıyla ruh sağlığını belirler. Ruh sağlığı yerinde bir insan sevip sevilen, çevresiyle iyi ilişkiler kurup sürdürebilen kişidir. Kendi yeteneklerini geliştirip üretken duruma gelen, sorumluluk taşıyabilen, kendine güveni özsaygısı olan bir yurttaş, bir meslek adamı veya kadını, iyi bir eş demektir.”¹¹¹

2.2.4. Ailenin Olumsuz Mesajları

Ailenin, öğrenci sınavına hazırlanırken yönelttiği sözler ve davranışlar öğrencinin motivasyonunu arttıracığı yerde azaltıp, özgüvenini sarsabilir. Anne babanın özellikle çocuğundan beklentilerinin çok olduğu durumlarda ya da başarısını yeterli görmediği durumlarda kamçılarlamak amaçlı öğrenciyi belki de rencide edici sözler sarf edebilir. Özellikle aile, öğrencinin çalışma isteğini arttırmak amaçlı stresini arttırıcı durumlardan kaçınmalıdır. Örneğin; aile, çocuğunun yeterli çalışmadığını düşündüğü durumlarda ‘Bu gidişle sen hiçbir okul kazanamazsın, zaten hiçbir şeyi beceremiyorsun

¹¹⁰ Cüceloğlu, D., İyi Düşün Doğru Karar Ver, İstanbul, 1996, s.335

¹¹¹ Yavuz, H., Ergenlik Çağında Gelişmeyi Etkileyen Güçler, İstanbul, 1994, s.83

bu sınavı da kazanamazsın.’ ya da ‘Komşunun oğlu senden daha çok puan alıyor, hala yetişemedin şu çocuğa’ gibi söz ve davranışlar çocukları olumsuz etkileyerek, sınav başarılarını düşürebilmektedir. Bu, öğrencinin kendine olan özgüvenini azaltarak, ‘ben ne yaparsam yapayım başarılı olamam’ ya da ‘ben hiçbir şeyi beceremiyorum’ gibi olumsuz duygulara kapılmasına neden olabilir. Böyle durumlarda anne babaların çocuklarına yaklaşımları şu şekilde olabilir. “Çocuğunuzun olumlu davranışlarını takdir edin, uygun olan her ortamda başarılarını ön plana çıkartın. Anne babasının kendine güvendiğini ve onu takdir ettiğini gören çocuğun, kendine olan saygısı ve güveni de artacaktır.”¹¹² Anne ve babaların olabildiğince duruma bu açıdan bakmaları çocuğun olumlu bir davranış oluşturmalarını sağlayacaktır. Bunun yanında anne ve babaların aile içinde katılmış roller geliştirmeleri de çocukta olumsuz durumlar yaratacaktır. Bu durumun oluşumunu engellemek için çocukla daha birbirini anlayan dostça ilişkiler kurmaya çalışılmalıdır. “Çocuklarıyla arkadaşça bir düzeyde konuşamayan baba, çocuklarına özgürlük tanıyarak onların kendi davranışlarından sorumlu bir duruma gelmelerine olanak veremeyen anne, aile içindeki katı rollere göre davranarak, baba ve anne rollerinden kopamamaktadır. Aile içindeki ilişkiler kalıplaşmamış ve duruma göre değişebilen esnek rollere dayalı ise, iç dünyası daha zengin, dünyayı çok boyutlu görebilen, hoşgörülü bireyler yetişir.”¹¹³ Bununla bir bütün olan empati de bu açıdan değer kazanmaktadır. Bu gibi durumlarda anne babanın empati kurabilmesi çocuğu daha iyi anlayabilmesi ve sağlıklı iletişimi ve olumlu algılamayı sağlar. Bu onlara, kendilerini anladığımız düşüncesini kazandırarak iyi hissetmelerini sağlamaktadır. “İnsanlar kendileriyle empati kurulduğunda, anlaşıldıklarını ve kendilerine önem verildiğini hissederler. Diğer insanlar tarafından anlaşılmak ve önem verilmek ise, bizi rahatlatır; kendimizi iyi hissederiz. Empati sadece kendisiyle empati kurulana yararı olan bir etkinlik değildir. Empati empatiyi kuran kişi için de önemlidir.”¹¹⁴ İnsanlarla doğru iletişim kurabilmek hangi yaş grubunda olursa olsun kişinin kendini iyi hissetmesini ve sosyal açıdan sağlıklı bir gelişim sergilemesini sağlar.

¹¹² http://oges.meb.gov.tr/docs/rehber/anne_baba_tutum.pdf (01. 02. 2009)

¹¹³ Cüceloğlu, D., İçimizdeki Çocuk, s.50

¹¹⁴ Dökmen, Ü., İletişim Çatışmaları ve Empati, İstanbul, 1999, ss. 146-147

2.2.5. Başkalarıyla Kıyaslama

Ailelerin, sınava hazırlanma sürecinde çocuklara karşı yaptıkları ve çocukların kaygılarını arttırıcı en büyük yanlışlardan biri de başkalarıyla kıyaslamadır. “Çocuklarınızı hiçbir zaman başkalarıyla kıyaslamayın. Çocuğunuzun, diğerlerinden farklı bir kişiliğe ve kapasiteye sahip ve kendi istekleri olduğunu düşünün. O başkalarının yaptığı yapamayabilir; ancak sizin çocuğunuzun da başkalarının başaramadığı bir şeyleri yapabileceğini aklınıza getirin. Bu nedenle çocuklarını kendi istekleriniz doğrultusunda zorlayamazsınız. Sizi tatmin edecek bir başarının onu mutlu edeceğinden emin olmadan hareket etmeyin.”¹¹⁵

Hayatta, kendi elde etmek istediklerimizi, başaramadıklarımızı çocuklarımızdan beklemek, başka insanlarda görüp özendiğimiz durum, davranış ve statüleri çocuklarımızdan bekleyerek, onların ilgi ve yeteneklerini göz ardı etmek, hep daha iyisini ve daha fazlasını beklemek çocuklar için kaygıyı arttırıcı durumlar olmaktadır. “Kıyaslama, bir başkasına olan beğeninizi ve hayranlığınızı ifade ederken, çocuğunuz için bu duyguları taşımadığınızı ve onun başarabileceğine güvenmediğinizi ima eder. Kıyaslama, sonuç odaklı bir tutumu ifade eder. Çocuğu bir başkasıyla kıyasladığınızda, onun gösterdiği gayreti, hevesi, şevki, hiç hesaba katmadığınızı, bütün ilgimizin, elde edilecek sonuçta olduğunu ifade etmiş oluruz. Gösterdiği gayret ve hissettiği hevesin sizin gözünüzde bir değeri olmadığını anlayan çocuk, hayal kırıklığına uğrar ve şevkini kaybeder. Sonuç odaklı bir başarı anlayışı çocuğun gücünü elinden alır, sonucu değerlendirecek olan dış otoritenin eline verir. Sonuç odaklı başarı anlayışı, çocuğun öğrenme ve gelişme şevkini öldürdüğünden, onun sürekli gelişiminin en büyük engelini oluşturur.”¹¹⁶

Sürekli, komşu, akraba, arkadaş çocuklarıyla kendi çocuklarımızı kıyaslamak her iki taraf içinde haksızlık olmaktadır. Çünkü her insanın ilgi ve yetenekleri farklıdır. Bu da herkesin farklı konularda başarılı olabileceği anlamına gelmektedir. Bir öğrenci sayısal zekası geliştiği için matematikte başarılı olurken sınıftaki başka bir öğrenci dil zekası daha fazla geliştiği için yabancı dilde başarılı olabilir. Böyle bir durumda aile,

¹¹⁵ http://oges.meb.gov.tr/docs/rehber/anne_baba_tutum.pdf (01. 02. 2009)

¹¹⁶ Cüceloğlu,D., Başarıya Götüren Aile, İstanbul, 2007, s. 112-113

‘Ahmet matematikte senden daha çok net yapıyor, daha fazla puan alıyor, sen niye yapamıyorsun?’ tarzında konuşmalar öğrenciyi rencide edici olmakta hem de her sınava girişte çocukta ‘Ahmet, benden daha mı iyi yapacak?’ düşüncesiyle kaygı yaratacaktır. Bundan dolayı aileler, SBS’ye hazırlanma sürecinde çocuklarını başka kişilerle kıyaslamamalıdır. “Her çocuğun başarısı başkalarıyla kıyaslamak yoluyla değil, kendi gelişimi içinde değerlendirilmelidir. Başarı, çocuğun dün ile bugün arasındaki değişimdir. Öğrenmeyi olumlu kılmak için atılması gereken ilk adım azarlamayı, bedensel ceza vermeyi, eleştirmeyi ve başkalarıyla kıyaslamayı bırakmaktır. Çünkü kıyaslamak reddetmektir. ”¹¹⁷Anket sonuçlarına göre de (Tablo 47), öğrencilerin yarısına yakını ailelerinin kendilerini başka arkadaşlarıyla kıyasladığını ve bu durumun onların motivasyonunu azalttığını söylemektedir.

2.2.6. Ailenin Ekonomik Şartları

Ailenin ekonomik durumu öğrenciyi SBS’ye hazırlanma sürecinde etkileyecek bir faktördür. Gelir düzeyi yüksek olan bir ailenin çocuğu, daha fazla imkanlara sahip olmaktadır. Özel okulda okumak dışında dersane, özel ders gibi bir çok imkanla eksiklerini tamamlayarak başarıya ulaşabilmektedir. Fakat gelir düzeyi düşük olan bir öğrenci okul dışında bir şeyler öğrenebileceği bir ortam olmadığı için bazı eksiklerini kapatamamaktadır. Hatta ülkemizin birçok ilinde, ilçesinde e köyünde okul ihtiyaçlarını karşılayamayan, okula gidemeyen çocuklar bulunmaktadır. Tabi bu da fırsat eşitsizliğini yaratmaktadır.

Bunun yanında aynı okulda okuyan öğrenciler arasında bile dershaneye giden ve gitmeyen, özel ders alan ve almayan öğrenciler birbirlerinden etkilenerek, “o dershaneye gidiyor o kazanacak, ben kazanamayacağım. ” ya da “Ayşe, Türkçeden özel ders alıyor o daha çok net yapacak. ” şeklinde çeşitli kaygılar oluşabilir, psikolojik problemler yaşayabilir. Bunlar öğrencinin öğrenmesini ve motivasyonunu etkileyerek başarısını düşürmektedir.

¹¹⁷ Yavuzer, H. , Okul Çağı Çocuğu, İstanbul, 2001, s. 78

2.2.7. Evdeki Çalışma Şartlarının Yetersizliği

Öğrencinin SBS'ye hazırlanma sürecinde başarılı olmak istemesi motive olmasının yanında düzenli ve kendine uygun bir sistemle de çalışması önemli bir faktördür. “Öğrenci evde kalıyorsa anne babası ve kardeşleriyle ilişkileri, eve gelip giden misafirler, arkadaş ziyaretleri, çalıştığı yerin düzeni gibi pek çok faktör öğrencinin iyi ya da kötü çalışma alışkanlıkları kazanmasında etkili olmaktadır. Ailesiyle birlikte kalan bir öğrencinin yalnızca ödev hazırlarken değil, okula ilişkin tüm çalışmalarında örneğin derslerini tekrar ederken, bir araştırma ya da proje üzerinde çalışırken, derste tuttuğu notları temize çekerken, sınavlara hazırlanırken aile fertleriyle oluşturduğu ortam, onlarla ilişkisi etkili olmaktadır.”¹¹⁸ Ailenin öğrenciyle sağlıklı bir iletişim kurarak ona psikolojik olarak destek olmasının yanında bazı fiziksel şartların da öğrenci için uygun hale getirilmesi öğrencinin başarısını olumlu yönde etkileyecektir. Motive olmuş, güdülenmiş bir öğrencinin aynı zamanda bu motivasyonunu aktarabileceği uygun bir çalışma ortamını da bulması gerekmektedir. “Öğrencinin derslerine karşı öğrenme ilgi, merak ve isteği uygun çalışma ortamı ve verimleri çalışma alışkanlıklarının bulunması, başarı için çevresinden yakınlık ve destek görmesi sağlıklı bir bedensel yapıya sahip olması gibi birçok özellikler onun öğrenmesini kolaylaştırıp başarısını arttırırken tersi durumlarda öğrenmesini güçleştirmektedir.”¹¹⁹

Evde, mümkünse çocuğun kendine ait bir odası bulunmalıdır. Ders çalışması gerektiğinde tüm dış faktörlerden sıyrılarak odasında ders çalışabilmelidir. Çalışma odası, verimli çalışmasına uygun olacak şekilde düzenlenmelidir. Hep aynı yerde çalışmalı ve hep çalışma masasında ders çalışmalıdır. Odaya giren ışığın öğrencinin çalışma masasına arkadan gelmesi, odanın zaman zaman havalandırılarak oksijen oranının arttırılması, odada bilgisayar, müzik seti, televizyon gibi çalışmasını engelleyen ya da olumsuz uyarıcılar varsa, ders çalışırken engellenmesi gibi birçok faktöre dikkat edilmelidir.

Öğrenci çalışma masasına oturduğunda istekle ve tam konsantrasyon ile ders çalışması sağlanmaya çalışılmalıdır. Saatlerce oturup isteksiz çalışmak yerine belki

¹¹⁸ Küçükahmet, L., Öğretimde Planlama ve Değerlendirme, Ankara, 2003, s. 176

¹¹⁹ Bakırcıoğlu, R., İlköğretim, Ortaöğretim ve Yükseköğretimde Psikolojik Danışma, Ankara, 2003, s.71

daha az çalışarak ama uygun şartlarda daha verimli çalışması başarısına büyük bir katkıda bulunacaktır. Verimli çalışmada bu uygun şartların oluşmasıyla gerçekleşebilir. Bunun için sadece öğrenci değil, ailenin de bu ortamı yaratması gerekir. Eğer çocuk odasında çeşitli uyarıcılardan (televizyon, bilgisayar gibi. . .) etkileniyorsa ve bunlarda verimli çalışmasını engelliyorsa aile bunlara sınırlamalar getirebilir. Aile bunları, öğrencinin ders çalıştıktan sonra belirli saat aralıklarında kullanabileceği ödüller haline getirebilir. Bu hem verimli çalışmasını sağlayacak hem de küçük hedefler oluşturarak motivasyonunu yükseltecektir.

Bunun yanında her ailenin şartları bunu sağlayacak yeterlilikte olmayabilir. Aile, çocuğuna rahatlıkla çalışabileceği bir oda ayıramayabilir. Öğrencinin çalışacağı yer belki kardeşleriyle paylaştığı bir oda ya da aile fertlerinin bulunduğu bir oda olabilir. Bu durumda da çocuğa odanın uygun bir yerinde masa ve sandalyeden oluşan bir çalışma köşesi oluşturulmalıdır. Öğrenci çalışırken aile bireyleri ses ve davranışlarına daha dikkat ederek onun çalışmasını desteklemelilerdir.

SBS'ye hazırlanma sürecinde aile olabildiğince elindeki şartlar dahilinde çocuğa uygun ortamlar oluşturabilir. Uygun ortamlar çocuğun verimliliğini artırır. Bu da başarıyı beraberinde getirir. Eğer çocuk, çalışma şartları yetersiz, olumsuz olan bir ortamda ders çalışmaya çalışırsa bu başarısını da olumsuz etkileyecektir.

2.2.8. Ailedeki Sağlıksız İletişim Ortamı

Çocukların yaşamlarının tüm aşamalarında başarılı olmaları iyi eğitilmeleriyle başlar. Çocuk eğitmeye önce aile ortamında başlar ve eğitiminin büyük bir kısmını ailesinden alır. Bunun gerçekleşmesinin öncelikli durumlarından biri de çocuğun anne babayla sağlıklı bir iletişim kurmasıdır. Doğru bir eğitim vererek, başarılı ve yararlı bireyler yetiştirebilmek içinde çocukla doğru iletişim kurmak birinci şarttır. Bunun içinde birbirlerine zaman ayırmaları önem arz etmektedir. “Toplumda meydana gelen yeni durumların, oluşan yeni değer yargılarının, örnek alınması söz konusu olan modellerin çocuklar tarafından nasıl algılandığını belirlemek ve gerektiğinde algılarını düzeltmeye yardımcı olmak için anne babaların, çocuklarıyla konuşmaya daha çok zaman ayırmalarında yarar vardır. Ancak günümüzde, özellikle çalışma koşullarının

ağırlığı bunu güçleştirmektedir.”¹²⁰ Bunun yanında ailedeki bireylerin birbirleriyle diyalog halinde olmaları da çok önemlidir. Çocuklarıyla doğru vakit geçiren anne babalar hem çocuklarının düzgün kişilikler geliştirmesini hem de sağlıklı bir ruhsal psikoloji gelişmesini sağlayacaktır. Günümüz şartlarında da anne ve babaların bunu göz önüne alması ve yoğun tempolarında mutlaka çocuklarına vakit ayırmalıdır. “Çocuk ve gençlerin aile dışında karşılaştıkları durumlar hakkında anne ve babalarına soru yöneltebilmeleri, bu soruları serinkanlı karşılayabilen ve gerekli açıklamaları yapabilen kişiliğe, olgunluğa ve bilgi düzeyine sahip anne ve babalar sayesinde işlevsellik kazanır ve yeni yetişen kuşakları giderek karmaşıklaşan dış dünyadaki tehlikelerden koruyabilir.”¹²¹

Çocuğun, ailede gördüğü sevgi, şevkat, anlayış ve dinleme gibi durum ve davranışlar çocuğun öğrenme isteğini arttıracaktır. Böyle bir ortamda sınava hazırlanan öğrencinin kaygısı hem daha az olur, hem de daha fazla başarı gösterir. Aile ve çocuk arasında sağlıklı bir iletişim ortamı kurulduğunda iki tarafta birbirini dinleyen, anlayan, empati kurabilen, birbirine karşı dürüst, birbirlerini önemseyen, seven, anlayışlı ve duyarlı davranışlar sergilerler.

Böyle bir aile ortamı oluşturabilmek için anne babaların çocukları SBS’ye hazırlanırken dikkat etmeleri gereken noktaları şöyle sıralayabiliriz;

- Gerçekçi olmalı.
- Destekleyici olmalı.
- “Sen dili” yerine “ben dili” kullanılmalı.
- Paylaşımçı olmalı.
- Onunla ilgilendiğinizi gösterin.
- Takdir edici olmalı.

¹²⁰ Önder, A., Ailede İletişim Konuşarak ve Dinleyerek Anlaşalım, İstanbul, 2007, s. 21

¹²¹ Önder, a.g.k., s. 28

- Sürekli olumsuz eleştiri yapılmamalı.
- Birbirinize güven verin.
- Doğru model olmaya çalışılmalı.
- Sevgimizi her zaman göstermeli.

2.3. Çevre ve Arkadaş Kaynaklı Problemler

Bu dönemde birey, kendi kimlik arayışına girdiği bir dönemde olduğu için kendine çeşitli kişi ve grupları örnek model olarak alır. Bu dönemde toplumda yer edinmek, kendini topluma kabul ettirmek ister. Bunun içinde bir gruba ait olmaya çalışır. Arkadaş gruplarıyla birlikte hareket etmekte, onların düşüncelerini önemsemekte ve akranlarıyla daha iyi iletişimde oldukları için onlarla mutlu olmaktadır. Artık çevrenin kendilerine olan tepkileri önemsenmektedir. “İnsanların tutumları, ait oldukları grupların fikir ve davranış özelliklerinden etkilenir. Kişinin kendi hakkında sahip olduğu fikirler, benlik kavramı ya da başka bir deyişle kim olduğu ile ilgili düşünceleri de, özdeşleştiği gruplardan etkilenir. Sosyal kimlik kuramının temel tezlerinden biri de, insanların özgüvenlerini ve imajlarını korumaya güdülenmiş olmalarıdır.”¹²² Bundan dolayı öğrencilerin bu dönemlerinde toplum, çevre ve arkadaşlar önemli bir etki yaratmaktadır. Böyle bir dönemde SBS’ye hazırlanan öğrenciler çevrelerinin ve arkadaşlarının davranışlarından etkilenmekte ve çeşitli problemler yaşayabilmektedir.

2.3.1. Çevrenin Beklentisi ve Baskısı

Öğrenciler, SBS’ye hazırlanırken akrabaları, komşuları, tanıkları ya da arkadaşları bazı beklentiler içine girebilmektedir. Öğrenciden iyi bir puan alması ya da iyi okullarda okuması beklentisiyle böyle bir psikolojiye girmesi beklenir. Hem ailenin hem de çevrenin, öğrencinin bilişsel kapasitesine uygun belirtiler içinde bulunması,

¹²² Kağıtçıbaşı, Ç., Yeni İnsan ve İnsanlar, İstanbul, 2006, s.279

öğrencinin yapamayacağı büyük beklentiler içine girerek öğrencinin psikolojisini olumsuz etkilememeleri gerekir. Ayrıca başarılı bir öğrenim hayatı olan öğrencilerde, çevresi tarafından daha büyük beklentiler oluşabilmektedir. “Sen akıllı çocuksuz, çok yüksek puan alırsın.” ya da “Kesin, Robert’i, Galatasaray’ı kazanırsın.” gibi konuşmalar yaparak çocuğa beklentilerinin büyüklüğünü ifade ederek, çocuğun omuzlarındaki yükü arttırmakta ve sınav baskısı yaratmaktadırlar. Bunun yanında bazen komşu ya da akrabalar çocukları, kendi ya da başkalarının çocuklarıyla karşılaştırarak bu baskıyı arttırabilmektedir. Bu da çocukta, “ya benden bekleneni elde edemezsem?” kaygısına yol açabilmektedir. Derslerinin nasıl olacağına, sınavlarda kaç puan aldığına, hangi okullara girebileceğine dair sorular sorarak öğrencide kaygı oluşturmaktadır. Bu da öğrencinin kendini baskı altında hissetmesine neden olabilmektedir. Bu gibi durumlar öğrenci başarısına olumsuz etkilerde bulunmaktadır. Anketlerde oluşan sonuçlara göre, öğrencilerin yarısından fazlasının çevrelerinin bu tür beklentilerinden rahatsız olmadıklarını söylemektedirler. (Tablo48)

2.3.2. Arkadaşların Olumsuz Davranışları

Bu yaş grubu çocuklarda sosyalleşme ve arkadaşlarla ilişkiler, iletişimler önem kazanmaktadır. Özellikle sınava hazırlanma sürecinde arkadaşlar arası yaşanan sorunlar, öğrencinin başarısını da etkilemektedir. Aleattin Koç tarafından Malkara’da yapılan araştırmaya göre; “Sınava hazırlanan öğrencilerin, arkadaş çevrelerinden etkilendikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin bir kısmı olumlu etkilenirken bir kısmı da olumsuz etkilenmektedir.”¹²³ Burada öğrencinin yaşı, arkadaşlarıyla diyalogları, özgüveni, kendini ifade edebilmesi gibi durumlar arkadaşlar arası ilişkilerin olumlu ya da olumsuz gelişmesini etkilemektedir. Bunun yanında Çuhadaroğlu’nun da araştırması göstermektedir ki, arkadaşlık ergenlik dönemi gelişimi açısından bir diğer önemli unsurdur. Arkadaşlık ilişkilerinin olması sağlıklı gelişimi destekleyeceği gibi arkadaş gruplarında ergenin arkadaşlık kurma tarzı kimlik gelişimi açısından da önemli bir veri kaynağıdır.¹²⁴ Özellikle ergenlik döneminde çevre ve arkadaşlar ön plana çıktığı

¹²³ Koç, a.g.k., s.59

¹²⁴ Çuhadaroğlu, F., a.g.k., s. 121

için onların fikirleri ve tavırları ergenleri daha çok etkilemekte ve yönlendirmektedir. Kendini bir gruba dahil etme ya da kabul ettirmeye çalışma onlar için önemli bir durumdur. Olumsuz durumlar önemli sorunlar yaratıp, psikolojilerini etkileyebilmektedir. “Kılınç’ın araştırma sonuçları, yalnız ergenlerin düşük benlik saygısı, yüksek sosyal kaygı, başkalarının niyetlerini ve etkileşimlerini olumsuz bir şekilde algılama ve yorumlama, kendisi ve başkaları hakkında olumsuz görüşlere sahip olma ve güvensizlik gibi özelliklerinin, kişiler arası etkileşime yönelmelerini engellediğini ve ilişki gelişimine engel olduğunu göstermektedir.”¹²⁵ Bu durum hem sosyal diyaloglarını zedelemekte hem de özgüven sorunu yaşamalarına neden olmaktadır. Daha içine kapanık, kendini ifade edemeyen insanlar meydana gelmektedir.

2.3.2.1. Dışlama

Çocuk, bu yaş aralığında bir arkadaş grubunun içinde olmak, kendini o gruba kabul ettirmek ister. Öğrenciler bu süreç içerisinde sosyal kaynaklı dışlanmanın yanı sıra, başarı farklılıklarından dolayı da dışlanmaktadır. Sınav oluşumuyla birlikte, öğrencinin başarı farklılıkları arkadaş grubu içinde ayrılıklara neden olabilmektedir. Öğrenci, çok başarılı olduğu için birkaç arkadaşı ona bazı sıfatlar takarak ya da dalga geçerek kendi ortamlarından dışlayabilirler. Ya da tam tersi olarak, öğrenciler sınıflarına ya da arkadaşlarına göre daha başarısız oldukları için diğer arkadaşları tarafından dışlanabilirler. Bu tür dışlanmaların hepsi öğrencide olumsuz psikolojiler yaratarak başarılarını olumsuz etkileyebilmektedir.

Arkadaşlar tarafından dışlanma ergenlerde yalnızlık duygusu oluşturabilmektedir. Farklı sosyometrik statüdeki ergenlerin yalnızlık duyguları da değişkenlik gösterebilmektedir. Nuray Tarhan’ın Ankara ilinde yaptığı araştırmada da görülmüştür ki, akran grubu tarafından reddedilen ergenlerin, diğer sosyometrik statü gruplarına göre daha yalnız hissettikleri belirlenmiştir. Bunun yanında aynı araştırmada

¹²⁵ Kılınç, H.-Sevim, S., “Ergenlerde Yalnızlık ve Bilişsel Çarpıtmalar”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C. 38, S.2, Ankara, 2005, s. 81

ergenlerin yalnızlık düzeyi arttıkça akademik başarının düştüğü anlaşılmıştır.¹²⁶ Ergenler akranları tarafından reddedildiklerinde bundan etkilenmekte ve yalnızlık duygusu oluşmakta ve bu da onların akademik başarılarına etki etmektedir.

2.3.2.2. Rekabet

Öğrencilerin sınava hazırlanma sürecinde arkadaşlarıyla aralarında yaşadıkları önemli sorunlardan biride rekabettir. Rekabet, çocuklar arasında motive edici olduğu sürece yararlı bir durumdur. Fakat bu hem çocuk, hem öğretmen ya da aile tarafından ileri düzeye çıkarılırsa, bu yaş grubundaki çocukların çok uzun süre kaldıramayacağı bir durum halini alır. Sürekli arkadaşının ondan daha iyi olduğunu ya da puanıyla onun önüne geçtiğini düşünen bir öğrenci arkadaşından daha iyi olmak için kendini zorlayan ve kendinden yapabileceğinin üzerinde şeyler bekleyen öğrenci bir süre sonra ya yorulacak ve çalışmayı bırakacaktır ya da istediği başarıya ulaşamazsa büyük bir hayal kırıklığına uğrayacaktır. Bu da öğrencide çeşitli problemler oluşturacaktır. Sonuç olarak öğrenciler arasında belirli düzeydeki rekabet, onları motive ederek başarılarının artmasını sağlayabilir. Ama öğrencilerin bu rekabet yarışına aşırı düzeyde kapılıp zarar görmemelerine de dikkat edilmelidir. Ankete katılan öğrencilerin yarısına yakını deneme sınavlarında arkadaşlarının kendisi ve başkalarıyla yarışmasından rahatsızlık duymaktadır. (Tablo49)

¹²⁶ Tarhan, N., “Ergenlerin Sosyometrik Statüleri, Cinsiyetleri, Akademik Başarıları, Sınıf Düzeyleri ve Devam Ettikleri Okulların Sosyoekonomik Statüsü ile Yalnızlık Duyguları Arasındaki İlişki”, VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Konya, 1998, s.30

IV. BÖLÜM
6. ve 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SEVİYE BELİRLEME SINAVI'NA
HAZIRLANMA SÜRECİNDEKİ PSİKOSOSYAL PROBLEMLERİNİN
İNCELENMESİ

1.ÖĞRENCİ ANKETİNİN BULGU ve YORUMLARI

(Özel Sevinç Dershanesi Bahçeşehir Şubesi Örneği)

Özel Sevinç Dershanesi Bahçeşehir Şubesi'nde yapılan öğrenci anketlerinin bulgu ve yorumları, öğrenci anket frekansları ve cinsiyet, okul türü, sınıfları, anne baba öğrenim durumları, haftada dershaneye gidilen gün sayısı ve dershane sınavlarına çalışma miktarları değişkenlerine göre çapraz tablolarla belirlenip, yorumlanmıştır.

1.1. Öğrenci Anketinin Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Tablo 7: Doğum tarihine göre frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
1995	87	48,1	48,1	48,1
1996	94	51,9	51,9	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin % 48,1'i 1995 doğumlu (14 yaşında) ,% 51,9'u ise 1996 doğumludur. (13 yaşında) Buradan da görülmektedir ki ergenliğin başlangıç dönemlerinde bulunan bir öğrenci profili vardır.

Tablo 8: Okul türüne göre frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Özel Okul	55	30,4	30,4	30,4
Devlet Okulu	126	69,6	69,6	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin % 30,4'ü özel okulda okumaktayken, % 69,6'sı devlet okulunda okumaktadırlar. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun devlet okulunda okuduğu ve yarım gün öğrenim gördüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca devlet okulu öğrencilerinin imkanları özel okul öğrencilerine oranla daha az olmaktadır. Bu da okul dışında bir desteğe örneğin dershaneye daha çok ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Okul dışındaki yarım günlerini dershaneye değerlendirilmektedir.

Tablo 9: Kaçınıcı sınıf olduğuna göre frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
6. sınıf	94	51,9	51,9	51,9
7. sınıf	87	48,1	48,1	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin % 51,9'unu 6. sınıf öğrencileri, % 48,1'ini 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. 6. ve 7. sınıf öğrenci sayısı hemen hemen birbirine yakın bir değerdedir. 6. sınıflar birden fazla öğretmenle ilk kez karşılaştıkları ve sınava ilk kez girecek bir grubu oluşturmaktadır. 7. sınıflar ise deneyimleri artmaktadır.

Tablo10: Anne durumuna göre frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Sağ	181	100,0	100,0	100,0

Ankete katılan tüm öğrencilerin anneleri hayattadır. Bu da öğrencilerin hiç birinin annesizlikten (vefat) kaynaklı bir psikolojik problem yaşamadığını göstermektedir. Bu yaş grubundaki çocuklarda annenin yokluğu çeşitli olumsuzluklara yol açabilmektedir.

Tablo11: Baba durumuna göre frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Sağ	180	99,4	99,4	99,4
Ölü	1	,6	,6	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerden % 99,4'ünün babası sağ, % 0,6'sının babası ise vefat etmiştir. Yani sadece bir öğrencinin babası vefat etmiştir. Bu anketteki öğrencilerin tamamına yakınının babasının olmamasından kaynaklı bir psikolojik problem yaşamadığını göstermektedir. Anketi böyle bir olay etkilememektedir.

Tablo12: Anne mesleğine göre frekans dağılımı

		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı
	Devlet Sektörü	23	12,7	12,8	12,8
	Özel Sektör	30	16,6	16,7	29,4
	Serbest	8	4,4	4,4	33,9
	Ev Hanımı	107	59,1	59,4	93,3
	Emekli	12	6,6	6,7	100,0
	Toplam	180	99,4	100,0	
Boş	Cevapsız	1	,6		
Toplam		181	100,0		

Tablo 12'ye göre, ankete cevap veren öğrencilerin % 12,7'sinin annesi devlet sektöründe, % 16,6'sı özel sektörde çalışmaktadır. % 4,4'ü serbest meslek yapmakta, % 59,1'i ev hanımı, % 6,6'sı ise emeklidir. Sadece bir öğrenci bu soruya cevap vermemiştir. Bu sonuçtan da anlaşıyor ki, öğrencilerin annelerinin çoğunluğu ev hanımıdır. Çalışan anne sayısı daha az kalmaktadır. Bu, annelerin çocuklarına daha fazla ilgilenebildikleri ve vakit ayırdıklarını göstermektedir. Aynı zamanda daha iyi gözlemleyebildikleri ve kontrol ettiklerini de gösterir.

Tablo 13: Annenin öğrenim durumuna göre frekans dağılımı

		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
	İlköğretim	19	10,5	10,6	10,6
	Lise	73	40,3	40,6	51,1
	Üniversite	73	40,3	40,6	91,7
	Lisans Üstü	15	8,3	8,3	100,0
	Toplam	180	99,4	100,0	
Boş	Cevapsız	1	,6		
Toplam		181	100,0		

Tablo 13'e göre öğrencilerin % 10,5'inin annesi ilköğretim mezunu, % 40,3'ü lise ve üniversite mezunu, % 8,3'ü ise lisansüstü eğitim almışlardır. Annelerin öğrenim durumu lise ve üniversitede eşitlik göstermekte ve fazla olan yüzdeyi oluşturmaktadırlar. Bu da anneleri lise ve üniversite aralığında yoğunlaştıklarını göstermektedirler. Türkiye'deki kadınların öğrenim düzeyi açısından oldukça iyi bir çoğunluğu oluşturmaktalar. Bu da çocuklarına daha bilinçli bir şekilde yaklaşım yön verebilecekleri göstermektedir. Çünkü anne genellikle çocuğun yetişmesinde daha büyük bir payı vardır.

Tablo14: Baba mesleğine göre frekans dağılımı

		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
	Devlet Sektörü	24	13,3	13,5	13,5
	Özel Sektör	67	37,0	37,6	51,1
	Serbest Meslek	80	44,2	44,9	96,1
	Emekli	7	3,9	3,9	100,0
	Toplam	178	98,3	100,0	
Boş	Cevapsız	3	1,7		
Toplam		181	100,0		

Tablo 14' e göre ankete katılan öğrencilerin babalarının % 13,3'ü devlet sektörü, % 37,0'si özel sektörde çalışmaktadır. % 44,2'si serbest meslek, % 3,9'u ise emeklidir. Sadece üç öğrenci bu sayıya cevap vermemiştir. Bu tablo öğrencilerin babalarının en büyük yüzdesinin serbest meslek yaptığını ve ona yakın bir kısmının ise özel sektörde çalıştığını göstermektedir. Devlette çalışan ve emekli olan ise az bir kısmı oluşturmaktadır. Öğrencilerin gelir durumlarının belirli bir seviyenin üstünü oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 15: Babanın öğrenim durumuna göre frekans dağılımı

		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
	İlköğretim	16	8,8	8,9	8,9
	Lise	49	27,1	27,2	36,1
	Üniversite	89	49,2	49,4	85,6
	Lisans Üstü	26	14,4	14,4	100,0
	Toplam	180	99,4	100,0	
Boş	Cevapsız	1	,6		
Toplam		181	100,0		

Ankete katılan öğrencilerin babalarının % 8,8'i ilköğretim, %27,1'i lise, %49,2'si üniversite mezunudur. %14,4'ü ise lisansüstü bir eğitim almışlardır. Babalarının eğitim düzeyi de oldukça yüksek bir seviyededir. Buradan öğrencilerin ailelerinin eğitimli, bilinçli aileler olduğu anlaşılabilmektedir. Eğitime önem veren bir gruptan oluşmaktadır.

Tablo 16: Ailenin durumuna göre frekans dağılımı

		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
	Anne Baba Birlikte	173	95,6	96,1	96,1
	Anne Baba Ayrı	7	3,9	3,9	100,0
	Toplam	180	99,4	100,0	
Boş	Cevapsız	1	,6		
Toplam		181	100,0		

Ankete katılan öğrencilerin % 95,6'sının anne ve babası birlikteyken, %3,9'unun anne-babası ayrıdır. Büyük çoğunluğunun anne-babasının evli olması öğrencilerinin aile ortamında yetiştiğinin bir göstergesidir. Bu da öğrencilerin psikososyal açıdan olumlu gelişmelerini sağlamaktadır. Boşanmış anne babaların çocukları ergenlikle birlikte anne

babanın ayrı olmasını bir arada götürmekte zorlanıp bazı olumsuzluklar yaşayabilmektedir.

Tablo 17: Kardeş Sayısına göre frekans dağılımı

		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
	1	108	59,7	60,0	60,0
	2	30	16,6	16,7	76,7
	3	11	6,1	6,1	82,8
	4	5	2,8	2,8	85,6
	yok	26	14,4	14,4	100,0
	Toplam	180	99,4	100,0	
Boş	Cevapsız	1	,6		
Toplam		181	100,0		

Tablo 17’de gösterildiği gibi ankete katılan öğrencilerin % 59,7’sinin bir kardeşi bulunmaktadır. Büyük çoğunluk bir ve iki kardeşe sahiptir. % 14,4’ünün de hiç kardeşi yoktur. Ailelerin bir ya da iki çocuklu olması ailelerin bütçelerinden çocuklarının eğitimine ayrılan payın daha fazla olmasını sağlamaktadır. Bu da öğrencilerin eğitiminde birçok olanaktan yararlanabilme imkanı sağlamaktadır. Dershaneye gitme olanaklarını arttırmaktadır. Bunun yanında tek çocuk olan öğrencilerin yalnız başına büyümeleri, paylaşımcı olmalarını bazı durumlarda azaltabilmektedir.

Tablo 18: Geçirilen rahatsızlığa göre frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	14	7,7	7,7	7,7
Hayır	167	92,3	92,3	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Tablo 18'e göre, ankete katılan öğrencilerin % 92,3'ü ciddi bir rahatsızlık geçirmemiştir. Bu da gösteriyor ki, öğrenciler sınava hazırlanma süresince önemli bir sağlık problemiyle karşılaşmıyorlar ve bu da onları olumsuz etkilememektedir.

Tablo 19: Kendine ait oda durumuna göre frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	174	96,1	96,1	96,1
Hayır	7	3,9	3,9	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun kendine ait bir odası bulunmaktadır. Bu onların düzgün ve verimli ders çalışmak için uygun ortama sahip olduklarını göstermektedir. İstedikleri zamanlarda kendi odalarında rahatlıkla ders çalışma fırsatları bulunmaktadır. Tabi bu şansı doğru şekilde değerlendirip derslerine yönelmeleri önemli bir faktördür. Kendine ait odası olmayan öğrencilerin odayı kardeşleriyle ya da başka aile üyeleriyle paylaşmaları öğrencinin çalışma sistemini olumsuz etkilemektedir.

Tablo 20: Bilgisayar durumuna göre frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	178	98,3	98,3	98,3
Hayır	3	1,7	1,7	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun bilgisayarları bulunmaktadır. Bu sayede birçok öğrenci dersleriyle ilgili araştırma yapmak istediğinde bilgi edinmek için bilgisayarı kullanarak bilgiye kolayca ulaşabilmektedir. Ödevlerini ve araştırmalarını farklı ve yaratıcı bir şekilde yapabilmektedir. Fakat bir başka boyutu da teknolojinin gelişimiyle birlikte internette çocukları dersten caydıran, dikkatlerini dağıtan ya da olumsuz davranış ve olaylara sürükleyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu durumda öğrencinin ve velinin konuya daha bilinçli yaklaşp, öğrencinin bilgisayardan olabildiğince doğru yönden faydalanması sağlanmalıdır.

Tablo 21: Haftada dershaneye gitme süresine göre frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
1-2 Gün	66	36,5	36,5	36,5
3-4 Gün	91	50,3	50,3	86,7
5-6 Gün	24	13,3	13,3	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin % 50,3'ü haftada 3-4 gün dershaneye gelerek okul dışında da çalışmaktadırlar. Yine önemli bir kısım olan % 36,5'i ise haftada 1-2 gün dershaneye gelmektedirler. % 13,3'lük bir kısım ise haftanın 5-6 günü dershaneye gelerek yoğun bir şekilde okul dışı çalışmaktadırlar. Tablodan da görüleceği gibi öğrencilerin yarısına yakını, haftanın yarısını dershaneye gelerek buradaki etütlere ve derslere katılmaktadır. Bu sınava hazırlanma sürecinde önemli bir zaman dilimini

oluşturmaktadır. Dershaneye bu kadar zaman ayırmaları kendilerini bazı derslerde eksik hissetmeleri ve bu eksiklerini kapatmaya çalıştıklarını göstermektedir. Okulların öğrencilere sınava hazırlanma sürecinde yeterli gelmediği durumların olduğu izlenimi ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca öğrencilerin % 50,3'lük kısmını baz alırsak, haftada 4 gün dershaneye gelmeleri yılda on aydan toplam 160 gün dershaneye geldiklerini göstermektedir. Bu da yılın yarısına yakın bir gününün öğrenciler tarafından dershanede geçirildiğini göstermektedir. Bu durum bu yaştaki öğrenciler için oldukça ağır bir koşuldur.

Tablo 22: Günlük görülen ders miktarına göre frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
5-9 Saat	98	54,1	54,1	54,1
10-15 Saat	68	37,6	37,6	91,7
16-20 Saat	15	8,3	8,3	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Tablo 22'de de görüldüğü gibi öğrencilerin % 54,1'i günde 5-9 saat arasında ders görmektedir. Ayrıca % 37,6'sı ise günde 10-15 saat ders görmektedirler. Bu öğrencilerin okul dışındaki zamanlarda da dershane ya da kurslarla ders gördüklerini göstermektedir. Bu da öğrenciler için oldukça yoğun bir tempodur. Çünkü kendilerine, oyun oynamalarına, enerjilerini atmalarına yeterli vakitleri kalmamaktadır. Örneğin, öğrencilerin % 54,1'ini baz aldığımızda günde 9 saat ders görmektedirler. Bu haftada 6 günden on ayda yılda 2160 saat gibi ciddi bir zaman dilimini derste geçirdiklerini göstermektedir. Ayrıca bir öğrenci günde 9 saat gördüğünde kendine ayıracak vakti de hemen hemen olmamaktadır. Çünkü günde 8 saat uyuduğunu, 4 saat yemek, ulaşım gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşıladığında geriye 3 saat gibi az bir zaman kalmaktadır. Bu sürede de bazen ödevlerini, yazılı veya sınava çalışmalarını yapmakta bazen dinlenmektedir. Sonuç olarak çocuğa oynamaya, sosyalleşmeye vakit kalmamaktadır.

Kendine vakit ayıramamaktadır. Çuhadaroğlu'nun araştırmasının da bu veriyi desteklediği görülmüştür. Araştırmada ergenlere sorulan 'Okulun hangi yönü sizi rahatsız ediyor?' sorusuna yanıtlarında gençlerin ders dışı faaliyetler olmamasından yakındıkları, ikinci ve üçüncü sırayı ise ders saatlerinin uzunluğu ve derslerin sıkıcı oluşu ile ilgili yakınmalarının aldığı görülmüştür. Ayrıca dersler nedeniyle sosyal faaliyetlere zaman ayıramayan öğrencilerin de olduğu belirtilmiş ve bunun eğitim sistemimizde ders başarısının çok öne çıkmasının gençlerin sosyal gelişimine ket vurduğu şeklinde yorumlanmıştır.¹²⁷

Tablo 23: Dershane sınavlarına çalışma süresine göre frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Hiç	26	14,4	14,4	14,4
1-2 saat	102	56,4	56,4	70,7
3-5 saat	43	23,8	23,8	94,5
5 saatten çok	10	5,5	5,5	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin yarısından fazlası dershane sınavlarına 1-2 saatlik bir zaman ayırdıklarını belirtmişlerdir. Bu, okul ve okul ödevleri, dershane dersleri dışında öğrencilerin ekstra bir çalışma yaptıklarını göstermektedir.

¹²⁷ Çuhadaroğlu, a.g.k., s.125

Tablo 24: Bir ayda olunan sınav miktarına göre frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
1-5 sınav	68	37,6	37,6	37,6
6-10 sınav	75	41,4	41,4	79,0
10-15 sınav	38	21,0	21,0	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Tablo 24’te de görüldüğü gibi öğrencilerin %41,4’ü ayda okul ve dershanedeki toplam sınav sayılarının yaklaşık 6-10 tane olduğunu söylemektedir. Yine buna yakın bir oranda da % 37,6’sı ise 1-5 arası sınav olduklarını söylemektedir. Öğrenciler SBS’nin olmasından dolayı bazı okullarda da yazılı sınavlar dışında deneme sınavları yapılmaktadır. Ayrıca dershanelerdeki konu testleri ve deneme sınavlarıyla birlikte öğrenciler hemen hemen haftada bir-iki sınav olmaktadır. Bu da öğrencilerin yoğunluklarını oldukça arttırmaktadır. Öğrencilerin % 41,4’lük kısmını baz aldığımızda bir ayda 10 sınavdan on aydan yılda 100 sınav olmaktadır. Bu da öğrencilerin ne kadar çok sınav stres ve kaygı yaşadığını göstermektedir. Erdoğan’ın araştırmasına göre; lise ikinci sınıfında bir öğrenci bir öğretim yılında tam 74 yazılı sınava girdiğini, sözlü notlarda göz önüne alındığında bir öğrenci bir öğretim yılında tam 95 not aldığını belirtmiştir. Bunun öğrencide bıkkınlık ve yılgınlık yaratacağını söylemiştir.¹²⁸

¹²⁸ Erdoğan,İ., Yeni Bir Binyıla Doğru Türk Eğitim Sistemi, İstanbul, 2005, s.36

Tablo 25 : “Her sene SBS’ye girecek olma düşüncesi beni rahatsız etmiyor.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	71	39,2	39,2	39,2
Hayır	43	23,8	23,8	63,0
Bazen	67	37,0	37,0	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin % 39,2’si her sene SBS’ye girecek olmaktan rahatsızlık duymazken, bu orana yakın bir kısmı % 37,0’si bazen bu durumdan rahatsızlık duyduğunu söylemektedir. % 23,8’i ise bu durumdan rahatsızlık duymaktadır. Her sene SBS’ye girecek olmaktan rahatsız olmayan öğrenci sayısı daha fazla görünmekle birlikte bundan bazen rahatsızlık duyanlar ise bu yüzdeye çok yakındır. Bunda sınav kavramının daha oturmamış olması ve sınava girmeyenlerin daha fazla olması etkili olmuş olabilir.

Tablo 26: “SBS’de başarılı olanların çoğunlukla hayatta daha iyi pozisyonlara geleceklerini düşünüyorum.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	164	90,6	90,6	90,6
Hayır	9	5,0	5,0	95,6
Bazen	8	4,4	4,4	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Tablo 26’ya göre ankete katılan öğrencilerin % 90,6’ı SBS’deki başarının hayat boyunca etkili olduğunu düşünmekte ve SBS’de başarılı olanların hayatta da iyi pozisyonlara geleceklerini düşünmektedirler. Yani SBS’yi hayatta başarılı olmak için bir ön koşul olarak görmektedirler. Bu, SBS’de yeterli başarıyı elde edemeyen

öğrencileri olumsuz etkileyecektir. Çünkü bu düşüncede olan bir öğrenci SBS’de istediği başarıyı elde edemeyince ya da istediği okula giremeyince gelecekle ilgili olumsuz düşüncelere kapılarak, gelecek kaygısı duyabilmektedir. Öğrencinin derslerden kopmasına ya da psikolojik olarak olumsuz etkilenmesine neden olabilmektedir. Ergenlik çağındaki bir öğrenci için yanlış bir yönelme olacaktır.

Tablo 27: “Eğer SBS olmasaydı, dersleri daha iyi öğreneceğimden eminim.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	35	19,3	19,3	19,3
Hayır	117	64,6	64,6	84,0
Bazen	29	16,0	16,0	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin % 64,6’sı SBS olmasaydı, dersleri daha iyi öğreneceklerini düşünmemektedirler. SBS’nin olmasından dolayı derslere daha fazla çalışmaları onların dersleri daha fazla öğrenmelerini sağladıklarını düşünmektedirler. % 19,3’ü SBS’nin daha iyi öğrenmelerini etkilediğini, % 16,0’sı ise bundan bazen etkilendiklerini söylemektedirler. Yarıdan fazlası bu durumdan etkilenmese de bir grup öğrenci SBS’ye girecek olmanın stresi ve baskısının öğrenmelerini etkilediği doğrultusunda görüşler belirtmişlerdir.

Tablo 28: “Ne kadar başarılı olacağım konusundaki endişeler, deneme sınavına hazırlığımı ve sınav başarıımı etkiler.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	92	50,8	50,8	50,8
Hayır	51	28,2	28,2	79,0
Bazen	38	21,0	21,0	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Tablo 28’de görüldüğü gibi ankete katılan öğrencilerin % 50,8’i yani yarısı ne kadar başarılı olacaklarıyla ilgili endişelerin deneme sınavına hazırlıklarını ve sınav başarılarını etkilediklerini söylemektedirler. Başarısız olma endişesi ve kaygısı öğrencilerin gerçek bilgilerini sınavlarda yansıtmalarını engellemekte ve başarılarını etkilemektedir. % 28,2’si bundan etkilenmediğini söylerken,% 21,0’i ise bazen bu durumdan etkilendiğini söylemektedir. Bu endişenin sınav başarısını bazen etkileyen öğrenciler olduğunu da göz önüne alırsak büyük bir çoğunluk sürekli veya zaman zaman böyle bir endişe ve kaygıyla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Başarır’ın yaptığı araştırma sonuçlarına göre; Fen ve Endüstri Meslek Liseleri giriş sınavına başvuran 267 kız ve erkek 8. sınıf öğrencisinden sınav kaygısı düşük düzeyde olan öğrencilerin, yüksek sınav kaygısına sahip olan öğrencilere göre, girdikleri sınavda daha başarılı oldukları sonucu ortaya çıkmıştır.¹²⁹

¹²⁹ Başarır, D., Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinde Sınav Kaygısı, Durumluk Kaygı, Akademik Başarı ve Sınav Başarısı Arasındaki İlişkiler, Hacettepe Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1990, s.26

Tablo 29: “Geleceğimin SBS’de göstereceğim başarıya bağlı olduğunu bilmek beni üzüyor.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	69	38,1	38,1	38,1
Hayır	61	33,7	33,7	71,8
Bazen	51	28,2	28,2	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerden % 38,1’i geleceğinin SBS’de göstereceği başarıya bağlı olmasından dolayı üzülmemektedir. Bu öğrencilerde gelecek kaygısı yaratmaktadır. Tabi bu kaygı öğrencilerin şuan ki ve gelecekteki başarılarını etkilemekte ve olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Fakat bu soruya cevap veren öğrencilerin oranı tüm yanıtlarda birbirine çok yakın bir seyir izlemektedir. SBS’deki başarısının geleceğiyle çok ilgili olmadığını ya da başarı düzeyinin geleceğini etkilediğinden dolayı üzüntü duymayan veya bu üzüntüyü bazen yaşayan öğrenciler bulunmaktadır. Fakat Çuhadaroglu’nun araştırma sonuçlarıyla uyuşmamaktadır. Bu araştırmaya göre ergenler geleceğe bakış açılarının umutlu olduğu yönündedir.¹³⁰

¹³⁰ Çuhadaroglu, a.g.k., s. 124

Tablo 30: “Sınavlarda başarısız olduğumda kendime olan güvenim ve inancım azalıyor.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	59	32,6	32,6	32,6
Hayır	59	32,6	32,6	65,2
Bazen	63	34,8	34,8	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Tablo 30’da görüldüğü gibi ankete katılan öğrencilerin % 34,8’lik bölümü, sınavlarda başarısız olduğunda kendilerine olan güvenleri ve inançlarının bazen azaldığını söylemektedir. Güven ve inançları azalanların ve azalmayanların yüzdesi ise %32,6 ile birbirlerine eşittir. Ankete katılan öğrencilerde inanç ve kendilerine olan güven azalmasında eşit bir dağılım gözlenmektedir. Ama genel olarak bakıldığında sınavlarda başarısız olduğunda kendine olan güveni ve inancı azalan ve bunu bazen yaşayanlar olduğu için büyük bir çoğunluk böyle bir sorunla karşılaşmaktadır.

Tablo 31: “Sınavdan düşük puan aldığım zaman, tanıdığım bazı insanların benimle alay edeceğini biliyorum ve bu beni rahatsız ediyor.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	40	22,1	22,1	22,1
Hayır	110	60,8	60,8	82,9
Bazen	31	17,1	17,1	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin % 60,8’i sınavdan düşük puan aldığında, çevrelerinin davranışlarından olumsuz etkilenmediklerini söylemektedirler. Öğrencilerin % 22,1’i ise çevrelerinin tepkilerinden etkilenip, zaman zaman da olsa

rahatsız olduklarını belirtmektedirler. Tabi ki böyle bir duruma maruz kalan çocuklar bundan psikolojik açıdan olumsuz etkilenmektedirler. Bu durumun oluşmasında ailenin eğitim düzeyi etkili olmaktadır. Anne babanın eğitim düzeyi arttıkça görülmektedir ki öğrencinin de çevrenin tepkileriyle ilgili rahatsızlıkları azalmaktadır. Aile hem daha bilinçli yaklaşmakta hem de çocukta farkındalık oluşturmaktadırlar.

Tablo 32: “Her zaman düşünmesem de, başarısız olursam çevremdekilerin bana hangi gözle bakacaklarından endişelenirim.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	65	35,9	35,9	35,9
Hayır	66	36,5	36,5	72,4
Bazen	50	27,6	27,6	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Tablo 32’de görüldüğü gibi öğrencilerin, başarısız olurlarsa çevrelerindeki insanların onlara bakış açılarından endişelenen ve endişelenmeyen sayıları birbirine oldukça yakındır. Bazen endişelenenlerde bunlara yakın bir yüzdeyi oluşturmaktadır. Bu endişeyi yaşamayan öğrenciler azda olsa biraz fazla olması sevindirici de olsa endişeyi yaşayan ve bazen yaşayanlarda göz ardı edilmeyecek kadar yüksek oranlardadır.

Tablo 33: “SBS’de okulun önem kazanmasıyla birlikte okuldan çok fazla ödev veriliyor ve hepsini yetiştirmekte zorlanıyorum.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	61	33,7	33,7	33,7
Hayır	71	39,2	39,2	72,9
Bazen	49	27,1	27,1	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerden % 39,2’i okuldan verilen ödevlerinden şikayet etmiyorlar ve yetiştirmekte zorlanmıyorlar. Fakat buna yakın bir yüzdesi de okul ödevlerinin miktarından sürekli veya bazen rahatsızlık duymaktadır. Toplama baktığımızda göz ardı edilemeyecek bir yüzdedir. Fakat buradan anlaşılıyor ki, öğrencilere göre SBS’nin okul ödevlerine çok büyük bir etkisi olmamıştır.

Tablo 34: “Dershane programı çok yoğun olduğu için yetişemiyorum.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	26	14,4	14,4	14,4
Hayır	108	59,7	59,7	74,0
Bazen	47	26,0	26,0	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin % 59,7’si dershane programına yetişebildiklerini onlara çok yoğun gelmediği doğrultusunda cevap vermişlerdir. Dershane programının yoğun olduğunu düşünen ya da bazen yoğunlaştığını düşünen öğrenci sayısı az bir miktardadır.

Tablo 35: “Sürekli deneme sınavlarını girmek beni rahatsız ediyor.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	30	16,6	16,6	16,6
Hayır	116	64,1	64,1	80,7
Bazen	35	19,3	19,3	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrenciler kendilerine yöneltilen, sürekli deneme sınavlarına girmek sizi rahatsız ediyor mu? sorusuna % 64,1’i hayır olarak cevaplamıştır. Bu tabloya göre öğrenciler deneme sınavlarına girmekten dolayı ciddi bir rahatsızlık duymamakta, bundan az bir grup etkilenmektedir. Belki de öğrenciler SBS’de daha başarılı olmak için deneme sınavlarına girmenin önemli olduğunu bildikleri için sürekli deneme sınavlarına girmekten rahatsız olmuyorlar ve kendilerinin eksiklerini öğrenip, başarılarını ölçtüklerini düşünüyor olabilirler.

Tablo 36: “SBS'ye hazırlandığımdan bu yana kendime yeterli vakti ayıramıyorum.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	61	33,7	33,7	33,7
Hayır	56	30,9	30,9	64,6
Bazen	64	35,4	35,4	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Tablo 36’da görüldüğü gibi öğrencilerin cevaplarında dağılım hemen hemen birbirine yakın bir dağılım göstermekle birlikte SBS’ye hazırlandığından bu yana kendine yeterli vakti bazen ve çoğunlukla ayıramayanların miktarı daha fazladır. Genel olarak ta bakıldığında kendine yeterli vakti ayıramaması, öğrencinin sosyal hayatını da olumsuz etkilemektedir. Tablo 22’de de değindiğimiz gibi öğrenciler gün içerisinde kendilerine vakit ayıracak zaman hemen hemen bulamamaktadır. Öğrencinin, ergenlik

döneminde kimlik karmaşasını yaşadığı ve kendine sosyal bir kimlik oluşturmaya başladığı bir dönemde buna vakit ayıramaması ileriki yaşlarda kendini toplumda ifade etmekten, özgüven sorununa ve bir grupta yer almakta zorlanmaya kadar daha birçok konuda zorluklar yaşamasına neden olacaktır. İnsan sosyal bir varlıktır ve toplumda başarılı olan kişiler daha çok sosyal kimlikleriyle ön plandadır.

Tablo 37: “SBS'ye hazırlanırken herhangi bir spor veya müzik dalıyla uğraşıyorum.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	115	63,5	63,5	63,5
Hayır	47	26,0	26,0	89,5
Bazen	19	10,5	10,5	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin çoğunluğu SBS'ye hazırlanırken herhangi bir spor ya da müzik dalıyla uğraştıklarını söylemişlerdir. Bu öğrencilerin fiziksel ve ruhsal gelişimleri için önemli bir durumdur. Burada belirttikleri spor ya da sanat dalı okulda resim, müzik, beden eğitimi gibi derslerinde not sisteminde etkili olması ve puanını etkilemesi, öğrencilerin kendilerini bu dallara da yöneltmesine sebep olabilmektedir. Bunu da uğraştıkları sosyal bir uğraş olarak görebilmektedirler. Tabi ki birçok öğrenci de okul dışı spor ve sanatla da ilgilenmektedir. Spor ve sanat, bireyin fiziksel, ruhsal ve sosyal yanını geliştirerek daha sağlıklı gençler ve daha iyi bir geleceğin oluşmasını sağlayacaktır.

Tablo 38: “SBS'ye hazırlanırken çeşitli sosyal aktivitelerle ilgileniyor ve bunlara katılıyorum.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	106	58,6	58,6	58,6
Hayır	33	18,2	18,2	76,8
Bazen	42	23,2	23,2	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Öğrencilerin yarısından fazlası, SBS’ye hazırlanırken çeşitli sosyal aktivitelerle katılabildiğini söylemektedir. Bazıları ise buna bazen vakit ayırabildiklerini belirtmişlerdir. % 18,2’lik bir yüzde ise çeşitli sosyal aktivitelerle katılamadıklarını söylemişlerdir. Sosyal aktivitelerle katılımları onların sosyal ve kişilik gelişimi için olumlu katkılar sağlayacak etkinliklerdir. Yarıdan fazla bir grup öğrenci sosyal aktivitelerle vakit ayırdığını söylemekte fakat yarıya yakın bir yüzde de bu tür aktivitelerle bazen katıldığını ya da hiç katılamadığını söylemektedir. Buradan da bu tempoda kendine ve çevresine vakit ayırmakta zorlanan bir öğrenci grubunun olduğu görülmektedir. Daha öncede belirttiğim gibi bu ilerde, toplumda kendini ifade edemeyen, çevre ve arkadaşlarıyla uyum sorunları yaşayan bireylerin oluşmasına zemin hazırlayacaktır.

Tablo 39: “Arkadaşlarımla vakit geçirebiliyorum.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	111	61,3	61,3	61,3
Hayır	19	10,5	10,5	71,8
Bazen	51	28,2	28,2	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrenciler tablo 39’da görüldüğü gibi arkadaşlarımla vakit geçirebiliyorum sorusuna % 61,3’ü evet yanıtını vermiştir. Yani yarısından fazlası

arkadaşlarına vakit ayırabildiğini söylemişlerdir. Kalan kısımda ise bazen ya da hiç vakit geçiremediklerini söylemişlerdir. Tabi ki burada öğrencinin arkadaşıyla geçirdiği zaman içerisinde okulda ya da dershanede ders içerisindeki gördüğü vakti de kattığında oldukça uzun bir süre oluşmaktadır. Fakat ders dışında beraber geçirdikleri, bir sosyal etkinliğe katıldıkları zamanı düşündüğümüzde bu oranın tersi bir şekilde değişeceğini düşünülmektedir. Tabi ki öğrencinin arkadaşlarıyla kaliteli vakit geçirmesi onun psikososyal gelişimine olumlu katkılar sağlayacaktır.

Tablo 40: “Öğretmenler deneme sınavlarında yapabileceğimiz üstünde şeyler istiyorlar.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	60	33,1	33,1	33,1
Hayır	71	39,2	39,2	72,4
Bazen	50	27,6	27,6	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplara bakıldığında dağılımın birbirine yakın oranlarda olduğu görülmektedir. Öğrencilerin % 39,2’si öğretmenlerinin deneme sınavlarında yapabileceklerinin üstünde şeyler istemediklerini düşünmektedirler. Fakat yapabileceklerinin üstünde şeyler istediklerini düşünen ya da bunun bazen olduğunu söyleyen öğrencilerin toplamına bakıldığında böyle bir genel beklentinin olduğunu düşünen öğrencilerin sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Öğretmenlerden gelen bu beklentilerin fazla olması öğrencilerin sınav kaygısı, başarısız olma korkusu yaşamalarına hatta bazı öğrencilerde bunun devamı olarak sürekli daha iyi olması gerektiğini düşünüp psikolojik sorunlara yol açabilmektedir.

Tablo 41: “SBS'ye hazırlanırken, öğretmenlerim psikolojik açıdan bana destek ve yardımcı oluyorlar.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	137	75,7	75,7	75,7
Hayır	12	6,6	6,6	82,3
Bazen	32	17,7	17,7	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Tablo 41’de görüldüğü gibi ankete katılan öğrencilerin % 75,7 gibi bir çoğunluğu SBS’ye hazırlanırken öğretmenlerinin kendilerine psikolojik açıdan destek ve yardımcı olduklarını söylemişlerdir. Böyle düşünmeyen öğrenci sayısı çok azdır. Ya da bunun bazen olduğunu söyleyen öğrencilerde az bir yüzdeliği oluşturmaktadır. Ayrıca öğrencilerin her öğretmeniyle aynı düzeyde ilişkiler kuramayacağını düşündüğümüzde öğrenci bazı öğretmeniyle iyi ilişkiler kurup o öğretmenin kendisine destek olduğunu düşünmekte, kendisini biraz daha zorlayan ya da mesafeli duran bir öğretmenin ise kendisini anlamadığını ve destek olmadığını da düşünebilmektedir. Unutmamak gerekir ki ergenlik çağındaki öğrencilerin bu tür düşüncelere sahip olmaları sıkça karşılaşılabilecek bir durumdur. Fakat öğrencilerin çoğunluğunun bir tane bile olsa kendisine psikolojik açıdan destek ve yardımcı olan öğretmenlerinin olduğunu düşünmesi öğrenci ve öğretmen diyaloglarının iyi olduğu ve öğrencilerin daha sağlıklı bir sınava hazırlanma süreci geçirdiklerini de göstermektedir.

Tablo 42: “SBS'ye hazırlanırken ailem benimle ilgilenmiyor.” sorusunun frekans dağılımı

		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
	Evet	8	4,4	4,4	4,4
	Hayır	167	92,3	92,8	97,2
	Bazen	5	2,8	2,8	100,0
	Toplam	180	99,4	100,0	
Boş	Cevapsız	1	,6		
Toplam		181	100,0		

Öğrencilerin % 92,3'ü SBS'ye hazırlanırken ailesinin kendisiyle ilgilendiğini söylemektedir. İlgilenmediğini ya da bazen ilgilendiğini söyleyen öğrenci sayısı çok az bir yüzdeyi oluşturmaktadır. Bu soruya sadece bir öğrenci cevap vermemiştir. Ailenin öğrenciyle ilgilenmesi, ailenin öğrenciye destek olduğunu göstermektedir. Bu da sınava hazırlanan öğrenci için psikolojik açıdan olumlu bir adımdır. Tabi burada ailenin öğrenciyle ilgilenmesinin öğrenciye baskı yaratacak düzeyde olup olmadığı önemli bir ayrımı oluşturmaktadır.

Tablo 43: “Ailemin baskısı beni sıkıyor.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	27	14,9	14,9	14,9
Hayır	102	56,4	56,4	71,3
Bazen	52	28,7	28,7	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Tablo 43’te de görüldüğü gibi öğrencilerin % 56,4’ü ailelerinin kendilerine baskı yapmadıklarını ya da bunun onları sıkacak düzeyde olmadığını söylemişlerdir. Fakat % 28,7’lik kısmı ise ailelerinin baskısının kendilerini bazen sıkıldığını, % 14,9’luk kesimi ise bu baskıdan sıkıldıklarını söylemektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi öğrencilerin yarısından biraz fazlası böyle bir baskının olmadığını düşünüyor, belki bu durum onları motive edecek düzeyde olduğu için ya da ailesini onlarla ilgilenmesi, yol göstermesi öğrenciye olumlu yansıtmaktadır. Geri kalan öğrencilerde ise ailenin davranışlarının öğrenciyi bazen ya da sürekli sıkıcı bir düzeyde olması aile ve çocuk arasında çatışmalara ve sorunlara neden olacaktır. Bunu birçok faktör etkilemekle birlikte duruma aile ve çocuk açısından baktığımızda çocuk ailenin kendisini çok zorladığını, aile ise çocuğun hiç yeterli çalışmadığını söyleyebilir. Tabi ki bu da göreceli bir özellik oluşturur. Ama azınlıkta bile olsa bu tür sorunlar yaşayan birçok öğrenci ve ailesi bulunmaktadır. En çok bundan tabi ki çocuk etkilenmektedir.

Tablo 44: “Ailemin sürekli çalışmamı söylemesi beni rahatsız ediyor.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	39	21,5	21,5	21,5
Hayır	72	39,8	39,8	61,3
Bazen	70	38,7	38,7	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Tablo 44’e bakıldığında öğrencilerin bu soruya cevapları birbirine yakın bir dağılım göstermektedir. % 39,8’i ailesinin sürekli kendisine çalışmasını söylemesinden rahatsız olmazken, % 38,7’si bundan bazen, % 21,5’i ise hep rahatsız olduğunu söylemektedir. Genel olarak evet ve bazen cevabını veren öğrencilerinin toplamının çoğunlukta olması evde aile ve çocuk arasında çalışma ile ilgili konuşmaların belki de tartışmaların oluştuğunu göstermektedir. Daha başarılı ya da sistemli öğrenciler ve aileleri arasında bu tür problemler yaşanmamakta ama beklentisi fazla olan, öğrencinin başarısını düşük bulan aile ve çocuk arasında ise sürekli bir çalışma uyarısı geldiği görülmektedir. Bu aile içi çatışmalarda çocuğu olumsuz etkileyecek düzeyde olabilmektedir.

Tablo 45: “Ailem, deneme sınavlarında başarısız olduğumda bana olumsuz sözler söyleyip, kızıyorlar.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	19	10,5	10,5	10,5
Hayır	130	71,8	71,8	82,3
Bazen	32	17,7	17,7	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, ailesinin deneme sınavlarında başarısız olduğunda kendisine kızmadığını söylemiştir. Bu ailenin çocuğa daha anlayışlı yaklaştığını göstermektedir. Az bir grup ailesinin kendisine olumsuz sözler söyleyip, kızdığını belirtmiştir. Ailenin bu tür sınav sonuçları sonrasında öğrenciyle olumsuz diyaloglara girmemesi öğrencinin hem başarısını hem de psikolojisini olumsuz etkilemektedir.

Tablo 46: “SBS'ye hazırlandığımdan beri evde sürekli SBS konuşulduğu için evde istediğim huzuru bulamıyorum.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	40	22,1	22,1	22,1
Hayır	89	49,2	49,2	71,3
Bazen	52	28,7	28,7	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Öğrencilerin % 49,2'si SBS'den kaynaklı evde bir huzursuzluk yaşamadığını söylemektedir. Bu, ailenin öğrencinin psikolojisini düşünerek onu sıkmayacak bir düzeyde konuştuklarını göstermektedir. Fakat geri kalan % 28,7'lik ve %22,1'lik kesimde bulunan öğrenciler ise SBS'ye hazırlandığından beri evde sürekli SBS

konusulduğu için evde istediği huzuru bulamadığını söylemektedir. Bu yine göreceli bir durum olmakla birlikte öğrencinin ev ortamının böyle olduğunu düşünmesi onun bu durumdan rahatsız olduğunu göstermekte ve olumsuz etkilendiğini ortaya çıkarmaktadır. Böylece öğrenci sınav kaynaklı bir gelecek kaygısı ve aile çatışma yaşamakta ve psikolojisi olumsuz etkilenmektedir. Çuhadaroğlu'nun araştırmasına göre anne ve babalarıyla çatışma yaşayan ergenlerin ruhsal yönden etkilendikleri ve kimlik kazanma sürecinde zorlandıklarını belirtmiştir.¹³¹

Tablo 47: “Ailem beni sürekli başka arkadaşlarımla kıyaslıyor, bu da motivasyonumu azaltıyor.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	43	23,8	23,8	23,8
Hayır	87	48,1	48,1	71,8
Bazen	51	28,2	28,2	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin % 48,1'i bu soruya hayır olarak cevap vermişlerdir. Yani ailelerinin kendilerini başka arkadaşlarıyla kıyaslamadığını söylemişlerdir. Fakat diğer öğrenciler ise ailelerinin kendilerini diğer arkadaşlarıyla bazen ya da sürekli kıyasladığını bunun da kendilerinin motivasyonunu düşürdüğünü söylemişlerdir. Buradan anlaşılıyor ki öğrencilerin yarıya yakını böyle bir sorun yaşamazken yarısında fazlası bazen bile olsa bu durumla karşı karşıya kalmaktadır. Öğrencilerin, arkadaşlarıyla karşılaştırılması ergenlik döneminde bulunan bu çocukların özgüven sorunu yaşamalarına, kendilerini geri çekmelerine belki de kendilerini sevmemelerine neden olmakta, sosyal bir ortamda kendini ifade edememesine ve hiçbir konuda başarılı olamayacağını düşünmesine neden olabilmektedir.

¹³¹ Çuhadaroğlu, a.g.k., s. 133

Tablo 48: “ Çevremdeki tanıdıklarımızın ve arkadaşlarımın daha iyi şeyler yapmamı beklemesinden rahatsız oluyorum.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	30	16,6	16,6	16,6
Hayır	104	57,5	57,5	74,0
Bazen	47	26,0	26,0	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin yarısından fazlası böyle bir sorun yaşamadıklarını söylemişlerdir. Yani çevrelerindeki tanıdıklarının ya da arkadaşlarının kendisine olan fazla beklentilerinin kendisini rahatsız etmediğini ya da böyle beklentiler içerisinde olmadıklarını söylemişlerdir. Ama diğer grup ise çevresindeki kişilerin bunlar komşu, akraba, tanıdık ya da arkadaşların fazla beklentilerinin kendilerini rahatsız ettiğini ya da bu durumdan bazen rahatsızlık duyduklarını belirtmişlerdir. Tabi ki böyle bir dönemde öğrencinin zaman zaman bile olsa bu tür rahatsızlıklar duyması, çevrelerinin böyle beklentiler içinde olduğunu bilmesi öğrencinin kaygı ve stresini arttıracak ve başarısına da psikolojisine de olumsuz yansıyacaktır.

Tablo 49: “Arkadaşlarımın deneme sınavlarında benimle ve başkalarıyla yarışmaları beni rahatsız ediyor.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	47	26,0	26,0	26,0
Hayır	101	55,8	55,8	81,8
Bazen	33	18,2	18,2	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin % 55,8’i arkadaşlarının deneme sınavlarında kendisiyle ve başka arkadaşlarıyla yarışmalarının kendisini rahatsız etmediğini söylemişlerdir. Bu aralarındaki yarışın yani rekabetin normal düzeyde olduğu ve onlarda stres yaratmadığını göstermektedir. Aslında böyle normal düzeydeki rekabet ortamları öğrenciyi motive edici ve tetikleyici olabilmekte ve öğrencide olumlu dönütler oluşturabilmektedir. Bazı öğrencilerin ise kendilerine güvendiklerini ve bu ortamdan rahatsız olmadıklarını da gösterebilmektedir. Bunun yanında % 26,0’lık bir grup arkadaşlarının kendileri ve başkalarıyla yarışmasından rahatsızlık duymakta, % 18,2’lik bir grup ise bu rahatsızlığı bazen yaşadıklarını söylemektedirler. Bu bazı öğrencilerin kendilerine güvenlerinin az olmasından ya da kendilerini başarısız gördüklerinden dolayı bu yarış ortamından rahatsızlık duyabilmektedirler. Ayrıca ergenlik döneminde kimlik arayışında olan ve toplumda, sosyal ortamlarında bir yer edinmenin önemli olduğu bir dönemde olmaları böyle bir rekabet ortamında başarısız olduklarında, etkilenip kendi içlerinde bir çatışma yaşamalarına neden olabilecektir. Bundan dolayı da fazla rekabet ortamı ya da öğrenciye uygun olmayan ortamlar öğrenciyi olumsuz etkileyecektir.

Tablo 50: “Deneme sınavında puanları düşük olan kişiler sınıfta dışlanıyor.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	20	11,0	11,0	11,0
Hayır	132	72,9	72,9	84,0
Bazen	29	16,0	16,0	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Tablo 50’de görüldüğü gibi, öğrencilerin % 72,9’u deneme sınavlarında düşük puan alan öğrencilerin sınıfta dışlanmadıklarını söylemektedirler. Bu öğrencilerin özgüvenlerinin daha güçlü olmasına yardımcı olacaktır. Geri kalan öğrenciler ise bu kişilerin sınıfta dışlandığını söylemektedirler. Tabi ki bu durumu yaşayan öğrenciler psikolojik açıdan sorunlar yaşayacaklardır. Hem de bundan etkilenen başka öğrenciler “Bende düşük puan alırsam arkadaşlarım beni dışlar.” düşüncesi ve de kaygısı oluşabilecektir.

Tablo 51: “İki-üç yıl boyunca SBS'ye girecek olmaktan çok rahatsızım.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	73	40,3	40,3	40,3
Hayır	65	35,9	35,9	76,2
Bazen	43	23,8	23,8	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Tablo 51’de görüldüğü gibi, öğrencilerin %40,3’ü iki- üç yıl boyunca SBS’ye girecek olmaktan dolayı rahatsızlık duymakta, %23,8’i de bu durumdan bazen rahatsızlık duymaktadır. Öğrenciler birkaç sene boyunca bu stresi ve kaygıyı yaşacak

olmaktan dolayı rahatsız olmaktadırlar. Uzun bir süreç olması, düzenli ve disiplini çalışmayı gerektirmesi ve aynı zamanda ergenlik sorunlarıyla baş etmeye çalışmak öğrenciler için oldukça zorlu bir süreç oluşturmaktadır. Bunun yanında % 35,9'luk bir kesim ise sınava birkaç sene girmekten rahatsız olmamaktadırlar. Tek sınav olduğu zamanlarda da başarının bir sınava bağlı olması, herhangi bir hastalık veya aksilikte tüm emeklerinin gidebilecek olması olumsuz bir durumdur. Bazı öğrenciler bu açıdan bakarak her sene sadece o senenin konularından sınava girecek olmaları ve bir sınavdaki olumsuzlukları diğer sınavla kapatabilme şanslarının olması onların rahatsızlıklarını azaltabiliyor olabilir. Ama her sene sınava girecek olmanın öğrencilerde olumsuz bir durum yarattığı da görülmektedir.

Tablo 52: “Beni kimsenin anlamadığını düşünüyorum.” Sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	24	13,3	13,3	13,3
Hayır	104	57,5	57,5	70,7
Bazen	53	29,3	29,3	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Öğrencilerin yarısından fazlası kendisini kimsenin anlamadığını düşünmediğini söylemektedir. % 29,3'ü bazen bu düşünceye kapıldığını, %13,3'ü ise kendisini kimsenin anlamadığını düşündüğünü söylemektedir. Bu düşüncenin oluşmasında ergenlik dönemine girmelerinin ve kendisine yardımcı olacak birilerini bulmamanın, özgüvenin gelişmemiş olmasının gibi birçok faktör etkili olabilmektedir. Buna paralel olarak öğrenciler, sosyal faaliyetlere katılamayarak kendini ifade edecekleri ortamlar azalmakta ve iletişim sorunları yaşamalarına neden olmaktadır. Bu kendisini çevresindeki insanların anlamadığını daha çok düşünmesine de sebep olmaktadır.

Tablo 53: “SBS'nin içeriğini ve amacını tam olarak biliyorum.” sorusunun frekans dağılımı

	Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Evet	138	76,2	76,2	76,2
Hayır	32	17,7	17,7	93,9
Bazen	11	6,1	6,1	100,0
Toplam	181	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin %76,2'si SBS'nin içeriğini ve amacını tam olarak bildiklerini söylemektedirler. Tabi ki katılacakları sınavın içeriğinde neler olduğunu ve ne amaçla girdiklerini bilmeleri olumlu bir durumdur. Ama gerçekten ne kadarını bildikleri de ölçülmesi gereken bir durumdur. Bunun yanında %17,7'lik SBS'nin amaç ve içeriğini bilmeyen ya da anlamayan bir grup bulunmaktadır. Böyle bir durum öğrencileri hem motive edici olmayacak hem de amaç ve içeriğini bilmedikleri bir sınava girmek onlara çok daha zor ve korkutucu gelebilecektir.

1.2. Cinsiyet Değişkeninin Öğrencilerin Yaşadığı Psikososyal Problemlere Göre İncelenmesi

Tablo 54: Kaçınıcı sınıf olduklarının öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşma durumu

			6. sınıf	7. sınıf	Toplam
Cinsiyet	Kız	Sayı	45	48	93
		Yüzde	48,4%	51,6%	100,0%
	Erkek	Sayı	49	39	88
		Yüzde	55,7%	44,3%	100,0%
Toplam		Sayı	94	87	181
		Yüzde	51,9%	48,1%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<
Pearson Chi-Square	,964(b)	1	,326

Tablo 54'te görüldüğü gibi kızların % 51,6'sı 7. sınıf, %48,4'ü ise 6. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Erkek öğrencilerin ise % 55,7'si 6. sınıf, %44,3'ü 7. sınıfta okumaktadır. ($p > ,05$) Yüzdelere birbirine yakın olmakla birlikte kızların 7. sınıfta daha fazla olması ve kızların ergenliğe erkeklere göre daha erken girmesi ankete katılan öğrenciler içerisindeki kızların ergenlik problemlerini daha çok yaşamasına ve buna paralel olarak rehberlik servisine daha fazla gitmelerine neden olmaktadır. Ayrıca bu dönemin içinde olmaları erkeklerin ise çok az kısmının bu dönemde olmaları kızların erkeklere göre farkındalıklarının daha fazla olması ve ciddiye almalarına sebep olmaktadır.

Tablo 55: “Ne kadar başarılı olacağım konusundaki endişeler, deneme sınavına hazırlığımı ve sınav başarıımı etkiler.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Cinsiyet	Kız	Sayı	52	23	18	93
		Yüzde	55,9%	24,7%	19,4%	100,0%
	Erkek	Sayı	40	28	20	88
		Yüzde	45,5%	31,8%	22,7%	100,0%
Toplam		Sayı	92	51	38	181
		Yüzde	50,8%	28,2	21,0%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<
Pearson Chi-Square	2,024(a)	2	,363
a 0 hücrede (,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı:18,48.			

Öğrencilerin % 50,8'i başarısı ile ilgili endişelerin sınava hazırlığını ve başarısını etkilediğini söylemekle birlikte bu yüzde içerisinde kızların erkeklere göre bu endişeyi daha fazla taşıdığı görülmektedir. Kız öğrencilerin ergenliğe daha erken girmeleri, farkındalıklarının ve olgunlaşmalarının erkeklere göre önce olması sınavı daha ciddiye almalarına bu da endişelerinin daha fazlalaşmasına neden olmaktadır. ($p > ,05$) Ayrıca bu konuda ailenin sosyoekonomik düzeyinin de etkisi olabilmektedir. Yögev'in Ankara ilinde yaptığı araştırmada, sosyoekonomik düzeyin yükseldikçe kızlara karşı görüşün yeterli olmasa da sosyoekonomik düzeyi düşük olanlara göre daha eşitlikçi olduğu belirtilmiştir.¹³²

¹³² Yögev, Ş., Ergenlerde Toplumsal Cinsiyetin Kazanılması, Aile, Okul ve Arkadaş Etkisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s.108

Tablo 56: “Sınavdan düşük puan aldığım zaman, tanıdığım bazı insanların benimle alay edeceğini biliyorum ve bu beni rahatsız ediyor. ” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Cinsiyet	Kız	Sayı	25	54	14	93
		Yüzde	26,9%	58,1%	15,1%	100,0%
	Erkek	Sayı	15	56	17	88
		Yüzde	17,0%	63,6%	19,3%	100,0%
Toplam		Sayı	40	110	31	181
		Yüzde	22,1%	60,8%	17,1%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<
Pearson Chi-Square	2,691(a)	2	,260
a 0 hücrede (,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı:15,07.			

Öğrencilerin % 60,8'i çevrelerindeki insanların düşüncelerinden rahatsız olmadığını söylemekle birlikte bu durumdan rahatsız öğrenciler içerisinde kızların erkeklere göre daha çok etkilendikleri görülmüştür. ($p > ,05$) Bunda tablo 55'te de belirttiğimiz ergenliğe giriş dönemleriyle oluşan olayların etkisi vardır. Bu durumda rehber öğretmenlerin dikkat etmesi gereken bir olaydır.

Tablo 57: “Sürekli deneme sınavlarını girmek beni rahatsız ediyor. ” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Cinsiyet	Kız	Sayı	10	69	14	93
		Yüzde	10,8%	74,2%	15,1%	100,0%
	Erkek	Sayı	20	47	21	88
		Yüzde	22,7%	53,4%	23,9%	100,0%
Toplam		Sayı	30	116	35	181
		Yüzde	16,6%	64,1%	19,3%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<
Pearson Chi-Square	8,774(a)	2	,012
a 0 hücrede (,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı:14,59.			

Tablo 57’de görüldüğü gibi öğrencilerin % 64,1’i sürekli deneme sınavlarına girmekten rahatsız olamamakla beraber erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre sınavlara girmekten daha çok rahatsız oldukları görülmektedir. Bu durum erkeklerin farkındalıklarının ve olgunluklarının daha az olduğunu göstermektedir. Bu rahatsızlıklarını arttırmakta, bulundukları ortamdan sıkılmaktadırlar. ($p < ,012$)

Tablo 58: “ SBS'ye hazırlanırken herhangi bir spor veya müzik dalıyla uğraşıyorum.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşma durumu

			SBS'ye hazırlanırken herhangi bir spor veya müzik dalıyla			Toplam
			Evet	Hayır	Bazen	
Cinsiyet	Kız	Sayı	54	27	12	93
		Yüzde	58,1%	29,0%	12,9%	100,0%
	Erkek	Sayı	61	20	7	88
		Yüzde	69,3%	22,7%	8,0%	100,0%
Toplam		Sayı	115	47	19	181
		Yüzde	63,5%	26,0%	10,5%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<
Pearson Chi-Square	2,648(a)	2	,266
a 0 hücrede (,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı:9,24.			

Öğrencilerin % 63,5'i SBS'ye hazırlanırken herhangi bir spor ve müzik dalıyla uğraşabildiğini söylemekle birlikte kız öğrenciler erkek öğrencilere göre spor ve müzik gibi sosyal faaliyetlerle daha az uğraşabildiklerini söylemektedir. Bu kızların derslere daha çok vakit ayırdığını göstermektedir. ($p > ,05$)

Tablo 59: “ SBS'ye hazırlandığımdan beri evde sürekli SBS konuşulduğu için evde istediğim huzuru bulamıyorum.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Cinsiyet	Kız	Sayı	14	52	27	93
		Yüzde	15,1%	55,9%	29,0%	100,0%
	Erkek	Sayı	26	37	25	88
		Yüzde	29,5%	42,0%	28,4%	100,0%
Toplam		Sayı	40	89	52	181
		Yüzde	22,1%	49,2%	28,7%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<
Pearson Chi-Square	6,072(a)	2	,048
a 0 hücrede (,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı:19,45.			

Tablo 59’da görüldüğü gibi erkek öğrenciler kız öğrencilere göre evde SBS konuşulmasından dolayı huzur bulamadıklarını daha fazla söylemektedir. Bu erkek öğrencilerin aileleri tarafından daha çok uyarılıp sınav konusunda konuşma yapıldığını göstermektedir. Daha öncede belirtildiği gibi cinsiyet ve ergenlik psikolojisinin bu durumda etkisi vardır. ($p < ,048$)

1.3.Okul Türü Değişkeninin Öğrencilerin Yaşadığı Psikososyal Problemlere Göre İncelenmesi

Tablo 60: “SBS’de başarılı olanlar çoğunlukla hayatta daha iyi pozisyonlara geleceklerini düşünüyorum. ” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin okul türüne göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Okul Türü	Özel Okul	Sayı	45	6	4	55
		Yüzde	81,8%	10,9%	7,3%	100,0%
	Devlet Okulu	Sayı	119	3	4	126
		Yüzde	94,4%	2,4%	3,2%	100,0%
Toplam		Sayı	164	9	8	181
		Yüzde	90,6%	5,0%	4,4%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	7,729(a)	2	,021
a 2 hücrede (33,3%) beklenen sayı 5’ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 2,43.			

Özel ve devlet okulunda okuyan öğrencilerin bu soruya verdiği yanıtı bakıldığında devlet okulunda öğrencilerin özel okulda öğrenim gören öğrencilere göre SBS’de başarılı olanların çoğunlukla hayatta daha iyi pozisyonlara geleceklerini düşündükleri ortaya çıkmakla beraber, aralarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. ($p < ,21$) Bu devlet okulu öğrencilerinin SBS’yi hayatlarında daha önemli bir yere koydukları, okul ve sınav başarılarının hayat boyu onları etkileyeceğini düşündüklerini göstermektedir.

Tablo 61: “Ne kadar başarılı olacağım konusundaki endişeler, deneme sınavına hazırlığımı ve sınav başarıımı etkiler. ” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin okul türüne göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Okul Türü	Özel Okul	Sayı	22	21	12	55
		Yüzdeler	40,0%	38,2%	21,8%	100,0%
	Devlet Okulu	Sayı	70	30	26	126
		Yüzdeler	55,6%	23,8%	20,6%	100,0%
Toplam		Sayı	92	51	38	181
		Yüzdeler	50,8%	28,2%	21,0%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	4,655(a)	2	,098
a 0 hücrede (,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 11,55.			

Tablo 61’te görüldüğü gibi, devlet okulunda öğrenim gören öğrenciler özel okuldaki öğrencilere göre anlamlı farklılık oluşturmamakla birlikte ($p > ,05$) ne kadar başarılı olacağı konusundaki endişelerinin, deneme sınavlarına hazırlığını ve başarısını etkilediğini düşünmektedir. Bu, sınava hazırlık sürecinde sınav psikolojisinden kaynaklı kaygı yaşadıklarını bunun da başarılarını etkileyecek düzeyde olduğu görülmektedir. Ayrıca özel okuldaki öğrencilere göre devlet okulundaki öğrencilerin SBS’de başarılı olanların hayatta daha iyi pozisyonlara geleceğini düşünmesi de sınav öncesi daha çok kaygı ve endişe yaşamalarına ve bunda başarılarına etki etmesine neden olmaktadır.

Tablo 62:“ Geleceğimin SBS'de göstereceğim başarıya bağlı olduğunu bilmek beni üzüyor. ” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin okul türüne göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Okul Türü	Özel Okul	Sayı	17	24	14	55
		Yüzdeler	30,9%	43,6%	25,5%	100,0%
	Devlet Okulu	Sayı	52	37	37	126
			41,3%	29,4%	29,4%	100,0%
Toplam		Sayı	69	61	51	181
		Yüzdeler	38,1%	33,7%	28,2%	100,0%

	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	3,600(a)	2	,165
a 0 hücrede (,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 15,50.			

Özel ve devlet okulu öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamakla birlikte, ($p > ,05$) devlet okulu öğrencileri geleceklerinin SBS’de gösterecekleri başarıya bağlı olmasından daha fazla rahatsızlık duymaktadır. Devlet okulunda okuyan öğrenciler ve aileleri sınavı daha çok önemseyip, gelecekte daha eğitilmiş ve statü sahibi olmalarında etkili olacağını düşünmektedirler. Bu da onların geleceklerini SBS gibi düşünmelerine ve rahatsızlık duymalarına neden olmaktadır.

Tablo 63: “Her zaman düşünmesem de, başarısız olursam çevremdekilerin bana hangi gözle bakacaklarından endişelenirim.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin okul türüne göre farklılaşma durumu

			Ev et	Hayır	Bazen	Toplam
Okul Türü	Özel Okul	Sayı	14	23	18	55
		Yüzdeler	25,5%	41,8%	32,7%	100,0%
	Devlet Okulu	Sayı	51	43	32	126
		Yüzdeler	40,5%	34,1%	25,4%	100,0%
Toplam		Sayı	65	66	50	181
		Yüzdeler	35,9%	36,5%	27,6%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	3,772(a)	2	,152
a 0 hücrede (,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 15,19.			

Tablo 63’de görüldüğü gibi, devlet okulundaki öğrenciler özel okuldaki öğrencilere göre çevrelerindeki insanların kendisinin başarısız olduğunda nasıl bir bakış açısıyla bakacaklarından daha fazla endişe duymaktadır. ($p > ,05$) Bu, çevresindeki ve toplumdaki insanların sınav başarısına göre kendisini yargılayacağını düşündüğünü göstermektedir. Bu durumda öğrencide endişe yaratmaktadır. Devlet okulunda okuyan öğrenciler belirli ekonomik koşullara sahip ailelerden geldiği için okulda başarılı olmak, okuyarak iyi meslek ve statüye çıkmak önem arz etmektedir. Böyle bir ortamda yetişen çocukta bu görüşü özümseyip, önemsemektedir.

Tablo 64: “SBS’de okulun önem kazanmasıyla birlikte okuldan çok fazla ödev veriliyor ve hepsini yetiştirmekte zorlanıyorum. ” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin okul türüne göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Okul Türü	Özel Okul	Sayı	26	16	13	55
		Yüzdelere	47,3%	29,1%	23,6%	100,0%
	Devlet Okulu	Sayı	35	55	36	126
		Yüzdelere	27,8%	43,7%	28,6%	100,0%
Toplam		Sayı	61	71	49	181
		Yüzdelere	33,7%	39,2%	27,1%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	6,731(a)	2	,035
a 0 hücrede (,0%) beklenen sayı 5’ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 14,89.			

Özel okulda okuyan öğrenciler devlet okulundaki öğrencilere göre SBS’de okulun önem kazanmasıyla birlikte okuldan çok fazla ödev verildiğini ve bunları yetiştirmekte zorlandıklarını söylemişlerdir. Özel ve devlet okulu öğrencileri arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. ($p < ,035$) Bu durumda birçok faktör etkili olabilmektedir. Özel okulların tam gün, devlet okullarının ise genellikle ikili öğretimle yarım gün öğretim vermeleri devlet okulu öğrencilerinin ödevlerini rahatlıkla yetiştirmelerini sağlamaktadır. Ayrıca özel okulların imkanlarıyla paralel daha fazla etkinlik, proje ve yarışma faaliyetlerinin olması, SBS’ye hazırlık çalışmaları yapmalarıyla birlikte yoğun bir program oluşturmaktadır. Tüm bunlar özel okul öğrencilerinin yetiştirmekte daha fazla zorlanmalarına neden olmaktadır.

Tablo 65: “SBS'ye hazırlandığımdan bu yana kendime yeterli vakti ayıramıyorum.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin okul türüne göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Okul Türü	Özel Okul	Sayı	23	14	18	55
		Yüzdeler	41,8%	25,5%	32,7%	100,0%
	Devlet Okulu	Sayı	38	42	46	126
		Yüzdeler	30,2%	33,3%	36,5%	100,0%
Toplam		Sayı	61	56	64	181
		Yüzdeler	33,7%	30,9%	35,4%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	2,467(a)	2	,291
a 0 hücrede (,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 17,02.			

Tablo 65’da görüldüğü gibi, özel okul öğrencileri devlet okulu öğrencilerine göre kendilerine yeterli vakti ayırmakta daha çok zorlandıklarını belirtmişlerdir. Tablo 58’de de belirtildiği gibi, özel okul öğrencilerine okuldan daha fazla ödev verilmesi, etkinliklerinin daha fazla olması ve okullarının tam gün olması onların kendilerine yeterli vakti ayırmalarını zorlaştırmaktadır. ($p > ,05$)

Tablo 66: “SBS'ye hazırlanırken çeşitli sosyal aktivitelerle ilgileniyor ve bunlara katılıyorum.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin okul türüne göre farklılaşma durumu

			Ev et	Hayır	Bazen	Toplam
Okul Türü	Özel Okul	Sayı	39	7	9	55
		Yüz deler	70,9%	12,7%	16,4%	100,0%
	Devlet Okulu	Sayı	67	26	33	126
		Yüz deler	53,2%	20,6%	26,2%	100,0%
Toplam		Sayı	106	33	42	181
		Yüz deler	58,6%	18,2%	23,2%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	6,869(a)	3	,076
a 2 hücrede (25,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: ,30.			

Özel ve devlet okullarına giden öğrencilerin %69,1 ve %53,2'si sosyal aktivitelere katıldığını söylemekle birlikte, özel okul öğrencilerinin okullarının tam gün olmasına rağmen okul ve ailenin öğrencide farkındalık yaratmasıyla sosyal etkinliklere daha çok katıldığı, spor ve sanat dallarıyla daha çok ilgilendiği görülmektedir. ($p > ,05$) Devlet okulunda okuyan öğrencilerin okulları yarım gün olmasına rağmen sosyal etkinliklere katılacak daha çok vakitleri olmasına rağmen katılımları daha azdır. Burada okulun ve ailenin bu durumunun önemini görüp yönlendirmeleri etkili olmaktadır. Bu konuya dikkat edilip devlet okulunda da bu bilinçlendirilme ve yönlendirilmenin yapılması gerekmektedir.

Tablo 67: “SBS'ye hazırlanırken ailem benimle ilgilenmiyor.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin okul türüne göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Okul Türü	Özel Okul	Sayı	2	49	4	55
		Yüzdeler	3,6%	89,1%	7,3%	100,0%
	Devlet Okulu	Sayı	6	118	1	125
		Yüzdeler	4,8%	94,4%	,8%	100,0%
Toplam		Sayı	8	167	5	180
		Yüzdeler	4,4%	92,8%	2,8%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	5,993(a)	2	,050
a 3 hücrede (50,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 1,53.			

Tablo 67’de görüldüğü gibi, devlet okulunda okuyan öğrencilerin aileleri özel okulda okuyan öğrencilerin ailelerine göre SBS’ye hazırlanırken çocuklarıyla daha fazla ilgilenmektedirler. Aralarında anlamlı farklılık vardır. ($p < ,05$) Burada devlet okulu öğrencilerinin yarım gün okula gidip, evde daha fazla vakit geçirmelerinin, kendilerine ve ailelerine yeterli vaktin kalmasının etkisi vardır.

1.4. Kaçınıcı Sınıf Değişkeninin Öğrencilerin Yaşadığı Psikososyal Problemlere Göre İncelenmesi

Tablo 68: “Her sene SBS'ye girecek olma düşüncesi beni rahatsız etmiyor. ” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin kaçınıcı sınıf olduklarına göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Kaçınıcı Sınıf	6. sınıf	Sayı	41	19	34	94
		Yüzde	43,6%	20,2%	36,2%	100,0%
	7. sınıf	Sayı	30	24	33	87
		Yüzde	34,5%	27,6%	37,9%	100,0%
Toplam		Sayı	71	43	67	181
		Yüzde	39,2%	23,8%	37,0%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	2,033(a)	2	,362
a 0 hücrede (,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 20,67.			

7. sınıf öğrencileri 6. sınıf öğrencilerine oranla her sene sınava girecek olmaktan daha fazla rahatsız olmaktadır. Bunda 7. sınıf öğrencilerinin bulundukları durumun daha farkında olmaları ve erginliğe girmelerinden dolayı bu durumdan rahatsızlıkları daha fazla olmaktadır. ($p > ,05$)

Tablo 69: “Sınavlarda başarısız olduğumda kendime olan güvenim ve inancım azalıyor.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin kaçınıcı sınıf olduklarına göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Kaçınıcı Sınıf	6. sınıf	Sayı	30	38	26	94
		Yüzde	31,9%	40,4%	27,7%	100,0%
	7. sınıf	Sayı	29	21	37	87
		Yüzde	33,3%	24,1%	42,5%	100,0%
Toplam		Sayı	59	59	63	181
		Yüzde	32,6%	32,6%	34,8%	100,0%

	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	6,575(a)	2	,037
a 0 hücrede (,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 28,36.			

Tablo 69’te görüldüğü gibi, 7. sınıf öğrencileri 6. sınıf öğrencilerine göre sınavlarda başarısız olduklarında kendilerine olan inanç ve güvenlerinin daha çok azaldığını söylemektedirler. Bu durum anlamlı bir farklılık oluşturmuştur. ($p < ,037$) Bu durumun oluşmasında daha öncede belirtildiği gibi 6. sınıf öğrencilerinin yaş itibariyle farkındalıklarının az olmasının etkisi olmaktadır. Ayrıca ergenliğe geçiş dönemi olması ve öğrencilerin önemli bir kısmının 7. sınıfta ergenliğe girmesinin ve bu dönemde özgüvenin önemli bir faktör olup, başarı ve başarısızlık gibi durumlardan daha çok etkilenmeleri böyle bir sonucun çıkmasında etkili olmaktadır.

Tablo 70: “Öğretmenler deneme sınavlarında yapabileceğimiz üstünde şeyler istiyorlar.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin kaçınıcı sınıf olduklarına göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Kaçınıcı Sınıf	6. sınıf	Sayı	23	48	23	94
		Yüzde	24,5%	51,1%	24,5%	100,0%
	7. sınıf	Sayı	37	23	27	87
		Yüzde	42,5%	26,4%	31,0%	100,0%
Toplam		Sayı	60	71	50	181
		Yüzde	33,1%	39,2%	27,6%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	12,137(a)	2	,002
a 0 hücrede (,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 24,03.			

7. sınıf öğrencileri 6. sınıf öğrencilerine göre öğretmenlerinin deneme sınavlarında yapabileceklerinin üstünde şeyler istediklerini söylemişlerdir. Bu, aralarında anlamlı farklılık oluşturmuştur. ($p > ,002$) Böyle bir durumun oluşmasında 7. sınıfların daha çok ergenlik döneminin içinde olması, okulun ve ailelerinin kendilerinden daha çok beklentilerinin olduğunu düşünmeleri etkili olmaktadır. Ayrıca 7. sınıf konularının 6. sınıflara göre daha zor olmaları öğrencilerin zorlanmalarına neden olmaktadır. Bununla birlikte 7. sınıf SBS puanının daha fazla bir yüzdesinin alınması da öğretmenlerin 7. sınıfı önemsemelerine neden olmaktadır. Tüm bu durumlar 7. sınıf öğrencilerinin etkilenmelerine neden olmaktadır.

1.5. Anne ve Babanın Öğrenim Durumu Değişkenlerinin Öğrencilerin Yaşadığı Psikososyal Problemlere Göre İncelenmesi

Tablo 71: “Ailemin baskısı beni sıkıyor.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin annelerinin öğrenimlerine göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Anne Öğrenim Durumu	İlköğretim	Sayı	2	12	5	19
		Yüzde	10,5%	63,2%	26,3%	100,0%
	Lise	Sayı	9	42	22	73
		Yüzde	12,3%	57,5%	30,1%	100,0%
	Üniversite	Sayı	12	42	19	73
		Yüzde	16,4%	57,5%	26,0%	100,0%
	Lisans Üstü	Sayı	4	6	5	15
		Yüzde	26,7%	40,0%	33,3%	100,0%
Toplam		Sayı	27	102	51	180
		Yüzde	15,0%	56,7%	28,3%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	3,339(a)	6	,765
a 3 hücrede (25,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 2,25.			

Annenin öğrenim durumu arttıkça öğrencilerin ailelerinin baskısının arttığı görülmektedir. Fakat eğitim düzeyleri anlamlı farklılık oluşturmamaktadır. ($p > ,05$) Annenin eğitim düzeyi arttıkça, ailenin de eğitime verdiği önem artmakta ve anneler yani ailelerde çocuklarının kendileri gibi okuyup yüksek öğrenim görmelerini istemektedir. Çünkü kendi aile ve çevreleri de bu eğitim düzeyinde bulunmaktadır. Bu nedenlerle ailelerde çocuklarına çalışıp, sınavda daha başarılı olmaları için daha fazla uyarıda bulunmaktadır. Bu da öğrencileri sıkıktır. Tabi ki bu durum aşırıya

kaçmadan, öğrencide sorunlara yol açmayacak şekilde belirli bir disiplin düzeyinde olmalıdır.

Tablo 72: “Ailemin baskısı beni sıkıyor.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin babalarının öğrenimlerine göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Baba Öğrenim Durumu	İlköğretim	Sayı	2	11	3	16
		Yüzde	12,5%	68,8%	18,8%	100,0%
	Lise	Sayı	7	29	13	49
		Yüzde	14,3%	59,2%	26,5%	100,0%
	Üniversite	Sayı	15	48	26	89
		Yüzde	16,9%	53,9%	29,2%	100,0%
	Lisans Üstü	Sayı	3	13	10	26
		Yüzde	11,5%	50,0%	38,5%	100,0%
Toplam		Sayı	27	101	52	180
		Yüzde	15,0%	56,1%	28,9%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	2,773(a)	6	,837
a 3 hücrede (25,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 2,40.			

Tablo 72’da görüldüğü gibi öğrencilerin % 56,1’i ailelerinin kendilerine baskı yapmadığını söylemekle birlikte, bunu bazen ya da sürekli yaşayan öğrenci sayısı da buna yakın bir orandadır. Bu oranın babanın öğrenim durumu arttıkça öğrencilerin aile baskısından rahatsızlıklarının arttığı görülmektedir. Aynı durum annenin öğrenim durumuyla da (tablo 71) benzerlik göstermektedir. Aynı durumlar burada da geçerlidir. Babanın eğitim durumu arttıkça öğrencilerin ailelerinin baskısının kendilerini sıkıdığı yönündeki cevapları azalmıştır. Yani eğitim durumu yükseldikçe baskı azalmaktadır. Fakat eğitim düzeyleri arasında anlamlı farklılık görülmemektedir. ($p > ,05$)

Tablo 73: “SBS'ye hazırlandığımdan beri evde sürekli SBS konuşulduğu için evde istediğim huzuru bulamıyorum.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin babalarının öğrenimlerine göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Baba Öğrenim Durumu	İlköğretim	Sayı	2	9	5	16
		Yüzde	12,5%	56,3%	31,3%	100,0%
	Lise	Sayı	8	26	15	49
		Yüzde	16,3%	53,1%	30,6%	100,0%
	Üniversite	Sayı	24	42	23	89
		Yüzde	27,0%	47,2%	25,8%	100,0%
	Lisans Üstü	Sayı	6	12	8	26
		Yüzde	23,1%	46,2%	30,8%	100,0%
Toplam		Sayı	40	89	51	180
		Yüzde	22,2%	49,4%	28,3%	100,0%

	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	3,172(a)	6	,787
a 2 hücrede (16,7%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 3,56.			

Tablo 73’de görüldüğü gibi, babanın eğitim düzeyi arttıkça çocukların SBS’den dolayı evde istedikleri huzuru bulamadıkları yönündeki düşünceleri de artmaktadır. Fakat aralarında anlamlı farklılık görülmemektedir. ($p > ,05$) “Hayır” cevaplarına bakıldığında babanın eğitim düzeyinin artmasıyla evde huzurlu olduğunu söyleyen öğrenci oranı da azalmaktadır. Daha önceki tablolarda da görüldüğü gibi (tablo 71-72) anne babanın öğrenim durumuyla aile baskısı arasındaki ilişki burada da benzerlik göstermektedir. Öğrenim durumu yüksek olan anne babalar SBS’yi ve çocuğun kazanacağı okulu daha fazla önemsemekte ve çocuğa farkındalık yaratmaya çalışmaktadır. Fakat öğrencilerin bir bölümü bundan rahatsızlık duymaktadır.

1.6. Haftada Dershaneye Gidilen Gün Sayısı Değişkeninin Öğrencilerin Yaşadığı Psikososyal Problemlere Göre İncelenmesi

Tablo 74: “Ne kadar başarılı olacağım konusundaki endişeler, deneme sınavına hazırlığımı ve sınav başarıyı etkiler.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin haftada dershaneye gidilen gün sayısına göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Haftada Kaç Gün Dershaneye Gidiyorsunuz?	1-2 Gün	Sayı	30	24	12	66
		Yüzde	45,5%	36,4%	18,2%	100,0%
	3-4 Gün	Sayı	46	24	21	91
		Yüzde	50,5%	26,4%	23,1%	100,0%
	5-6 Gün	Sayı	16	3	5	24
		Yüzde	66,7%	12,5%	20,8%	100,0%
Toplam		Sayı	92	51	38	181
		Yüzde	50,8%	28,2%	21,0%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	5,766(a)	4	,217
a 0 hücrede (,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 5,04.			

Dershaneye daha yoğun bir şekilde gelen öğrenciler deneme sınavı öncesindeki endişelerinin sınava hazırlığını ve sınav başarısını daha çok etkilediğini söylemektedir. Sürekli yoğun bir şekilde çalışmak kendisini daha başarılı olmak zorunda hissetmeyi ve beklentilerini arttırmaktadır. Bu daha çok kaygı duymalarına neden olmaktadır. Fakat dershaneye gelme sayıları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir. ($p > ,05$)

Tablo 75: “Sınavlarda başarısız olduğumda kendime olan güvenim ve inancım azalıyor.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin haftada dershaneye gidilen gün sayısına göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Haftada Kaç Gün Dershaneye Gidiyorsunuz?	1-2 Gün	Sayı	18	22	26	66
		Yüzde	27,3%	33,3%	39,4%	100,0%
	3-4 Gün	Sayı	30	31	30	91
		Yüzde	33,0%	34,1%	33,0%	100,0%
	5-6 Gün	Sayı	11	6	7	24
		Yüzde	45,8%	25,0%	29,2%	100,0%
Toplam		Sayı	59	59	63	181
		Yüzde	32,6%	32,6%	34,8%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	3,071(a)	4	,546
a 0 hücrede (,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 7,82.			

Tablo 75’da görüldüğü gibi sınavda başarısız olduğunda kendime olan inancım ve güvenim azalıyor sorusuna “evet” ve “bazen” cevabını veren öğrenciler daha fazla bir oranı oluşturmaktadır. ($p > ,05$) Öğrencilerden dershaneye daha fazla gün gelenler daha az gün gelen öğrencilere göre sınavlarda başarısız olduklarında kendilerine olan güven ve inançlarının daha çok azaldığını söylemektedir. Önemli bir kısmı çalıştığı halde başarılı olamadığını düşünüp özgüveni azalmaktadır. Bu da psikolojik olarak çocukları olumsuz etkilemektedir.

Tablo 76: “Her zaman düşünmesem de, başarısız olursam çevremdekilerin bana hangi gözle bakacaklarından endişelenirim.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin haftada dershaneye gidilen gün sayısına göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Haftada Kaç Gün Dershaneye Giditorsunuz?	1-2 Gün	Sayı	17	24	25	66
		Yüzde	25,8%	36,4%	37,9%	100,0%
	3-4 Gün	Sayı	35	37	19	91
		Yüzde	38,5%	40,7%	20,9%	100,0%
	5-6 Gün	Sayı	13	5	6	24
		Yüzde	54,2%	20,8%	25,0%	100,0%
Toplam		Sayı	65	66	50	181
		Yüzde	35,9%	36,5%	27,6%	100,0%

	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	10,405(a)	4	,034
a 0 hücrede (,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 6,63.			

Öğrencilerin dershaneye geldikleri gün sayısı arttıkça öğrenciler, başarısız olursa çevrenin kendisiyle ilgili görüşlerinden endişe duymaktadır. Bu durumla geldikleri gün sayısında anlamlı farklılıklar görülmektedir. ($p < ,05$) Öğrenciler daha çok çalıştıkça kendilerinin, ailelerinin ve çevrelerinin beklentileri artmaktadır. Bu kadar çalışmaya karşın eğer başarısız olursa kendisine ne gözle bakılacağı, kendisini rahatsız etmektedir. Bu da öğrencide kaygı oluşturmaktadır.

Tablo 77: “SBS'ye hazırlanırken herhangi bir spor veya müzik dalıyla uğraşıyorum.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin haftada dershaneye gidilen gün sayısına göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Haftada Kaç Gün Dershaneye Gidiyorsunuz?	1-2 Gün	Sayı	48	8	10	66
		Yüzde	72,7%	12,1%	15,2%	100,0%
	3-4 Gün	Sayı	54	30	7	91
		Yüzde	59,3%	33,0%	7,7%	100,0%
	5-6 Gün	Sayı	13	9	2	24
		Yüzde	54,2%	37,5%	8,3%	100,0%
Toplam		Sayı	115	47	19	181
		Yüzde	63,5%	26,0%	10,5%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	11,431(a)	4	,022
a 1 hücrede (11,1%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 2,52.			

Tablo 77’de görüldüğü gibi, öğrencilerin %63,5’i herhangi bir spor ya da müzik dalıyla uğraşsalar da öğrencilerin dershanede oldukları gün sayısı arttıkça herhangi bir spor ya da müzik dalıyla uğraşma oranları da azalmaktadır. Bu yoğun tempo ergenlik dönemine giren bedensel, ruhsal ve sosyal yönlerinin gelişmesinin önemli olduğu bu evrede öğrencilerin spor ve sanatla uğraşmalarını sınırlamaktadır. Bu durum aralarında anlamlı farklılık oluşturmaktadır. ($p < ,05$)

Tablo 78: “Ailem beni sürekli başka arkadaşlarımla kıyaslıyor, bu da motivasyonumu azaltıyor.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin haftada dershaneye gidilen gün sayısına göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Haftada Kaç Gün Dershaneye Gidiyorsunuz?	1-2 Gün	Sayı	9	31	26	66
		Yüzde	13,6%	47,0%	39,4%	100,0%
	3-4 Gün	Sayı	25	51	15	91
		Yüzde	27,5%	56,0%	16,5%	100,0%
	5-6 Gün	Sayı	9	5	10	24
		Yüzde	37,5%	20,8%	41,7%	100,0%
Toplam		Sayı	43	87	51	181
		Yüzde	23,8%	48,1%	28,2%	100,0%

	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	19,120(a)	4	,001
a 0 hücrede (,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 5,70.			

Dershaneye geldikleri gün sayısı arttıkça öğrenciler, ailelerinin başkalarıyla kendilerini daha çok kıyasladığını ve bunun motivasyonlarını daha da azalttığını söylemektedir. Bu durum anlamlı farklılıklar oluşmaktadır. ($p < ,001$) Aile, öğrenciyle ilgili daha çok beklenti içerisine girmekte, zaman zaman kendi hırslarını çocuklarında kullanmaya çalışarak başkalarıyla kıyaslayıp, çocukların psikolojik sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır.

1.7. Dershane Sınavlarına Çalışma Miktarı Değişkeninin Öğrencilerin Yaşadığı Psikososyal Problemlere Göre İncelenmesi

Tablo 79: “SBS'ye hazırlandığımdan bu yana kendime yeterli vakti ayıramıyorum.” sorusuna ilişkin görüşlerin öğrencilerin dershane sınavlarına çalışma miktarına göre farklılaşma durumu

			Evet	Hayır	Bazen	Toplam
Dershane sınavlarına ne kadar çalışıyorsunuz?	Hiç	Sayı	7	16	3	26
		Yüzde	26,9%	61,5%	11,5%	100,0%
	1-2 saat	Sayı	30	28	44	102
		Yüzde	29,4%	27,5%	43,1%	100,0%
	3-5 saat	Sayı	21	9	13	43
		Yüzde	48,8%	20,9%	30,2%	100,0%
	5 saatten çok	Sayı	3	3	4	10
		Yüzde	30,0%	30,0%	40,0%	100,0%
Toplam		Sayı	61	56	64	181
		Yüzde	33,7%	30,9%	35,4%	100,0%

Kaykare Testi	Değer	sd	p<.
Pearson Kaykare	19,838(a)	6	,003
a 3 hücrede (25,0%) beklenen sayı 5'ten küçüktür. Beklenen en küçük sayı: 3,09.			

Dershane ve okul temposunun yoğun lması ve sınavlara çalışma süresi arttıkça öğrencilerin kendilerine ayırdıkları miktarda da azalmalar görülmektedir. Bu durumda anlamlı farklılıklar görülmektedir. ($p < ,05$)

2.REHBERLİK ANKETİ BULGU VE YORUMLARI

2.1. Rehberlik Servisine Gelen Öğrencilerin Yıl İçerisindeki Durumunun İncelenmesi

Tablo 80: Rehber öğretmenlerin cinsiyetlerine göre frekans dağılımı

		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Geçerli	Kadın	11	78,6	78,6	78,6
	Erkek	3	21,4	21,4	100,0
	Toplam	14	100,0	100,0	

Ankete katılan rehber öğretmenlerin % 78,6'sı kadın, %21,4'ü ise erkek öğretmenlerden oluşmaktadır. Türkiye geneline bakıldığında da kadın rehber öğretmenler erkeklere göre daha fazladır.

Tablo 81: Rehberlik servisine yıl boyunca gelen öğrenci sayısının frekans dağılımı

Rehberlik servisine yıl boyunca en az bir kez yaklaşık olarak kaç öğrenci geliyor?					
		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Geçerli	50-150	1	7,1	7,1	7,1
	150-300	7	50,0	50,0	57,1
	300-500	6	42,9	42,9	100,0
	Toplam	14	100,0	100,0	

Ankete katılan rehber öğretmenlerinin verdikleri bilgilere göre rehberlik servisine yıl boyunca en çok 150 ile 300 arasında öğrenci gelmektedir.

Tablo 82: Rehberlik servisine 6. sınıflardan gelen öğrenci sayısının frekans dağılımı

6. sınıflardan kaç öğrenci rehberlik servisine geliyor?					
		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Geçerli	50-100	6	42,9	42,9	42,9
	100-150	6	42,9	42,9	85,7
	150-200	2	14,3	14,3	100,0
	Toplam	14	100,0	100,0	

Tablo 82’de görüldüğü gibi 6. sınıf öğrencilerinden 50 ile 150 arasında farklı öğrenci rehberlik servisine gelmektedir. 6. sınıfların rehberliğe az gelmelerinde ergenlik dönemine giren öğrenci sayısının az olması ve bazı problemlerinin farkında olmamaları, yaşları itibariyle birilerinin yönlendirilmesine ihtiyaç duydukları görülmektedir. Ayrıca 6. sınıfta rehberliğe gelen öğrencilerin önemli bir kısmı kız öğrencilerden oluşmaktadır. Bu durum kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre ergenliğe daha erken girmeye başlamalarından kaynaklanmaktadır. Bu sonuç, Çuhadaroğlu ve arkadaşlarının yaptığı araştırmayla da örtüşmektedir. Çuhadaroğlu’nun Ankara ve Adana illerindeki ergenlerde yaptığı araştırma sonuçlarına göre, ergenlik kızlarda ortalama 12.7 yaşta, erkeklerde 13.7 yaşta başladığı, ayrıca ergenlik dönemini erkeklere kıyasla kızların daha büyük bir yüzdesinin sıkıntılı ve gergin bir dönem; çatışmalar, çelişkiler dönemi olarak gördüğü ve zorluklar yaşadığı belirtilmiştir.¹³³

¹³³ Çuhadaroğlu, a.g.k., s.141

Tablo 83: Rehberlik servisine 7. sınıflardan gelen öğrenci sayısının frekans dağılımı

7. sınıflardan kaç öğrenci rehberlik servisine geliyor?					
		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Geçerli	50-100	6	42,9	42,9	42,9
	100-150	7	50,0	50,0	92,9
	150-200	1	7,1	7,1	100,0
	Toplam	14	100,0	100,0	

Rehberlik servisine yaklaşık olarak 100 ile 150 arasında 7. sınıf öğrencisi gelmektedir. 7. sınıfta rehberliğe gelen öğrenci sayısının artmasında öğrencilerin ergenliğe geçiş döneminde olmalarının ve bununla ilgili sorunlarının ortaya çıkmasının etkisi vardır. 6. sınıflarda ise daha bu döneme giren öğrenci sayısı daha az olduğu için rehberliğe gelme oranları da 7. sınıflara göre daha düşüktür.

Tablo 84: Rehberlik servisine gelen kız öğrenci sayısının frekans dağılımı

Rehberlik servisine gelen öğrencilerin yüzde kaç kız öğrenciden oluşuyor?					
		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Geçerli	41-60	12	85,7	85,7	85,7
	61-80	2	14,3	14,3	100,0
	Toplam	14	100,0	100,0	

Rehberlik servisine gelen öğrencilerin yaklaşık % 41-60'ı kız öğrencilerden oluşmaktadır. Yani bu oranı öğrencilerin yarısına yakını olarak kabul edebiliriz. Kız öğrenciler genellikle 6. Sınıfta, erkek öğrenciler ise genellikle 7. Sınıfta ergenliğe girmeye başladıkları için rehberliğe gelen genel öğrenci sayısı kız ve erkeklerde birbirine yakın oranlar göstermektedir.

Tablo 85: Rehberlik servisine gelen erkek öğrenci sayısının frekans dağılımı

Rehberlik servisine gelen öğrencilerin yüzde kaç erkek öğrenciden oluşuyor?					
		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Geçerli	21-40	2	14,3	14,3	14,3
	41-60	12	85,7	85,7	100,0
	Toplam	14	100,0	100,0	

Rehberlik servisine gelen öğrencilerin yaklaşık % 41-60'ı da erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Hemen hemen kız ve erkek öğrenci sayısı eşittir. Tablo 84'de de bu durumun nedenleri belirtilmiştir.

Tablo 86: SBS'ye göre rehberlik servisine öğrencilerin en çok geldiği zaman dilimlerinin frekans dağılımı

Öğrenim yılı içinde öğrencilerin rehberlik servisine en çok geldikleri zaman dilimleri SBS'ye göre nasıl sıralanıyor?					
		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Geçerli	1-3 ay önce	13	92,9	92,9	92,9
	1 ay kala	1	7,1	7,1	100,0
	Toplam	14	100,0	100,0	

SBS'ye göre öğrenciler öğrenim yılı içerisinde en çok sınava 1 ile 3 ay kala rehberlik servisine daha fazla gelmektedir. Burada sınava daha az kalmasından dolayı yaşadıkları endişe ve kaygıdan, son zamanlarındaki tempolarını daha da arttırmak

istemelerinden ya da motivasyona ihtiyaç duyduklarından rehberliğe gelmektedirler. Bu durum öğrencilerle yapılan anketler ve gözlemlerimle de tarafımdan tespit edilmiştir.

Tablo 87: Öğrencilerin rehberlik servisine gelme sıklığının frekans dağılımı

		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Geçerli	Haftada birkaç kez	1	7,1	7,1	7,1
	Haftada bir kez	3	21,4	21,4	28,6
	Ayda birkaç kez	8	57,1	57,1	85,7
	Ayda bir kez	2	14,3	14,3	100,0
	Toplam	14	100,0	100,0	

Tablo 87’de görüldüğü gibi öğrencilerin rehberliğe gelme sıklığı en çok ayda bir iki kere olduğu tespit edilmiştir. Yani bir öğrenci rehberlik servisine çoğunlukla ayda birkaç kez gelmektedir. Bu düzeyde gelmesi onların rehberlikle diyalog içerisinde olduğunu belirtir. Öğretmenlerin onları daha iyi takip edip, gözlemlerini sağlar. Fakat her öğrenci bu sıklıkta gelmemektedir.

Tablo 88: Öğrencilerin rehberlik servisine gelme durumlarının frekans dağılımı

Öğrencileri rehberliğe çağırıp şuan ki durumlarımı, onlarla konuşarak siz mi öğrenmeye çalışıyorsunuz?					
		Frekans	Yüzdelik	Geçerli	Yığılmalı
Geçerli	Evet, büyük çoğunluğunu ben	3	21,4	21,4	21,4
	Öğrencilerin yarısına yakınını ben	7	50,0	50,0	71,4
	Bir kısmını ben çağırıyorum, bir	4	28,6	28,6	100,0
	Toplam	14	100,0	100,0	

Rehberlik servisine gelen öğrencilerin yarısına yakını rehber öğretmenler tarafından çağırılmaktadır. Ya da ders öğretmenleri tarafından da yönlendirilmektedirler. Kendi istekleriyle gelen öğrenci sayısı daha az bir orandadır. Sorunlarını paylaşmak için ya da çözümlmek için rehberlikten yardım alan öğrencilerin oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Tabi bu durum sorunların üstesinden gelmeyi çocuklar için zorlaştırmaktadır. Bu, öğrencilerin kendi problemlerini görmelerinin ve farkındalıklarının az olduğunu ve bu konuda çalışma yapılması gerektiği görülmektedir.

2.2.Rehberlik Servisine Gelen Öğrencilerin Yaşadığı Psikososyal Problemlerin İncelenmesi

Tablo 89: Öğrencilerde gözlemlenen problemlerin frekans dağılımı

Öğrenci görüşmelerinde genel olarak öğrencilerin ne tür problemlerini gözlemliyorsunuz?					
		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Geçerli	Psikolojik	13	92,9	92,9	92,9
	Sosyal	1	7,1	7,1	100,0
	Toplam	14	100,0	100,0	

Öğrencilerde gözlemlenen problemlerin büyük bir çoğunluğunu psikolojik problemler oluşturmaktadır. Bu öğrencilerde ergenlikle ve sınavla ilgili problemlerin daha çok gözlemlendiğini ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 90: 6. ve 7. sınıf öğrencilerinde psikolojik problemlerin görülme yüzdelerinin frekans dağılımı

6. ve 7. sınıf öğrencilerinde karşılaşılan psikolojik kaynaklı problemlerin görülme yüzdeleri nasıl sıralanıyor?					
		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Geçerli	% 0-20	1	7,1	7,1	7,1
	% 21-40	2	14,3	14,3	21,4
	% 41-60	4	28,6	28,6	50,0
	% 61-80	7	50,0	50,0	100,0
	Toplam	14	100,0	100,0	

Tablo 90’te görüldüğü gibi % 61- 80 arasında karşılaşılan problemler psikolojik kaynaklıdır. Bulundukları durumlar onların psikolojilerini etkileyecek düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 91: 6. ve 7. sınıf öğrencilerinde sosyal problemlerin görülme yüzdelerinin frekans dağılımı

6. ve 7. sınıf öğrencilerinde karşılaşılan sosyal kaynaklı problemlerin görülme yüzdeleri nasıl sıralanıyor?					
		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Geçerli	% 21-40	7	50,0	50,0	50,0
	% 41-60	4	28,6	28,6	78,6
	% 61-80	2	14,3	14,3	92,9
	% 81-100	1	7,1	7,1	100,0
	Toplam	14	100,0	100,0	

Öğrencilerde görülen problemlerde sosyal kaynaklı olanlar % 21-40 arasında değişiklik göstermektedir. Öğrencilerin aile, okul ve çevre gibi durumlardan kaynaklanan problemlerinin psikolojik problemlere göre daha az olduğu görülmektedir.

Tablo 92: SBS’den kaynaklı problemlerin genel problemlere oranının frekans dağılımı

SBS'den kaynaklı problemler karşılaştığınız genel problemlerin ne kadarını oluşturmaktadır?					
		Frekans	Yüzdelik	Geçerli	Yığılmalı
Geçerli	Çok az bir bölümünü	2	14,3	14,3	14,3
	Yarısını oluşturmakta	2	14,3	14,3	28,6
	Büyük bir bölümünü	10	71,4	71,4	100,0
	Toplam	14	100,0	100,0	

Ankete katılan rehber öğretmenlerine göre SBS’den kaynaklı öğrenci problemleri öğrencilerin yaşadığı diğer problemlerin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Yani öğrenciler SBS’den dolayı çeşitli sorunlar yaşamaktadır. Bunun öğrenciler üzerinde önemli psikososyal sorunlar oluştuğunu göstermektedir.

Tablo 93: Problemle karşılaşılnca ilk olarak izlenen yolların frekans dağılımı

	1. yol		2. yol		3. yol		4. yol		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Öğrenciyi dinlerim.	14	100							14	100
Aileyle bağlantı kurarım.			9	64,3	5	35,7			14	100
Öğretmenleriyle görüşürüm			5	35,7	9	64,3			14	100
Arkadaşlarını dinlerim.							14	100	14	100

Ankete katılan rehberlik öğretmenleri, öğrencilerle ilgili bir problemle karşılaştıklarında hepsi öncelikle öğrenciyle görüştiklerini söylemişlerdir. Öğretmenlerin %64,3'ü daha sonra ailesiyle bağlantı kurduğunu, %64,3'ü ise üçüncü olarak öğretmenleriyle görüştiklerini söylemişlerdir. En son olarak da gerekli durumlarda arkadaşlarını dinlediklerini söylemişlerdir. Herhangi bir sorunla karşılaşıldığında doğru ve sağlıklı çözümlere ulaşmak için problemi birkaç bakış açısından dinlemek, çok yönlü düşünmek önemlidir. Tabi ki öncelikle öğrenciyi dinlemek, sorununu anlamaya çalışmak gerekir.

Tablo 94: Problemleri çözüme kavuşturmada etkin yolların frekans dağılımı

Bu problemleri çözüme kavuşturmanızda en etkin yolun ne olduğuna inanıyorsunuz?					
		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Geçerli	Öğrenciyi dinlemek	1	7,1	7,1	7,1
	Empati kurmak	4	28,6	28,6	35,7
	Çözüm önerisi sunmak	2	14,3	14,3	50,0
	Farkındalık yaratmak	7	50,0	50,0	100,0
	Toplam	14	100,0	100,0	

Ankete katılan rehber öğretmenlerin % 50'si problemleri çözüme kavuşturmanın etkin yolunun öğrencide farkındalık yaratmak olduğunu düşünmektedir. % 28,6'sı ise en etkin yolun empati kurmak olduğunu düşünmektedir. Diğerleri ise çözüm önerisi sunmanın ve öğrenciyi dinlemenin en etkin yol olduğunu düşünmektedir. Öğrencinin sahip olduğu problem hakkında öğrencide farkındalık yaratabilmek önemli bir durumdur. Bazı durumlarda empati kurarak öğrenciyi anlamaya çalışmakta önemli bir faktördür. Daha öncede belirttiğimiz gibi yapılan öğrenci anketinde de öğrencilerin farkındalıklarının az olduğu görülmüş ve bu doğrultuda da rehber öğretmenlerinde öğrencilerdeki bu eksikliğin kapatılması açısından öncelikle farkındalık yaratmanın önemini vurgulamışlardır.

Tablo 95: Problemi çözüme kavuşturmadaki olumlu sonuç alma oranının frekans dağılımı

		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Geçerli	% 50	5	35,7	35,7	35,7
	% 51-100	9	64,3	64,3	100,0
	Toplam	14	100,0	100,0	

Rehber öğretmenleri karşılaşılan problemleri çözüme kavuşturmada % 51 ile 100 arasında olumlu sonuç alma oranlarının olduğunu belirtmişlerdir. Tabi bu oran oldukça başarılıdır. Rehber öğretmenlerin, öğrencilerden olumlu geri dönütler aldıkları görülmektedir.

Tablo 96: SBS'nin öğrenciler üzerinde yarattığı etkinin frekans dağılımı

SBS öğrenciler üzerinde nasıl bir etki yaratıyor?					
		Frekans	Yüzdelik	Geçerli Yüzdelik	Yığılmalı Yüzdelik
Geçerli	Rekabeti arttırıyor	1	7,1	7,1	7,1
	Psikolojik gelişmelerini olumsuz etkiliyor.	8	57,1	57,1	64,3
	Sosyal hayatlarını kısıtlıyor.	5	35,7	35,7	100,0
	Toplam	14	100,0	100,0	

Ankete katılan rehber öğretmenler SBS'nin öğrenciler üzerinde en çok psikolojik gelişimlerini olumsuz etkilediğini düşünmektedirler. Bunun dışında sosyal hayatlarının da kısıtlandığını söylemektedirler. Sınavın rekabeti ve başarıyı arttırdığı çok gerçekçi değildir. Çünkü çevre ve arkadaşlarından çok, kendileriyle yarışan öğrenciler, rehber öğretmenlerinde tespit ettiği gibi psikolojik ve sosyal problemler yaşamaktadır. Sınavın öğrenciler üzerinde yarattığı etki sorusuna psikolojik yönden olumsuz etkilenenlerin % 57,1 ve sosyal olarak sınırlandıklarını düşünenler ise % 35,7 oranındadır. Bu dikkat çekici bir durumdur. Bu da gösteriyor ki ergenlik dönemindeki

öğrencilerin SBS'ye hazırlanma süreçleri psikolojik ve sosyal hayatlarını olumsuz etkilemektedir.

Tablo 97: 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin en çok yaşadığı problemlerin çoktan aza doğru sıralaması

	N	En Küçük	En Büyük	Ortalama	Standart Sapma
En çok yaşadığı problemler SBS'den kaynaklı	14	1	5	2,29	1,381
En çok yaşadığı problemler ergenlikten kaynaklı	14	1	5	2,43	1,089
En çok yaşadığı problemler aileden kaynaklı	14	1	5	2,71	1,204
En çok yaşadığı problemler okul ve dershaneden kaynaklı	14	1	5	3,36	1,646
En çok yaşadığı problemler çevreden ve arkadaşlardan kaynaklı	14	2	5	4,21	,893

Ankete katılan rehberlik öğretmenleri öğrencilerin en çok yaşadıkları problemleri yukarıda tablodaki gibi sıralamaktadır. Öğrencilerin en çok SBS'den kaynaklanan problemlerinin daha sonra ergenlikten kaynaklı problemlerinin, aileden kaynaklı problemlerinin, okul ve dershaneden kaynaklı ve en az da çevreden ve arkadaşlardan kaynaklı problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Burada görülmektedir ki rehberlik öğretmenlerinin gözlemlerine göre SBS kaynaklı problemler öğrencilerin yaşadığı en öncelikli sorundur.

Tablo 98: Öğrencilerin okuldan ve dershaneden kaynaklı problemlerinin görülme miktarının çoktan aza doğru sıralaması

	N	En Küçük	En Büyük	Ortalama	Standart Sapma
Öğrencilerin dersane ve okulu bir arada yürütememekten kaynaklı problemleri	14	1	2	1,14	,363
Öğrencilerin dersane yoğunluğu ve deneme sınavlarından kaynaklı problemleri	14	2	4	2,50	,650
Öğrencilerin Okul çalışmaları ve ödevlerinden kaynaklı problemleri	14	1	4	2,71	,825
Öğrencilerin öğretmen tutumlarından kaynaklı problemleri	14	1	4	3,71	,825

Ankete katılan rehber öğretmenler, öğrencilerin okuldan ve dershaneden kaynaklı problemlerinin görülme miktarının kendi içerisinde Tablo 98'deki gibi sıralanmaktadır. En çok öğrenciler okulu ve dershaneyi bir arada yürütememekten kaynaklanan problemler yaşadıkları daha sonra dersane yoğunluğu ve deneme sınavlarından kaynaklı, okul çalışmaları ve ödevlerinden kaynaklı ve en az da öğretmen tutumlarından kaynaklı problemler yaşadıklarını gözlemlemektedirler.

Tablo 99: Öğrencilerin aileden kaynaklı problemlerinin görülme miktarının çoktan aza doğru sıralaması

	N	En Küçük	En Büyük	Ortalama	Standart Sapma
Ailenin öğrenciden yüksek beklentilerinden kaynaklı problemler	14	1	6	2,14	1,512
Ailenin sınav baskısından kaynaklı problemler	14	1	5	2,29	1,383
Başkalarıyla kıyaslamaktan kaynaklı problemler	14	2	5	3,29	,994
Ailenin öğrenciye karşı olumsuz mesajlarından kaynaklı problemler	14	1	6	3,64	1,447
Aile içi yaşanan sorunlardan kaynaklı problemler	14	2	6	4,43	1,342
Ailenin yeterli sevgiyi verememesinden kaynaklı problemler	14	1	6	5,07	1,439

Ankete katılan rehber öğretmenler, öğrencilerin aileden kaynaklı problemlerinin kendi içinde görülme miktarını tablo 99'daki gibi sıralamaktadır. Öğrenciler en çok ailelerinin yüksek beklentisinden kaynaklı daha sonra ailenin sınav baskısından kaynaklı, ailenin başkalarıyla kıyaslamasından kaynaklı, ailenin olumsuz mesajlarından kaynaklı, aile içi yaşanan sorunlardan kaynaklı ve en az da ailenin yeterli sevgiyi verememesinden kaynaklı problemlerle karşılaşmaktadırlar. Ailenin yüksek beklentilerde olması ve sınav baskısının fazla olması öğrencilerde kaygıya ve psikolojik problemlere yol açabilmektedir.

Tablo 100: Öğrencilerin çevrelerinden ve arkadaşlarından kaynaklı problemlerinin görülme miktarının çoktan aza doğru sıralaması

	N	En Küçük	En Büyük	Ortalama	Standart Sapma
Çevrenin yüksek beklentisi ve baskısından kaynaklı problemleri	14	1	4	1,86	1,167
Arkadaşlar arası rekabetten kaynaklı problemleri	14	1	4	2,43	,938
Arkadaşların ve çevrenin olumsuz davranışlarından kaynaklı problemleri	14	1	4	2,57	,938
Arkadaşları tarafından dışlanmasından kaynaklı problemler	14	1	4	3,14	1,167

Ankete katılan rehber öğretmenlerinin gözlemlediği öğrenciler, çevre ve arkadaşlarından kaynaklı problemlerin kendi içerisinde görülme miktarında en çok çevrenin yüksek beklentisi ve baskısından kaynaklı problemler daha sonra arkadaşlar arasındaki rekabetten kaynaklı, arkadaşların ve çevrenin olumsuz davranışlarından kaynaklı ve en az da öğrencinin arkadaşları tarafından dışlanmasından kaynaklı problemler yaşanmaktadır. Burada da görülmektedir ki hem aile ve çevrenin öğrenciden yüksek beklentileri oluşmakta ve bu çocukta olumsuz durumlar yaratabilmektedir. Her öğrencinin kapasitesinin farklı olduğunu bilmek ve buna göre beklentiler geliştirmeli ve öğrenciye çok fazla hissettirilmemelidir.

Tablo 101: Öğrencilerin ergenlikten kaynaklı problemlerinin görülme miktarının çoktan aza doğru sıralaması

	N	En Küçük	En Büyük	Ortalama	Standart Sapma
Yaşadığı duygusal dalgalanmalardan kaynaklı problemler	14	1	5	1,86	1,167
Zihinsel değişimlerden kaynaklı problemler	14	1	6	2,86	1,994
Bağımsız olma isteğinden kaynaklı problemleri	14	1	6	3,79	1,626
Kimlik arayışından kaynaklı problemleri	14	2	6	3,93	1,141
Arkadaşlar arası iletişimden kaynaklı problemler	14	1	6	4,07	1,592
Bedensel değişikliklerden kaynaklı problemleri	14	1	6	4,50	1,401

Rehber öğretmenlerin öğrencilerde ergenlikten kaynaklı gözlemledikleri problemleri çoktan aza doğru tablo 101’teki gibi sıralamaktadırlar. En çok ergenlikte yaşadığı duygusal dalgalanmalardan kaynaklı problemler gözlemlemektedirler. Örneğin, kimsenin anlamadığını düşünmek, can sıkıntısı, öfke, cinsel konulara merak gibi. . . Bundan sonra ergenlikte bağımsız olma isteğinden kaynaklı, kimlik arayışından kaynaklı, arkadaşlar arası iletişimden kaynaklı ve en az da bedensel değişikliklerden kaynaklı problemler gözlemlediklerini söylemektedirler.

Tablo 102: Öğrencilerin SBS’den kaynaklı problemlerinin görülme miktarının çoktan aza doğru sıralaması

	N	En Küçük	En Büyük	Ortalama	Standart Sapma
Çalışma temposunun yoğun olması	14	1	4	1,86	1,167
Kendine yeterli vakti ayıramaması	14	1	5	2,57	1,016
Sorumluluklarının çok fazla olması	14	1	6	3,43	1,697
Sınav kaygısı	14	1	6	3,43	1,453
Spor ve sanat aktivitelerine katılamaması	14	2	5	4,14	,864
Gelecek kaygısı	14	1	6	5,57	1,342

Rehber öğretmenlerin gözlemlerine göre SBS’den kaynaklı problemlerin kendi içerisinde görülme şekli tablo 102’deki gibi sıralanmaktadır. Öğrencilerin SBS’den kaynaklı en çok yaşadığı problemin çalışma temposunun yoğun olması olarak gözlemlemektedirler. Daha sonra SBS’den kaynaklı kendine yeterli vakti ayıramaması, sorumluluklarının çok fazla olması, sınav kaygısı, spor ve sanat aktivitelerine katılamaması ya da vakti ayıramaması ve en az olarak da SBS’den kaynaklı gelecek kaygısı yaşadıklarını gözlemlediklerini söylemişlerdir. Burada da görülmektedir ki öğrenciler SBS’ye hazırlanma sürecinden dolayı yoğun bir tempoda kendilerine ve çevrelerine vakit ayırmakta zorlanmakta, bu da gelişim ve sosyalleşme döneminde olan çocukları olumsuz etkilemekte ya da yönlendirmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

İnsan tüm yaşamı boyunca sahip olduğu merakla çevresini araştıran ve sorgulayan bir varlıktır. Bu merak onun çevresindekileri öğrenmesini sağlamaktadır. Araştırmak kendini gerçekleştirilmeye çalışan insan bu süreçte kendini eğitmektedir. İnsanın eğitimi, ailede başlayıp, toplum ve okulda hayat boyu devam eder. Bu süreç içerisinde okulun, eğitimde önemli bir payı vardır. Devlet, toplumdaki belirli yaştaki bireylerine örgün eğitim vermek zorundadır. Bu eğitimi verirken, öğrenci farklı eğitim kademelerine geçerken istediği okula gidebilmek için bazı ön koşulları gerçekleştirmesi gerekmektedir. Eğitim sistemimizde, öğrencilerin bazı kurumlar arasında geçiş yapabilmeleri için öğrenciler çeşitli eleme yöntemleri olan sınavlara tabi tutulmaktadır. Ortaöğretim Geçiş Sistemi'yle öğrencinin hem öğretim sürecindeki başarı durumunu hem de davranışları ölçülmek amaçlansa da, ülkenin eğitim kurumlarının yeterli olmaması, her ilde eşit şartlarla eğitim görme imkanlarının olmaması, eğitim kalitesinin yeterli ve aynı düzeyde olmaması amaçların tam olarak yerine getirilmesini engellemektedir. Ama bu durum içerisinde de, anne baba ve öğrencilerin daha iyi bir gelecek ve daha iyi bir eğitim amacıyla çeşitli okullara yönelmesine, bu okullarda da talepten dolayı yığılmalar olmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda da hem belirli sayıda öğrenci alabilmek hem de bunu adaletli bir şekilde gerçekleştirebilmek için ülkemizde sınav sistemleri oluşmuştur. Sınav sistemi bu ihtiyaçları karşılamak amacıyla planlanmış olmasına rağmen, psikolojik ve sosyal sorunları da beraberinde getirmektedir. Sınavların bir öğrenim sürecini birkaç saatle ölçmeye çalışmasından, öğrencinin birikimini yeterli şekilde ölçememesine ve öğrencilerde birçok psikolojik problemler oluşturmaya kadar çeşitli sorunlar yaşanabilmektedir.

Yeni Ortaöğretime Geçiş Sistemi'nin ilköğretim programının öğretilmesi ve okuldaki öğrenmenin ön plana çıkacağı ve okul dışına yönelmelerin azalacağını amaçlamasına rağmen okul dışı -dershane, etüt ve özel ders- eğitimlere yönelmeleri devam ettiği, hatta birçok devlet okulunun da hafta sonu SBS kursları yaptığı gözlenmektedir. Araştırmada öğrencilerin % 50,3'ünün haftada 3-4 gün dershaneye gitmesi (Tablo 21) okul dışı kaynaklardan yararlandığını göstermektedir. Bu da O.G.S.'nin amaçlarıyla uyuşmadığını gösterir. Ayrıca; öğrencilerin %56,4'ünün 1-2 saat, %23,8'inin 3-5 saat dershane sınavlarına çalışması dershaneyi önemsedikleri ve ön plana aldıklarını gösterir. M.E.B.'in OKS'yi, okul performansını azaltıp, okul dışı

kaynaklara yönelttiği, öğrenci ve velilerde stres oluşturup ekonomik yük getirmesinden dolayı kaldırılmış olmakla birlikte yeni O.G.S.'in de bu sorunları çözmede beklenen etkiyi göstermemiştir.

Davranış puanlarının verilmesinde öğretmenlerin ölçme ve değerlendirmelerinin zaman zaman eşit ve adaletli olamaması; yarım puanla bile öğrenci sınav sonuç sıralamasında farklılıkların oluşmasına neden olabilmektedir. Bu da birçok okulun öğrencilerinin başarılarını yüksek tutmak için davranış puanlarını yüksek vermelerine neden olmaktadır. Böylece O.G.S.'nin davranış puanı oluşturmadaki amacını gerçekleştirememesine neden olmaktadır. Öğretmenlerin objektiflikleri hem okul puanını hem de öğrencinin SBS'deki performansını etkilemektedir.

Sınava girmek zorunlu olmamakla birlikte, herkesin daha iyi okullarda, daha iyi şartlarla, daha iyi bir eğitim alıp, gelecekte iyi pozisyonlara gelmek istemektedir. Özellikle sınavların yapıldığı zaman dilimleri öğrencilerin ergenlik dönemini kapsadığı için bu süreç daha da zorlayıcı olmaktadır. Seviye Belirleme Sınavı da böyle önemli bir döneme denk gelmektedir.

Ergenlik döneminin başlangıcında bulunan, bu dönemi yaşamaya başlayan öğrencilerin bedensel, duygusal, sosyal ve kişisel gelişmelerinin yarattığı farklılaşmanın, bu durumun verdiği çatışma ve problemlerin yanı sıra, bu süreç içerisinde Seviye Belirleme Sınavı'na hazırlanmaları öğrencilerin bu dönemi daha zor geçirmelerine neden olmaktadır.

Ergenlik dönemi geniş bir yaş aralığı içeren yaklaşık olarak 12-21 yaşları arasını kapsamaktadır. 14-17 yaşları arasında ergenlik özellikleri daha fazla açığa çıkmakla beraber 12-14 yaşları arasında ergenlik (erinlik) başlangıcı olarak görülmekte ve bu aralıkta atılan adımların etkisi ileriki yaşlarda daha belirgin şekilde görülmektedir. Ayrıca, kızlar ergenlik dönemine erkeklerden daha erken yaşta girmekte ve bu da duygusal olgunluğa kızların daha erken yaşta ulaşmaktadır. Çalışma da desteklemiştir ki, kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre ergenlik dönemine daha erken girmeleri, bu süreçte kız öğrencilerin rehberlik servislerinden daha fazla yardım almalarına neden olmuştur. Bu, kızların yaklaşık olarak 6. sınıftan itibaren ergenlik problemleri yaşamalarına ve bu süreçte farkındalıklarının ve olgunlaşmalarının erkek öğrencilere göre daha erken gerçekleştiği görülmektedir. Ayrıca kız öğrencilerin erkek öğrencilere

göre okuldan, aileden ve çevrelerinden daha çok etkilendikleri görülmüştür. Bu durumun oluşmasında toplumun cinsiyet kimliklerine farklı açılarla bakması ve toplumun kadına daha baskıcı olmasının da etkileri vardır. Bu konuda, okul aile ve toplumun daha hassas davranması gerektiği görülmüştür. Cinsiyet faktörüne bağlı olarak oluşan farklılıklardan biri de kız öğrencilerin sınavı daha çok önemsedikleri, endişe duydukları ve çevrelerinden etkilendikleri görülürken, erkek öğrencilerin daha az etkilendikleri görülmektedir. Ayrıca erkeklerin, sosyal etkinliklerle daha fazla uğraştığı sonucu da ortaya çıkmıştır. Fakat bu durum anlamlı bir farklılıklar oluşturacak düzeyde değildir.

Ayrıca öğrencilerin rehberlik servislerine kendi istekleriyle gelme miktarının az olmasında birçok öğrencinin kendilerinin sahip oldukları problemlerin farkında olmadıklarını, ya da bunun üstesinden kendi başlarına gelmeye çalıştıklarını göstermektedir. Bu konuda öğretmen ve ailelerin daha dikkatli ve bilinçli olup, öğrencileri gözlemleyerek, yardım almaları konusunda çalışma yapmalılardır. Bu durumla paralel olarak rehber öğretmen ve öğrenci anketleri, incelendiğinde görülmektedir ki, rehber öğretmenler, öğrencilerin bu süreçte ergenlikle birlikte sınav kaygısının oluşturduğu psikolojik problemler yaşadıklarını, sosyal yaşamlarında kısıtlamalar oluştuğunu söylemekte fakat öğrencilerin durumdan bu derece farkında olmadıkları görülmektedir. Tablo 28’de de öğrencilerin % 50,8’i başarıyla ilgili yaşadığı kaygıların, sınav başarısını etkilediğini düşünmektedir. Bu kaygıyı devlet okulu öğrencileri özel okul öğrencilerine göre daha çok etkilendiklerini de belirtmektedirler. Bunların hepsi çocukta özgüven eksikliği ve gelecek kaygısı yaratabilmektedir. SBS’nin öğrenciler üzerinde psikolojik sorunlar yaratmasının önceden dikkate alınması önem arz etmektedir. Burada okul, öğretmen, aile ve çevrenin çocuk üzerinde olumlu etkilerinin olması ve birbirleriyle koordineli olmaları gerekmektedir.

Öğrencilerin %90,6’sının SBS’de başarılı olanların hayatta daha iyi pozisyonlara geleceklerini düşünmesi, onların sınavı ne kadar önemsediklerini ve geleceklerine yön veren bir durum olarak gördüklerini göstermektedir.(Tablo 26) Özellikle devlet okulu öğrencilerinde bu düşünce daha belirgindir. Bunun oluşmasında devlet ve özel okul öğrencilerinin sosyoekonomik düzeylerinin farklı olmasının payı vardır. Bu durum,

öğrencilerin hem gelecek kaygısı yaşamalarına hem de başarısızlıkla karşılaştıklarında gelecek umutlarının azalmasına neden olabilmektedir.

Bunun yanında öğrencilerin % 64,6'sı da SBS sayesinde dersleri daha iyi öğrendiklerini söylemektedir. Bunda sınavda başarılı olmak zorunda hissetmeleri bunun için okul ve dershaneyle birlikte daha düzenli ve sistemli çalışmaları, kendilerinin dersleri daha iyi öğrendiklerini düşünmelerine sebep olabilmektedir. (Tablo 27) Ayrıca öğrencilerin önemli bir kısmı, sınav başarısızlıklarının kendilerine olan güven ve inancı azalttığını söylemektedir. Özellikle 7. sınıflarda bu durum daha fazla ortaya çıkmıştır. Bu durumun oluşması ergenlik dönemindeki bu öğrencilerin kişilik gelişimlerini olumsuz etkileyecek, hatta gelecekteki sosyal ve akademik yaşantılarını da olumsuz etkileyecektir. Ayrıca öğrencilerin önemli bir kısmı (Tablo 51) her sene sınava girmekten dolayı rahatsız olduklarını da belirtmişlerdir. Özel okul öğrencileri, devlet okulu öğrencilerine göre okul ödevlerinin artmasında dolayı daha fazla rahatsızlık duymaktadır. Bu farkın oluşmasında özel okulların tam gün olması ve öğrencileri ödev yapmaya az vakitlerinin kalmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öğrencilerin önemli bir kısmı; zaman zaman bile olsa, başarısızlık durumlarında çevresindekilerin olumsuz bakış açılarından endişelendiğini söylemektedir. Bu durum dershaneye daha çok gelip, çalışan öğrencilerde daha fazla orandadır. (Tablo 76) Öğrencilerin birçoğu, anne babaların, öğretmenlerin çevrenin sınava hazırlık sürecinde destek olduklarını fakat zaman zaman yüksek beklentiler içerisinde bulunduğunu söylemektedirler. Özellikle 7. Sınıf öğrencilerinde bu düşünce daha baskındır. Bu dönemde ailenin önemli bir faktör olduğu ve çocukla olan iletişimlerinin önem kazandığı görülmektedir. Ayrıca sınava hazırlık döneminde aile ve öğrenci arasında da ders çalışma konusunda çatışmalar ve problemler olduğu da anlaşılmaktadır.(Tablo 44) Bunun yanında; sınav, tüm ailenin girdiği bir sınavmış gibi önemsendiği ve aile gündeminin önemli bir maddesi olarak da sayıldığı görülmektedir. Bundan erkek öğrencilerin daha çok rahatsız olduğu araştırmada ortaya çıkan başka bir bulgudur. Ayrıca anne babanın öğrenim durumunun da öğrenci üstündeki baskıya etki ettiği; anne babanın öğrenim durumu arttıkça öğrenci üzerindeki baskının da arttığı görülmüştür. Öğrenim durumu yüksek anne babalar, çocuklarının da yüksek öğrenim görmesini daha çok istemesi ve önemsemesinden kaynaklı bir durum olduğu düşünülmektedir.

Bu süreç içerisinde ailenin, çevredekilerin, öğrencileri birbirleriyle kıyaslamaları ve hatta yarıştırmaları da öğrencileri olumsuz etkileyen bir başka durumdur.(Tablo 47) Bu durumun dershaneye gittikleri gün sayısı artan öğrencilerde daha çok oluşmaktadır. (Tablo 78) Büyük bir çoğunluk olmamakla birlikte bu yarışmanın öğrenciler arasında da olduğu ve bu durumdan rahatsızlık duydukları anket sonuçlarında ortaya çıkmıştır.(Tablo 49) Bu yaştaki ergenleri, arkadaşlar arasındaki aşırı rekabetin olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir. Bu tür durumlarda aile, öğretmen ve çevreye önemli görevler düşmektedir. Çocuklarla daha iyi ilişki kurarak, empati kurmaya, başkalarıyla kıyaslamadan, herkesin ayrı bir birey olduğunu ve farklı yeteneklerinin olduğunu bilerek yönlendirmeye çalışmalıdır.

Araştırmada sonucunda açığa çıkan başka önemli bir durumda; okul ve ailelerin, öğrencilerin sportif ve sanatsal sosyal faaliyetlere katılmalarını daha çok destekleyip, yönlendirmelilerdir. Çünkü tablo 21, 22, 23 ve 24 incelendiğinde öğrencilerin, ayda oldukları sınav, haftada dershaneye geldikleri gün ve günde gördükleri ders saati sayısına baktığımız zaman bunun zamanlarının büyük bir bölümünü oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca Tablo 36’da da görülmektedir ki öğrenciler kendilerine yeterli vakti ayıramadıklarını düşünmektedirler. Anket sonuçlarına baktığımızda da öğrencilerin aylık girdikleri sınav sayısı da oldukça yüksektir. Bu da onları olumsuz etkileyen bir durum olmaktadır. Tüm bunlar öğrencilerin bedensel ve zihinsel gelişimlerini etkilerken, sosyal yaşamlarını da sınırlamaktadır. Tablo 77’de görüldüğü gibi dershaneye geldikleri gün sayısı fazla olan öğrencilerin spor ve sanatla uğraşmadıklarını söylemektedirler. Bu yaştaki ergenler için spor önem arz etmektedir. Bundan dolayı sporun ve sanatsal faaliyetlerin önemi göz önüne alındığında bu sürenin bu yaştaki çocukların sağlıklı gelişmeleri için yetersiz bir süre olduğu görülmektedir. Şuan bunun etkileri görülme bile bu yaşlarda oluşan problemler ve sınırlamalar ileri ki yaşlarda gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde daha belirgin şekilde görülecektir. Bu öğrencilerin ileride daha başarılı olacağını ya da olmayacağını belirgin olarak tam bilinmemektedir. Belki bu süreç ve sorunları yaşamasa ya da daha hafif bir şekilde geçirse, ileride çok daha başarılı olabilecek ya da daha iyi yerlerde olabilecektir.

Fakat günümüz toplumunda daha başarılı olanların sosyal kimlikleri ön planda olan kişiler olduğu görülmektedir. Bunun temelleri ergenlik döneminde oluşmakta, sosyal faaliyetlere daha çok katılarak kendini daha iyi ifade edebilen öğrencilerin

özgüvenleri gelişmekte ve toplumda daha ön planda olmaktadır. Burada sormamız gereken soru, yetiştirdiğimiz çocukların gelecekte akademik olarak bilgili ve başarılı bireyler olup, toplumda ve insan ilişkilerinde kendini ifade edemeyen, özgüvensiz yetişkinler mi olmasını istiyoruz? yoksa, sağlıklı bir psikolojiye sahip, özgüven sahibi, kendini topluma ifade edebilen, sosyal kimliği gelişmiş, işinde başarılı, yetişkinler mi, olmalarını istiyoruz? *Akademik başarı mı, sosyal başarı mı?*

Rehberlik anketlerinin sonuçlarına da bakıldığında, bu anlatılanlara paralel veriler elde edilmiştir. 7. sınıfların rehberlik servisinden 6. sınıflara göre daha çok yararlanması da ergenlik özelliklerinin öğrencilerin daha büyük bir çoğunluğunda ortaya çıkmaya başladığını göstermektedir. Rehber öğretmenler öğrencilerin özellikle sınava son üç ay kala daha çok rehberlik servisine daha çok geldiklerini söylemektedir. Bunda öğrencilerin sınava kalan son zamanlarını daha iyi değerlendirmek için ve sınava kalan süresinin kısılmasından kaynaklı kaygı yaşamalarından dolayı rehberlik servisinden yardım almak istediklerini göstermektedir.

Rehber öğretmenler daha çok, öğrencilerde psikolojik kaynaklı problemlerle karşılaştıklarını söylemekte ve SBS kaynaklı problemlerin de önemli bir oran oluşturduğunu belirtmektedirler.(Tablo 92) Bu tür problemlerde rehber öğretmenler öncelikle öğrenciyi dinlediklerini, gerekirse aileleriyle görüştiklerini belirtmişlerdir. Bu süreçte öğrencide öncelikle farkındalık yaratmanın ve empati kurmanın önemli olduğunu söylemektedirler.(Tablo 94)

Rehber öğretmenlerin gözlemlerine göre SBS'nin öğrencilerde, psikolojik gelişimlerini olumsuz etkilediklerini ve daha sonra da sosyal hayatlarını kısıtladıklarını söylemektedirler. Ayrıca 6.ve 7. sınıf öğrencilerinin en çok yaşadıkları problemin SBS'den kaynaklandığını bunun ergenlik problemlerinden daha fazla olduğunu söylemektedirler.(Tablo 97) Bununla beraber dersane ve okulu bir arada yürütememekten, ailelerin yüksek beklentisinden ve çevre beklenti ve baskısından kaynaklanan problemlerinde görülme miktarının daha fazla olduğu belirtilmektedir. SBS kaynaklı problemlerinde kendi içerisinde daha çok, çalışma temposunun yoğunluğu ve öğrencinin kendine yeterli vakti ayıramamasından olduğu gözlenmektedir.(Tablo 102) Görülmektedir ki, yaşanan tüm problemler birbirleriyle bağlantılı olup, birbirlerini etkilemektedir.

Tüm bunların ışığında çocuklarımızın daha sağlıklı bir süreç geçirmeleri ve topluma ve kendine daha yararlı, sağlıklı bireyler olmaları için hem toplumun, hem ailelerin hem de eğitim sisteminin doğru ve uyum içerisinde olması gerekmektedir. Öncelikle sınav sisteminin içeriği direk bilgi ölçen ve sonuca bakan bir yapıda olmamalıdır. Süreci ölçebilmelidir. Çağın gelişimiyle birlikte, teknolojinin gelişmesi öğretiminde kendini yenilemesine neden olmuştur. Bundan dolayı öğrencilerin ezberden uzak, araştıran, inceleyen, sorgulayan ve yaşayarak öğrenebilecekleri bir eğitim oluşturmamızdır. Fakat bunun öğrenci değerlendirmesinde de kendini göstermesi gerekmektedir.

Eğer ülkenin her tarafındaki okul sayısı yeterli düzeye gelirse, bu okullarda öğrenim imkanları üst düzeylere çıkıp eşit şartlarda yapılabilirse, her eğitim kurumu öğrencilerine iyi bir gelecek oluşturabilecek eğitim ve kültürü sunabilirse, veliler ve öğrencilerde tüm okul standartlarının eşit düzeyde olduğunu düşünecek ve belirli okullarda istekler ve yığılmalar oluşmayacaktır. Zaten bu da eğitim kalitemizi yükseltmemizi sağlayacaktır. Tüm bunlar da sınav sisteminin gereğini ortadan kaldıracaktır. Böylece psikolojik ve sosyal açıdan daha sağlıklı bireyler yetişecektir. Çocuklarımızın ruh sağlıkları bozulmayacak ve SBS'ye girmesini engellediği için annesini öldüren çocukların haberleri oluşmayacaktır.

Bunun için anne babaların ve öğretmenlerin, çocuklarla olan iletişimlerine özen göstermesi, çalışmalarını daha kontrollü takip ederek baskı yapmaması, fiziksel ve ruhsal gelişimi için spor ve sanatsal faaliyetlerle ilgilenmesi, öğrenciyi çevresindekilerle kıyaslamamaya çalışması ve en önemlisi de bu sınavların hayatın sonu olmadığı ve başarısızlığının gelecekle ilgili kaygılar duymasını gerektirmediği ifade edilmelidir. Her zaman kendine güvenen, inanan ve farkındalığı yüksek bireyler yetiştirmeye çalışmalıyız.

Psikolojik olarak sağlıklı bir toplum ve gelecek yetiştirmek, birbirini anlayan, dinleyen, saygı duyan bireyler olabilmek için sosyal kimliği gelişmiş bireyler olmaya öncelik vermeli ve çocuklarımızı bu doğrultuda yetiştirmeliyiz. Toplumda, okullarımızda, ailelerimizin içerisinde bu bilinçle çocuklarımızı eğitmeli ve bu doğrultuda önlemler alarak, programlar geliştirmeli ve farkındalığı artırmalıyız.

KAYNAKÇA

- Akınoğlu, O.**, “Türkiye’de Uygulanan ve Değişen Eğitim Programlarının Psikolojik Temelleri”, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, S.22, İstanbul, 2005.
- Aydın, A.**, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Bursa, 2000.
- Aydın, B.**, “Gelişimin Doğası”, Eğitim Psikolojisi, (Ed. B. Yeşilyaprak), Ankara, 2006.
- Bakırcıoğlu, R.**, İlköğretim Ortaöğretim ve Yükseköğretimde Psikolojik Danışma, Ankara, 2003.
- Başaran, İ.**, Eğitime Giriş, Ankara, 1998.
- Başarır, D.**, Ortaokul Son Sınıf Öğrencilerinde Sınav Kaygısı, Durumluk Kaygı, Akademik Başarı ve Sınav Başarısı Arasındaki İlişkiler, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1990.
- Bilgin, M.**, “Bedensel ve Devinsel Gelişim”, Eğitim Psikolojisi, (Ed. B. Yeşilyaprak), Ankara, 2006.
- Büyükkaragöz, S.**, Eğitime Giriş, Konya, 1997.
- Can, G.**, “ Kişilik Gelişimi”, Eğitim Psikolojisi, (Ed. B. Yeşilyaprak), Ankara, 2006.
- Cüceloğlu, D.**, Başarıya Götüren Aile, İstanbul, 2007.
- Cüceloğlu, D.**, İçimizdeki Çocuk, İstanbul, 2001.
- Cüceloğlu, D.**, İyi Düşün Doğru Karar Ver, İstanbul, 1996.
- Çolak, S.**, Meslek Liselerindeki Öğrencilerin Başarılarını Etkileyen Faktörler, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.
- Çuhadaroğlu, F.**, Ergen ve Ruhsal Sorunları: Durum Saptama Çalışması, S. 4, Ankara, 2004.

- Dinçel, E.**, Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemler, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.
- Dökmen, Ü.**, İletişim Çatışmaları ve Empati, İstanbul, 1999.
- Elkind, D.**, Çocuk ve Toplum, Gelişim ve Eğitim Üzerine Denemeler, (Çev. D. Öngen), Ankara, 1999.
- Erden, M.- Akman, Y. ,** Gelişim ve Öğrenme, Ankara, 2004.
- Erdoğan, İ.**, Eğitim ve Okul Yönetimi, İstanbul, 2008.
- Erdoğan, İ.**, Okul Yönetimi ve Öğretim Liderliği, İstanbul, 2004.
- Erdoğan, İ.**, Öğrenmenin Gücü, İstanbul, 2008.
- Erdoğan, İ.**, Yeni Bir Binyıla Doğru Türk Eğitim Sistemi Sorunlar ve Çözümler, İstanbul, 2005.
- Gordon, T.**, Etkili Ana-Baba Eğitimi, (Çev. E. Aksay), İstanbul, 2002.
- Gordon, T.**, Etkili Öğretmenlik Eğitimi, (Çev. E. Aksay), İstanbul, 1998.
- Kağıtçıbaşı, Ç.**, Yeni İnsan ve İnsanlar, İstanbul, 1999.
- Küçükkaragöz, H.**, “Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi”, Eğitim Psikolojisi, (Ed. B.Yeşilyaprak), Ankara, 2006.
- Kılınç, H.-Sevim, S.**, “Ergenlerde Yalnızlık ve Bilişsel Çarpıtmalar”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, C. 38, S.2, Ankara, 2005.
- Koç, A.**, Öğrenci Seçme Sınavı Genel Yapısı, ÖSS Hazırlık Süreci, Aile, Okul ve Dershanelerin Bu Süreçteki Önemi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.
- Köknel, Ö.**, Zorlanan İnsan, İstanbul, 1998.
- Kulaksızoğlu, A.**, Ergenlik Psikolojisi, İstanbul, 2008.

- Küçükahmet, L.**, Eğitimde Planlama ve Değerlendirme, Ankara, 2003.
- Önder, A.**, Ailede İletişim, İstanbul, 2007.
- Özçelik, D.**, “Ölçme ve Değerlendirme”, İlköğretim Programları ve Öğretim Yöntemleri Ölçme ve Değerlendirme Rehberlik, (Ed. Hakan A.), Eskişehir, 1988.
- Özsoy, O.**, Etkin Öğrenci Etkin Öğretmen Etkin Eğitim, İstanbul, 2003.
- Selçuk, Z.**, Gelişim ve Öğrenme, Ankara, 2001.
- Şemin, R.**, Gençlerimizin Psiko-Pedagojik Problemleri, İstanbul, 1973.
- Şener, C.**, Hayatımız Sınav, İstanbul, 2009.
- Tallıs, F.**, Kaygıları Aşmak, (Çev. C. Önertoy), İstanbul, 2008.
- Tarhan, N.**, “Ergenlerin Sosyometrik Statüleri,Cinsiyetleri, Akademik Başarıları, Sınıf Düzeyleri ve Devam Ettikleri Okulların Sosyoekonomik Statüsü ile Yalnızlık Duyguları Arasındaki İlişki”, VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Konya, 1998.
- Tekin, H.**, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Ankara, 1982.
- Tezcan, M.**, “Eğitim Sosyolojisi”, Eğitim Felsefesi Psikolojisi Sosyolojisi Ekonomisi, (Ed. A. Hakan), Eskişehir, 1988.
- Tezcan, M.**, Eğitim Sosyolojisi, Ankara, 1997.
- Ural, O.- Erktin, E.**, “Merkezi Seçme Sınavı Hazırlıklarında Veli Katkısı: Bir Ölçek Çalışması”, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, S. 15, İstanbul, 2002.
- Varış, F.**, Ergenin Gelişimine Etki Yapan Kültürel Faktörler, Ankara, 1968.
- Yavuz, H.**, Ergenlik Çağında Gelişmeyi Etkileyen Güçler, İstanbul, 1994.
- Yavuzer, H.**, Okul Çağı Çocuğu, İstanbul, 2001.

Yeşilyaprak, B., Eğitim Psikolojisi, Ankara, 2006.

Yogev, Ş., Ergenlerde Toplumsal Cinsiyetin Kazanılması, Aile, Okul ve Arkadaş Etkisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

Yörükoğlu, A., Gençlik Çağı, İstanbul, 2007.

http://oges.meb.gov.tr/docs/rehber/anne_baba_tutum.pdf (01.02.2009)

<http://oges.meb.gov.tr/docs/64-soru.pdf> (01.02.2009)

<http://oges.meb.gov.tr/2008-sbs-kilavuz> (01.02.2009)

<http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat/> ilköğretim kurumlar yönetmeliği (02.02.2009)

<http://www.meb.gov.tr/mebasp/mebdata/mevzuat/ortaogretim> kurumları sınıf geçme ve sınav yönetmeliği (01.02.2009)

ÖZGEÇMİŞ

26 Mayıs 1982 tarihi, İstanbul ili, Bakırköy ilçesi doğumluyum. İlk, orta ve lise öğrenimimi İstanbul’da tamamladıktan sonra, İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Öğretmenliğinden 2005 yılında mezun oldum. 2005 yılından beri Fen Bilgisi öğretmenliği yapmaktayım. 2007 yılında da, Beykent Üniversitesi İşletme Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladım. Özel ilgi alanım fotoğrafçılık olup, yabancı dilim İngilizcedir.

Pınar TÜRK

EKLER

ÖĞRENCİ ANKETİ

Bu anket, Seviye Belirleme Sınavına hazırlanma sürecinde karşılaştığınız problemleri ölçmek için hazırlanmıştır. Sizden istenen ifadeleri dikkatle okuyup, her ifadeyi size uygunluk derecesine göre “ evet”, “hayır”, “bazen”, cevaplarından birini seçerek (X) şeklinde işaretlemenizdir. Lütfen cevapsız ifade bırakmayınız. Teşekkür ederiz.

Ad Soyad:

Cinsiyet: () Kız () Erkek

Doğum Yeri ve Doğum Tarihi:

Okul Adı:

Kaçıncı Sınıf:

	<u>Sağ</u>	<u>Ölü</u>	<u>Öz</u>	<u>Üvey</u>
Anne:	()	()	()	()
Baba:	()	()	()	()

Annenin :

Mesleği: () Devlet Sektörü () Özel Sektör () Serbest Meslek
() Ev Hanımı () Emekli

Öğrenim Durumu:

() Okur-yazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite
() Lisans Üstü

Babanın:

Mesleği: () Devlet Sektörü () Özel Sektör
() Serbest Meslek () Emekli

Öğrenim Durumu:

() Okur-yazar değil () İlkokul () Ortaokul
() Lise () Üniversite () Lisans Üstü

Ailenin Durumu: () Anne Baba Birlikte () Anne Baba Ayrı

Kardeş sayısı: () Var tane () Yok

Geçirdiğiniz Ciddi bir Rahatsızlık var mı? () Evet () Hayır

Kendinize ait odanız var mı? () Evet () Hayır

Bilgisayarınız var mı? () Evet () Hayır

Haftada kaç gün, kaç saat dershaneye gidiyorsunuz?

Gün : () 1-2 gün () 3-4 gün () 5-6 gün

Saat : () 5-9 saat () 10-15 saat () 16-20 saat

Dershane sınavlarına ne kadar çalışıyorsunuz?

() Hiç () 1-2 saat () 3-5 saat () 5 saatten çok

Genel olarak bir ayda dershane ve okulda toplam kaç sınav oluyorsunuz?

() 1-5 sınav () 6-10 sınav () 10-15 sınav

	EVET	HAYIR	BAZEN
1.) Her sene SBS'ye girecek olma düşüncesi beni rahatsız etmiyor.			
2.) SBS'de başarılı olanlar çoğunlukla hayatta daha iyi pozisyonlara geleceklerini düşünüyorum.			
3.) Eğer SBS olmasaydı, dersleri daha iyi öğreneceğimden eminim.			
4.) Ne kadar başarılı olacağım konusundaki endişeler, deneme sınavına hazırlığımı ve sınav başarıımı etkiler.			
5.) Geleceğimin SBS'de göstereceğim başarıya bağlı olduğunu bilmek beni üzüyor.			
6.) Sınavlarda başarısız olduğumda kendime olan güvenim ve inancım azalıyor.			
7.) Sınavdan düşük puan aldığım zaman, tanıdığım bazı insanların benimle alay edeceğini biliyorum ve bu beni rahatsız ediyor.			
8.) Her zaman düşünmesem de, başarısız olursam çevremdekilerin bana hangi gözle bakacaklarından endişelenirim.			
9.) SBS'de okulun önem kazanmasıyla birlikte okuldan çok fazla ödev veriliyor ve hepsini yetiştirmekte zorlanıyorum.			
10.) Dershane programı çok yoğun olduğu için yetişemiyorum.			
11.) Sürekli deneme sınavlarını girmek beni rahatsız ediyor.			
12.) SBS'ye hazırlandığımdan bu yana kendime yeterli vakti ayıramıyorum.			
13.) SBS'ye hazırlanırken herhangi bir spor veya müzik dalıyla uğraşıyorum.			
14.) SBS'ye hazırlanırken çeşitli sosyal aktivitelerle ilgileniyor ve bunlara katılıyorum.			
15.) Arkadaşlarımla vakit geçirebiliyorum.			

	EVET	HAYIR	BAZEN
16.) Öğretmenler deneme sınavlarında yapabileceğimiz üstünde şeyler istiyorlar.			
17.) SBS'ye hazırlanırken, öğretmenlerim psikolojik açıdan bana destek ve yardımcı oluyorlar.			
18.) SBS'ye hazırlanırken ailem benimle ilgilenmiyor.			
19.) Ailemin baskısı beni sıkıyor.			
20.) Ailemin sürekli çalışmamı söylemesi beni rahatsız ediyor.			
21.) Ailem, deneme sınavlarında başarısız olduğumda bana olumsuz sözler söyleyip, kızıyorlar.			
22.) SBS'ye hazırlandığımdan beri evde sürekli SBS konuşulduğu için evde istediğim huzuru bulamıyorum.			
23.) Ailem beni sürekli başka arkadaşlarımla kıyaslıyor, bu da motivasyonumu azaltıyor.			
24.) Çevremdeki tanıdıklarımızın ve arkadaşlarımla daha iyi şeyler yapmamı beklemesinden rahatsız oluyorum.			
25.) Arkadaşlarımla deneme sınavlarında benimle ve başkalarıyla yarışmaları beni rahatsız ediyor.			
26.) Deneme sınavında puanları düşük olan kişiler sınıfta dışlanıyor.			
27.) İki- üç yıl boyunca SBS'ye girecek olmaktan çok rahatsızım.			
28.) Beni kimsenin anlamadığını düşünüyorum.			
29.) SBS'nin içeriğini ve amacını tam olarak biliyorum.			

Rehberlik Anketi

(6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin SBS'ye Hazırlanma Sürecindeki Psikososyal Problemleri)

Ad Soyad:

1.) Rehberlik servisine yıl boyunca en az bir kez yaklaşık olarak kaç öğrenci geliyor?

() 50-150

() 150-300

() 300-500

() 500- 700

() 700'den fazla

2.) Hangi sınıflardan en az bir kez kaç öğrenci geliyor?

	<u>6. sınıf</u>	<u>7.sınıf</u>
50-100	()	()
100-150	()	()
150-200	()	()
200-250	()	()

3.)Rehberlik servisine gelen öğrencilerin kaç kız kaç erkek öğrenciden oluşuyor?

	<u>Kız</u>	<u>Erkek</u>
()	% 0-20	% 80-100
()	% 20-40	% 60-80
()	% 40-60	% 40-60
()	% 50	% 50
()	% 60-80	% 20-40
()	% 80-100	% 0-20

3.) Öğrenim yılı içinde öğrencilerin rehberlik servisine en çok geldikleri zaman dilimleri nasıl sıralanıyor?

- ☐ SBS'den 7-10 ay önce (Eylül-Kasım)
- ☐ SBS'den 4-6 ay önce (Aralık-Şubat)
- ☐ SBS'den 1-3 ay önce (Mart-Mayıs)
- ☐ SBS'ye bir ay kala (Mayıs)
- ☐ SBS'den sonra

4.) Öğrencilerin genel olarak rehberliğe gelme sıklığı nedir?

- ☐ Haftada birkaç kez
- ☐ Haftada bir kez
- ☐ Ayda birkaç kez
- ☐ Ayda bir kez
- ☐ Yılda birkaç kez
- ☐ Hiç

5.) Öğrencileri rehberliğe çağırıp şuan ki durumlarını, onlarla konuşarak siz mi öğrenmeye çalışıyorsunuz yoksa problemleri olduğunu düşünüp kendi istekleriyle mi geliyorlar?

- ☐ Evet, büyük bir çoğunluğunu ben çağırıyorum.
- ☐ Öğrencilerin yarısına yakını ben çağırıyorum.
- ☐ Bir kısmını ben çağırıyorum, bir kısmını öğretmenler yönlendiriyor.
- ☐ Hayır, büyük çoğunluğu kendi istekleriyle geliyor.

7.) Öğrenci görüşmelerinde genel olarak öğrencilerin ne tür problemlerini gözlemliyorsunuz?

() Psikolojik (Ergenlik,sınav kaygısı gibi...)

() Sosyal (Okul, aile, arkadaş gibi...)

8.) 6. ve 7. sınıf öğrencilerinde karşılaşılan psikolojik ve sosyal kaynaklı problemlerin görülme yüzdeleri nasıl sıralanıyor?

	<u>Psikolojik</u>	<u>Sosyal</u>
()	% 0-20	%100-80
()	%20-40	%80-60
()	% 40-60	%60-40
()	%60- 80	%40-20
()	%80-100	%20-0

9.) 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin en çok yaşadığı problemler nasıl sıralanıyor?

* 1,2,3 şeklinde numaralandırınız.

() Okul ve dershaneden kaynaklı

() Aileden kaynaklı

() Çevreden ve arkadaşlardan kaynaklı

() Ergenlikten kaynaklı

() SBS'den kaynaklı

10.)Öğrencilerin okuldan ve dershaneden kaynaklı problemlerinin görülme miktarı kendi içinde nasıl sıralanıyor? * 1,2,3 şeklinde numaralandırınız.

- ☐ () Okul çalışmaları ve ödevlerinden kaynaklı
- ☐ () Dershane yoğunluğu ve deneme sınavlarından kaynaklı
- ☐ () Dershane ve okulu bir arada yürütememekten kaynaklı
- ☐ () Öğretmen tutumlarından kaynaklı

11.)Öğrencilerin aileden kaynaklı problemlerinin görülme miktarı kendi içinde nasıl sıralanıyor?

***1,2,3 şeklinde numaralandırınız.**

- ☐ () Ailenin öğrenciden yüksek beklentileri
- ☐ () Ailenin sınav baskısı
- ☐ () Aile içi yaşanan sorunlar
- ☐ () Ailenin yeterli sevgiyi verememesi
- ☐ () Ailenin öğrenciye karşı olumsuz mesajları
- ☐ () Başkalarıyla kıyaslama

12.)Öğrencilerin çevreden ve arkadaşlarından kaynaklı problemlerinin görülme miktarı kendi içinde nasıl sıralanıyor? *1,2,3 şeklinde numaralandırınız.

- ☐ () Çevrenin yüksek beklentisi ve baskısı
- ☐ () Arkadaşların ve çevrenin olumsuz davranışları
- ☐ () Arkadaşları tarafından dışlanma
- ☐ () Arkadaşlar arası rekabet

13.)Öğrencilerin ergenlikten kaynaklı problemlerinin görülme miktarı kendi içinde nasıl sıralanıyor?

* 1,2,3 şeklinde numaralandırınız.

- ☐ () Bedensel değişikliklerden kaynaklı
- ☐ () Kimlik arayışından kaynaklı
- ☐ () Bağımsız olma isteğinden kaynaklı
- ☐ ()Yaşadığı duygusal dalgalanmalardan kaynaklı (kimsenin anlamadığını düşünmek, can sıkıntısı, öfke, cinsel konulara merak gibi...)
- ☐ () Arkadaşlar arası iletişimden kaynaklı
- ☐ () Zihinsel değişimlerden kaynaklı (dikkatini toparlayamama, kararsızlık gibi...)

14.)Öğrencilerin SBS'den kaynaklı problemlerinin görülme miktarı kendi içinde nasıl sıralanıyor?

* 1,2,3 şeklinde numaralandırınız.

- ☐ () Çalışma temposunun yoğun olması
- ☐ () Kendine yeterli vakti ayıramaması
- ☐ () Spor ve sanat aktivitelerine katılamaması ya da yeterli vakti ayıramaması
- ☐ () Sorumluluklarının çok fazla olması
- ☐ () Sınav kaygısı
- ☐ () Gelecek kaygısı

15.) SBS'den kaynaklı problemler karşılaştığınız genel problemlerin ne kadarını oluşturmaktadır?

- ☐ () Çok az bir bölümünü oluşturmakta
- ☐ () Yarısını oluşturmakta
- ☐ () Büyük bir bölümünü oluşturmakta

16.)Bu tür problemlerle karşılaştığınızda ilk olarak nasıl bir yol izliyorsunuz?

(Seçtiğiniz yolları sıralayın)

- ☐ Aileyle bağlantı kurmak
- ☐ Öğrenciyi dinlemek
- ☐ Öğretmenle görüşmek
- ☐ Arkadaşlarını dinlemek

17.)Bu problemleri çözüme kavuşturmanızda en etkin yolun ne olduğuna inanıyorsunuz?

(En çok katıldığınız seçeneği işaretleyiniz.)

- ☐ Öğrenciyi dinlemek
- ☐ Empati kurmak
- ☐ Çözüm önerisi sunmak
- ☐ Farkındalık yaratmak

18.)Bu problemleri çözüme kavuşturmada olumlu sonuçlar alma oranınız yüzde kaçtır?

- ☐ % 0 – 50
- ☐ % 50
- ☐ % 50 -100

19.)SBS öğrenciler üzerinde nasıl bir etki yaratıyor? (En çok katıldığınız seçeneği işaretleyiniz.)

- ☐ Motive ediyor.
- ☐ Rekabeti artırıyor.
- ☐ Öğrenmelerini hızlandırıyor.
- ☐ Düzenli ders çalışmalarını sağlıyor.
- ☐ Psikolojik gelişimlerini olumsuz etkiliyor.
- ☐ Sosyal hayatlarını kısıtlıyor.

T.C
BAŞAKŞEHİR KAYMAKAMLIĞI
ÖZEL SEVİNÇ DERSHANESİ
BAHÇEŞEHİR ŞUBESİ
MÜDÜRLÜĞÜ

27.05.2009

K.KODU :99935316

SAYI : 420-26

KONU : Anket uygulaması

İLGİLİ MAKAMA:

Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi yüksek lisans öğrencisi Pınar TÜRK'ün "6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Seviye Belirleme Sınavı'na hazırlanma sürecindeki psikososyal problemleri" konusundaki tez çalışmasıyla ilgili, (2008-2009 öğretim yılı) eğitim ve öğretimi aksatmadan, okul müdürü gözetim ve sorumluluğunda, Özel Sevinç Dershanesi Bahçeşehir Şubesi öğrencilerine anket uygulamasına izin verilmiştir.

Haydar SOY

Şube Müdürü